

KASTAMONU BASININDA

KÖROĞLU GAZETESİ

(1908-1918)

63689

Mehmet Serhat YILMAZ

Hacettepe Üniversitesi

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı için Öngördüğü

YÜKSEKLİSANS TEZİ

Olarak Hazırlanmıştır

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

ANKARA 1997

H.Ü.

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürlüğü'ne

**İşbu çalışma, jürimiz tarafından Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi
Anabilim Dalında YÜKSEKLİSANS Tezi olarak kabul edilmiştir.**


Başkan: Prof. Dr. Abdulhaluk M. ÇAY (Danışman)

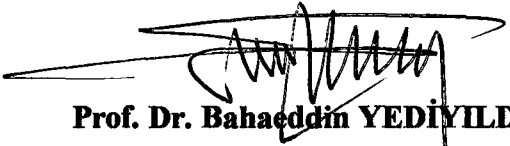

Üye: Doç. Dr. Mustafa YILMAZ


Üye: Yrd. Doç. Dr. Yusuf SARINAY

Onay

**Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu
onaylarım.**

...../...../1997


Prof. Dr. Bahaeddin YEDİYILDIZ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu çalışma, 1908-1918 yılları arasında Kastamonu'da yayınlanmış olan Köroğlu gazetesinin bir bütün olarak incelemesidir. Gazete aynı zamanda İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yayın organıdır. Dolayısıyla bu çalışma ile Köroğlu gazetesinin Kastamonu basın tarihindeki yeri ve Kastamonu'da İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin faaliyetlerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Köroğlu gazetesi, Kastamonu'nun ilk özel gazetesidir. Aynı zamanda İttihat ve Terakki Kastamonu Şubesi'nin yayın organı olarak kurulmuştur. Bu çalışmada, Köroğlu gazetesindeki haber ve makaleler konu başlıklarına göre tasnif edilerek değerlendirilmiştir. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. II. Meşrutiyet dönemi Kastamonu basınında yayınlanan gazete ve dergiler, Köroğlu gazetesinde yer alan iç ve dış siyâsi gelişmeler ile gazete yazarlarının biyografilerine yer verilmiştir. Çalışmada ağırlıklı olarak gazetede yer alan sosyal, siyâsi, iktisâdi ve eğitimle ilgili fikirler değerlendirilmiştir.

Değerlendirme işlemi ile, Köroğlu gazetesinin Kastamonu basın tarihindeki yeri ve İttihat ve Terakki'nin faaliyetleri ortaya konmuştur. Bu çalışma ile ayrıca II. Meşrutiyet döneminde, Kastamonu'daki (1908-1918) fikrî, siyâsi, iktisâdi ve sosyal durum tespiti çalışılmıştır.

ABSTRACT

This study is all whole researching of Köroğlu Newspaper which had been published between 1908-1918 of Kastamonu. The Newspaper is also official publishing organ of "İttihat ve Terakki". Thus, it has been aimed to point out role of the K ro lu Newspaper in the press history and activities of Association of "İttihat ve Terakki" in Kastamonu.

K ro lu Newspaper is the first private gazette of Kastamonu province. It has also been established as publishing organ of "İttihat ve Terakki" Kastamonu Office. In this study, news and articles within K ro lu Newspaper have been evaluated by classifying by their topics. The study comprise of four sections. Newspapers and magazines which were published in Kastamonu during "Meşrutiyet II" period, domestic and foreign political development which had been published in K ro lu Newspaper as well as biographies of the newspaper's authors. In this study have mostly been evaluated social, political, economical and educational ideas.

With evaluation process place of the K ro lu Newspaper in Kastamonu's press life and activities of "İttihat ve Terakki". By means of this study, it is also attempted to determine intellectual, political, economical and social status in Kastamonu province during "Meşrutiyet II" period (1908-1918).

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
KISALTMALAR	VI

GİRİŞ	1
-------------	---

I. BÖLÜM

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ KASTAMONU BASINI VE KÖROĞLU

GAZETESİ	5
----------------	---

1.1. MEŞRUTİYET DÖNEMİ KASTAMONU BASINI (1908-1918)	5
---	---

1.1.1. Kastamonu Gazetesi	6
1.1.2. Serbaz Gazetesi	6
1.1.3. Nazikter Gazetesi	7
1.1.4. Şûle Gazetesi	7
1.1.5. Ilgaz Gazetesi	8
1.1.6. Zafer Gazetesi	8
1.1.7. Yeşil Ilgaz Gazetesi	10
1.1.8. Tiraje Dergisi	10

1.2. KÖROĞLU GAZETESİ	11
-----------------------------	----

1.2.1. Bir Basın Faaliyeti Olarak Köroğlu Gazetesi	11
1.2.2. Köroğlu Gazetesinin Çıkış Sebepleri	18
1.2.3. İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Köroğlu Gazetesi	19
1.2.4. Kastamonu'da İttihat ve Terakki Cemiyeti İle Hürriyet ve İtilaf Fırkası Arasındaki Çekişme ve Köroğlu Gazetesinin Yayın Politikası	24
1.2.5. 1912 Seçimleri	28
1.2.6. Köroğlu Gazetesinin Kapanması ve Yeşil Ilgaz Gazetesi	30

II. BÖLÜM

KÖROĞLU GAZETESİNDE SOSYAL, SİYÂSİ, İKTİSÂDİ VE EĞİTİM İLGİLİ FİKİRLER.....32

2.1. KÖROĞLU GAZETESİNDE SOSYAL FİKİRLER.....	32
2.1.1. Kastamonu'da Kurulan Cemiyet ve Dernekler (1908-1918).....	34
2.1.1.1. Türk Derneği Kastamonu Şubesi.....	35
2.1.1.2. Türk Gücü Derneği Kastamonu Şubesi.....	36
2.1.1.3. Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti:	38
2.1.1.4. Kastamonu Himâye-i Fukara Encümîni:.....	39
2.1.1.5. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti	39
2.1.1.6. Gazilere Yardım Cemiyeti	40
2.1.1.7. Müzaheret-i Milliye Cemiyeti	40
2.1.1.8. Kastamonu Fukaraperver Cemiyeti.....	40
2.1.1.9. İnebolu Fakirler Aç Derneği.....	40
2.1.1.10.Kastamonu Osmanlı Hanımları İş Yurdu.....	41
2.1.1.11.Esnaf Cemiyetleri.....	41
2.2. KÖROĞLU GAZETESİNDE SİYASİ FİKİRLER.....	42
2.2.1. Köroğlu Gazetesinde Osmanlılık Fikri	43
2.2.2. Köroğlu Gazetesinde İslâmcılık Fikri	46
2.2.3. Köroğlu Gazetesinde Türkçülük Fikri	47
2.3. KÖROĞLU GAZETESİNDE İKTİSÂDİ FİKİRLER.....	58
2.4. KÖROĞLU GAZETESİNDE EĞİTİM İLE İLGİLİ FİKİRLER.....	66
2.5. İTTİHATÇI BASINDAN MİLLÎ MÜCADELE BASININA.....	75

III. BÖLÜM

KÖROĞLU GAZETESİNDE İÇ VE DIŞ SİYÂSİ GELİŞMELER.....82

3.1. KÖROĞLU GAZETESİNDE DIŞ SİYÂSİ GELİŞMELER.....	82
3.1.1. İtalya ve Trablusgarp Savaşı	83

3.1.2. Yunanistan ve Girit Meselesi.....	85
3.1.3. Balkan Savaşı	86
3.1.4. I. Dünya Savaşı	88
3.1.5. İngiltere.....	90
3.1.6. Amerika Birleşik Devletleri.....	90
3.1.7. İran	91
3.1.8. Rusya.....	91
3.1.9. Bulgaristan.....	93
3.2. KÖROĞLU GAZETESİNDE İÇ SİYÂSİ GELİŞMELER.....	93
3.2.1. 31 Mart Olayı.....	95
3.2.2. Kastamonu'da Belirli Günler ve Kutlamalar.....	97
IV. BÖLÜM	
KÖROĞLU GAZETESİNİN YAZARLARI.....	99
4.1. YAZARLARIN BİYOGRAFİLERİ.....	99
4.2. İTTİHAT VE TERAKKİ CEMİYETİ KASTAMONU MİLLETVEKİLLERİNİN BİYOGRAFİLERİ	106
SONUÇ.....	109
BİBLİYOGRAFYA	112
EKLER.....	125

ÖNSÖZ

Bu araştırmada ; Kastamonu'da 1908-1918 yılları arasında İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yayın organı olarak yayınlanmış olan Köroğlu gazetesi incelenerek, gazetenin Kastamonu basın tarihindeki yeri ve faaliyetleri değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme ile II. Meşrutiyet ile başlayıp, Mondros mütarekesine kadar gelinen süre içerisinde Kastamonu'da on yıl boyunca fikrî, sosyal ve siyâsi durum ile Meşrutiyetin hedeflediği etkilerin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu bakımdan araştırma aynı zamanda İTC'nin politik hayatı ile de sınırlandırılmıştır.

Çalışmamız; ağırlıklı olarak Köroğlu gazetesi üzerinde yoğunlaştırılmış olup, ayrıca bu dönemde Kastamonu'da yayınlanan diğer gazeteler olan Kastamonu, Zafer, Yeşil Ilgaz gibi gazeteler ve döneme ait diğer yayınlarla da desteklenmiştir.

Tezimizde, İTC'nin Osmanlı Devleti genelinde takip ettiği ideolojisine paralel olarak, İTC'nin bu fikirlerinin Köroğlu gazetesine yansımaları üzerinde durduk . İTC'nin fikirlerinin yerel seviyede dile getirildiği gazeteyi değerlendirirken aynı zamanda Kastamonu'da İTC'nin on yıl süresince meydana getirdiği ve getirmeye çalıştığı sosyal, siyâsi değişiklikleri de tespiti çalıştık.

Bu şekilde sınırlandırılan tez genel bir girişten sonra dört bölümden oluşmaktadır. Tezimizin birinci bölümünü, II. Meşrutiyet dönemi Kastamonu basınında yayınlanan gazete ve dergilerin incelemesine ayırdık. İkinci bölüm özellikle çalışmanın ağırlık noktasını teşkil etti. Bu bölümde gazetede yer alan sosyal, siyâsi, iktisâdi ve eğitimle ilgili fikirler ve bu fikirlerin Kastamonu'daki yansımaları üzerinde durduk. Üçüncü bölümde gazetede yer alan iç ve dış siyasi gelişmeleri değerlendirdik. Dördüncü bölümde ise, gazete yazarlarının biyografilerine yer verdik.

İTC'nin ülke genelinde uyguladığı politikaların Köroğlu gazetesine dayanarak yerel seviyede etkilerinin ortaya konulmaya çalışıldığı bu araştırma ile umarız ki İTC üzerinde çalışacak olan araştırmacılara, daha kapsayıcı ve mahallinden bilgi edinme imkanı ile daha geniş bir perspektif kazandırır.

Bu incelemenin, aynı zamanda Kastamonu'nun, Milli Mücadele öncesi dönemine ışık tutarak, Milli Mücadeleye hazırlık devresi ve Cumhuriyete geçişte Kastamonu'nun sosyo-kültürel yapısı hakkında yapılacak çalışmalara da zemin teşkil etmesi düşünülmüştür.

Osmanlılıktan Milli Devlete geçişte ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda, Kastamonu'da Milli Mücadeleye verilen önemin temellerinin ortaya konulmasında, gazetenin ve İttihatçı geçmişli kişilerin faaliyetlerinin değerlendirilmesi ile İstiklâl Savaşı ve sonrasında önemli yer tutan Kastamonu basınının tarihi süreci de ortaya konulmaya çalışmıştır. 1872 yılına dayanan Kastamonu basın tarihinde ilk özel gazete olan Köroğlu incelenirken, Kastamonu'da milli mücadele basınının neden canlı olduğu sorusuna da cevap aranmıştır.

Konu ile ilgili yapmış olduğum çalışmada büyük yardım ve desteğini gördüğüm, yönlendirici, Prof. Dr. Abdulhalûk Çay'a minnettarım. Ayrıca çalışmamda yakın ilgisini gördüğüm Yrd. Doç. Dr. Yusuf Sarınoy ve Doç. Dr. Mustafa Yılmaz'a da müteşekkirim.

M. Serhat Yılmaz

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.g.	: Adı geçen gazete
a.g.m.	: Adı geçen makale
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
hkk.	: Hakkında
HİF	: Hürriyet ve İtilaf Fırkası
İT	: İttihat ve Terakki
İTC	: İttihat ve Terakki Cemiyeti
Nu.	: Numara
S.	: Sayı
s.	: Sayfa

GİRİŞ

Osmanlı Devletinin Batı karşısında askerî ve siyasî üstünlüğünü kaybetmesi üzerine batılılaşma, yenileşme ve çağdaşlaşma gibi kavramlar ile Osmanlı siyasî hayatında yeni bir dönem başlamıştır. 18. yüzyıldan itibaren, öncelikle askeri alanda gerçekleştirilen batı tarzı yenilikler, daha sonra diğer alanlara da yayılmıştır. Osmanlı aydınları, Avrupadaki gelişmeleri özellikle Tanzimattan sonra bütün yönleriyle tanıyıp ülkede uygulamaya çalışmışlardır.¹

Bu değişim hareketinin sadece batıyı yakalamak düşüncesinden kaynaklandığını söylemek mümkün değildir. Zira Osmanlı Devleti üzerinde, batı ülkeleri tarafından yapılan baskıların da etkisi vardır.² Avrupada 19. yüzyılda revaç bulan eşitlik, bağımsızlık, milliyetçilik fikirlerinin Osmanlı ülkesine girmesi, dış devletlerin de tahrik ve tesiri altında devleti parçalanmaya doğru itmiştir.³

1876 tarihinde çeşitli zorluklar altında açılmış olan meclis Osmanlı- Rus savaşı gerekçe gösterilerek kapatılmıştır. Mevcut şartlar içerisinde meşrûti demokrasinin işleyemeyeceği ileri sürülerek böylece yeni bir dönem başlamıştır. II. Abdülhamit'in iç ve dış politikada tek başına söz sahibi olması muhalefeti de beraberinde getirmiştir.⁴ Tanzimattan itibaren devletin ideolojisi haline gelen Osmanlılık fikri, II. Abdülhamit'in görüşleri ve değişen siyasi şartların da etkisi ile yerini İslamcılık düşüncesine bırakmıştır. II. Abdülhamit döneminde alınan bütün tedbirlere rağmen aydınlar arasında muhalefet hareketi yurt içi ve dışında da artarak devam etmiştir. Genç Türk hareketi denilen muhalefet içinde Osmanlıcı, İslamcı ve Batıcı görüşler gibi değişik fikir gruplarından insanlar olduğu gibi, gayri müslim unsurlar da bulunmaktaydı.

¹ Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Ankara, 1984, s.59-61.

² E. Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, C. VII, Ankara, 1977, s.332-337.

³ Millet, Vatan, Eşitlik kavramları ve Meşrutiyet fikri için bkz. A.g.e., s.322-327.

⁴ A.g.e., C.VIII, s.240-243.

Kanun-ı Esâsi'nin ilan edilmesi ile II. Meşrutiyet arasında geçen dönem içerisinde hakim olan başlıca problem batılılaşma çabalarının devamı, milliyet cereyanları ve Osmanlı Devletinin dağılma hareketinin hızlanmasından ibarettir. Kanun-ı Esâsi'nin ilanı ile, batılılaşma konusunda bir dönüm noktası teşkil edildiği görülür. Meşrutiyetin dayandığı anayasa batılı hukuk devleti anlayışının temel ilkelerini kapsadığı için, Osmanlı Hükümetinin otokratik yapısını parlamenter bir zemin üzerine oturtmuştur. Bu suretle Amerika'dan sonra, Fransız ihtilali ile Avrupaya maledilmiş olan insan hakları prensipleri ve hürriyete dayalı modern hukuk devleti ilkeleri Osmanlı Devletine de aktarılmış oluyordu.⁵

II. Abdülhamit döneminde Kanun-ı Esâsi'nin ilanı, bir yıl sonra ise askıya alınmasından 1908 yılına kadar geline süre içerisinde muhaliflerin yönetime karşı başlattıkları hareket ve İTC'nin 1800'lü yılların sonunda örgütlenmesinin ardından, II. Meşrutiyetin ilanı Osmanlı tarihinde yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur.

İTC'nin 1908 tarihine kadar yirmi yıla yaklaşan oluşma süreci içinde Genç Türklerin yurt dışında yaptıkları faaliyetlerin büyük etkisi bulunmaktadır.⁶ Genç Türkler yurtdışında çeşitli adlar taşıyan örgütler kurmuş, türlü yayın organları ile bazen birbirleriyle çatışmış, bazen uzlaşmışlardır.⁷ Bu kanatlar arasında; Ahmet Rıza'nın Meşveret'i, Mizancı Murat'ın Mizan'ı, Dr. Abdullah Cevdet'in İctihad'ı, Tunalı Hilmi ve arkadaşlarının Osmanlı'sı etrafındaki oluşumlar sayılabilir.

İTC hareketini geniş ölçüde yurtdışında üstlenmiş bir aydın muhalefetinden, ordu subaylarının benimsedikleri sonuç alıcı bir darbeciliğe dönüşmesinde Makedonya

⁵ E. Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, C. VIII, Ankara, 1983, s.564-565.

⁶ Genç Türklerin Avrupadaki faaliyetleri hakkında bkz. A. Bedevi Kuran, *İnkılâp Tarihimiz ve İttihad ve Terakki*, İstanbul, 1948, s.89-108.

⁷ Genç Türklerin Avrupadaki faaliyetleri ve yayınladıkları gazete ve dergiler hakkında bkz. E. E. Ramsaur, *Jön Türkler ve 1908 İhtilâli*, İstanbul, 1982, s.69-77 ; Ayrıca bkz. Şerif Mardin, *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895-1908*, İstanbul, 1983.

meselesi hızlandırıcı bir faktör olmuştur.⁸ Dış baskılar sonucu Avrupada elde kalan son Osmanlı topraklarının da ıslahat yapılamadığı bahanesiyle elden çıkacağını kavrayan subaylar, Genç Türklerin yurt içindeki örgütlenmesine egemen olmuşlardır. Anayasayı tekrar yürürlüğe koymak şeklinde başlatılan muhalefet ve anayasalı meşrutiyet fikrinin Türk aydınları arasında kabul edilmesi ile de Genç Türklerin başlattıkları bu hareket II. Meşrutiyetin ilânını sağlamıştır.

II. Meşrutiyetin ilanına kadar İTC'nin fikirlerinin yayılmasında ve muhalefetin sesini duyurmasında basının rolü önemli yer tutmaktadır.⁹ 1890 tarihinden sonra basın üzerinde kontrolün artırılması üzerine, gazete ve dergiler Genç Türkler tarafından Fransa, İsviçre, İngiltere ve Mısır gibi ülkelerde yayınlanmaktaydı.¹⁰ Bu dönemde Meşveret, Osmanlı, Hilafet, İttihat, Terakki, Meşrutiyet, İkbal, Sancak ve benzeri gibi kısa ömürlü bir çok gazete yayınlanmıştır.¹¹

1891 tarihinden itibaren Genç Türklerin dışarıdaki basın faaliyetleri yurt içinde yayın yapan Türk gazetelerinin sayılarının azalmasını da etkilemiştir. Bu yıllarda sadece Tercüman-ı Hakikat, İkdâm ve Sabah gazeteleri yayınlarını sürdürebilmiş olup hayli yüksek bir tiraja sahiptiler.¹²

⁸ Makedonya meselesi ilk olarak 1876'da İstanbul Konferansında ortaya atılmıştır. Makedonya'da Türkler, Rumlar, Bulgarlar, Sırp, Ulahlar, Arnavutlar ,Yahudiler birlikte yaşamaktaydılar.Konferans devletleri Bosna-Hersek ile Makedonya için bir ıslahat programı hazırlamışlardı.Din ve milliyet farklılıklarından kaynaklanan tahriklerle ortaya çıkan muhtariyet isteği 1890'da "Makedonya Komitesi"nin kurulması ve çetecilik olayları siyasi karışıklıklara yol açmıştır.Bkz. Karal, A.g.e., s.146-155.

⁹ İT dışarıda basılan gazete ve risâlelerin dağıtılmasını Selânik merkezinden yönlendirmekteydi. Bkz. T. Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasi Partiler*, İstanbul, 1952, s.128.

¹⁰ Bernard Lewis, *Modern Türkiyenin Doğuşu*, Ankara, 1984, s.191.

¹¹ Enver, B. Şapolyo, Ziya Gökalp, *İttihat Terakki ve Meşrutiyet Tarihi*, İstanbul, 1943, s.54.

¹² İkdâm 15.000, Sabah gazetesi ise 12.000 tiraja sahipti. Yine de II. Abdülhamit döneminde İstanbul'da basımevi sayısında bir artış gözlenmektedir. Bkz. Lewis, A.g.e., s.185-192 ; II. Abdülhamit dönemi basınının değerlendirilmesi için bkz. Karal, A.g.e., s.411-413.

Matbaanın batı dünyasında XV. ve XVI. yüzyılda gelişmesi ve yayıncılığın önem kazanması ile iyice gelişen bilim ve sanat hareketinin ortaya çıkardığı bilgiler, Osmanlı Devletinde ancak Tanzimattan sonra XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gecikme ile yayılmaya başlamıştır.¹³ Matbuatın gelişmesine paralel olarak¹⁴ Osmanlı Devleti sınırları içerisinde İstanbul'da ilk Türkçe gazete 1 Kasım 1831 tarihinde çıkan ve devletin resmî gazetesi olan Takvim-i Vekâyi'dir.

Ülke sınırlarının genişliği, Takvim-i Vekâyi için abone ve dağıtım ağının düzenli kurulamaması gibi sebeplerle bu gazete örnek alınarak Tanzimat döneminde taşra mülkiyet teşkilatındaki vilâyet düzenlemesi ile birlikte başkent dışında resmi vilâyet gazetelerinin yayınlanmasına başlandı. Bunlardan ilki 3 Mart 1866 tarihinde Tuna Vilâyetinde aynı adla Mithat Paşa'nın çıkarmış olduğu gazete olup ilk süreli yayınlardan birisidir.¹⁵ Daha sonra Aydın, Ankara, Trabzon ve Konya gibi vilâyetlerde, vilâyet resmi gazetelerinin yayınlandığı görülmektedir. Bu çerçevede Kastamonu'da da ilk gazete 1872 tarihinde yayına başlamıştır.¹⁶ Araştırmanın konusu olan Kastamonu'nun ilk özel gazetesi olan Köroğlu gazetesi ise, II. Meşrutiyetin ilanından sonra ülke genelinde hakim olan hürriyet havası içerisinde yayınlanmaya başlayan gazetelerden birisidir.

Anadolu'da 1864 yılında Tuna Vilayetinde yayınlanan Tuna gazetesi ile başlanan süreli yayın -basın- geleneğinin 1908 tarihinden sonra resmi ve özel gazeteler aracılığıyla yagınlaştığı görülmektedir.

¹³ Y. Hikmet Bayur, *İkinci Meşrutiyet Üzerinde Bazı Düşünceler*, Ankara, 1959, s.268.

¹⁴ Bkz. Selim Nüzhet Gerçek, *Türk Matbaacılığı I*, İstanbul, 1939, s.27 ; Ayrıca 1727 yılında faaliyete geçen Osmanlı Matbuatında ilk basılan kitaplar için bkz. Ali F. Karamanlioğlu, "Kültür Tarihimizde Matbaanın Yeri", *Türk Kültürü*, Yıl:IX, Sayı:100, s.311-312.

¹⁵ *Türkiye Kültür ve Sanat Yılığ* 1988, Ankara, 1988, s.426.

¹⁶ Sultan Abdulaziz döneminde Kastamonu Valisi bulunan M. Reşit Paşa gerekli malzemeleri temin ederek 1868'de Kastamonu Vilâyet Matbaasını kurmuştur. 1869 da ilk vilayet salnamesi basılmış 1872'de de Kastamonu gazetesi yayınlanmaya başlamıştır. Aziz Demircioğlu, *100 Yıllık Kastamonu Basını 1872-1972*, Kastamonu, 1973, s.2.

I. BÖLÜM

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ KASTAMONU BASINI VE KÖROĞLU GAZETESİ

1.1. MEŞRUTİYET DÖNEMİ KASTAMONU BASINI (1908-1918)

II. Mahmut devrinde ilk Türk gazetesi Takvim-i Vekâyi'nin yayınlanmasından sonra Abdülmecit, Abdülaziz ve II. Abdülhamit zamanında önce İstanbul'da sonra taşrada neşredilen gazetelerde zamanla hızlı bir artış olmuştur. Makine, kâğıt gibi giderleri resmi yollarla temin edilen gazetelerin bir çoğu Konya, Aydın, Ankara, Kastamonu, Trabzon gibi neşredildikleri vilayetlerin ismini almıştır. Fakat Erzurum'daki Envâr-ı Şarkıyye ve Meşrutiyet döneminde Kayseri'de çıkan Erciyes gibi resmî il gazeteleri de vardır.¹⁷

Kastamonu'da vilayet matbaasının kurulmasından sonra ilk vilayet salnamesi 1869 yılında basılmış bunu sonraki yıllarda salnameler, kitaplar, gazete ve dergiler izlemiştir. 1888 yılında Vali Abdurrahman Paşa döneminde matbaa modern bir teknolojiye kavuşturulmuş ve İstanbul'dakilerle aynı seviyeye ulaşmıştır.¹⁸

II. Meşrutiyetin ilan edildiği günlerde Kastamonu'da 1872 tarihinde yayına başlamış olan Kastamonu gazetesi bulunmaktaydı. 1908-1918 yıllarında Kastamonu'da gazeteler birbiri ardına yayına başlamıştır. Bunlar ; Köroğlu, Serbaz, Nazikter, Şûle, Ilgaz, Zafer ve Yeşil Ilgaz gazeteleridir.

Gazeteler haricinde bu dönemde çıkan tek dergi ise Tiraje'dir. Tiraje daha çok kültür ve edebî ağırlıklı bir dergidir.¹⁹

¹⁷ Ali Rıza Önder ; Kayseri Basın Tarihi ; Ankara, 1972, s.25 - 26.

¹⁸ Mustafa Eski, "Kastamonu'da Basın-Yayın Çalışmaları Tarihi", Türk Dili ; Sayı : 527 ; Kasım 1995, s. 1226.

¹⁹ A. Demircioğlu, A.g.e., s.176-177.

1.1.1. Kastamonu Gazetesi

Kastamonu Gazetesi Vilayetin en eski ve ilk gazetesidir. Tanzimat edebiyatının meşhur simalarından İbrahim Ethem Pertev Paşa'nın valiliği döneminde Mart 1872'de yayın hayatına başlamıştır. Vilayet haberlerine ağırlık veren gazete genelge ve kanunların halka duyurulması, ilanlar gibi resmi beyanlara ağırlık vermiştir. Sadece Kastamonu merkezinde değil sancaklarda da dağıtılan gazetede; madencilik, orman işleri, kaçakçılık, deniz kazaları, duyurulmakta resmi görevlilerin tayini ve terfileri, yardımlar gibi konu başlıkları verilmektedir.

Haftalık olarak çıkarılan gazetenin 30 Mayıs 1938 tarihinde kapanmasına kadar olan 66 yıl süresince imzalı imzasız bir çok tanınmış simanın yazıları yayınlanmıştır. Mehmet Cemil, Galip (Söylemezoğlu), Ebubekir Hazım (Tepeyran), Ahmet Hamdi, Sadık Vicdani, Abdullah Lütfi, Hafız Nuri, Fikri, Mehmet Besim, Asım, Hüsnü (Kuşakcıoğlu), Mehmet Ali (Ayni), Yusuf Niyazi, Tahsin Nahit (Uygur), Kemal (Koral) bunlardan bazılarıdır.²⁰

1.1.2. Serbaz Gazetesi

Serbaz ismiyle Meşrutiyetin ilanından sonra 14 Mart 1909 (1 Mart 1325) tarihinde ilk sayısı çıkan gazete²¹Giritli Hayrettin tarafından çıkarılmış fakat kısa ömürlü olmuştur.²²Millete hizmet etmek gayreti ile tarafsız olarak çıktığını ve hiç bir kuvvetin tesiri altında olmadığını ilan eden Serbaz gazetesi Kastamonu'ya yeni gelen Vali Ömer Ali Bey ile basın yoluyla tartışmaya girmiş, karşılıklı suçlamalar sebebiyle vilayet matbaasında basılmasına izin verilmemiştir.²³ Dönemin diğer gazetesi Köroğlu

²⁰ A. Demircioğlu, A.g.e., s.18-26.

²¹ Vilayet Nâfia Başkatibi Ahmet Hayrettin (Ege) tarafından yayınlanan Serbaz'ın ilk sayısının çıktığı hakkında tanıtım için. Köroğlu ; Nu:14 (05 Mart 1324), s:2.

²² Ömer Kemal Ağar, "Serbaz Gazetesi", Doğrusöz ; Nu:6928, (19 Mayıs 1972), s.1-4.

²³ A. Demircioğlu, A.g.e., s.41-42.

bu hadisede Serbaz'ı desteklemiş²⁴ ise de Vali, Koroğlu ve Serbaz gazetelerini mahkemeye vermiş²⁵, 13 sayı çıkan gazete 21 Mayıs 1909 tarihinde kapanmıştır.

1.1.3. Nazikter Gazetesi

30 Mayıs 1910 (17 Mayıs 1326) tarihinde ilk sayısını çıkaran Nazikter gazetesinin sahibi ve mesul müdürü Yusuf Niyazi'dir

Yusuf Niyazi'nin, yazarlığını ve mürettepliğini de kendisinin yaptığı gazete Kastamonu merkezinden başka, Cide, Daday ilçelerinde de düzensiz olarak iki, üç günlük, haftalık sürelerle yayın hayatını sürdürmüştür.²⁶ Edebiyat ağırlıklı olan Nazikter'in 7 Mart 1929 tarihli 198. sayısından sonraki sayılarının olmaması bu tarihten sonra çıkmadığını göstermektedir. Ayrıca 9 Haziran 1930 tarihli Açıksöz gazetesinde Yusuf Niyazi'nin Bursa'da Uludağ isimli bir gazete çıkardığı haberi Nazikter'in 198 sayı çıkmış olduğuna işaret etmektedir.²⁷

1.1.4. Şûle Gazetesi

Aralık 1910 (1326) tarihinde yayına başlayan Şûle gazetesi²⁸ Yusuf Niyazi tarafından Nazikter'in kapandığı dönemde çıkarılmıştır. Mevcut herhangi bir sayısını bulamadığımız kısa ömürlü "Osmanlı Gazetesidir" serlevhalı Şûle gazetesinin muhteva

²⁴ Koroğlu, Nu. 31, (3 Haziran 1325), s.2.

²⁵ M. Ziyaeddin Demircioğlu, Kastamonu'da Meşrutiyet Nasıl İlan Edildi, Kastamonu, 1968, s.57-63.

²⁶ İhsan Ozanoğlu, "Kastamonu Basın Tarihi", Yeni Kastamonu ; Nu:1820, (28 Ekim 1963), s.2

²⁷ A. Demircioğlu, A.g.e., s.44-48.

²⁸ Şûle'nin birinci sayısının çıktığı ve muhtevası hakkında bkz. Koroğlu ; Nu:105 (16 Kanun-ı evvel 1326), s.4.

itibariyle dergiye benzediği ve edebi ağırlıklı olduğu anlaşılmaktadır.²⁹ 15 günde bir çıkan gazetenin ikinci nüshasından sonraki sayıları hakkında herhangi bir bilgiye rastlanılmaması 19 Ocak 1910 (6 Ocak 1326) tarihinde kapanmış olabileceğini göstermektedir.³⁰

1.1.5. Ilgaz Gazetesi

14 Mayıs 1911 (1 Mayıs 1327) tarihinde iki sütun dört sayfa olarak yayınlanan Ilgaz gazetesinin başlığının altında "Onbeş günde bir neşrolunur, Hadim-i Meşrutiyet, Hür Osmanlı gazetesidir" serlevhası yazılıdır. Kastamonu Vilayet matbaasında basılmış ve Ahmet Süreyya tarafından yayınlanmıştır. Kastamonu Lisesi Fransızca öğretmeni olan Çanakaleli A. Süreyya'nın İstanbul'a tayininin çıkması üzerine beşinci sayıdan sonra çıkmayarak 1911 (Mayıs 1327) tarihinde yayınına son vermiştir.³¹

1.1.6. Zafer Gazetesi

Zafer Gazetesi İT'nin yayın organı olan Köroğlu gazetesinin yayını durdurması üzerine İttihat ve Terakki'den ayrılmış olan Sofuzade Mehmet Tevfik (Safoglu)'nun sahipliğinde Hersekli Mehmet İzzet'in sorumlu müdürlüğünde 27 Aralık 1911 (14 Aralık 1327)'de yayına başlamıştır.³² İlk sayısında tarafsız neşriyat yapacağını bildiren Zafer'in daha sonra İttihat ve Terakkiyi tenkide başlaması Köroğlu gazetesi ile ağır tartışmalara sebep olmuştur. Zafer gazetesi'nin yedinci sayısından itibaren Vilayet

²⁹ Şûle'nin ikinci sayısının çıktığı hakkında bkz.; **Kastamonu** : (3 Kanun-ı sani 1326) 2 ; ayrıca bkz.; İhsan Ozanoğlu, "Kastamonu Basın Tarihi", **Yeni Kastamonu** ; Nu:1820, (28 Ekim 1963), s.2 ve Nu:1821 (29 Ekim 1963), s.2.

³⁰ A. Demircioğlu, **A.g.e** ; s.49-50.

³¹ A. Demircioğlu, **A.g.e** ; s.51.

³² **Zafer**, Nu:1, (14 Kanun-ı evvel 1327).

matbaasında basılmasına izin verilmemesi üzerine Samsun'da Şems matbaasında bastırılmaya başlamıştır.

Hürriyet ve İttıfak Fırkasının yayın organı haline gelen Zafer, yukarıda belirtildiği gibi İttihat ve Terakki'nin yayın organı Koroğlu gazetesi ile çatışmaya girmiş ve şiddetle tenkit edilmiştir.³³ 26 Ağustos 1912 (13 Ağustos 1328) tarihli 13. sayısından sonrasına ait hiç bir sayısı elde edilmediğinden yayına devam edip etmediği tesbit edilememiştir. 7 yıl sonra 8 Mart 1919 tarihini taşıyan 18. sayısı mütareke ve milli mücadelenin başlangıç yıllarına rastlamaktadır. Bu yıllarda vilayet matbaasında basılan Zafer'in yazarının Hersekli Recep Sabri ; idare memurunun Nasuh Nazmi olduğu ifade edilmektedir. 1912 yılında Tevfik (Safoglu)'nun çıkardığı gazete 1919 tarihinde kaldığı yerden yayına devam etmiş³⁴ ve Kastamonu'nun Milli Mücadeleye katıldığı günden hemen sonra (17 Eylül 1919) tarihinde "Artık çıkmayacağını" bildirerek yayınına son vermiştir.³⁵

Zafer Gazetesinde Tevfik (Safoglu)'nun³⁶ yazdığı makalelerden başka yazarların isimleri belirtilmemiştir. Yalnız Arif Efendizade Ziya (Demircioğlu) ismiyle şiirler yayınlanmıştır.

³³ Koroğlu, Nu:145, (27 Kanun-ı evvel 1327), s.1-2, Nu:146 (3 Kanun-ı sani 1327), s. 1-2 ; Nu:149, (24 Kanun-ı sani 1327), s.3.

³⁴ A. Demircioğlu, A.g.e., s.58-60.

³⁵ Hüsnü Açıksozcü, *İstiklal Harbinde Kastamonu*, Kastamonu 1933, s.22 ; Hüsnü Açıksoz'un Mütareke döneminde Zafer'i eleştirisi için "Mondrostan sonra Hürriyet ve İttıfakçılar sığınağı görmüş yılanlar gibi canlanmışlardı. (Zafer) adlı gazetelerini yine çıkarmaya başlamışlardı. İttihatçıları çekiştiriyoruz diye bütün milletin benliğine ve varlığına dil uzatıyorlardı. İttihatçıların Ermenilere ve Rumlara kötülük ettiklerini söylerken Türklüğünü lekeleyecek kadar ileri gidiyorlardı" A.g.e., s.7.

³⁶ Hoca Tevfik Safoglu 1870 yılında Kastamonu'da oğdu.Rüştiye tahsili yaptı. 1906 yılında Kastamonu Sanayi Mektebi müdürlüğünde bulundu.Vilayet Umumi Meclisi ve Daimi Encümen Üyeliği yanısıra Müdafai Hukuk, Tekalif-i Milliye ve Kızılay üyeliklerinde bulundu.Zafer adlı gazeteyi çıkararak Kastamonu siyasi hayatında yer aldı.İstiklal Savaşı sonrası politikadan çekilen

1.1.7. Yeşil Ilgaz Gazetesi

Tezimizin ağırlık noktasını teşkil eden bu sebeple de II. bölümü tamamen ona ayırdığımız Köroğlu gazetesinin kapanması üzerine 24 Kasım 1918 tarihinde ³⁷ yayına başlayan Yeşil Ilgaz gazetesi haftalık olarak çıkmakta olup, İsmail Habib (Sevük) tarafından yayınlanmıştır. Köroğlu'nun kapanmasına kadar 1914 yılından itibaren başyazarlık yapan İsmail Habib ile Köroğlu'nun son mesul müdürü İsmail Sedat tarafından çıkarılmıştır. Kendisini Köroğlu'nun devamı olarak gören gazete 13 sayı yayınlanmıştır. 20 Şubat 1919 tarihinde kapanan Yeşil Ilgaz'da İsmail Habib'ten başka imzaya rastlanmamaktadır.³⁸ 13. sayısı olmayan Yeşil Ilgaz'ın yayını bıraktığı Kastamonu gazetesinde açıklanmıştır.³⁹

1.1.8. Tiraje Dergisi

Kastamonu'da çıkarılan ilk ve tek olma özelliği taşıyan Traje dergisi Süleyman Nafiz'in Kastamonu Valiliği döneminde desteği ile çıkarılmıştır. 25 Şubat 1910 (12 Şubat 1326) tarihinde ilk sayısı çıkmış olan derginin sahibi Ahmet Talat (Onay) mesul müdürü ise Muharrem Celal (Bayar) olup Kastamonu Vilayet Matbaasında basılmıştır.⁴⁰ Süleyman Nafiz'in 4 ay kadar Kastamonu'da kaldıktan sonra Trabzon Valiliğine atanarak Kastamonu'dan ayrılması üzerine ⁴¹ 18 sayı çıkan Tiraje 19 Ağustos 1911 (6 Ağustos 1327) tarihinde kapanmıştır.

Safoğlu 16 Nisan 1960 tarihinde vefat etti. A. Demircioğlu, 100 Yıllık Kastamonu Basımında Kim Kimdir 1872-1972, Kastamonu, 1980, s.62-63.

³⁷ Yeşil Ilgaz, Yıl:1, Nu:1 (24 Teşrin-i sani 1334).

³⁸ A. Demircioğlu, A.g.e., s.61-62.

³⁹ "Tatil-i Neşriyat" ; Kastamonu : Nu:2294, (17 Mart 1335).

⁴⁰ A. Demircioğlu, A.g.e., 176.

⁴¹ Köroğlu, Nu:138, (11 Ağustos 1327), s.2.

Edebiyat ağırlıklı olan Tiraje dergisinde Süleyman Nafiz, Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin, Faik Ali, Ahmet Hikmet, Emin Bülent, Hamdullah Suphi, Faik Reşat, Mithat Cemal ve Abdülhalim Memduh gibi meşhurların yazı ve şiirleri bulunmaktadır.⁴²

1.2. KÖROĞLU GAZETESİ

1.2.1. Bir Basın Faaliyeti Olarak Köroğlu Gazetesi

23 Temmuz 1908 tarihinde meşrutiyetin ilan edilmesinden sonra hürriyet, adalet, müsavat havası içinde kurulmuş olan Köroğlu gazetesi İttihat ve Terakki Cemiyetinin Kastamonu'da faaliyet gösteren yayın organı durumundadır. İlk sayısı II. Meşrutiyetin ilk meclisinin açıldığı gün olan 17 Aralık 1908 tarihinde çıkan gazete⁴³, Fazlîzâde Mehmet Besim Bey'in sorumlu müdürlüğünde yayın hayatına başlamıştır.

Mart 1872 tarihinde Kastamonu'da Valiliğin çıkarmış olduğu ilk resmi gazete olan Kastamonu gazetesinden sonra ilk defa özel olarak çıkarılmış olan Köroğlu gazetesinin başlığının altında Hicri 1326 tarih olup, bununla beraber Rûmi ve Milâdi takvimler de kullanılmıştır.⁴⁴

Kastamonu'nun ilk ve tek matbaası olan Vilayet Matbaasında basılan gazetenin Köroğlu başlığının sağ yanında "Mahalli İdâresi : Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyetinde daire-i mahsûsadır. Cemiyetin mekâsıdına ve milletin menâfına hadım her nevi asâra sahifelerimiz açıktır. Neşrolunmayan asâr iâde edilmez. Her bir husus için idâre memurluğuna müracaat olunur" ibaresi ile sol yanında abone bedeli (Nüshası

⁴² Örnek olarak Ahmet Talat (Onay)'ın dört kıtalık Harp Şarkısı adlı şiiri; Sühazahir : "Harp Şarkısı"; Tiraje, Yıl:1, Nu:11, (23 Nisan 1327), s.4.

⁴³ Köroğlu, Nu:1, (4 Kanun-ı evvel 1324) ; Köroğlu gazetesinin ilk sayısı için bkz. EK: XI.

⁴⁴ (15 Nisan 1326) tarihli 72. sayısından itibaren miladi takvim kullanılmaktan vazgeçilmiş olup bir açıklama yapılmamıştır.

10 paradır) ile "seneliği posta ücretiyle beraber mecidiye yirmi hesabıyla yirmibeş kuruştur. Altı aylığı yoktur. Dâhil-i şehirde abone kayd olunmaz. İlanâtın beher sütunundan yüz para tekrarından iki kuruş alınır" yazılıdır. Başlığın altında ise ortada "Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyetinin vâsıta-i neşr-i efkârı olmak üzere Kastamonu'da perşembe günleri neşrolunur, ictimai, edebî, fennî, ticarî, sînâî Osmanlı gazetesidir" ibaresi mevcuttur.⁴⁵

İlk sayısı 28x36 ebadında, dört sayfa ve üç sütun olarak ikinci hamur kağıtla yayıma giren Köroğlu; ismi ve çıkış sebepleri ile ilgili bir açıklama yapmış ve bu ilk sayıda Erkân-ı Harbiye Binbaşlarından Ragıb Bey, Mekteb-i İdâdi öğretmenlerinden Hüsnü Bey ve Tevfik Bey'in yazıları yayınlanmıştır. Mehmet Besim Bey, ilk dört sayı gazetenin sorumlu müdürlüğünü yaptıktan sonra Meclis-i Mebûsan-ı Osmani Birinci Sınıf Mümeyyizliğine tayin edilmesi⁴⁶ üzerine beşinci sayıdan itibaren yerini Hüsnü Bey'e bırakmıştır.

Kaç adet basıldığını tesbit edemediğimiz gazete⁴⁷, zaman zaman dağıtımından dolayı ücretlerini toplayamadığı olmuş⁴⁸ ve okuyucularını uyarmıştır. Bütün eserlere, mektuplara sahifelerin açık olduğunu bildiren gazeteye ilgi büyük olmakla birlikte gönderilen bütün yazıları gazetenin hacminin dar olması sebebiyle yayınlamayan Köroğlu⁴⁹ bunları bir sıra dahilinde yayınlayacağını taahhüt etmektedir. Çıktığı günden itibaren kendisine ulaşan yeni gazete ve dergileri tanıtan Köroğlu⁵⁰ Kastamonu dışına

⁴⁵ (13 Mayıs 1326) tarihli 76. sayıdan itibaren başlığın sağ yanı ve altındaki bu ibarelerden "Osmanlı İttihad ve Terakki..." cümleleri çıkarılmıştır.

⁴⁶ "Fazlızâde Mehmed Besim Efendi", *Köroğlu*, Nu:12, (19 Şubat 1324), s.2.

⁴⁷ 1908 meclisinin açılışına ait haberler, gazete ile birlikte ilave olarak yayınlanıp dağıtılmıştır. İlave İstanbul için 40, Kastamonu için 200 adet basıldığına göre baskı adedi 240'ın üzerinde olmalıdır. İlave için bkz. EK: VII.

⁴⁸ "Rica", *Köroğlu*, Nu:15, (12 Mart 1324), s.4.

⁴⁹ "İtizar", *Köroğlu*, Nu:15, (12 Mart 1324), s.4.

⁵⁰ Tanıtımı yapılan gazete ve dergiler için bkz. EK: IV.

da gönderilmekte, İstanbul'daki okuyucuları gazeteyi Vezneciler'de 22 numaradaki Gülşen Kitabevi'nden temin etmekteydiler⁵¹

16. sayısına kadar dört sayfa ve üç sütun olarak çıkan gazete 16. sayıdan itibaren sayfa sayısı aynı kalmak kaydıyla dört sütun olarak çıkmaya başlamıştır. Yalnız "Fevkalâde nüsha" olarak çıkarılan sayıları da vardır ki bunlar büyük boy olarak basılmışlardır. 19. ve 20. sayıları⁵² 33. sayısı⁵³, 156. sayısı⁵⁴ ile 218. sayıları⁵⁵ büyük boy dört sayfa altı sütun olarak yayınlanmıştır.

Gazete 26 Mayıs 1910 (13 Mayıs 1326) tarihli 76. sayısından itibaren "Kastamonu'da dâire-i mahsûsadır. Vatan ve millet menâfiine hâdim her nev-i asâra sahifelerimiz açıktır" demekle daha önce başlığının yanında yazılı bulunan "Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti'nde dâire-i mahsûsadır" ibaresini kaldırmıştır. Bu cümlelerin değiştirilmesi ile ilgili bir açıklama ise yapılmamıştır.

109. sayıdan itibaren gazetenin sorumlu müdürü Hüsnü Bey'in görevi bırakması üzerine (Müdür-i Nureddin) A. Nureddin Bey sorumlu müdür olmuştur.⁵⁶ Köroğlu vatana daha fazla hizmet etmek maksadıyla 4 Mayıs 1911 (21 Nisan 1327) tarihinden itibaren senelik abonesini Kastamonu dışı için yirmi ve merkez için onbeş kuruşa indirdiğini ayrıca ilanlardan satırından atmış para ve tekrarından bir kuruş alacağını

⁵¹ Köroğlu, Nu:18, (2 Nisan 1325), s.4.

⁵² 31 Mart olayları sonundaki gelişmeler neticesinde okuyucuları aydınlatmak ve protesto mesajlarını İTC telgraflarını yayımlamak gayesi ile büyük boy dört sayfa altı sütun olarak yayınlanmıştır. Köroğlu ; Nu:19, (9 Nisan 1325), Nu:20, (16 Nisan 1325).

⁵³ Meşrutiyetin yıldönümü (10 Temmuz Bayramı) dolayısıyla kutlamalar hakkında geniş bilgi vermek için büyük boy çıkarılmıştır. Köroğlu, Nu:33, (16 Temmuz 1325).

⁵⁴ Seçimler dolayısıyla İTC propagandası yapmak, adaylarını tanıtmak maksadıyla büyük boy olarak çıkarılmıştır. Köroğlu ; Nu:156, (15 Mart 1328).

⁵⁵ Vilayet Meclis-i Umumi müzakerelerini ve kararlarını zappedip okuyuculara duyurmak gayesi ile fevkalade nüsha olarak çıkmıştır. Köroğlu, Nu:218., (21 Haziran 1329).

⁵⁶ "Hüsnü Bey", Köroğlu, Nu:109, (13 Kanun-ı sani 1326), s.1.

duyurmuştur.⁵⁷Köroğlu'nun 125. sayısına kadar başından beri gazetenin başlığının altında çıkan "Perşembe günleri neşrolunur, ictimai, edebî, fennî, ticârî, sînâî Osmanlı gazetesidir" ibaresi 126. sayısından itibaren "Perşembe günleri neşrolunur, Türk gazetesidir" şeklinde değiştirilmiş ise de bu uygulamaya ancak yirmi sayı devam edilmiştir. Gazetenin 146. sayısından 180. sayısına kadar yine "Osmanlı Gazetesidir" şeklindeki eski ibare kullanılmaya devam edilerek 181. sayısından sonra "Osmanlı Gazetesidir" cümlesi tekrar çıkarılarak yerine "Türk Gazetesidir"⁵⁸cümlesi getirilmiş, bundan sonraki yayım hayatı boyunca "Türk Gazetesidir" şeklindeki ibare muhafaza edilmiştir.

Türk gazetesi şeklindeki ibarenin kaldırılması sebebi yazılmamış olmasına rağmen 21 Kasım 1911 (8 Teşrin-i sani 1327) tarihinde Mahir Said, Kemal Midhat, Hüseyin Siret ve Rıza Nur'dan oluşan bir heyet tarafından Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın kurulup beyannamesini İstanbul Valisi Emin Bey'e vermesi⁵⁹İTC ile HİF arasındaki siyasi rekabetin Kastamonu'da da başlaması, muhalifler tarafından "Zafer" isminde bir gazetenin çıkarılması⁶⁰"İttihad-ı Anasır" fikrinden dolayı Köroğlu yönetimini böyle bir kararı almaya zorlamış olmalıdır.

138. sayısından sonra Nurettin Efendi'nin değiştirilmesi ile gazete iki hafta yayına ara vermek zorunda kalmıştır.⁶¹ Nurettin Efendi'nin yerine İttihat ve Terakki Cemiyetince Akdoğanlızade Mehmet Ali'nin getirilmesinden sonra 10 Ekim 1911 (27 Teşrin-i evvel 1327) tarihli 144. sayıdan sonra yazı heyeti arasında çıkan itilaf yüzünden iki ay kadar yayına ara vermiştir.⁶²Yazı heyetinde bir kısım değişiklik

⁵⁷ "İlan" ; Köroğlu, Nu:122, (21 Nisan 1327), s.1.

⁵⁸ Köroğlu, Nu:181.(19 Eylül 1327), s.1.

⁵⁹ Ali Birinci, Hürriyet ve İtilaf Fırkası, 1990, s.48.

⁶⁰ Zafer, Nu:1, (14 Kanun-ı evvel 1327).

⁶¹ "İtizar" Köroğlu ; Nu:139, (7 Eylül 1327), s.1.

⁶² A. Demircioğlu, A.g.e., s.33.

sebebiyle yayına ara verildiğini belirten K ro lu⁶³ 145. sayısından itibaren artık Salı günleri çıkmaya ba lamı tır. Altı hafta boyunca Salı günleri çıkan Köroğlu'nun Zafer gazetesi'nin bu döneme rastlayan ilk altı sayısını  ar amba günleri çıkarması sebebiyle rekabetten dolayı daha ilk gün tavrını koymuş ve ondan bir gün önce çıkmak gereğini hissetmiştir.⁶⁴

147. sayısından itibaren Köroğlu'nda idare heyeti değiştirilerek ihtilaf giderilmiştir. Gazetenin idare heyeti başkanı Reji Merkez Müdürü İsmail Adil olup sorumlu müdürlükten istifa eden Akdo anl z de Mehmet Ali'nin yerine de İsmail Sedat Beyler tayin edilmişlerdir.⁶⁵ Daha sonra İsmail Adil görev de i ikli i sebebiyle önce yazı heyeti ba kanlı ından çekilmiş,⁶⁶ daha sonra 10 Aralık 1913 (27 Kasım 1329) tarihli bir dilekçe ile "Vazife-i memuriyetimden mütevellid bu günden itibaren Köroğlu'nun idare riyasetinden istifa eyledi imin ilanını ve kabulünü rica ederim efendim"⁶⁷ diyerek ayrılmış yerine İsmail Sedat getirilmiş bu tarihten sonra da Heyet-i Tahririye Reisi" ibaresi bir daha konulmamak üzere kaldırılmıştır.

Köroğlu; 158. sayısından itibaren  ar amba günleri yayınlanmaya ba lamı  ve bir hafta önceki sayılarının fiyatı 40 para olmuştur.⁶⁸ 1915 yılında Köroğlu'nun abone tarifesi yıllık 50 sayı itibar edilerek posta  creti ile beraber  ehir dışı için bir Mecidiye, merkez için 15 kuru  olmuş ve abone bedelinin peşin verilmesi ile Kastamonu'da teslim edilmesi şartı konmuştur. Birinci Dünya sava ından dolayı kağıt sıkıntısı

⁶³ " tizar" ; Köroğlu ; Nu:145, (27 Kanun-ı evvel 1327), s.1.

⁶⁴ Zafer'in altıncı sayısından sonra vilayetçe basılmasına izin verilmemesi ve yayınına yirmi gün ara vermek zorunda kalması sebebiyle onun bertaraf edildiği düşüncesiyle Köroğlu yine perşembe günleri çıkarılmaya ba lamı tır.

⁶⁵ "İlan", Köroğlu, Nu:147, (10 Kanun-ı sani 1327), s.1.

⁶⁶ Köroğlu, Nu:165, (16 Mayıs 1328), s.1.

⁶⁷ Köroğlu, Nu:237, (4 Kanun-ı evvel 1328), s.3.

⁶⁸ Köroğlu, Nu:158, (28 Mart 1328), s.1.

sebebiyle 1916 yılında tek yaprağa inmiş, 1918 (1334)'de sayısı 20 paraya abone bedeli posta ücreti dahil 35, merkez için 30 kuruş olmuş ve aynı yıl yayınına son vermiştir.⁶⁹

Köroğlu gazetesinin şu an mevcut bulunan nüshalarından 352.sayı dahil dört sahife (352. sayıdan sonraki nüshalarda eksiklik olması sebebiyle kaç sayı bu sayfa adedi ile çıktığı tesbit edilememiştir) olarak çıkmış olup 377. sayıdan itibaren kağıt sıkıntısı yüzünden iki sayfa olarak gazete hacminin daraldığı görülmektedir.

Köroğlu gazetesinin Kastamonu il Halk Kütüphanesinde bulunan sayıları arasında son nüshasının 460⁷⁰ numaralı sayısı olmakla beraber gazetenin 485. sayıya kadar çıktığı ve 31 Ekim 1918 (31 Ekim 1334) tarihinde kapanmış olduğu anlaşılmaktadır. 481. sayıyı gören Aziz Demircioğlu kapanış tarihini hesaplayarak 485 sayı çıktığını ve 31 Ekim 1918 tarihinde kapanmış olduğunu ifade etmektedir⁷¹ Ayrıca 485 sayının çıkmış olduğu Yeşil Ilgaz gazetesinden de anlaşılmaktadır.⁷²

Köroğlu, Kastamonu'daki parti mücadelelerine de ışık tutacak bir gazetedir. Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın fikirlerini savunan Zafer gazetesi ile karşılıklı fikrî mücadelelerin olduğu bir dönemde Meşrutiyetin korunması için verdiği mücadele Zafer'in kapanmasına kadar hareketli bir şekilde devam etmiştir.

Köroğlu ; yayın hayatında İttihat ve Terakki'nin fikirlerinin yayılmasında basın olarak vazife üstlenmiş olması bakımından Cemiyete ait haberlerin sıkça çıktığı, ülke meseleleri ve siyasi gelişmelerle ilgili haberlerin yayınlandığı, siyasi konularda haberlerin çıktığı yerel bir gazete görünümündedir. Yalnız onu yerel olmaktan çıkaran İttihatçılık düşüncesi ve fikir bakımından ülke genelindeki basın ile gündemi tayin ve takip konusunda gösterdiği hassasiyettir.

⁶⁹ A. Demircioğlu, A.g.e, s.34-35.

⁷⁰ Köroğlu, Nu:460, (18 Nisan 1334).

⁷¹ A. Demircioğlu, A.g.e ; s.35.

⁷² Yeşil Ilgaz ; Nu:1, (24 Teşrin-i sani 1334).

Köroğlu gazetesi idarehanesine Meşrutiyetin ilanından sonra çıkarılan gazetelerin bir kısmı ulaşmaktadır. Köroğlu ayrıca bu gazetelerin tanıtılmasında da rol oynamıştır.⁷³

Aralıksız denilebilecek on yıllık yayın hayatı boyunca Köroğlu'nda ; Abidin Binkaya (1888-1967), Fazıl Berki (Tümtürk) (1881-1940), Hasan Hami, Hayrettin Giridi, Hasan Fehmi (Turgal) (1883-1939), Hüseyin Hüsnü (1871-1929), Mehmet Besim (1878-?), Nurettin Dede, Tahir Karaoğuz (1898-?), M. Ziyaeddin (Demircioğlu) (1891-1970), Binbaşı Kazım, Mehmet Vahdeti, M. Ragıp, Ahmet Talat (Onay) Süha Zahir müstearıyla, Ahmet Behzat, Yusuf Niyazi, İsmail Habib (Sevük) gibi isimlerin makale, şiir ve haber gibi konularda yazıları yayınlanmıştır. "bir zat", "imza mahfuzdur" gibi müstearlar ile çeşitli konularda çıkan yazılar da mevcuttur. Yine dönemin diğer gazetelerinden alıntı yapılan makaleler de vardır.⁷⁴

Köroğlu gazetesinin tesbit edebildiğimiz mevcut nüshaları Kastamonu İl Halk Kütüphanesi, Milli Kütüphane, Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege ve İstanbul Hakkı Tarık Uz Kütüphanelerinde bulunmaktadır.⁷⁵

⁷³ Köroğlu gazetesinde tanıtımı yapılan dergi ve gazetelerin listesi için bkz. Ek: IV.

⁷⁴ Örnek olarak "İlan-ı hürriyetin ilk haftasında bir köy imamı tarafından irad edilen nutuk (Tecüman-ı Hakikat, Halil Edep Bey) Bu yazı tefrika olarak dört sayı yayınlanmıştır.

⁷⁵ Köroğlu gazetesinin bulunduğu kütüphaneler ve sayıların için. 1. **Kastamonu İl Halk Kütüphanesi** : (1324-1334), (1908-1918):(1-199), (201-223), 225, 227, 228 (231-233), (235-256), 258, 259, 305, 306, (309-334), 336, 338, (341-438), 440, 442-454), (459-464), 471, 475, 477, 478, 481, (Kütüphanede dört yüz iki sayısı bulunmaktadır. 2. **Milli Kütüphane** : (1324-1908), 9. ve 1326 (1910) tarihli 114. sayılar (iki sayı bulunmaktadır). 3. **Erzurum Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege'de** : (1333), (1917) 434. sayı ve 1329 (1913) tarihli 123. sayılar (iki sayı bulunmaktadır). 4. **İstanbul Hakkı Tarık Uz Kütüphanesi** : (1330-1331) - (1914 - 1915), 251, (281-290), 292, 294, 297, 299, 303, 305, 309, 317, 318 ve 377. sayılar (Yirmibir sayı bulunmaktadır).

1.2.2. Köroğlu Gazetesinin Çıkış Sebepleri

II. Abdülhamit döneminde Kanun-i Esasi'nin ilanı, bir yıl sonra ise askıya alınmasından 1908 yılına kadar geline süreçte muhaliflerin yönetime karşı başlattığı hareket,⁷⁶ İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin 1800'lü yılların sonunda örgütlenmesinin arkasından 10 Temmuz olaylarının patlak vermesi ile II. Meşrutiyetin ilanı Osmanlı basın hayatında yeni bir dönemin başlangıcını oluşturmuştur. 1908 yılından itibaren yurt dışında çıkarılmakta olan gazetelerden başka yurt içinde de başta İstanbul olmak üzere ülke içerisinde birbiri ardına yayına başlamışlardır.⁷⁷

İT'nin başarısı olarak addedilen Meşrutiyetin ilanı ile Serbesti, Volkan, Tanin gibi gazeteler olmak üzere bu dönem basını muhalif fırkaların çeşitli gazeteler çıkarması ve karşılıklı mücadelelerin başlaması Anadolu'da da bu etkiyi çabuk hissetmiştir. Anadolu'da kurulan diğer özel gazeteler gibi Kastamonu'da da İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yayın organı olarak yayın hayatına atılan Köroğlu gazetesi hürriyet havası içerisinde yayınlanmaya başlamıştır.

Kastamonu'da meşrutiyeti korumak gayesiyle İTC teşkilatını kurmak için 10 Ağustos 1908 (27 Temmuz 1324) tarihinde bir toplantı yapılmıştır. Kâtipliğe Fazlızâde Mehmet Besim'in getirilmesinin ardından "İttihad Kulübü" adında bir kulüp kurulmuştur.⁷⁸ Bu dönemde Kastamonu İTC mebusluğu için Ahmet Mahir, İsmail Mahir, Yusuf Kemal (Tengirşek) ve Şemsi oğlu Şükrü'nün aday gösterilmesi İTC fikirlerini yaymak üzere bir gazete çıkarmayı gerekli hale getirmiştir.⁷⁹

⁷⁶ Şerif Mardin, *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895-1908*, Ankara, 1964, s.32-62, ayrıca bkz. Feroz Ahmad, *İttihat ve Terakki 1908-1918*, İstanbul, 1995, s.15-27.

⁷⁷ II.Meşrutiyet dönemi basınının bir değerlendirmesi için bkz.E.Behnan Şapolyo, Ankara, 1971,s.170-183.

⁷⁸ M. Ziyaeddin Demircioğlu, *Kastamonu'da Meşrutiyet Nasıl İlan Olundu*, Kastamonu, 1968, s.25-26.

⁷⁹ Z. Demircioğlu, *A.g.e*, s.31.

Bu sebeplerle ilk sayısı 17 Aralık 1908 tarihinde çıkan Köroğlu  ıkış sebeplerini Şu Şekilde açıklamaktadır. "Gazetemiz burada Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyetinin vasıta-i neşr-i efk arıdır. Bu meslek Şu cümle ile de ifade olunabilir: Doğru söylemek..."⁸⁰ Ayrıca Bolu Beyi - Köroğlu benzetmesinden yola çıkarak Köroğlu ismi üzerinde durulmuŐtur. "Gazetemizin Köroğlu tesmiyesine vech-i münasebet bulamayanlar o kadar çok ki yanımıza kadar gelerek sebebini sormalarından Köroğlu'nun hemŐehrilerimizden bir kısmını epeyce meraka düŐürdüğünü anlıyoruz. Bin enaleyh biraz izahat vermek mecburiyetindeyiz. Evvela Köroğlu'nu anlatalım. Bolu'da bir m tegalib tarafından beş on kuruŐluk bir hayvan için gözleri çıkarılan pederin o zalimden onbeş yaŐında iken intikamını alan  amlıbel Ormanına tahassun ederek az müddet içinde diğer m teneffizanın da burnunu kıran genç evladı: İŞte Köroğlu..."⁸¹

1.2.3. İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Köroğlu Gazetesi

Bilindiği gibi İTC'nin Meşrutiyetten  nceki siyasi faaliyetleri ve Meşrutiyetin ilanında oynadığı rol dikkate alındığında haklı çıkması onu popüler hale getirmiştir.

Kastamonu'da İT'nin üstlendiği fonksiyon halk ve bir kısım aydın tarafından ilgi uyandırmıştır. Bu sebeple Cemiyetin Kastamonu'da da açılması için çalışmalara başlanmıştır. Kastamonu Belediye Müfettişi İhsan Bey'in önderliğinde Şube kurulması amacına yönelik bir toplantı yapılmıştır. İhsan Bey bu maksatla Kastamonu ileri gelenlerine, bir toplantı yapmak üzere 9 Ağustos 1908 tarihli bir davet mektubu göndermiş ve Şu istekte bulunmuştur:

"A r z-ı Őahsiyeden dolayı hiç bir ferdin leh ve aleyhinde idare-i kel m edilmemek maksad-ı asli-i Kan n-i Esâsi'nin bahŐetti i ahk mın münfesi tamamen idare ve temin etmek üzere bir Cemiyet-i Müttehide-i Osmaniye'nin teŐkili zımında

⁸⁰ "İfade-i Meram", Köroğlu, Nu:1, (4 Kanun-ı evvel 1324), s.1.

⁸¹ "İfade-i Meram", A.g.g., s.1.

yarın saat bir raddelerinde Dârulkurra Medresesi'nde ictima edileceğinden zât-ı âlilerinin bu cemiyete vakt-i mezkûrde isbat-ı vücud etmeleri vatan ve cemiyet namına arz ve istirham olunur,ol babda.26 Temmuz 324 Cemiyet namına Belediye Müfettişi İhsan"⁸²

Davet mektubunun gönderilmesinden bir gün sonra 10 Ağustos 1908 (27 Temmuz 1324) tarihinde toplantı gerçekleşmiş ve geçici başkanlığa Malatya eski mutasarrıfı olan Reşit Bey ile kâtipliğe de Besim Bey seçilmişlerdir.Ayrıca "İttihat Kulübü" ismiyle bir de salon açılmış Kastamonu ileri gelenleri ve aydınlarına 20 Ağustos 1908 (7 Ağustos 1324) tarihinde kulüp idaresi tarafından bir tezkire yazılmıştır.Söz konusu tezkirede:

"İttihad Kulübü ismi altında bir kulüp teşkil ettik.Maksadımız bütün evrak ve havadisi celb ile hoşça vakit geçirmek ve hem de anâsır-ı âmâl-i milliyemizin taahhüdünü temin eylemektir.Binaenaleyh bu kulübe zât-ı alî-i terakkiperverlerinin de iştirâki arzu olunduğundan bir hafta zarfında isim ve vâlâlarının müntesibin meyanına kaydedilmesi mütemennâdır."⁸³ denilerek açılan kulübe üye olmaları istenmektedir.

Kastamonu'da kurulmuş olan bu cemiyetin bir müddet sonra hükümet aleyhinde görüldüğü gerekçesi ile kapatılması istenerek Belediye Müfettişi İhsan Bey tutuklanmış fakat daha sonra serbest bırakılmıştır.⁸⁴ Daha sonra tekrar çalışmalarına devam eden İT, Bolu Milletvekili Habib Bey'in Kastamonu'ya gelerek hükümet binası önünde meşrutiyetin nasıl kazanıldığı konulu konuşmasının ardından açılmış olan İT

⁸² Z. Demircioğlu, A.g.e., s.25.

⁸³ Z. Demircioğlu, A.g.e.;s.26.

⁸⁴ Tutuklama görevini yerine getiren Kastamonu Jandarma Komutanı Behcet Bey,Parti Başkanı ile İstinaf üyesi Hami Bey'i haberdar etmiş,bu kişilerin girişimleri ile İhsan Bey tahliye edilmiştir. Z. Demircioğlu, A.g.e. ;s.27.

Kulübünü ziyaret ederek çalışmalarını teşvik etmiştir.Kastamonu'da bundan sonra İTC'ne üye kaydına başlanmıştır.⁸⁵

Yukarıda belirtildiği gibi Cemiyetin Kastamonu'da teşkilatını kurma çalışmaları ile birlikte taban oluşturma ve halka inme kararlılığı ve seçimlerin yaklaşması döneminde Kastamonu Valiliğine İT'ne yakın olarak bilinen Ali Rıza Bey'in atanması Cemiyetin çalışmalarının daha rahat bir ortam içerisinde devam etmesine fırsat sağlamıştır.⁸⁶

Meşrutiyet dönemi Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nın 17 Aralık 1908 tarihinde açılacak olması Kastamonu'yu bir seçim havasına sokmuş bu dönemde İTC ilçelerde de şubeler açmaya başlamıştır.⁸⁷

Yapılan seçimlerde Kastamonu'dan İT tarafından aday gösterilen Hacı Ahmet Mahir Efendi, İsmail Mahir, Yusuf Kemal (Tengirşek) ve Ahmet Şükrü Bey kazanmışlardır.⁸⁸ Meclisin açıldığı gün ise Kastamonu İTC dairesi önünde kalabalık bir kitle toplanmış ve kutlamalar yapılmıştır.⁸⁹

⁸⁵ Milletvekilliği seçimleri de dikkate alındığında Genel Merkez tarafından Kastamonu'lu İsmail Mahir'in çalışmalar için görevli olarak Vilayete gelmesi İT'ne canlılık kazandırmıştır. Z. Demircioğlu, A.g.e.;s.29.

⁸⁶ Kastamonu Valisi Ali Rıza Bey kısa bir süre görev yaparak 25.02.1909 tarihinde Kastamonu'dan ayrılmıştır. Mustafa Eski, 31 Mart Olayının Kastamonu'daki Yankıları, Ankara, 1991, s. 16.

⁸⁷ Z. Demircioğlu, A.g.e ; s.31.

⁸⁸ Kastamonu ; Nu: 1771, (23 Kanun-ı evvel 1908), daha sonra Yusuf Kemal (Tengirşek)'in yurtdışına gitmesi sonucu ara seçimlerde Necmettin Molla (Kocabaş) Kastamonu Milletvekili seçilmiştir. Y. Kemal'in yerine Necmettin (Kocabaş)'ın gelmesini istediği ve onun adına halktan destek isteyen mektubu için bkz. Köroğlu, Yıl:, Nu:41, (23 Eylül 1909), s.2 ; Ayrıca 1908 meclisinde Ayân ve Milletvekillerini gösterir liste için bkz. A.g.g. ; N Kocabaş için ayrıca bkz. Aykut Kansu, 1908 Devrimi, İstanbul, 1995, s.393.

⁸⁹ Kastamonu ; Nu:1772, (4 Ocak 1908), s. 2.

İT'nin 1908 tarihinden başlamak üzere ilk önce vilayet merkezlerinden başta Kastamonu Vilayeti ⁹⁰ olmak üzere Çankırı, Bolu, Sinop mutasarrıflıkları merkez kulüpleri ile bunlara bağlı faaliyet yürüten İnebolu, Abana, Araç, Daday, Cide, Küre, Taşköprü, Tosya⁹¹, Ayancık, Boyabat, Çerkeş, Karacaviran (nahiye), Gerede, Safranbolu, Çaycuma ilçelerinde kulüpler açmış olduğu görülmektedir.⁹²

Bütün bu gelişmelerin ışığı altında İTC'nin Kastamonu'da faaliyetlerini yürütebilmesi, yaptığı faaliyetleri geniş bir halk kitlesine daha rahat tanıtabilmesi ve bilgilendirmesi amacıyla bir gazete çıkarma düşüncesi oluşmuştur.⁹³ Zaten Meşrutiyetin getirdiği hürriyet havası içerisinde ülke genelinde gazeteler birbiri ardına yayın hayatına başlamıştır. Daha önceki bölümde de belirtildiği gibi Köroğlu gazetesi İTC'nin Kastamonu daki yayın organı olarak kurulmuş⁹⁴, İT'nin propagandasını yapmış, Cemiyet ile ilgili haber ve gelişmeleri basın yoluyla kamuoyuna duyurmuştur. Aynı zamanda Cemiyete ait bildiri, duyuru ve kararlar da üyelere bu gazete yoluyla duyurulmuştur.⁹⁵

İT Kastamonu merkez delegeliğine Münir Bey ve Misli Ağazâde Mustafa Bey Genel Merkez tarafından atanmışlar⁹⁶ daha sonra Şeyh Ata Efendi⁹⁷ bu görevi

⁹⁰ İT Kastamonu il merkezinde daha sonra İkinci ve Üçüncü Kulüpler ismiyle iki kulüp daha açmış olmakla üç kulüp binası bulunmaktaydı. *Köroğlu* ; Yıl: 2, Nu:83, (1 Temmuz 1326), s.4.

⁹¹ İTC bugün Kastamonu ya bağlı olan bu ilçelerde teşkilatlanmasını 1909 yılında tamamlamıştır.

⁹² *Köroğlu* ; Yıl:1, Nu:23, (20 Mayıs 1909), s.4 ve *Köroğlu* ; Yıl:1, Nu:24, (27 Mayıs 1909), s.4.

⁹³ Aynı zamanda gazete İTC'ne gelir temin etmek amacını da gütmektedir. Bkz. EK: VIII.

⁹⁴ İlk sayısı 17 Aralık 1908 tarihinde yayınlanan Köroğlu gazetesi'nin bu ilk sayısı Kastamonu Askeri Kulübü'nün açılışında hazır bulunanlara kulüp heyeti önünde dağıtılmıştır. *Kastamonu* ; Nu:1771, (23 Kanun-ı evvel 1908).

⁹⁵ Duyurulara örnek olarak ; "Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti Kastamonu Şubesine mensup ahvâtın yarınki cuma günü akşamı cumartesi gecesi kulüp idarehanesinde hazır bulunmaları rica olunur" *Köroğlu* ; Yıl:2, Nu: 78, (27 Mayıs 1326), s.4 .

⁹⁶ *Köroğlu* ; Yıl:3, Nu:139, (8 Eylül 1327), s.3.

devralmış son olarak da Köroğlu gazetesi sorumlu müdürü olan  sma l Sedat ile Vasfi Efendi ⁹⁸bu görevi yürütmüşlerdir.

Birinci Dünya Savaşı yıllarında Kastamonu  T sorumlu k tipliğini Hasan Fehmi (Turgal) yapmış⁹⁹, ayrıca genel merkez m fettişı olarak Mümtaz Bey ve  sma l Hakk  Bey görevli olarak Kastamonu'da hizmette bulunmuşlardır. ¹⁰⁰

1916 yılında  T Kastamonu'da kendi merkez kulüp binasını yapmak için yardım kampanyası bařlatmış¹⁰¹, ülke savaş yıllarında olmasına rağmen bina hızlı bir şekilde tamamlanarak 27 Nisan 1917 tarihinde Sultan V. Mehmet Reşad'ın tahta çıkışının yıldönümü olan günde kutlamalar çerçevesinde açılışı gerçekleşmiştir. ¹⁰²

 T. Kastamonu şubesi ülke genelinde örnekleri görüldüğü üzere Kastamonu'da da sistemli olarak konferanslar ve gece dersleri adı altında eğitim faaliyetlerini y r tm ştir. ¹⁰³1918 tarihinde Mondros Ateşkes Andlaşması sonrasında bütün yurtta

⁹⁷ (şeyh şaban-ı Veli) Hazret-i P r Derg h  Postnişinidir. Köroğlu ; Yıl:4, Nu:154, (1 Mart 1328), s.2.

⁹⁸ Vasfi Efendi "şirket-i Osmaniye" adlı kuruluşun başkanlığını da yapmıştır. Nu:258, (30 Nisan 1330), s.3, Köroğlu ; Yıl:7, Nu:311, (7 Mayıs 1331), s.1 ; Köroğlu ; Yıl:8, Nu:369, (23 Haziran 1332), s.2, Ayrıca bkz. Bölüm I, s.11; yine Sinop  T sorumlu kâtibi Reşat Bey ve  ankırı k tibinin Cemâl Oğuz olduğu hakkında Köroğlu ; Yıl:6, Nu:258, (30 Nisan 1330).

⁹⁹ Bu göreve ne zaman başladığı ve ne zaman bıraktığını tesbit edemediğimiz H. Fehmi 1914 - 1917 yılları arasında Kastamonu'da bulunmuştur. Köroğlu ; Yıl:6, 1330), s. 3, Bolu sorumlu kâtibi Midhat Bey'in olduğu h k. Köroğlu ; Yıl:8, Nu:371, (7 Temmuz 1332), s.1.

¹⁰⁰ Mümtaz Bey için Köroğlu ; Yıl:2, Nu:90, (19 Ağustos 1326), s.2 ve  sma l Hakk  Bey için Köroğlu ; Yıl:5, Nu:240, (4 Temmuz 1329), s.2.

¹⁰¹  T kulüp inşaatına yardım edenlerin ismi ve yardım miktarlarını gösterir liste için bkz. Köroğlu ; Yıl:8, Nu:362, (5 Mayıs 1332), s.1 Ayrıca  nebolu ve Araç ilçeleri için bkz. Köroğlu ; Yıl:8, Nu:365, (26 Mayıs 1332), s.2 ve Yıl :8, Nu:366, (2 Haziran 1332), s.1.

¹⁰²  T merkez kulübünün açılış nutku Almanca olarak yapılmıştır. Köroğlu ; Yıl:9, Nu:412, (3 Mayıs 1333), s.1.

¹⁰³ Bkz. Bölüm II., Köroğlu Gazetesinde Eğitim  le  lgili Fikirler, s.66.

olduğu gibi İTP'nin Kastamonu'da da çözülmesi sonucunda Cemiyetin faaliyetleri durmuş, yayın organı olan Köroğlu gazetesi ise 31 Ekim 1918 tarihinde kapanmıştır.

1.2.4 Kastamonu'da İttihat ve Terakki Cemiyeti İle Hürriyet ve İtilaf Fırkası Arasındaki Çekişme ve Köroğlu Gazetesinin Yayın Politikası

21 Kasım 1911 (8 Teşrin-i sani 1327) tarihinde kurulan HİF memleketin dört bir tarafına gönderdiği murahhaslar vasıtasıyla hızla şubeler açmaya başlamıştı. 10 Aralık 1911 tarihine kadar sadece İstanbul'da onaltı şube açmayı başarmıştı. Bu şekilde İT'nin taşra şubeleri daha aktif olmak durumunda kalıyorlardı. İstanbul'da her iki partinin gazeteleri birbirinden istifa eden kişilerin isimlerini yayınlıyorlardı. HİF 6 Şubat 1912 tarihi itibarıyla İstanbul'da 43; taşrada 54 şube açmıştı ve asıl gayesi seçimlere mümkün olduğu kadar geniş bir bölgede, yüksek bir nisbetle katılabilmektir.¹⁰⁴

Kastamonu'da İT'nin yayın organı olan Köroğlu gazetesi bu sırada iki ay kadar yayına ara vermiş¹⁰⁵ olduğundan bu boşlukta İT'den daha önce ayrılmış olan Sofuzâde Mehmet Tevfik'in sahipliğinde Hersekli Avukat İzzet'in sorumlu müdürlüğünde olmak üzere Zafer gazetesi yayına başladı¹⁰⁶ ve her yerde olduğu gibi, Kastamonu'da da Dursunzâde Mehmet Hilmi Efendi tarafından HİF teşkilatı kuruldu.¹⁰⁷ Artık Kastamonu da parti mücadelesine sahne olmuştu. İT adına Köroğlu, daha ikinci

¹⁰⁴ Birinci, A.g.e., s.65-69 ; Ayrıca bkz. Tarık Z. Tunaya, *Türkiye'de Siyasî Partiler 1859-1952*, İstanbul, 1959, s.315-357.

¹⁰⁵ Yazı heyetinde değişik yapılması sebebiyle ara verilmiş ve bir açıklama yapılmamıştır.

¹⁰⁶ *Zafer*, Nu:1, (14 Aralık 1327).

¹⁰⁷ Z. Demircioğlu, A.g.e., s.85 ; 1912 yılında Kastamonu merkezi dışında ayrıca Devrekani, Daday, Tosya, Çankırı, Koçhisar, Şabanözü ve Boyabat'ta HİF şubeleri açılmıştır. Bkz. Tunaya, A.g.e., s.344.

sayısında HİF yayın organı olduğunu ileri sürdüğü Zafer gazetesine tavrını koydu¹⁰⁸ ve HİF'nın İT'yi suçlamalarına köşesinden beyanatlar vererek HİF'nı amansızca eleştirmeye başladı¹⁰⁹ Koroğlu, Zafer gazetesi yayına başlayana kadar bir müddetten beri (145. sayıya kadar) "Türk Gazetesidir" diye çıkmaktaydı. Yönetimi tamamen ele almayı düşünen bu sebeple de Osmanlılık ideolojisini resmîyette "İttihad-ı Anâsır" sloganı ile ön plana çıkaran İT'nin siyasi tavrına paralel olarak Koroğlu gazetesi (hiçbir açıklama yapmamış olmasına rağmen) Kastamonu'da HİF ve İT'nin arasındaki (Koroğlu-Zafer) gerilimini dikkate alarak "İttihad-ı Anâsır" fikrinden hareketle tekrar başlığının altına "Osmanlı Gazetesidir" ibaresini koymak zorunda hissetmiş olmalıdır.

Yukarıda belirtildiği gibi bu dönemde siyasi hava o dereceye gelmişti ki Kastamonu'da herkes siyaset konuşur olmuş, camiler, medreseler, kulüpler, kahve köşeleri birer siyaset kaynağı haline gelmişti¹¹⁰ İT devamlı hale getirdiği konferansları artık HİF üzerinde yoğunlaştırmaktaydı. Kastamonu'daki İT ait üç kulüple de konferanslar verilmekteydi. Bunlardan birisinde Hz. Pir Dergahı Şerifi Post-nişîni olan Şeyh Ata Efendi "İttihat ve İttifakın" önemini belirtirken "İhtilaf ve İftirakın" şeren memnû olduğunu söylüyordu.¹¹¹ Bütün memleket genelinde olduğu gibi¹¹² Kastamonu'da da fırkaların teşkilatını kuran ve yönetenlerin şahıslarına yönelik ithamlar olmaktadır. Hatta HİF'nin Tosya'da şube açması sebebiyle şube başkanı hakkında ithamlar Koroğlu-Zafer arasında çekişmeye dönüştü ve yazı heyetleri

¹⁰⁸ A. S. "Muhalefet Sevdası", Koroğlu, Nu:145, (27 Kanun-ı evvel 1327), s.1-2 ; Ömer Kemal Ağar, "Koroğlu - Zafer Mücadelesi", Doğrusöz ; Nu:6905, (17 Nisan 1971), s.2 ve Nu:6904, (26 Nisan 1971), s.1-2.

¹⁰⁹ "Her Kusur Cemiyetin İmiş!", Koroğlu ;Nu:146, (3 Kanun-ı sani 1327), s.1-2.

¹¹⁰ Z. Demircioğlu, A.g.e, s.85-86.

¹¹¹ "Konferans" ; Koroğlu ; Nu:148, (18 Kanun-ı sani 1327), s.2.

¹¹² Birinci, A.g.e ; s.67.

arasında da şurdan burdan geldiği iddia edilen yazıların¹¹³ Zafer idare hanesinde yazıldığı gibi karalamalar yapılmaktaydı.¹¹⁴

Bu sırada İT'nin son teşkilatının murahhas-ı mesullüğüne Uğurluzâde Münir Bey ve Misliagâzâde Mustafa Beyler getirilmiştir.¹¹⁵ Kastamonu Valisi olan Galip Paşa'nın karşılıklı iki çekişmede tarafsız ve kayıtsız kalması İT ve Köroğlu'nda Vali'nin HİF'na sempati duyduğu şeklinde yorumlanmıştır.¹¹⁶ Vali Galip Paşa'ya karşı İT tarafından hoşnutsuzluk başgöstermiş ise de bu sırada Dahiliye Nazırı'nın istifa etmesi üzerine İT genel kâtibi olan Hacı Adil Bey Dahiliye Nazırı olmuş¹¹⁷ ve İstanbul Valisi bulunan Emin Bey, Kastamonu'ya tayin olmuştur. Emin Bey, 6 Ocak 1913 (24 Kanun-ı sani 1327)'de görevine başlamak üzere İnebolu'ya gelmiş¹¹⁸ 15 Şubat 1913 (2 Şubat 1327) tarihinde vazifeye başlamıştır.¹¹⁹ Emin Bey ilk iş olarak İT Kastamonu yönetimini değiştirmiş, Köroğlu yazı heyetinde de değişiklikler yapmıştır. Zafer gazetesinden Tevfik Efendi'yi ise makamına çağırarak Zafer'in yayın ilkelerine sadık kalmadığını ve Vilayet matbaasında basılmasına bu şartlarda izin vermeyeceğini belirtmiş ve memuriyet teklifinde bulunmuş, Tevfik Efendi'nin memuriyete dönmek istememesi üzerine Zafer, Kastamonu matbaasında bastırılmamış, 6. sayısından itibaren Samsun'da Şems matbaasında basılması kararlaştırılmıştır.¹²⁰

Köroğlu gazetesi yayına başladığı günden itibaren Perşembe günleri çıkmasına rağmen Zafer'in Çarşamba günleri çıkması üzerine ondan bir gün önce çıkma gayreti

¹¹³ Köroğlu, Nu:148, (18 Teşrin-i sani 1327), s.4.

¹¹⁴ Köroğlu, Nu:149, (24 Teşrin-i sani 1327), s.3.

¹¹⁵ Köroğlu, Nu:139, (8 Eylül 1327), s.3.

¹¹⁶ Z. Demircioğlu, A.g.e. s.86.

¹¹⁷ Z. Demircioğlu, A.g.e. s.87.

¹¹⁸ Köroğlu, Nu:149, (24 Kanun-ı sani 1327), s.1.

¹¹⁹ Köroğlu, Nu:150, (2 Şubat 1327), s.2.

¹²⁰ Z. Demircioğlu, A.g.e. s.87-89.

ile Salı günleri çıkarılmaya başlamıştır. Kastamonu'da ilk altı sayısı çıkan Zafer'in yayına ara vermesi üzerine Köroğlu, tekrar Perşembe günleri yayınlanmaya başlamıştır.

HİF ve İT çekişmesinin sonucu olarak Köroğlu - Zafer rekabeti o dereceye kadar gelmiştir ki ¹²¹Tosya muhabirinin bir yazısında "İttihat ve Terakki Menfaate hizmet Hürriyet ve İtilaf memlekete hıyanet"¹²² şeklinde vatan hainliği ile suçlamalar da olmuştur. Zafer'in iki hafta kadar çıkmaması üzerine valinin bu tavrını olumlu değerlendiren Köroğlu yönetimi HİF ve Zafer'le ilgili aleyhte yazılara yer vermeyerek ortalığı sakinleştirme yoluna gitmiştir.¹²³

Kastamonu 1912 (1328) senesi Belediye azalıkları için seçimlerin böyle bir ortamda başlaması iki fırkanın da adaylarını ilan etmeleri belediye teftiş heyetini zor durumda bırakmış ve şikayetler gelmeye başlamıştır.¹²⁴ Seçim sonuçlarına göre 1328 Belediye azalıkları İT'nin adayları olan Karagözzâde Muhyeddin Efendi 302 oy, Ekşizâde Mehmet 258 oy, Tabanzâde Mahir 241 oy ve Kavukluzâde Hafız Hasan Efendi 238 oy alarak büyük bir farkla seçilmişler, HİF adaylarından ise en çok alanı 100 kadar oy almış diğerleri bu rakamların da altında kalmışlardır.¹²⁵

Belediye azalıkları seçimlerinin bitmesinden sonra Meclis-i Mebusan seçimlerine esas olmak üzere ikinci müntehiplerin (müntehib-i sâni) seçilmelerine başlanmış, aynı siyasi kutuplaşma bu seçimlerde ortaya çıkmıştır.¹²⁶ Bu seçimler sırasında Kuzyaka ve Mergüze nahiyelerinin reylerinin yırıldığından şikayet için ikiyüz kadar köylü şehre gelmiş ve bunları kışkırttığı iddia edilen Kaykanacioğlu Ağa Hüseyin tutuklanmış,

¹²¹ Kalender "Bir Levha karşısında", Köroğlu, Nu:149, (Kanun-ı sani 1327), s.1.

¹²² Köroğlu, Nu:150, (2 Şubat 1327), s.2-3.

¹²³ Köroğlu, Nu:150, (2 Şubat 1327), s.4.

¹²⁴ Köroğlu, Nu:152, (16 Şubat 1327), s.1.

¹²⁵ Z. Demircioğlu, A.g.e. s.89-90.

¹²⁶ Z. Demircioğlu, A.g.e. s.90.

Hoca Tevfik Efendi de Kuzyaka Nahiyesi müdürüne tehdit mektubu yazdığı gerekçesiyle sorguya alınmıştır. Bu iki kişinin örfi idareye teslimi için Komiser M. Ali nezaretinde¹²⁷ İstanbul'a gönderilmesi¹²⁸ taraflar arasında bir korku ve heyecan uyandırmıştır. Bu dönemde Köroğlu gazetesinde HİF'sından ayrılanların verdikleri istifanmeleri birbiri ardına yayınlanmıştır.¹²⁹

1912 seçimlerinde İTC Kastamonu'da HİF'nı gölgede bırakarak girmiştir denilebilir. Sofuzâde Tevfik'in örfi idareye verilmesi arkasından HİF'sında istifaların olması ve firkanın çözülmesi İT'ye psikolojik üstünlük sağlamış fakat yine de Köroğlu fırka aleyhinde yazılarına devam etmiş¹³⁰ ve bir ilave çıkararak firkanın programını eleştirmiştir.¹³¹

Zafer gazetesindeki karşı eleştiride ise daha sonra aleyhte neşriyattan dolayı Hersekli İzzet Efendi 2 ay hapis cezasına çarptırılmıştır.¹³² Zafer gazetesi seçimler döneminde 12. sayısından sonra¹³³ 4 ay kadar yayınına ara vermek zorunda kalmış¹³⁴ ve seçim döneminde üstlendiği propagandayı yapamamıştır.

1.2.5. 1912 Seçimleri

Kastamonu İT heyetinin tespit ettiği adaylar eski mebuslardan Ahmet Mahir, İsmail Mahir, Necmettin Bey ile Kastamonu Sultânisi riyaziyat öğretmeni ve Sanayi Mektebi Müdürü Hüsnü Bey olmak üzere teklif edilmiş, Sinop Livası adına da Eski

¹²⁷ Z. Demircioğlu, A.g.e. s.90-91.

¹²⁸ Köroğlu, Nu:158, (28 Mart 1328).

¹²⁹ Köroğlu, Nu:150, (12 Şubat 1327), s.2, Nu:154, (1 Mart 1328),s.4, Nu:155 ;(8 Mart 1328), s.4.

¹³⁰ "İtalyanların Ümidi Hürriyet İtilaf Fırkası" ; Köroğlu ; Nu: 154, (1 Mart 1328), s.4.

¹³¹ Köroğlu, Nu:153 -İlavedir- (24 Şubat 1324), s.3-4.

¹³² Köroğlu, Nu:170, (20 Haziran 1328), s.2.

¹³³ Zafer, Nu:12, (21 Mart 1328).

¹³⁴ A. Demircioğlu, A.g.e., s.57.

mebuslardan Hasan Fehmi ile Harbiye Nezâreti Celilesi yaverlerinden İsmail Hakkı Bey'de İT Genel Merkezi tarafından tasdik olunmuştur.¹³⁵

Seçim bölgelerinden birisi olan Tosya'da 20 ikinci seçmen intihap etmiş ve İT Tosya'dan başarı ile çıkmıştır. Ahmet Mahir 20, Hüsnü Bey 20, Necmettin Bey 20 ve İsmail Mahir 17 oy almışlardır. Seçim sonuçları ilçelerden bir bir geldikçe İT'nin Kastamonu'da büyük bir farkla milletvekilliklerini aldığını görmekteyiz. İTC'nin yayın organı olan Koroğlu, seçim sonuçlarını ilan ederek yayınında cemiyetin galip geldiği ve başarılı olduğunu övgülü sözlerle ifade etmiştir.¹³⁶

1912 seçimlerinde; HİF ve İTC Kastamonu'da muhalif bir ortam içerisinde karşılıklı rekabeti şeklinde geçen seçimler, İT'nin farklı bir sonuçla çıkmasını sağlamıştır. Sonuçlara göre seçilen milletvekilleri ve ilçelere göre aldıkları oylar şu şekildedir:

	Necmettin Bey	Ahmet Mahir	İsmail Mahir	Hüsnü Bey
Kastamonu Kazası :	27	30	27	26
Araç Kazası :	32	32	32	32
İnebolu Kazası :	45	45	43	44
Safranbolu Kazası :	40	34	30	23
Taşköprü Kazası :	25	25	25	25
Tosya Kazası :	20	20	17	20
Daday Kazası :	17	17	16	14
Cide Kazası :	16	14	13	11
Toplam :	222	217	203	195

¹³⁵ Koroğlu, Nu:155, (8 Mart 1328), s.1.

¹³⁶ Koroğlu, Nu:158, (28 Mart 1328), s.1.

Muhalif addedilen HİF adayları olan Hacı Tevfik Bey 16 oy, Safranbolu'da Ragıp Bey 14 oy ve HİF'nın yayın organı Zafer gazetesi başyazarı Sofuzâde Tevfik Efendi ise 5 oy alabilmişlerdir.¹³⁷

İT seçimlerde ülke genelinde olduğu gibi Kastamonu'da da başarı sağlamıştır. Seçim sonuçlarına göre Meclise ancak altı muhalif mebus girebilmiş böylece Meclis İT'nin meşru gücü olarak görülmüştür.¹³⁸

1.2.6. Köroğlu Gazetesinin Kapanması ve Yeşil Ilgaz Gazetesi

Aralıksız denilebilecek 1908 - 1918 yılları arasında 10 yıl yayın hayatını sürdüren Köroğlu Gazetesi'nin 485 sayı çıkarak 31 Ekim 1918 (31 Ekim 1334) tarihinde kapanmış olduğu anlaşılmaktadır.¹³⁹ Köroğlu'ndan sonra çıkan Yeşil Ilgaz Gazetesinde de 485 sayı çıktığı teyid edilmektedir.

460. sayısından sonraki nüshaları ve daha önceki sayılarına ait bazı nüshaları şu anda mevcut olmayan Köroğlu'nun son sayısı olmadığı için elimizde yayınına son vermesi ile ilgili bir açıklama bulunmamaktadır. 485. sayısına kadar çıkan gazetenin yayına son verdiğini ondan hemen sonra çıkan bir başka gazete olan Yeşil Ilgaz'ın ilk sayısında okurlarına seslenişinden anlamaktayız. "Yeşil Ilgaz bundan böyle Köroğlu'nun yerine kaim oluyor. Köroğlu ufak tefek sendelemeler müstesna olmak üzere matbuat hayatında yaşadıktan sonra mevkiini Yeşil Ilgaz'a bırakıyor..."¹⁴⁰ diyerek Köroğlu ismi üzerinde de durma gereği gösterip Yeşil Ilgaz gazetesinin baş yazarı tarafından eskiden beri bu isim üzerinde itirazların yapıldığı hatırlatılıp birinci sayfasındaki bu açıklama ile "...Köroğlu maziye karıştı. Yeşil Ilgaz ise istikbâle kavuşmak istiyor... Köroğlu gazetesinin isminin tebdili eskiden beri zihinleri işgal

¹³⁷ Köroğlu, Nu:158, (28 Mart 1328), s.2.

¹³⁸ Meclise giren muhalif milletvekilleri için bkz. Birinci, A.g.e, s.157.

¹³⁹ A. Demircioğlu, A.g.e, s.35.

¹⁴⁰ Yeşil Ilgaz, Nu:1, (24 Teşrin-i sâni 1334), s.1.

ediyor demıştik. Hatta üç dört ay evvel kalabalık bir heyet tarafından buna karar bile verilmişti... Halbuki şimdi Koroğlu gurub Yeşil Ilgaz tulû ediyor..." denilmekle Koroğlu'nun Yeşil Ilgaz'ın ilk sayısından önce kapandığı anlaşılmaktadır. Yeşil Ilgaz gazetesinin sorumlu müdürünün daha önce İsmail Sedat Bey olması Yeşil Ilgaz gazetesinin Koroğlu'nun yerine çıkmakta olduğunu göstermektedir.

Bir başka örnek olarak Yeşil Ilgaz'da çıkan makaleler ve tefrika halinde çıkan yazılar da gösterilebilir. Bu tefrikalara örnek olarak "Mazide Kastamonu" adlı bir yazı dizisi 23. bölümüne kadar Koroğlu gazetesinde çıkmış olduğu halde 24. bölümünden itibaren Yeşil Ilgaz'ın birinci sayısında yayınlanmaya devam ederek "Koroğlu'nun tefrikası" olduğu belirtilip "Bundan evvelki kısımlar Koroğlu gazetesinin (450) numarasından (485) numarasına kadar muhtelif nüshalara tefrika edilmiştir"¹⁴¹ denilmektedir. Yine Yeşil Ilgaz'ın ikinci sayısında "Köylü Ruhu" adlı bir makalenin dipnotunda bundan önce beş bölümünün Koroğlu gazetesinde neşredildiği ifade edilmekle "Koroğlu'nun yerine kâim olma"sı teyid edilmektedir. Koroğlu gazetesinin kapanmasının gerekçesi ise, İTC'nin 5 Kasım 1918 tarihinde kendi kendisini feshetmesidir. İttihatçı liderlerin Mondros Mütarekesi sonrası ülkeyi terketmeleri ardından, ülke içerisindeki yöneticilerin tutuklanmaları gibi sebepler dikkate alındığında Koroğlu'nun da artık ömrünü doldurmuş olduğu anlaşılmaktadır. İTC nasıl "Teceddüd Fırkası"na dönüşmüş ise Koroğlu da "Yeşil Ilgaz"a çevrilmiş fakat bu gazete de söz konusu parti gibi kısa süre sonra kapanmıştır.

1908-1918 yılları arasında Kastamonu basını olarak yayın hayatını sürdüren Koroğlu gazetesi, Meşrutiyet yıllarının siyasi olaylarını yansıtmaya, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Kastamonu'daki sesi ve faaliyetleri hakkında bilgi vermesi siyasi olaylarda ve gelişmelerde duyarlı davranması bakımından önemli yer tutmaktadır. Cemiyetin yayın organı olması bakımından da işlevini yerine getirmiş ve "Kastamonu"dan sonra ikinci gazete olarak dönemin zor şartları arasında yayın hayatını on yıl sürdürebilmiştir.

¹⁴¹ "Mazide Kastamonu", Yeşil Ilgaz, Nu:1, (24 Teşrin-i sâni 1334).

II. BÖLÜM

KÖROĞLU GAZETESİNDE SOSYAL, SİYÂSİ, İKTİSÂDİ VE EĞİTİMLE İLGİLİ FİKİRLER

2.1. KÖROĞLU GAZETESİNDE SOSYAL FİKİRLER

II. Meşrutiyet sonrası gelişen iç ve dış siyasi gelişmelere paralel olarak İTC'nin cemiyet bünyesinde ve sosyal hayatında gerek siyasi, kültürel alanlarda ve gerekse eğitimle ilgili konularda bir değişim yaratma çabası içerisinde olduğu görülür. 1911 tarihinden sonra Milliyetçilik prensibi batılılaşmak yönünde gelişmiş ve buna bağlı olarak eğitim meselesi ön plana çıkmıştır. Kadın meselesi ise milli bir iktisat ve kültür meselesi olarak ele alınmıştır.¹ Bundan dolayı kadın cemiyetleri kurulmuş, eğitim alanında da ayrıca İTC şubeleri gece dersleri tertip etmişler, dispanserler açmışlardır. Yine örgütlü bir toplum oluşturmak ve sosyal dayanışmayı bütün ülke genelinde yaygınlaştırmak gayretleri içerisinde İTC'nin kontrolü ve güdümü altında yardım cemiyetleri kurulmuştur.²

İTC, Türkçü ve Milliyetçi aksiyon programı gereğince 1913 yılından itibaren iktidar partisi sıfatı ile sosyal, iktisâdî ve hukûki sahalarda faaliyet için organlar teşkiline önem vermiştir. Cemiyetin bu sahalardaki faaliyeti milliyetçi gelişme seyrini takip etmiş, milliyetçilik prensibi batılılaşmak ve hatta laikleşmek ile aynı manada alınmıştır. İTC, Türk unsurunun milli şuura sahip olması gayesiyle 1913 senesinden itibaren bu fikirleri tatbika başlamıştır.³

¹ II. Meşrutiyet döneminde kadının durumu hakkında geniş bilgi için bkz. Şefika Kurnaz, **II. Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını**, İstanbul, 1996; ayrıca milli iktisat açısından bkz. Zafer Toprak, **Türkiye'de "Milli İktisat" (1908-1918)**, Ankara, 1982.

² Tarık Z. Tunaya, **Hürriyetin İlânı İkinci Meşrutiyetin Siyasî Hayatına Bakışlar**, İstanbul, 1959, s.50-51.

³ Tarık Z. Tunaya, **Türkiye'de Siyasi Partiler 1859-1952**, İstanbul, 1952, s.201-202.

Bu sahalarda Cemiyet iç tüzüğünün şartları dahilinde muhtelif meslek, kültür ve spor teşekkülleri kurulmuştur. Milliyetçilik müfredatı, kurulan bu cemiyetlerin de gayesini teşkil etmektedir.⁴ Örneğin "Türk Gücü Derneği" adlı spor derneği yaptığı faaliyetler ile bu durumun canlı bir göstergesidir.

Meşrutiyet dönemi ile birlikte İTC'nin topluma dönük fikirleri etrafında yapılan çalışmalar, İTC -Köroğlu ilişkisinden dolayı gazeteye yansımıştır. Meşrutiyet ile Kastamonu'da yayınlanmış ilk özel gazete olmasının verdiği özellik ve iktidarın gücünü arkasında hissetmesinden kaynaklanan yapısı ile toplum hayatını yönlendirme ve halkın beklentilerine göre yayın ilkelerini belirleyen Köroğlu ; toplum hayatına dönük haber ve yazılara da yer ayırmıştır.⁵

1908 yılına kadar Kastamonu'da özel bir gazetenin olmayışı sebebiyle aksaklıkların, basın yoluyla ilgili mercülere iletilmesi mümkün değildi. Köroğlu'nun en belirgin özelliklerinden birisi, parti propagandası yapmasına rağmen Kastamonu'daki basının gelişmesinde oynadığı roldür. Halktan gelen mektuplara yer verilip⁶, gazetede bir tarafta halkın aydınlatılması, hürriyetin ne olduğunu ve nasıl korunacağı⁷ dile getirilirken diğer taraftan vatandaşların üzerine düşen sorumluluklar açıklanıp destek

⁴ Tunaya, **Partiler**, s.203.

⁵ M. Vahdeti İTC'nin Kastamonu'da çalışmalarını değerlendirdiği yazısında "Cemiyet her zaman istihlal-i amâl için yalnız millete karşı tesiri icra etmeli ve hiç bir vakit tesirat-ı sâire istimaline kalkışmamalıdır. Çünkü yoluyla yapılmayan tesirat, umur-ı memleketi ihlal edecek, ifadat ve söz verilenden başka hiç bir şey olmayacak" **Köroğlu**; Yıl:1, Nu:45, (8 Teşrin-i evvel 1325), s.2-3.

⁶ Gönderilen bütün mektupları İTC aleyhinde olsun olmasın yayınlamayı ilke edinmiştir. M. Vahdeti eğitim konusunda teşebbüste bulunmadığı için Kastamonu İTC'ni eleştirmiştir. **Köroğlu**, Yıl:1, Nu:43, (24 Eylül 1325), s.1-2; Devlet daireleri ile ilgili aksaklıklara ait yazıları yayınlamıştır. Meşrutiyetin ilk yıllarında çekinmekten kaynaklanan imzasız mektupları yayınlamakla birlikte isimlerin yazılması istenerek bunun bir toplumsal görev olduğu vurgulanmıştır.

⁷ "Bizim Suâlimiz"; **Köroğlu**; Yıl:1, Nu:5, (14 Kanun-ı Sani 1909), s.1, Yeniliklere açık olunması ve desteklenmesi için M. Vahdeti;"Teceddüd"; **Köroğlu**; Yıl:1, Nu:15, (25 Mart 1909), s.1.

istenmiştir.⁸ Fikirlerin tartışılmasının, fikirlerin gelişmesi olarak değerlendirildiği Köroğlu'nda⁹, Kastamonu'da çıkan yangınlarda zarar görenlere yardım konusunda duyarlı davranılır, Kastamonu'nun yollarının tamiri için yapılması gerekenler basın yolu ile duyurulur ve gelen telgraf ve mektuplar yayınlanırdı.¹⁰

1909 yılında sosyal yardımlaşma çerçevesinde İTC'nin organize ettiği askerlere yardım kampanyasına geniş yer ayrılmış, Kastamonu'lu kadınların da bu çalışmalarda yer alması gazete sütunlarında takdirle karşılanmıştır.¹¹ Ayrıca kadının toplumdaki yeri ve önemine ait makaleler bulunmaktadır.¹² Aşağıda belirtileceği üzere kadınların çalışmalarına yönelik olarak 1916 tarihinde Osmanlı Kadınları İş Yurdu kurulmuş olup, bu dernek kadınlara meslek edindirmeyi amaç edinmişti.

2.1.1. Kastamonu'da Kurulan Cemiyet ve Dernekler (1908-1918)

II. Meşrutiyetin ilanı ile başlayan cemiyetleşme sürecinde daha önce kurulmuş olan cemiyetlerin varlığına rağmen denilebilir ki çok cemiyetli bir sosyal hayat başlamıştır. Siyasî, edebî, meslekî sosyal gruplaşmalar gibi modern manada cemiyetleşme süreci Meşrutiyetin ilanına bağlı olarak kendisini hissettirmiş ve bu

⁸ Devlet memurlarının usûlsüz uygulamalarının düzeltilmesinin vatandaşların bir görevi olduğunu hatırlatan yazı için; Hasan Hami, Köroğlu, Yıl:1, Nu:9, (11 Şubat 1909), s.1-2.

⁹ "İttihat ve ihtilaf"; Köroğlu, Yıl:1, Nu:2, (24 Kanun-ı sani 1908), s.3.

¹⁰ "Taşköprü'den Telgraf"; Köroğlu, Yıl:1, Nu:5, (14 Kanun-ı sani 1909), s.4, Kastamonu ve ilçelerinin yolları hakkında, "Yollarımız"; Köroğlu, Yıl:1, Nu:10, (18 Şubat 1909), s.3.

¹¹ "Hediye-i Şitâiye", Köroğlu, Yıl:1, Nu:5, (14 Kanun-ı sani 1909), s.4; "Hediye-i Şitâiye", Köroğlu, Yıl:1, Nu:14, (18 Mart 1909), s.4; "Hediye-i Şitâiye", Köroğlu, Yıl:1, Nu:8, (4 Şubat 1909), s.4.

¹² "Osmanlı Kadınları", Köroğlu, Yıl:1, Nu:4, (7 Kanun-ı sani 1909), s.1-2; "Valide", Köroğlu, Yıl:1, Nu:13, (11 Mart 1909), s.2; "Kadınlıkta Maarif", Köroğlu, Yıl:5, Nu:227, (29 Ağustos 1329), s.3; İ. Habib, "Kadınlığın Yükselmesi", Köroğlu, Yıl:8, Nu:355, (17 Mart 1332), s.1-2.

dönemde bir çok dernek kurulmuştur.¹³Bilindiği gibi 16 Ağustos 1909 tarihli Cemiyetler Kanunu 28 Ağustos 1909 gün ve 310 numaralı Takvim-i Vekayi'de yayınlanmıştır.

Cemiyetleşme sürecinde İstanbul'da merkezi bulunan derneklerin, ülke genelinde hızla yaygınlaşmasına paralel olarak Kastamonu'da da şubeleşmeye gittiği görülmektedir. Gerek siyasi gerekse iktisâdi ve yardım cemiyetlerinin Kastamonu'nun sosyal yapısını etkilemesi açısından araştırmamızda tesbit edebildiklerimiz şunlardır:

2.1.1.1. Türk Derneği Kastamonu Şubesi

II. Meşrutiyet öncesinde dil, tarih ve edebiyat alanındaki çalışmalarla kültürel temelleri atılmış olan Türk Milliyetçiliği fikri, Meşrutiyet sonrası belirli dergi ve dernekler etrafında teşkilatlanmaya başlamış böylece Türkçü fikirler bir siyasi akım olarak gittikçe güçlenmiştir.

Osmanlı siyasi hayatında teşkilatlanan derneklerden ilki olan "Türk Derneği" 25 Aralık 1908 tarihinde İstanbul'da kurulmuştur. Yusuf Akçura, Necip Asım ve Veled Çelebi'nin öncülüğünde Ahmet Hikmet, Korkmazoğlu Celal, Akyiğitzâde Musa ile Fuad Raif Bey derneğin kurucuları arasındadır.¹⁴

İlk şubesi Rusçuk'ta, ikinci şubesi İzmir'de açılan Türk Derneği'nin üçüncü şubesi Kastamonu'da açılmıştır. Kastamonu'da İstinaf Mahkemesi Başkanı Ali Rıza'nın¹⁵ şube başkanlığını yaptığı dernek ; Genel Merkezin birinci kuruluş yıldönümü olan 25 Aralık 1909 tarihinde kurulmuştur.

¹³ Kurulan cemiyetler için bkz. Birinci, A.g.e, s.24 - 27.

¹⁴ Yusuf Sarıınay, *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları 1912 - 1931*, İstanbul, 1994, s.94 - 95; ayrıca bkz. Tunaya, *Partiler*, s.376-377.

¹⁵ Ali Rıza Bey'e "Bitikçi Ali Rıza" da denmektedir. Kamil Oktay, "Ahmet Talât Onay-Nasıl Türkçü Oldum", *Duygu*, Yıl:1, Sayı:9, (Haziran 1997), s.18.

21 maddelik Türk Derneği Tüzüğünde ; merkezi İstanbul olmak üzere sırf ilim ile uğraşmak için kurulduğu (Madde I) ifade edilerek 2. maddesinde amacı şu şekilde açıklanmaktadır:

"Cemiyetin maksadı Türk diye anılan bütün kavimlerin mâzi ve âsâr, efâl, ahvâl ve muhitini öğrenmeye ve öğretmeye çalışmak yani Türklerin âsâr-ı atikasını, tarihini, lisanlarını, avâm ve havâs edebiyatını, etnografya ve etnologyasını, ahvâl-i ictimaiye ve medeniyet-i hazıralarını, Türk memleketlerinin eski ve yeni coğrafyasını araştırıp ortaya çıkararak, bütün dünyaya yayıp dağıtmak ve dilimizin geniş ve medeniyete elverişli bir dereceye gelmesine çalışmak ve imlâsını ona göre tedkik etmektir."¹⁶

2.1.1.2. Türk Gücü Derneği Kastamonu Şubesi

"Türk Ocaklarının fiili olarak yürüttüğü faaliyetlerden birisi de bünyesinde çeşitli dernekler kurması veya benzer amaçlar doğrultusunda kurulmuş olan derneklerle işbirliği yapmasıdır. Bunlar içinde önemlileri ; Türk Gücü Derneği, Köycüler Cemiyeti, Türk Bilgi Derneği, İhtiyat Zabitleri Teavün Cemiyeti ve Darülfünun Talebe Cemiyeti gibi derneklerdir."¹⁷ Yukarıda ifade edildiği gibi Türk Ocağı 'na 20 yaşını bitirenler üye olabildiği için daha genç yaştakiler için Türk Gücü adlı dernek kurulmuştur. İstanbul Türk Ocağı binasında 14 Mart 1913 (1 Mart 1329) tarihinde kurulan Türk Gücü ; Edirne, Tekirdağ, Bursa, Kütahya, Balıkesir, Çanakkale, Konya, Ankara, Samsun, Erzurum, Antep, Trabzon, Kastamonu, Urfa ve Adana gibi vilayetlerde başta olmak üzere 26 şube açarak faaliyet göstermiştir.¹⁸

Türk Gücü Derneği Kastamonu Şubesi 5 Aralık 1913 (22 Teşrin-i sani 1329) tarihinde Yeni Çarşı mevkiinde bulunan güç binası önünde resmi açılışını yapmıştır. Koroğlu gazetesi, Derneğin açılışından şu şekilde bahsetmektedir: "...Türk Gücü

¹⁶ Türk Derneği'nin Nizamnamesi için bkz. Kastamonu, Nu:1815, (15 Teşrin-i sani 1909), s.3 .

¹⁷ Sarıay, A.g.e., s.155.

¹⁸ Geniş bilgi için bkz. Sarıay, A.g.e., s.154 - 157.

bilhassa memleketin gençlik bünyesini yüze götürmek, mücadele-i hayatta metin mevzulara ve bu nisbette fikren ve ahlâken azim ve teşebbüse malik kafalarla yükselen gençler yetiştirmek özlediği için kendini bilen vatandaşlarımızın, delikanlılarımızın bundan dolayı uhdelere düşen vazifeleri zikretmeyi zâid addederiz..."¹⁹

29 maddeden oluşan Güç Nizamnamesi'nin girişinde, "Türk ırkı bugün kemiyet ve keyfiyetçe korkunç bir uçuruma doğru sürüklenmektedir. Bizde muntazam istatistikler olsaydı bu acı hakiki rakamların kati lisaniyle ifade ve ihata edebilirdik..." denilerek Türklüğün eski kuvvetini yitirmesindeki sosyal ve siyasi sebepler açıklanmıştır. "Merkezi İstanbulda olmak üzere (Türk Gücü) adıyla ve (Türkün gücü her şeye yeter) şiarıyla bir terbiye-i bedeniye ve hıfzıssıhha cemiyeti kurulmuştur..." denilerek Terbiye-i Bedeniye ve Hıfzıssıhha'dan maksadın neler olduğu açıklanmıştır. (Madde I) Nizamnamesinin 29. maddesinde üç sene müddetle iş başında bulunacak olan idare heyetinin isimleri yer almaktadır. Buna göre ; Aslı Reîs-i Umûmîsi İstanbul Muhafızı Cemâl Beyefendi, Reis Vekili Mekteb-i Mülkiye mezunlarında Atıf Bey, Doktor Tevfik Rüştü Bey (Aras), Evkâf Nezareti mimarlarından Salim Bey, Kâtip Fatih Rıfkı Bey (Atay), üyeler Edhem Nejad ve Basri Bey, Mesul Murahhas ise makine mühendisi Kuzucuoğlu Tahsin Bey'den teşkil olunmuştur.²⁰

Türk Gücü Kastamonu Şubesi açıldıktan sonra kayıt kabul işlemi sırasında çok ilgi görmüş, öğrenciler bir iki satırlık dilekçelerle Türk Gücüne kaydolmak için başvurmuşlardır. Köroğlu gazetesinin ise bu dilekçeleri dahi yayınlayarak gücün faaliyetlerine destek olduğu görülmektedir.²¹ Türk Gücü özellikle Birinci Dünya Savaşı

¹⁹ Köroğlu; Yıl:5, Nu:235, (20 Teşrin-i sani 1329), s.3.

²⁰ Türk Gücü Cemiyeti Umûmi Nizamnamesi için bkz. Köroğlu, Yıl: 5, Nu:236, (27 Teşrin-i sani 1329), s. 3 - 4.

²¹ Dilekçeler içerisinde Köroğlu gazetesi yazarı ve şairi olan Safranbolu'lu Tahir Karaoguz'un da dilekçesi vardır. Bkz. Köroğlu, Yıl:5, Nu:238, (12 Kanun-ı evvel 1329), s.2 - 3.

yılları başında sportif faaliyetler ile dikkati çekerken²² 1914 - 1915 yıllarında "Ergenekon Bayramı" olarak Nevruz kutlamalarını organize etmiştir.

Köroğlu gazetesi bu kutlamalar için 1914 yılında "Milli Bir Bayram"²³, 1915 yılında ise "Kastamonu'da Ergenekon Bayramı"²⁴ başlıklarını kullanarak haberleri manşetten vermiştir.

2.1.1.3. Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti:

İkinci Meşrutiyet döneminde Osmanlı donanmasının yenileştirilmesi çalışmaları içerisinde salt devlet bütçesi imkanlarının yeterli görülmemesi üzerine yardım komisyonları oluşturularak kampanyalar başlatılmış ve bu yardımları organize etmek üzere "Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti" adı altında İstanbul'da Temmuz 1909 tarihinde bir cemiyet kurulmuştur.²⁵ Tanin ve Tercüman-ı Hakikat gazeteleri yardım amacıyla kampanyalar açmış Kastamonu'da da Köroğlu gazetesi aynı amaçla bu çalışmalara katılmıştır.

Köroğlu gazetesinin 1918 tarihinde kapanışına kadar cemiyet ve toplanan yardımlara ilişkin haberler yayınlamıştır. Cemiyet ile ilgili olarak Doktor Fazıl Berki (Tümtürk)'ün makale ve şiirleri ile Kastamonu havalisinde yaptığı çalışmalar yer almaktadır. Kastamonu dahilinde İnebolu, Devrekani ve Tosya'da şubeleri bulunan Donanma Cemiyeti'nin Kastamonu delegeliğini ulemadan Hacı Ziya Efendi yapmıştır.²⁶

²² 27 Nisan 1914 tarihinde düzenlemiş olduğu güreş turnuvası için; **Köroğlu**; Yıl:6, Nu:256, (17 Nisan 1330).

²³ **Köroğlu**; Yıl:6, Nu:254, (2 Nisan 1330), s.1 - 3.

²⁴ **Köroğlu**; Yıl:7, Nu:306, (2 Nisan 1331), s.1 - 2.

²⁵ Mete Tuncay, "Siyasal Tarih 1908 - 1923", **Türkiye Tarihi**, C.4, İstanbul, 1995, s.43.

²⁶ İane-i Bahriye komisyonu Kastamonu Valisi Hüsnü Bey'in başkanlığında kurulmuştur. **Köroğlu**; Yıl:1, Nu:40,(3 Eylül 1325), Donanma Cemiyeti'nin programı için; **Köroğlu**; Yıl:2, Nu:103, (25 Teşrin-i sani 1326), İnebolu şubesinin teşkil edildiği hakkında, Fazıl Berki, "İnebolu Şubesi"; **Köroğlu**; Yıl:1, Nu:41, (10 Eylül 1325), Fazıl Berki'nin şiirlerine örnek için bkz. **Köroğlu**;

2.1.1.4. Kastamonu Himâye-i Fukara Encümîni:

İT Kastamonu milletvekili olan İsmail Mahir'in yardım ve desteği ile 1912 yılında kurulmuş ve İTC Kastamonu kulüplerine bağlı olarak faaliyet göstermiştir. Fakirlere yardımcı olmak amacıyla kurulmuş olup tüzüğünün birinci maddesinde şu ifadeler bulunmaktadır.: "Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti Kastamonu merkezinde mevcut kulüplere merbut olmak ve işbu kulüplerin heyet-i umûmiyesinden intihab edilmek üzere dokuz zattan mürekkep bir Himaye-i Fukara Encümünü teşkil olunmuştur..."²⁷

2.1.1.5. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Kastamonu'da 1912 tarihinde teşkil edilmiştir. Kastamonu Valisinin başkanlığında ikinci Reis Namıkzâde Rüştü Bey, Veznedarı Maliye müfettişi Ahmet Müfik Bey ve Katip olarak seyyar hastaneler genel müfettişi Hikmet Süreyya Bey'den müteşekkil heyet idaresi oluşturulmuştur.²⁸ Kastamonu Hilâl-i Ahmer Kadınlar Şubesi ise 19 Nisan 1915 tarihinde kurulmuş olup²⁹, ayrıca Cide, Daday, İnebolu, Araç, Sinop ve Ayancık şubeleri bulunmaktaydı.³⁰

Yıl:1, Nû:46 ve Koroğlu; Yıl:1, Nu:38, (2 Eylül 1909), Cemiyete yapılan yardım miktarlarını gösteren çizelge için bkz. Koroğlu; Yıl:8, Nu:367, (9 Haziran 1332), Donanma Cemiyetine Kastamonu'luların yaptıkları yardımlara karşılık Donanma İane Madalyası ile ödüllendirilenlerin isimleri için bkz. Koroğlu; Yıl:8, Nu:389, (10 Teşrin-i sani 1332), s.2.

²⁷ Yirmibir maddeden oluşan Tüzüğü için; Koroğlu; Yıl:4, Nu:157, (22 Mart 1328), s.4.

²⁸ Koroğlu; Yıl:4, Nu:187, (31 Teşrin-i evvel 1328), s.2.

²⁹ Cemiyetin Kastamonu Kadınlar Şubesi; Kastamonu Valisi Reşit Paşa'nın Eşi başta olmak üzere diğer daire amirlerinin hanımları tarafından kurulmuştur. Ayrıca yardım miktarlarını gösterir çizelge için bkz. Koroğlu, Yıl:7, Nu:310, (30 Nisan 1331) s.4.

³⁰ İlçelerdeki şubeleri için bkz. Koroğlu, Yıl:7, Nu:306, (2 Nisan 1331), s.3.

2.1.1.6. Gazilere Yardım Cemiyeti

I. Dünya Savaşı sırasında başta Çanakkale olmak üzere diğer cephelerde savaşan harp malülü gazilere maddi ve manevi yardım etmek amacıyla 1915 tarihinde kurulmuştur.³¹

2.1.1.7. Müzaheret-i Milliye Cemiyeti

Müdafa-i Milliye Cemiyetini ünvanının değiştirilmesi ile teşkil edilmiştir. "... Terbiye-i milliye itimam ile milletin seviye-i faaliyet-i hayatiyesin-i inkişaf ve takfiye etmek" amacını taşıyan cemiyet tüzüğünün birinci maddesinde "Merkez-i Umûmiyesi ve merci-i kanuniyesi Dersaadet'te olmak üzere ve 19 Kanun-ı sani 1328 tarihinde teşkil eden Müdafa-i Milliye Cemiyeti makamına kaim bulunmak üzere Müzaheret-i Milliye Cemiyeti ünvanıyla bir cemiyet tesis edilmiştir." şeklinde belirtmektedir.³²

2.1.1.8. Kastamonu Fukaraperver Cemiyeti

Merkezi Kastamonu'da olmak üzere fakir ve yardıma muhtaç olanlara yardım etmek amacıyla 1915 tarihinde kurulmuştur.³³

2.1.1.9. İnebolu Fakirler Aç Derneği

Merkezi İnebolu'da olmak üzere 1917 yılında kurulmuştur. Derneğin amacı İnebolu'da ikamet eden ve dışardan gelen yardıma muhtaç vatandaşlara yemek vermektir.³⁴

³¹ Koroğlu; Yıl:7, Nu:315, (4 Haziran 1331), s.2 ve Koroğlu; Yıl:9, Nu:412, (3 Mayıs 1333), s.2.

³² Cemiyetin Nizamnamesi için bkz. Koroğlu; Yıl:5, Nu:219, (27 Haziran 1329), s.4.

³³ Başkanlığını Lutfi Bey'in yaptığı cemiyet için, Koroğlu; Yıl:7, Nu: 347, (14 Kanun-i sani 1331), s.2 ve Koroğlu; Yıl:8, Nu:372, (14 Temmuz 1332), s.2.

2.1.1.10. Kastamonu Osmanlı Hanımları İş Yurdu

İTC kadın meselesini milli bir kültür ve iktisat davası olarak ele almıştır.³⁵ Kadının toplumda statüsünün sağlanması ve meseleleri ile ilgilenmek için Kastamonu Osmanlı Hanımları İş Yurdu, merkezi Kastamonu'da olmak üzere 1916 yılında kurulmuştur. Amacı tüzüğünün birinci maddesinde belirtildiği gibi ; "Osmanlı hanımlarına biçki, dikiş ve el işleri öğreterek hanımlarımızı hünerli yapmak ve lüzumunda kendi kendilerine maişetlerini temin edebilecek bir seviyeye yükseltmek..." olarak açıklanan cemiyet³⁶ kadınların da mesleki konularda eğitimini üstlenmiştir. ³⁷Kadınların ev ekonomisine yapacakları katkılara ek olarak gerektiğinde kendi kendilerine yetebilmeleri konusunda Hanımlar İş Yurdu olarak bir sosyal dayanışmanın oluşturulması gayretleri ile Kastamonu'da kurulan ilk kadın derneğidir.

2.1.1.11. Esnaf Cemiyetleri

Kastamonu'da çeşitli meslek gruplarına ait olan esnafın sosyal ve ticârî dayanışmasını sağlamak amacıyla kurulmuş cemiyetlerdir. Araştırmamızda tespit edebildiğimiz bu cemiyetler şunlardır.³⁸

1- İplikçi, Dokumacı Esnaf Cemiyeti

2- Ekmekçi, Simitçi Esnaf Cemiyeti

³⁴ Derneğin kurulduğu günlerde günlük dokuzyüz muhtaca yemek verildiği hkk. 30 Nisan 1333 tarihli heyet idaresi yazısı için **Köroğlu**; Yıl:9, Nu:413, (10 Mayıs 1333), s.1 ve **Köroğlu**; Yıl:9, Nu:406, (22 Mart 1333), s.2.

³⁵ Tunaya, **Partiler**, s.202.

³⁶ Yirmidört maddelik nizamnamesi için bkz. **Köroğlu**; Yıl:8, Nu:391, (24 Teşrin-i sani 1332), s.2.

³⁷ "Hanımlar İş Yurdu"; **Köroğlu**; Yıl:9, Nu:414, (17 Mayıs 1333), s.1 Ayrıca bkz. Şefika Kurnaz, **II. Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını**, İstanbul, 1996, s.223.

³⁸ Bu cemiyetlerin idare heyetlerini gösterir liste için bkz. **Köroğlu**; Yıl:7, Nu:338, (19 Teşrin-i sani 1331), s.4.

3- Fes Kalıpcısı Esnaf Cemiyeti

4- Urgancı Esnaf Cemiyeti

5- Bakırcı, Dökmeci, Kalaycı Esnaf Cemiyeti

6- Hamamcılar Esnaf Cemiyeti

2.2. KÖROĞLU GAZETESİNDE SİYÂSİ FİKİRLER

II. Meşrutiyetin ilanına paralel olarak Osmanlıcılığın Devletin resmi ideolojisi olarak bulunmasının yanısıra İslâmcılık, Batıcılık, Türkçülük, Meslek-i İctima³⁹ ve Sosyalizm gibi fikir akımları devletin geri kalmışlığına çare bulmak gibi bir ortak karaktere yönelik fikir hareketleridir.⁴⁰

Araştırmamıza konu olan Köroğlu gazetesinin Meşrutiyetin ilanından 1918 yılında kapanmasına kadar geçen on yıl süresince Osmanlılık ve Türkçülük fikirlerinin dönemin siyasi atmosferi içerisinde değişiklik göstererek yer aldığı görülmektedir. 1912 yılına kadar geçen süre içerisinde İTC'nin savunduğu "İttihad-ı Anâsır" fikrinden dolayı Osmanlıcı bir düşünce yapısını sağlamaya yönelik yazılar dikkati çeker. 1912 yılından sonra ise Osmanlıcılığın dönemin şartları gereği politik sebeplere bağlı olarak yer aldığı görülür.⁴¹ Balkan ve I. Dünya Savaşı yıllarında Osmanlılık fikri gazetede İTC'nin politikasına paralel olarak milliyetçilik fikirlerinin de etkisi ile Türkçülük "Türklük Mefkûresi" şeklinde yansımaktadır.

³⁹ Toplumsal sınıfların ve sınıf çatışmasının gereksizliğine inanan, çelişkiden arınmış, uzlaşma ve dayanışmadan kaynaklanan düşünce II. Meşrutiyet döneminin son yıllarında benimsenmiş ve Türk siyasi hayatına girmiştir. Bkz. Zafer Toprak, "Halkçılık İdeolojisinin Oluşumu"; Atatürk Döneminin Ekonomik ve Toplumsal Tarihiyle İlgili Sorunlar Sempozyumu, (14-16 Ocak 1977-İstanbul), İstanbul, 1977, s.14-16.

⁴⁰ Sarıay, A.g.e., s.82.

⁴¹ Hatibzâde Mehmet; "Türklüğümüzü Bilelim"; Köroğlu, Yıl:3, Nu:150, (2 Şubat 1327), s. 3-4.

Köroğlu gazetesinde İslâmcılık fikri ise ideolojik olarak savunulmamıştır. Yalnızca toplumun inançlarından dolayı ve siyâsi sebeplere bağlı olarak islâmî bir söylem olmakla beraber siyâsi -ümmetçi- bir çizgide değildir. Gazetede İslâmın kuvvetlenmesinin tek yolunun Türklüğün yükselmesi ile mümkün olacağı görüşünün hakim olmasına karşılık daha sonra Türklüğün siyâsi bir akım olarak çıkması ile İslâmcılık ve Osmanlıcılığın eleştirildiği görülmektedir.⁴²Bu bakımdan Köroğlu gazetesinde üç fikir akımının etkilerini aşağıda inceleyeceğiz:

2.2.1. Köroğlu Gazetesinde Osmanlıcılık Fikri

Osmanlıcılık fikri Osmanlı Devleti'nin yıkılmaktan korumayı amaçlamakta, her ne din ve soydan olursa olsun bütün unsurların birliği şeklinde bir Osmanlı Milleti oluşturmak ile Devletin güç ve kuvvet kazanacağı temel düşüncesine dayanıyordu⁴³ Yusuf Akçura'nın "Osmanlı Hükümetine tâbi muhtelif milletleri temsil ederek ve birleştirerek bir Osmanlı milleti vücuda getirmek..."⁴⁴şeklinde tarif ettiği "İttihad-ı Anâsır" düşüncesi Meşrutiyetin ilan edilmesini sağlayan siyâsi oluşum içinde, İTC'nin benimsediği Osmanlı vatanı etrafında fertlerin hukûken eşitliğinin sağlandığı bir birlikteliktir.⁴⁵ Ve bu birliktelik Meşrutiyetin ilkelerine sıkı sıkıya sarılmakla mümkün görünüyordu.

Meşrutiyetin ilanından sonra ülke genelinde İTC'nin politikasına uygun olarak Köroğlu'nda Osmanlılık düşüncesi görülmektedir.⁴⁶Daha önceki bölümde bahsedildiği üzere Köroğlu gazetesi kendisini Meşrutiyetin hizmetkârı olarak görmekte ve "İttihat

⁴² H. Cemal, "Türkün, Tutacağı Yol"; *Köroğlu*; Yıl:8, Nu.375,(4 Ağustos 1332), s.2.

⁴³ Yusuf Bayraktutan, *Türk Fikir Tarihinde Modernleşme, Milliyetçilik ve Türk Ocakları*, Ankara, 1996, s.36 - 37.

⁴⁴ Yusuf Akçura, *Üç Tarz-ı Siyaset*, Ankara, 1976, s.19.

⁴⁵ Enver Z. Karal, *Osmanlı Tarihi*, C.VIII, Ankara, 1978, s.295.

⁴⁶ M. Vahdeti; "Halita-i Tefekkürat"; *Köroğlu*; Yıl:1, Nu:35, (30 Temmuz 1325), s.1 - 2 ve "Terakki";*Köroğlu*;Yıl:1, Nu:28, (24 Haziran 1325), s.1 - 2.

edelim" derken Osmanlılığı savunan yazılara ağırlık vermektedir. Gazetenin yayına başladığı ilk yıllarda başyazarı olarak makaleleri yayınlanan M. Vahdeti'ye göre ; "...Genç Türk daima mütefekkindir, fakat tefekkürünü daima vatanına, milletine, bunların istikbâline hasretmiştir. Onun gözündeki en menfur şey menfaat-i zayıf, en muhterem şey husus-i menâfi-i milliye ve umûmiyedir. Genç Türk az güler, hiç ağlamaz... Genç Türk iki şeyden pek uzaktır: Korkusuzluk ve ümitsizlik..."⁴⁷ demektedir. 1909 yılında Darülfünûn öğrencisi olan Ahmet Talât (Onay) Koroğlu gazetesi sütunlarından "...Ey Osmanlılar! Bizim için yegâne medâr-ı saâdet ittihadıdır. Bu gün de, yarın da düstur-ı hareket ve felâhımız ittihat olmalıdır. Zira: İttihad olmasa vatan yaşamaz. Çünkü can olmayınca ten yaşamaz!" diyerek⁴⁸ Osmanlılık düşüncesini telkin ediyorlardı.

Gazetenin ilk sayısında "İttihad" başlıklı yazıda "Cemiyet-i mukaddesenin sernâme-i ehemmiyeti olan kelime-i ittihad bütün siyâsiyat-ı dahiliyemizin ruhu demektir... Artık o melânet-i istibdâd viran olacaktır. Değişelim mümkün oldukça değişmeye çalışalım gerçekten ittihad edelim. İttihad edebilecek saffet ve ahlak edinelim. Hem kendimizi mamur hem vatanımızı abâd edelim..."⁴⁹ diyerek Meşrutiyet'e sahip çıkarak birlik olmak şeklinde İTC etrafında halkın toplanması istenmektedir.⁵⁰

Koroğlu gazetesi baş yazarı olan M. Vahdeti Kastamonu'nun mevcut durumundan bahisle Osmanlılık fikri çerçevesinde gelecekte Kastamonu'nun çok daha mamur olacağı görüşündedir. Bunun için 1909 yılında Osmanlılığın fikirden uygulamaya konulacağını belirterek şunu söylüyordu "...O zaman memleketin fezaı tabanında balonlar uçacak, binaların bam-ı refinde hesapsız Osmanlı bayrakları dalgalanacaktır. Her tarafta gayret, hamiyet, faaliyet, eser, sürat, zafer, hasılı her türlü

⁴⁷ Mehmet Vahdeti; "Havas-ı Şebâbet"; Koroğlu; Yıl:1, Nu:37,(25 Ağustos 1909) s.1.

⁴⁸ Ahmet Talât; "İttihad Edelim"; Koroğlu; Yıl:2; Nu:53, (3 Kanun-ı sani 1325), s.4.

⁴⁹ Tevfik; "İttihad I"; Yıl:1, Nu:1, (17 Kanun-ı evvel 1908), s.3 - 4.

⁵⁰ Meşrutiyeti korumak ve birlik hakkında bir başka makale için; M. Vahdeti Koroğlu; Yıl:1, Nu:22, (13 Mayıs 1909), s. 1 - 2.

manâsıyla Osmanlılık nûru parlayacaktır. Osmanlılık! Osmanlılık! Ne kadar ruhbahşâ bir saffet-i kudsiye ki eczâyı mefadını celâdet, salâbet, kerem, fütuvvet, vatanperverlik, fedakarlık gibi evsâf-ı celile teşkil ediyor. Yaşasın Osmanlılık, yaşasın onun bahşâyışı-i meşrutiyet ve hürriyet olan ati-i münevveri. Sizi tebrik ederim ey bu günleri idrak eden muhterem ve hamiyetperver Osmanlılar..."⁵¹ Bir başka yazısında ise Yeni Osmanlılığı binaya benzeten Vahdeti temelinin faaliyet olduğunu söyleyerek "Yeni Osmanlılık şiddetli bir bahtlığın fikren alîl olmakla beraber bu biçareliğin farkına varamayanları da görüyor."⁵² diyerek bu akıma kayıtsız kalanları eleştirmektedir. Ayrıca 1909 yıllarında dönemin Osmanlıcı fikirler vilayet tarafından çıkarılan Kastamonu gazetesinde de yer almaktadır.⁵³

Balkan Savaşları ile birlikte Osmanlıcılık akımının dayandığı temeller yıkılmış "İttihad-ı Anâsır" politikası da fiilen iflas etmiştir.⁵⁴ Balkanlardaki ayrılıkçı fikirlere paralel olarak Osmanlı vatandaşları arasında bulunan gayri müslimlerin siyâsi faaliyetleri⁵⁵ de eklenince Devlet içindeki Türkler arasında milliyetçilik duyguları hızla yükselmiştir. Osmanlılığın yara alması demek olan bu gelişmelerin etkisi Köroğlu'na da yansımıştır. 1914'te yayınlanan ve Türkün özüne dönmesi, uyanmasını isteyen "Ey Milletim" adlı şiirde okuyucuya şu şekilde seslenilmektedir:

⁵¹ Mehmet Vahdeti; "Bugünkü Kastamonu - Mustakbel'de Kastamonu" *Köroğlu* Yıl:1, Nu:29, (1 Temmuz 1909), s.1 - 2. Osmanlılık birlik ve beraberlik için M. Vahdeti; "Daima Birlik, Daima Beraberlik"; *Köroğlu*; Yıl:1, Nu:24, (27 Mayıs 1909), s.2.

⁵² Mehmet vahdeti; "Gençlik isteriz", *Köroğlu*; Yıl:1 Nu:30, (8 Temmuz 1909), s.1-2.

⁵³ Ahmet Mahir,"İttihad";*Kastamonu*;Nu:1793,(9 Haziran 1909), s.4, Aziz;"Vatan,Vatana Muhabbet"; *Kastamonu*;Nu:1812,(20 Teşrin-i evvel 1909), s.4 ve M.Vahdeti;"Meşrutiyet Dersleri";*Kastamonu*; Nu:1814, (8 Teşrin-i sani 1909), s.4.

⁵⁴ Sarıay, A.g.e., s.92.

⁵⁵ II. Meşrutiyet döneminde gayrimüslimlerle ilgili gelişmeler için bkz. Gülnihal Bozkurt, *Alman - İngiliz Belgelerinin ve Siyasi Gelişmelerin Işığında Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşların Hukuki Durumu 1839-1914*, Ankara, 1989, s.195 - 211.

"Sen! Ey milletim:

Yanardağlar gibi vakur ve heybetli iken bir vakit

Senin eteklerini öpen,

Ayaklarının altında can veren,

Bu günkü düşmanların

Bulgar, Sırp, Yunan

Seni mahvetmek istiyorlar, kendini kolla, dikkat et"⁵⁶

2.2.2. Köroğlu Gazetesinde İslâmcılık Fikri

İslamcılık siyaseti, II. Abdülhamid döneminde "İttihad-ı İslâm" adı altında hakim bir siyâsi düşünce olmakla beraber II. Meşrutiyet ile birlikte ortaya çıkmıştır.⁵⁷ Akçura'nın; "Hilafet hakkının Osmanlı Devleti hükümdarında olmasından faydalanarak, bütün İslamları söz konusu hükümetin idaresinde siyaseten birleştirmek"⁵⁸ şeklinde tarif ettiği islamcılığın iç siyasetteki amacı İslâm olan cemaatler arasında birliğin sağlanmasıydı. Dış siyasette ise Osmanlı Devletinin varlığını korumayı amaç edinmekle birlikte uzak hedef olarak hilafet etrafında dünya İslam birliğini kurmaktı.⁵⁹

Musa Kâzım, Said Halim, Hacı Fehim, Filibeli Ahmed gibi isimlerin öncülüğünü yaptığı bu fikir, II. Meşrutiyet dönemi başlarında en fazla tarafları olan akımlardan birisidir.⁶⁰

⁵⁶ Üç kıtalık şiir için; **Köroğlu**; Yıl:6, Nu:254, (2 Nisan 1330), s.3.

⁵⁷ Sarıay, A.g.e., s.83.

⁵⁸ Akçura, A.g.e., s.19.

⁵⁹ Refik Turan, Mustafa Safran, E. Semih Yalçın, Muhammed Şahin, **Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi**, Ankara, 1994, s.52.

⁶⁰ Panislamizm hakkında bir değerlendirme için bkz. Bernard Lewis, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, Ankara, 1984, s.338-340.

Köroğlu gazetesinde yukarda bahsedildiği manâda İslamcılık ideoloji olarak savunulmamıştır. Yalnız toplumun inançlarından dolayı islâmî bir bakış açısı görülmektedir. Hikmet Bayur'un ; "İT, Abdülhamit'in islamcılık siyasetini olduğu gibi alır ve buna Turancılık siyasetini ekler"⁶¹ dediği İT'nin Türkçü- İslamcı yaklaşımı ile ilgili olarak Köroğlu'ndaki fikir, İslâmın yükselişinin Türkçülüğün yükselişine bağlı olduğu şeklindedir.

İstanbul'daki genel tartışma havasının Köroğlu'na yansıması şeklinde olan ve Osmanlı Devletinin geri kalmışlığına İslâmın sebep olarak gösterilemeyeceği düşüncesi üzerine politika yapan İslamcılara karşı⁶² Köroğlu yazarlarından H. Cemal "İttihad-ı islam vücut bulamaz" diyerek İslamcıların kendilerinin de bilmedikleri karanlık bir yolda ilerlemekte olduklarını ifade etmektedir.⁶³ Bu tarihten sonra yayın politikasını artık milliyetçilik üzerine tesis eden Köroğlu'nda dinin ancak milliyet açısından önemli bir faktör olduğu görüşü hakimdir. İ.Habib bu görüşü ;...milletlerin tefrikinde din de bir esas olamaz, din milliyet hususunda mühim bir amil olmakla beraber yalnız din milliyetleri teşkile kifayet etmiyor."⁶⁴ diyerek belirtmektedir.⁶⁵

2.2.3. Köroğlu Gazetesinde Türkçülük Fikri

Türkçülük; II. Abdülhamit döneminde sade bir fikir hareketi olarak gelişmiştir. Osmanlıcılık veya İslamcılık gibi bir siyâsi sistem haline getirilmesi düşünülmemiştir. Sayısı az olan bir kısım aydının üzerinde çalıştıkları Türkçülük, çeşitli şekillerde

⁶¹ Y. Hikmet Bayur, *II. Meşrutiyet Devri Üzerinde Bazı Düşünceler*, Ankara, 1959, s.280.

⁶² Yusuf Niyazi; *Köroğlu*, Yıl:8, Nu:377, (18 Ağustos 1332), s.2.

⁶³ H. Cemal; "Türkün Tutacağı Yol", *Köroğlu*, Yıl:8, Nu:375, (4 Ağustos 1332), s.2.

⁶⁴ İ. Habib, "Milliyet Hakkında Bir Konferans", *Köroğlu*, Yıl:9, Nu:436, (1 Teşrin-i evvel 1333), s.1-2.

⁶⁵ Meşrutiyet dönemi İslamcılık fikri hakkında geniş bilgi için bkz. Tarık Z. Tunaya, *Amme Hukukumuz Bakımından İkinci Meşrutiyetin Siyasi Tefekküründe İslamcılık Cereyanı*, İstanbul, 1954.

incelenmiştir. Osmanlıcılık ve İslamcılık fikirlerinin tenkit edilmesine paralel olarak Türkçülük akımı, batının Türkler aleyhindeki propagandası, Osmanlı Devleti içindeki milliyetçilik akımlarının baş göstermesi üzerine Osmanlı siyâsi hayatına yerleşmiştir.⁶⁶

Genç Türklerin meşrutiyeti yeniden tesis etmelerine yönelik Osmanlılığı ile II. Abdülhamit dönemi İslamcılığı, devletin bütünlüğünü korumaya yönelik fikir hareketleriydi. Bu fikirlerin ağırlığını hissettirdiği bir dönemde, İslamcılar ve Gençtürkler arasında devrin milliyet fikirlerinin tesiriyle Türklüğü ilgilendiren konular üzerinde çalışan bir aydın grubu da vardı. Fakat Türklükle ilgili bütün bu çalışmalar tamamen fikir alanında olup şu konular etrafında toplanmaktaydı: Dilde Türkçülük, Türklük aleyhindeki propagandalara karşı savunma, Anadoluçuluğa dayanan Türkçülük, İslamcılık ve Osmanlılığın tenkit edilmesi şeklindedir.⁶⁷

Türklük karşıtı hareketlerin etkisi altında gelişen Türkçülük, özellikle Ziya Gökalp tarafından işlenerek bir sistem haline getirilmiştir. Osmanlı Devletinin içindeki islam olmayan unsurların arasında kuvvetlenen milliyetçilik duyguları daha sonra islam olan Araplar arasında da ilgi uyandırmaya başlamıştı.

Osmanlıcılık ve İslamcılık çabalarına rağmen devletin gidişatının ayrılımlara sebebiyet vermesi üzerine aydınlar arasında Türk diline ve Türk kültürüne sahip çıkarak kurtuluşun olabileceği düşüncesi yaygınlaşmıştır. Türkçülük akımı; taraftarlarının İTC içerisinde etkili bir grup olmasından dolayı 1908 tarihinden başlamak üzere 1915 tarihinde devlet yönetiminde etkisini hissettirmiştir.⁶⁸

Yukarıda belirtildiği gibi, İTC'nin fikirlerine paralel olarak araştırmamızın konusunu oluşturan İTC'nin Kastamonu'daki yayın organı Koroğlu gazetesinde Osmanlıcılık fikri Balkan Savaşı sonuna kadar etkisini göstermiş ise de 1912

⁶⁶ Lewis, Türkçülük akımının ilk kürsüsünün Türk Derneği olduğunu söyler. Ayrıca Türkçülük akımının bir değerlendirmesi için bkz. Lewis, A.g.e., s.341-346.

⁶⁷ Karal, A.g.e., s.555.

⁶⁸ Karal, A.g.e., s.564; Bayur, İTC'nin Türkçülük siyasetini balkan savaşı yıkımlarından doğan güç durumu izah için de kullandığı görüşündedir. Bayur, A.g.e., s.280.

yıllarından itibaren Türkçülük düşüncesinin gazete sütunlarına yansıdığı görülmektedir. Ayrıca Türkçülük ile iç içe oluşan Turancılık fikrinin de aşağıda açıklanacağı üzere İ. Habib (Sevük) savunuculuğunu yapmıştır.

Osmanlı Devletinin Trablusgarp ve Balkan savaşına girmesinden sonra gazetede vatan ve millet konulu şiirlerin yer aldığı görülmektedir.⁶⁹ Özellikle Türk Yurdu'ndan yapılan alıntılarda Mehmet Emin Yurdakul'a ait şiirler yayınlanmıştır.⁷⁰ Köroğlu gazetesinin başlığının altındaki "Osmanlı Gazetesidir" serlevhası 2 Ekim 1911 tarihinden itibaren "Türk Gazetesidir" şekline çevrilmiş⁷¹ ve kapandığı 1918 yılına kadar bu serlevha ile yayınlanmıştır.

Balkan savaşının yenilgi ile sona ermesi ve Rumeli'deki geniş toprakların anayurttan ayrılması, Türkler arasında milliyet duygularını kamçulamıştır. Milliyet hareketini küçümseme ile karşılayanlar İTC'den de yardım görmeye başlayan Türk Ocağı'nın çalışmalarına katılmışlar, "vaktiyle gülünç buldukları -yeni lisan- ile manzumeler yazarak Türkçeyi ve milli edebiyatı savunmaya başlamışlardır."⁷² Gerçi Kastamonu'da merkezi İstanbul'da olan Türk Derneği'nin şubesi 1909 tarihinde açılmış ise de tüzüğü'nün ikinci maddesinde belirttiği "...Türkçenin açık, sade, güzel, ilim lisanı olabilecek surette geniş ve medeniyete elverişli bir dereceye gelmesine çalışmak ve

⁶⁹ Ahmad, İT'nin siyaseti için; "...Balkan savaşlarından sonra, Osmanlıcılık siyasetinin yerine, İslamcılığın ve milliyetçiliğin getirildiği kabul edilir. Bu milliyetçiliğin Türk milliyetçiliği değil, Turancı bir milliyetçilik olduğu ileri sürülürse de ikisinin arasındaki fark, kesin olarak belirlenmiş değildir..." demektedir. Feroz Ahmad, *İttihat ve Terakki 1908 - 1914*, İstanbul, 1995, s.187.

⁷⁰ Köroğlu, Yıl:4, Nu:199, (6 Şubat 1328), s.4.

⁷¹ Köroğlu, Yıl :4, Nu:181 (19 Eylül 1327) ilk defa "Türk Gazetesidir" başlığıyla çıkan gazete İkdâm'dır. İkdâm'ın kültürel Türkçülüğün gelişmesinde ve Türkiye'de milliyet fikrinin tanıtılmasında önemli yeri vardır. Yusuf Sarıncay, *Atatürk'ün Millet ve Milliyetçilik Anlayışı*, Ankara, 1990, s.27.

⁷² Ağâh Sırrı Levend, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, Ankara, 1972, s.337 - 338.

imlasını ona göre tedkik etmektedir..."⁷³ şeklindeki amacına hizmette Kastamonu basınında 1911 yıllarına kadar kayda değer bir faaliyet göze çarpmamaktadır.⁷⁴ Koroğlu gazetesinde 1911 yılında Ahmet Talât (Onay) "Okut" adlı makalesinde, "...Siz öyle büyük, yiğit, er bir atanın, bir babanın oğlu erler, yiğitlersiniz ki soyunuz Oğuz Han, adınız Türktür..."⁷⁵ diyerek sade bir Türkçe ile yazıp Meşrutiyet yıllarında Kastamonu'da Türkçülük fikrinin oluşumunda yer almış olması dikkati çekmektedir. Hamdullah Suphi (Tanrıöver), Veled Çelebi (İzbudak) ve Necip Asım'ın öğrencilerinden olan A. Talât, Türkçülük konusunda Kastamonu'daki çalışmalarının medrese hocaları ve Türkçülüğe karşı olanlar açısından rahatsızlık yarattığının farkındadır.⁷⁶ 1936 yılında Duygu dergisinde nasıl Türkçü olduğunu anlatan⁷⁷ A. Talât, medrese hocalarının kendisi gibi düşünenleri dinsizlikle bile itham ettiklerine dikkat çekerek "...Çünkü bu hocalara iltifat etmiyorduk, çünkü Türkçülük ülküsünü Müslümanlık sevdasından üstün tutuyorduk ve çünkü o zamana kadar Kastamonu muhitinde bilinmeyen ve hocaların mevkiini sarsan bir fikir ardında koşuyorduk..."⁷⁸

⁷³ Türk Derneği Kastamonu Şubesinin Tüzüğü için bkz. *Kastamonu*; Nu:1815 (15 Teşrin-i sani 1909), s.3.

⁷⁴ Bu dönem içerisinde Kastamonu Matbaasında basılan "Okuma Yazma" adlı öztürkçe eser dikkate değer. (Müellifi yerine -Bitigçisi- baskısı yerine -Tüketiği- yazılmıştır.) Bu eserin yazarı Kastamonu İstinaf Mahkemesi Reisi Ali Rıza'nın aynı zamanda Türk Derneği Kastamonu Şube Başkanı olması eserin dernek çalışmaları içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu kitabın tanımı için bkz. *Koroğlu*, Yıl:2, Nu:53 (3 Kanun-ı sani 1325), s.2.

⁷⁵ Süha Zâhir, "Okut" *Koroğlu*, Yıl:3, Nu:111, (27 Kanun-ı sani 1326), s.2.

⁷⁶ A. Talât Onay aleyhindeki faaliyetlerden dolayı Koroğlu gazetesi ve Tirâje dergisinde yayınlamış olduğu yazılarında "Süha Zâhir" müstearını kullanmış olmalıdır.

⁷⁷ A. Talât Onay "Nasıl Türkçü Oldum" yazı dizisini Duygu Dergisinde (11 Nisan 1936) tarihli 277. sayıdan itibaren 283. sayısına kadar 7 sayı tefrika olarak yayınlamıştır. Kaynakçası için bkz. *Ahmet Talât Onay*, (Haz. Cemâl Kurnaz), Ankara, 1990, s.57 - 58.

⁷⁸ Kamil Oktay, "Ahmet Talât Onay - Nasıl Türkçü Oldum -"; *Duygu*, Yıl:1, Sayı:9, Haziran 1997, s. 19.

demekte ve Kastamonu'daki görevinden azledilmesinin de Türkçü faaliyetlerinin bir sonucu olarak görmektedir.⁷⁹

Çarşamba'lı Hatibzâde Mehmet yazmış olduğu yazıda ; artık Türkün atalarını bilmesi gerektiği, neslini bilmesi gerektiği, üstelik bunun dine de aykırı olmadığı, Türkün Oğuz torunu olduğunu unutmaması gerektiğini belirterek "...Arslan dedelerinizden korkak, evlatlar mı istiyorsunuz?..."⁸⁰ diyerek milliyetçi yayınlara başlamış buna paralel olarak Türkçülük ve Türk tarihi hakkında makaleler yayınlanmıştır.⁸¹

Köroğlu Gazetesinde Birinci Dünya Savaşı yıllarında yazdığı şiirlerle tanınan Tahir Karaoğuz "Türk Askeri" adlı şiirinde ;

"Türk askeri, şanlı kılıç belinde

O ateşten altın sürgü elinde

Omuzunda güneşli al bayrağı

Fırtınalar, kasırgalar uğrağı

Coştu yine Oğuz Han'ın evlâdı,

Zulm elini ateşlemek murâdı..."⁸²

kıtası ile Türklüğü övgülü sözler ile ifade ederken, aynı yıllarda gazetenin başyazarlığını yapan İsmail Habib (Sevük) yazdığı makalesinde Türk Milletinin içine düştüğü durumdan ve kapitülasyonların ağırlığından bahsederek Türk esnafının da

⁷⁹ 15 Ocak 1914 tarih ve 2519 sayılı karaname ile "Selâhiyeti haricinde bir takım işlere müdahale ettiği" gerekçesi ile görevinden alınmıştır. Kurnaz; A.g.e.; s.10.

⁸⁰ Hatibzâde Mehmet; "Türklüğümüzü Bilelim", *Köroğlu*, Yıl:3, Nu:150, (2 Şubat 1327), s.3 -4.

⁸¹ Ahmet Hikmet; "Altın Ordu", *Köroğlu*, Yıl:3, Sayı:120, (7 Nisan 1327), s.2 - 3 Ziya Gökalp'e atfen yazılan ve Altın Yurt (Vatan)'un ebediyen Türk ve Osmanlı yurdu olarak kalacağı hkk. Tahir Karaoğuz; "Yurduma", *Köroğlu*, Yıl:8, Nu:392, (1 Kanun-ı evvel 1332), s.2.

⁸² Tahir Karaoğuz;"Türk Askeri", *Köroğlu*, Yıl:8, Nu:352, (25 Şubat 1331), s.3.

diğer unsurlar gibi çalışmalarını dile getirerek "Şimendifer idareleriyle bütün müessesât-ı umûmiye ve şirketlerde Türkçe lisanı mecbur kılan ..." kanunu överek Türkçe lisanı açısından önemli gördüğü bu konuda Osmanlılığı yeniden yorumluyor ve artık diğer unsurları gözden çıkarmış görünüyordu. İ Habib "...onların fâzıla-i refahı için elbette bizim sürüklenmekliğimiz icabedemezdi. Biz onlara -ölünüz- demiyoruz, - Biz de yaşayacağız- diyoruz. Hayat mukaddesse herkesin kendi hayatı daha mukaddestir. Şimdiye kadar kendi hanemizde biz misafir, onlar evsahibi idi : Artık biraz da herkes kendi rolünü alsın ..." ⁸³ diyordu.

Yukarıda bahsedildiği üzere Ahmet Talât (Onay)'ın Türkçeyi kullanmasında Köroğlu gazetesinde ilk örneği olan "Okut" adlı makalesinden sonra Tahir Karaoğlu'un şiirleri, Donanma Cemiyeti'ne yaptığı hizmetlerle Kastamonu'da tanınan Fazıl Berki (Tümtürk)'ün "Türkçe Şiir" başlığıyla yazdığı şiirleri ⁸⁴ beklenen etkiyi yaratmıştır. ⁸⁵ Ayrıca gazetede bu dönem içerisinde Öztürk, Dünder, Demiralp, Karaoğlu, Tarkan, Aydoğdu, Demirtaş, Oğuz Han ve Kültigin gibi Türkçe müstear isimler kullanıldığını da görmekteyiz.

Yukarıda ifade edildiği gibi milliyet fikirlerinin tartışıldığı bir dönemde Kastamonu'da Türk Gücü Derneği'nin yaptığı faaliyetler Türkçülük fikrinin halk arasında taraftar bulmasını sağlamıştır. Köroğlu gazetesi 1914 - 1915 yıllarında Türk Gücü Derneği'nin çalışmalarına geniş yer ayırmıştır. ⁸⁶

⁸³ İsmail Habib; "Milletin Zaferi"; Yıl:7, Nu:351, (18 Şubat 1331), s.1 - 2.

⁸⁴ Fazıl Berki'nin "Gençlige" adlı şiirinden; "Bir elde bilgi bayrağı. Bir elde son sistem silah. Bir intikam yanardağı. Olmaktır çâre-i felâh.", Köroğlu, Yıl:5, Nu:235, (20 Teşrin-i sani 1329), s.3.

⁸⁵ Milli ve Türkçe isimlerin Kastamonu esnafı arasında da kullanılmaya başladığı görülmektedir. Örnek olarak; "Türk İslâm Kundura İmalathanesi", Köroğlu, Yıl:5, Nu:245, (29 Kanun-i sani 1329).

⁸⁶ 27 Nisan 1914 tarihinde düzenlenen güreş turnuvası için, Köroğlu, Yıl:6, Nu:256, (17 Nisan 1330), s.1 - 2 Türk Gücü Derneği Kastamonu şubesi için bkz. s.36.

Türk Gücü Kastamonu şubesi açıldıktan sonra hızla kayıt kabul etmeye başlamış; gençler, okul sırasındaki öğrenciler bir iki satırlık dilekçelerle Türk Gücü Derneğine kaydolmak için müracaat etmişler ve bu müracaatlardan bazıları örnek teşkil etmesi bakımından Koroğlu gazetesinde yayınlanmıştır.⁸⁷

1914 ve 1915 yıllarında Kastamonu'da Ergenekon Bayramı düzenleyen Türk Gücü'nün çalışmalarını Koroğlu gazetesi desteklemiştir. Anadolu'da yapılan Nevruz kutlamaları çerçevesinde 1914 ve 1915 yıllarında Kastamonu'da yapılan ve Koroğlu gazetesinin "Milli Bir Bayram", "Ergenekon Bayramı" diyerek manşetten verdiği haberi Kastamonu'da bu tarihlerde Nevruz'un mahiyeti ve kutlamaların yapılması bakımından önemlidir.⁸⁸

Koroğlu gazetesi kutlamaları, Kastamonu (Türk Gücü) milli bir bayram yapmıştır" diyerek⁸⁹ Osmanlı'nın ve İslâmiyetin tekâmül yolunun yalnız Türklüğün yükselişi ile mümkün olacağını belirtmiş⁹⁰ ve Türk Gücü'nün hazırlamış olduğu bildiriye yayınlamıştır. Koroğlunda ayrıca Mekteb-i Sultani, Darulmuallimin ve

⁸⁷ Dilekçelere örnek olarak; Muhterem Türk "Gücü" Heyet-i İdâresine; İnkıraz üzere olan milli oyunlarımızı milli adetlerimizi ihya, Türk bünyesini, Türk mefkûresini ilâ maksadıyla açılan "Türk Gücü" müteşebbisîn-i muhteremesine arz-ı tebrikât ve takdim-i ihtiramât eyler ve usûlüne teban muhterem (Güç)'e kaydımızı istirham ederiz. 8 Kanun-ı Evvel 1329 Mekteb-i Sultani Müdâviminden: Sekizinci seneden (167) numaralı İnebolu'lu Mustafa Fevzi Altıncı seneden (133) numaralı İstanbul'lu Mehmet Remzi Altıncı seneden (274) numaralı Ereğli'li Şefik Turgut Sekizinci seneden (130) numaralı Safranbolu'lu Mehmet Tahir.", Koroğlu, Yıl: 5, Nu:238, (12 Kanun-ı evvel 1329), s.2 - 3.

⁸⁸ Türklerde Nevruz; Mart Dokuzu, Nevruz-ı Sultani veya Orta Asya Türk topluluklarda görüldüğü üzere Sultan Nevruz olarak kutlanmaktadır. Türklerde görülen rivayetlerin en önemlisi bu günün bir kurtuluş günü kabul edilmesidir. Bu bakımdan bu gün "Ergenekon" veya "Bozkurt" bayramı olarak kabul edilmektedir. Geniş bilgi için bkz. Abdulhaluk M. Çay, Türk Ergenekon Bayramı Nevruz, Ankara, 1993.

⁸⁹ Araştırmamızda Ergenekon Bayramı kutlamalarına ilişkin Koroğlu gazetesindeki haberlere yalnız 1914 ve 1915 tarihlerinde rastlanmıştır.

⁹⁰ Koroğlu; Yıl:6, Nu:254, (2 Nisan 1330), s.1.

Mekteb-i Rüştîye öğrencilerinin katıldığı kutlamada okunan şiir ve konuşmalar da yayınlanmıştır.⁹¹

Aynı yıllarda İstanbul'da da yapılan kutlamaların savaş yıllarına rastlaması ve ülkenin zor şartlar altında bulunması sebebiyle milli heyecanın yükselişinin kutlamalara da yansıdığı görülmektedir. Köroğlu gazetesinde 1915 yılında yapılan kutlamalar sırasındaki duygulara tercüman olarak "...Meselâ bu günde bir Ergenekon içinde olduğumuzu farzedemez miyiz? Her tarafımız harp içerisinde bulunuyor. İnşallah galibiyetle şu demir çemberi de kırarak bundan da halâs olacağız. Ecdâdımızın bundan kim bilir kaç bin sene evvelki kurtuluşu gibi kurtulacak ve kemâl-i izzet ve refah ile yeni güne dahil olacağız." denilerek I. Dünya Savaşından Osmanlı Devleti'nin mutlaka galip çıkacağı vurgulanmaktadır.

İstanbul'da Türk Gücü'nün düzenlediği kutlamalar hakkında Ömer Seyfettin Tanin gazetesinde yayınlanan "Türklerin Milli Bayramı" adlı makalesinde bu günü şu şekilde belirtmektedir; "Her milletin hatırası kendi tarihine, kendi eski ananelerine dokunan milli bayramları vardır. Biz Türkler milliyetimize ait ne varsa kalbimizde bir acı duymadan unuttukça milli bayramımızı da muhafaza edememiştiz..."⁹²Köroğlu'nda 1914 yılındaki "Ergenekon"a ait yazılarda bu makalenin etkileri görülmektedir.

I. Dünya Savaşı yıllarında gazetede halkın moralini yüksek tutacak Türklükle ilgili yazı ve şiirlere ağırlık verildiği görülmektedir.

Mekteb-i Sultani öğrencisi Hüsnü:

"Ey Moskof, İngiliz, hain Fransız,

Zanetmeyiniz ki Türk düştü dermansız,

Yandık ezildikse, daha payânsız,

⁹¹ Köroğlu; Yıl:6, Nu:254, (2 Nisan 1330), s.2 - 3. bkz. EK: XII; Ayrıca Tahir Karaoğuz'un yazdığı "Yeni Gün" adlı şiiri için bkz. EK: III.

⁹² "Türklerin Milli Bayramı - Yeni Gün - 9 Mart" Tanin; Nu:1879, (5 Mart 1330) bu makale için bkz. Ömer Seyfettin; Türklük Üzerine Yazılar, İstanbul, 1993, s. 97 - 106.

Kıtalar zaptına dermanımız var..."⁹³

derken Türkçülük fikirlerinin Kastamonu'da Balkan Savaşı sonunda etkileri Köroğlu gazetesine yansımaktadır.

Köroğlu gazetesinde 1 Ocak 1913 tarihinde İsmail Tarkan ismiyle yazılan makalede Türkün milli bir ülküsünün olması gerektiği belirtilerek "Terakki için milli ideal lazımdır..." deniliyordu.⁹⁴ Bu ideal ve hedefe H. Cemal 1916 yılında işaret ederek "...Milliyet, Vatan, Hürriyet, izzeti-i nefis. işte Türkün hedefi ..." ⁹⁵ demektedir.

Osmanlıcılık ve İslamcılık fikirlerinin tenkit edilmesi ve Türk birliği siyasetinin tartışmaya açılması⁹⁶ ardından "İttihad-ı Anâsır"dan sonra "İttihad-ı İslam" ve "Türk İttihad-ı"nın kıyaslanması⁹⁷ Kastamonu'da 1916 yıllarında basına aksetmiştir. İT mensupları arasında daha çok kabul gören Türkçülük fikrinin geleceğe ait bir ülkü olarak Türkçülüğü bir sistem haline getirmeye yönelik maddi ve manevî unsurların Köroğlu gazetesi sütunlarında yer aldığını görmekteyiz.

Panislamizmi eleştiren H.Cemal; Bulgar, Sırp ve Karadağlıları örnek vererek siyasetlerinin hıristiyanlık olması gerekirken, milliyet üzerine tesis ettiğini ve "Onların çok evvel anladıkları bu hakikate biz şimdi nazarı hayretle bakmaya mahkumuz... Türkün düşüneceği şey milliyet mefkûresidir" der. Yine "İttihad-ı İslam"ın yirminci

⁹³ Sekiz kıtalık şiir için bkz.. "Türk'ün Hitabı"; Köroğlu, Yıl:7, Nu:359, (23 Nisan 1331), s.3.

⁹⁴ İsmail Tarkan, "Terakki için Milli İdeal Lazımdır", Köroğlu, Yıl:5, Nu:239, (18 Aralık 1329), s.1 - 2.

⁹⁵ H. Cemal; "Türkün Tutacağı Yol", Köroğlu, Yıl:8, Nu:375, (4 Ağustos 1332), s.2, Yine Türklüğün hedefleri arasına garpcılığı da koyan görüş için; "...Size iki şey tavsiye ediyorum. Ahlaken, manen ihtiyar Türklerin takip, ilmen, irfanen garphıları taklit ediniz..."; H.H. "Türk'ün Asâleti", Köroğlu, Yıl:8, Nu:395, (22 Kanun-ı evvel 1332), s.2.

⁹⁶ Yusuf Akçura 1904'te Mısır'da "Türk" gazetesinde çıkan "Üç Tarz-ı Siyaset" adlı makalelerinde Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülüğü münakaşa ederek Türk birliğinin getireceği faydalardan bahsetmektedir; bkz. Akçura, A.g.e., Ankara, 1976.

⁹⁷ Türkçülük hareketinin karakteri hakkında bkz. Karal, A.g.e., s.555 - 564.

yüzyılda mümkün olamayacağını, milliyetin vatana sahip olma konusunda oynadığı rolün önemine işaret ederek "...Vatan ancak milliyet fikri ile elde tutulur. Bugün Bulgarlar, Rusların hristiyan olmalarına hürmeten onların itaatleri altına girse ne lisanı, ne adâtı ne de milliyeti kalır. Demek din milletleri yekdiğerine kardaş yapamıyor. Bizimkiler ittihad-ı islam gayesini karanlık bir yolda takip ediyor."⁹⁸ demektedir.

H. Cemal makalesinde tek çıkar yolun Türk birliği olduğunu savunarak eleştirilere cevap vermektedir. İslâm birliği için ; "İttihad-ı islam vücut bulamaz. Bir fâide temin edemez, etmedi" diyerek "Buna çare? Türk İttihadıdır. Ancak bu kuvvet temin edildikten sonra zayıflara karşı himayemizi ebzal edebiliriz. Evet, biz bu kuvveti nereden bulacağız? Türkler bunca felaketlerden sonra ne ile bu İttihad-ı islam emelini meydana getireceklerdir.? Görüyorsunuz ki bu şimdilik mümkün değildir. Türk kendini kurtarmak için evvela zamana muhtaçtır. Bu ihtiyaç Türkün istikbâliyle son derece alâkadardır. Bu asırda islam yine islam, hristiyan yine hristiyan kalacaktır.Şimdi kuvvet, hakikat başka bir yere terk-i mevkii etti. Milliyet! Türkler, bizzat kendi kuvvetlerinin temasına gayret etmelidirler. Bu kuvvetin menbâı milliyet mefkûresidir. İttihad-ı islâm emeliyle hristiyanlık aleyhine kıyam bu asırda Türk milleti için faydalı bir emel olamaz..."⁹⁹ demektedir. Bu görüşlere katılmayan Yusuf Niyazi, Koroğlu gazetesinden düşüncelerini H. Cemal'e cevap olarak yazarken islam fikrinin yenilgilere ve geri kalmışlığa sebep olarak gösterilemeyeceği şeklinde ifade etmektedir.¹⁰⁰

⁹⁸ H. Cemal; "Türkün Tutacağı Yol", Koroğlu, Yıl:8, Nu:375, (4 Ağustos 1332), s.1.

⁹⁹ H. Cemal, Koroğlu, A.g.m.

¹⁰⁰ Yazısında H.Cemal'in cümlelerini bir bir eleştiren Y. Niyazi İslam birliği fikrinin geri kalmışlığa sebep gösterilemeyeceği görüşündedir; Y.Niyazi; "Türkün Tutacağı Yol Makalesine Cevap", Koroğlu, Yıl:8, Nu:377, (18 Ağustos 1332), s.2 ve devam ile Küre'den yazmış olduğu 8 Ağustos 1332 tarihli mektubu, için, Koroğlu, Yıl:9, Nu:440, (29 Teşrin-i sani 1333), Ayrıca gazete sütunlarında Ermenilerin Van ve Erzurum üzerindeki entrikalarından bahisle "...Türkler el ele vererek azim ve sebat ile çalışmalıdırlar zira felah ve necat bu unsurla kaimdir" diyerek H. Cemal'in görüşlerini destekleyen yazı için; M.Ş.; "Türk'ün Çâre-i Necâtı", Koroğlu, Yıl:8, Nu:384, (6 Teşrin-i evvel 1332), s.1 - 2.

Köroğlu gazetesinde 1912 - 1917 yılları arasında çıkan yazılarda millet, milliyet, milliyetçilik, Osmanlılık, Türk, Türkçülük kavramlarının ifade ettiği anlamların İsmail Habib (Sevük)'ün 1917 tarihinde yayınlanan konferans notlarında açıklık kazandırdığını görmekteyiz. İ. Habib milletin ne anlama geldiği görüşünü şu şekilde ifade etmektedir: "...Millet yalnız ırk değildir. Yalnız ırk millet için mihver-i yegâne olamaz. Çünkü ırk itibarıyla insanlar pek çok ihtilâlâta maruz kalmışlardır. Aynı milletin muhtelif ırklara ayrılmış olduğu, muhtelif ırkların mürûr-ı zaman ile birleşerek yekpâre bir millet teşkil ettikleri görülüyor. Binaenaleyh milletleri yalnız ırkî esasa ittihaz ederek ayıramayacağız..." diyerek milleti oluşturan değerler içerisinde dinin de yeterli olamayacağını "...milletlerin tefrikinde din de bir esas olamaz, din milliyet hususunda mühim bir âmil olmakla beraber yalnız din milletleri teşkile kifâyet etmiyor..." demektedir. İ. Habib'e göre din ve ırk birliğinden ziyâde dil birliğinin önemine işaret ettiği yazısında bütün bunların dışında milleti oluşturan öğelerden en önemlisinin duygu ve düşünce, kader ve keder birliği olduğu görüşündedir. "Milliyet en ziyade ittihad-ı hissiyatta tecelli eder. Eğer Türklüğün saâdeti seni mesud ediyorsa, eğer Türklüğe gelen bir felaketten sen müteessir oluyorsan, eğer sen Türklüğünle beraber gülüyor, Türklüğünle beraber ağlıyorsan, sen Türksün. Yok, Türklüğün tebessümü sana bir girye, Türklüğün giryesi sana bir tebessüm oluyorsa, nafile kendini aldatma, sen Türk değilsin..." ¹⁰¹

Meşrutiyetin ilanından sonraki yıllar içerisinde milliyetin kıymetinin geç anlaşılmaya başladığını, Türkçülük akımının öncülüğünü yapanlar tarafından öyle zannedildiği kadar ilgi görmediğini, artık "Osmanlılık" fikrinin de çürüdüğü düşüncesinde olan İ. Habib "...biz safvetle anâsır-ı sâireye karşı şefik kollarımızı açmıştık, fakat onlar ihtilaf-ı kitab ile de bizden ayrılan bir takım unsurlar açtığımız ağışu kabule ellerinde birer hançer saklayarak geldiler. Biz -Osmanlılık- dediğimiz ocağı üflemeğe çalışırken onlar gizlice su döküyorlardı. Önümüzdeki gayeye doğru,

¹⁰¹ İsmail Habib; "Milliyet Hakkında Bir Konferans I", Köroğlu, Yıl:9, Nu:436, (1 Teşrin-i evvel 1333), s.1 - 2; İ. Habib (Sevük) yayınlamış olduğu bu makaleyi daha önce konferans olarak 12 Kasım 1917 tarihinde Kastamonu İ.T. kulübü binasında halka sunmuştur.

derin bir safvetle koşup giderken zannediyorduk ki onlar da bizimle beraber geliyorlar. Lakin bazı vukuat-ı dahiliyenin muştâ-i ikazı ile, gözlerimizdeki perde-i gaflet yırtılınca gördük ki yapayalnız imişiz..." diyerek okuyucularına "...Hala daha Türkçülüğümüzü takdir edemiyoruz... Madem senin milletin ; milletlerin en kadim, en asil, en necibidir, milliyetçiliğini gurur ve mefharetle haykırmaktan neden sıkılıyorsun? ... gurur ve mefharet ile en gür bir sadâ ile bağır : -Ben Türküm!-"¹⁰²

İsmail Habib (Sevük) ; Koroğlu gazetesinin 438. sayısında yazısına devam ederek bütün milletlerin milli ideallerinin olduğunu Sırbistan, Bulgaristan ve Romanya'nın bile ideallerinin bulunduğunu, Türk milletinin ise tek kurtuluş yolunun bütün Türklerin birleşmesi -Turan- olduğunu ifade ediyor. İ. Habib Türkçülüğün idealini şu şekilde açıklıyor: "Bize (Türlere) mefkûreniz nedir? derlerse ne diyeceğiz. Bizim mefkûremiz istiklâlimizi muhafazadır diyemeyiz. Çünkü istiklâl her milletin en tabii en ibtedai bir vazifesidir. Çünkü istiklâli mefkûre edinmek ölmeyi mefkûre edinmektir. ... Bizim mefkûremiz dinimizi muhafazadır da diyemeyiz. Çünkü sen "muhafaza ettim" desen de o din muhafaza edilecektir. ... Öyle ise bizim mefkûremiz nedir? Bizim mefkûremiz mi? Bizim mefkûremiz dünyadaki yetmiş milyon Türkün vahdetidir. Dünyadaki bu yetmiş milyon Türklük ne zaman bir şahs-ı vahid gibi düşünür, ne zaman tek bir insan gibi oturur kalkarsa, bütün Türkler ne zaman vahdetlerini teşkil ederler ve ne zaman dünyanın orta yerinde yetmiş milyonluk kuvvetli bir azamet yekpâre bir Türk Milleti vücûda gelirse biz işte o zaman, vatandaşı!, işte ancak o zaman mefkûremize vasıl olmuş olacağız..."¹⁰³

2.3. KÖROĞLU GAZETESİNDE İKTİSÂDİ FİKİRLER

Bilindiği gibi 19. yy.'da sanayi devriminin getirdiği üretim-tüketim ilişkisine bağlı olarak gelişen avrupalı sanayi ülkeleri sömürgecilik hareketlerini hızlandırmıştır.

¹⁰² Koroğlu, A.g.m.

¹⁰³ İsmail Habib; "Milliyet Hakkında Bir Konferans II", Koroğlu, Yıl:9, Nu:438, (15 Teşrin-i sani 1333), s.1; Ayrıca konferans metni için bkz. EK: II.

İktisâdi sahada hammadde-pazar önceliği ve ekonomik bölgelerin kuvvetle sınırlandırılmış olması nedeniyle devletlerin hayatında ekonomik istikrarsızlıklar ön planda yer almıştır. Bilhassa Avrupa merkezli dünya siyaseti ve iktisâdiyatında muazzam mücadeleler kendisini gösterir. Ortaya çıkan emperyalizmin amacı ; dünya ekonomisinden pay almak, özellikle dünya ticaretinde ve koloni hakimiyetinde söz sahibi olarak bunları kuvvetli bir ordu ile korumak şeklindeydi.¹⁰⁴

Dünya siyasetindeki gelişmelere paralel olarak Osmanlı Devleti son yıllarında birbirini takip eden savaşlarla kaybedilen eyaletler, bozulan iktisâdi ve sosyal düzen neticesinde ticârî hayatta büyük ölçüde gerilemiş, ticârî bilançosu pasifleşmiş, devlet borçlanmış ve yabancı ülkelerin adeta açık bir pazarı haline gelmişti.¹⁰⁵

1908 yıllarına gelindiğinde avrupalı devletler İkinci Meşrutiyet hareketini pek tasvip etmemişlerdir. Türkler hakkındaki yanlış görüşü değiştirmek bir tarafa siyâsi ve iktisâdi baskıyı artan bir tempo ile devam ettirmişlerdir. Kapitülasyonlar, ticari ve iktisâdi rekabet manevraları, borçlandırma politikası, Osmanlı ülkesini büyük devletlerin yarış alanı yapmıştır.¹⁰⁶

1908 - 1914 yılları arasında Osmanlı Devleti ekonomik yapı olarak tarıma yönelik olup sanayide geri kalmış, ticarete dışa bağımlı özelliklere sahipti. Buna rağmen 1908 sonrası belirli bir gelişme gözlenmektedir. Bu dönem içerisinde sanayi işletmelerinin sayısında belirli oranda bir artış olmuştur.¹⁰⁷

II. Meşrutiyet ile birlikte Osmanlı iktisâdi hayatında yeni bir anlayış ortaya çıkmıştır. Çağdaş devletin ulusal nitelik taşıdığı, hükümetlerin devlet kasası ötesinde

¹⁰⁴ Selçuk Trak, *İktisat Tarihi*; İstanbul 1973, s.314.

¹⁰⁵ Trak, A.g.e., s.349 - 350.

¹⁰⁶ Tarık Z. Tunaya, *Hürriyetin İlanı İkinci Meşrutiyetin Siyasi Hayatına Bakışlar*, İstanbul, 1959, s.16.

¹⁰⁷ Korkut Boratav, *Türkiye İktisat Tarihi 1908 - 1985*, İstanbul, 1995, s. 21 - 24.

tüm milletin iktisâdi çıkarlarını gözetmesi gerektiği savunulmuştur. Nitekim II. Meşrutiyet ile birlikte İttihatçı çevrelerde mâli devlet yerine iktisâdi devlet görüşü belirginleşmişti.¹⁰⁸

Bu dönemde en büyük adım kapitülasyonların kaldırılması olmuştur.¹⁰⁹ İlk milli banka (İtibar-ı Milli Bankası) kurulmuştur. Ekonomi politikası sonucu milli sermayeli özel teşebbüsler, şirketler ve fabrikalar kurulmuştur. Kooperatifçilik, yerli malı sevgisi, Türklerden alış veriş yapmak, serbest meslekleri seçmek suretiyle halk telkin edilmiştir. Esnaf ve meslek teşekkülleri kurulmuştur.¹¹⁰

1908 ve takip eden yıllarda milli bir ekonomi yaratma çabaları içerisinde¹¹¹ İT mensupları piyasa için üretimin önem taşıdığı bölgelerde ve ürünlerde çiftçiye yönelik sistemli politikalar izlemişler, üretici birlikleri ile kooperatiflerin kurulmasını desteklemişlerdir.¹¹² İT 1913 yılı ortalarından itibaren mali durumun düzeltilmesi için önlemler alma gereği duymuştur. Trablus ve Balkan savaşlarından önce dış borç yükü bütçenin dörtte birine yaklaşmış, I. Dünya Savaşı öncesinde de üçte birinin üzerine çıkmıştır. Hükümet bu dönemde ülkede ekonominin düzeltilmesi için endüstrileşmeye önem vermiştir.¹¹³

1914 yılında İttihatçılar ekonomik egemenliğin gereğini anlamış, milli hakimiyetin ekonomik güç ile sağlanabileceği görüşünü benimsemişlerdi.¹¹⁴ Bunun için devlet desteğiyle kurulup geliştirilen bir milli ekonomi gerekiyordu. Bu çalışmalar ile

¹⁰⁸ Zafer Toprak, *Türkiye’de Milli İktisat 1908-1918*, Ankara, 1982, s.18-19.

¹⁰⁹ Geniş bilgi için bkz. Toprak, A.g.e., s.70-83.

¹¹⁰ Tunaya, *Hürriyetin İlanı*, s.51.

¹¹¹ 1908-1918 yılları arası milli ekonomi oluşturma hususunda dönemin bir tahlili için bkz. Feroz Ahmad, *Modern Türkiye’nin Oluşumu*, İstanbul, 1995, s.60-70.

¹¹² Boratav; A.g.e; s. 26 -27.

¹¹³ Mete Tuncay; “Siyasal Tarih 1908 - 1923”; *Türkiye Tarihi*; C.4, İstanbul, 1995, s. 38 - 39.

¹¹⁴ Feroz Ahmad, *İttihatçılıktan Kemalizme*, İstanbul, 1996, s.37-42.

ilgili siyasi sistem savaş yıllarında oluşmuş, savaş sırasında milli bir ekonomi "Milli İktisat" görevini İT üstlenmiştir.¹¹⁵

Köroğlu gazetesinde Meşrutiyetin ilk yıllarında çıkan yazılar tabi olarak İT'nin iktisâdi fikirlerini destekleyici konumundadır. Köroğlu'nun ilk sayısında Osmanlı vatani kavramı etrafında, vatana sahip çıkmanın tek yolunun çalışmak olduğu vurgulanarak "Millet zengin olur ise devlet zengin olur..."¹¹⁶ görüşü ile beraber yükselmenin yolunun ticarete ve sanatta ilerlemek ile olacağı belirtilmektedir. Yine Hüsnü imzalı bir başka yazıda Kastamonu'da 175'i geçen kahvehanenin bulunduğu gerçeği hatırlatılarak yabancı tüccar ve esnafın ticari faaliyetleri örnek gösterilip Kastamonu halkının sanat ve ticarete karşı duyarsızlığı dile getirilmektedir.¹¹⁷

Köroğlu sütunlarında ekonominin gelişmesi konusunda halkın çalışması ile Avrupadan ithal edilen çivi, şişe, kağıt gibi eşyanın yurt içinde de yapılabileceği düşüncesine¹¹⁸ paralel olarak Erkân-ı Harbiye Binbaşı Ragıp Bey Kastamonu'da iktisâdi olarak nelerin yapılabileceği sorusuna cevap aramıştır.¹¹⁹ Mehmet Vahdeti ; iktisâdi kalkınmanın bir yolu olarak Kastamonu'da aynı meslek grubuna sahip olan esnafın bir araya gelerek şirketleşmesi ile birlikten kuvvet doğacağı görüşündedir.¹²⁰ Yine Köroğlu gazetesinden okuyucularına bu konu ile ilgili olarak şu şekilde seslenilmektedir : "... Size düşen vazife ; onunuz, yüzünüz biraraya gelerek, yani

¹¹⁵ Feroz Ahmad; *İttihat ve Terakki 1908 - 1914*, İstanbul, 1995 s.191; İktisadi milliyetçilik konusunda bkz. Lewis, A.g.e., s.452-454.

¹¹⁶ Ragıp, "Çalışalım"; *Köroğlu*; Yıl : 1, Nu: 1, (17 Aralık 1908), s.2.

¹¹⁷ Hüsnü; "Tembellik"; *Köroğlu*; Yıl: 1, Nu: 1, (17 Aralık 1908), s. 2 - 3 ve "Bizde Esnafılık"; *Köroğlu*; Yıl :1, Nu: 28, (24 Haziran 1909), s. 3 -4.

¹¹⁸ "Vatanımıza Nafi Teşebbüsler"; *Köroğlu*; Yıl:1, Nu:7 (28 Ocak 1909), s. 3.

¹¹⁹ Ragıp, "Millete, Vatana Nafi Teşebbüs"; Yıl:1, Nu:8, (4 Şubat 1909), s.1 - 2.

¹²⁰ M. Vahdeti; "Teşebbüs"; *Köroğlu*; Yıl: 1, Nu: 39, (9 Eylül 1909) s. 1 - 2 Kalkınma hakkında bir başka yazısı için; "Madde ve Manâ"; *Köroğlu*; Yıl:1, Nu: 23, (20 Mayıs 1909); s. 1 - 2.

küçük veya büyük şirketler teşkil ederek memlekete faide bahşolacak işlere teşebbüs etmek, bizim vazifemiz de söylemektir."¹²¹

Servet sahiplerinin biraraya gelmesi gerektiğinden hareketle ihracata yönelinmesini ve kalkınmanın göstergesinin ihracat ile orantılı olduğunu belirten M. Ziya : "Bir memleket ki ithalatı çok, ihracatı azdır o memleketin âtisi perişaniyet ve sefâlettir..." diyerek ekonomik kalkınma, birlik ve şirketleşmeler hakkında düşüncelerini şöyle ifade etmektedir. : "...Bir adam ne kadar fedakârlık etse iki üç sahib-i servetin biraraya gelerek yapacakları işe nâkabil edemez, cüreti azalır, teşebbüsü şahsîsi kaybolur. Binaenaleyh küçük küçük servetlerin (yani hisse senedâtı ihrac edilerek) tedârîki terekküm eden meblağ ile büyükçe şirketler teşkil edilse de (Nâm-ı müstearla vatanımıza ecnebî sermayedarları girmeyerek) paramız yine kendimizde kalır..."¹²²

Meşrutiyetin ilk yıllarında yapılan çalışmalar ile Kastamonu'da bir kaç şirketin kurulduğunu görmekteyiz. İT mensubu Münir Bey'in müdürlüğünü yaptığı başta "Kastamonu Terakkî-i Zirâiye Şirketi"¹²³ olmak üzere, "İpekçilik - Arıcılık Şirketi"¹²⁴, "Rehber-i Terakki Şirketi"¹²⁵ "Terakki-i Zirâiye Şirket-i Osmaniye"¹²⁶ "Ziraat ve Ticaret Şirketi"¹²⁷ gibi isimler altında ticârî birliği sağlamaya yönelik kurumlaşmanın

¹²¹ "İktisâdi Fikirlerimiz"; **Köroğlu**; Yıl: 2, Nu:82 (24 Haziran 1326), s. 2 - 3.

¹²² M. Ziya; "Hürmette Cehâlet Yakışmaz"; **Köroğlu**; Yıl: 3, Nu:127, (26 Mayıs 1327), s.1.

¹²³ **Köroğlu**; Yıl:1, Nu:13, (11 Mart 1909), s.2.

¹²⁴ İpek böceği ve arı yetiştirmek için kurulmuştur. **Köroğlu**; Yıl: 1, Nu:12, (4 Mart 1909), s.2 -3.

¹²⁵ Kendir ticareti yapmak için kurulmuştur. **Köroğlu**; Yıl:2, Nu: 90, (27 Şubat 1328), s. 2 - 3.

¹²⁶ **Köroğlu**; Yıl:1, Nu:13, (11 Mart 1909), s. 2.

¹²⁷ **Köroğlu**; Yıl:2, Nu:103, (25 Teşrin-i Sani 1326), s.3.

ilk örneklerini görmekteyiz.¹²⁸ Bu faaliyetleri destekleyen Koroğlu gazetesi konu ile ilgili haberlere de yer ayırarak¹²⁹ ticârî hayatı gündemde tutmuştur.

Bu şirketlerden 5000 lira sermayeli Rehber-i Terakki Şirketi'nin ticârî faaliyetini sürdüremeyip atıl kalması sonucunda bir yıl sonra feshedilmesi üzerine Koroğlu'nda ticârî düşüncenin önemine ait çıkan yazıda "herkes parasını alıp savuştu... saha-i iktisâdiyata atılın!, görmüyormusunuz ki diğer vilayetler ve kaza ahâlileri bizlere ne güzel ders-i ibret veriyorlar..." ifadeleri belirtilmiştir.¹³⁰

Osmanlı Devletinde uzun yıllar hakim olan kozmopolit iktisat anlayışı, batının liberal ekonomi görüşüne karşı olarak milli iktisât fikrinin oluşması¹³¹ ve yayılmasından etkilenen Koroğlu gazetesi dönemin ve İT'nin iktisâdi görüşünü benimsemektedir.¹³²

"Milli İktisat" fikirleri Ahmet Mithat ve Musa Akyiğitzâde tarafından savunulmuştu. Sanayileşmeyi kalkınmanın temel yolu olarak gören bu düşünce ; 1908'i izleyen yıllarda bir kısım İTC etkili mensupları olan Ziya Gökalp, Yusuf Akçura ve Tekin Alp gibi fikir adamları tarafından "İktisâdiyat Mecmuası" ve "Türk Yurdu" gibi dergilerde desteklenmiş ve ilgi görmüştür.¹³³

¹²⁸ Bu dönemde Kastamonu'da ziraat ve ticaret konusunda halkı bilgilendirmek ve teşvik için "Osmanlı Ziraat ve Ticaret Gazetesi" adlı bir gazete yayınlanmıştır. Koroğlu, Yıl:2, Nu:104, (8 Kanun-ı evvel 1326), s.4.

¹²⁹ Mehmet Fevzi; "Terakki-i Ziraiye - Rehber-i Terakki Şirketleri" Koroğlu; Yıl:1, Nu: 17, (8 Nisan 1909), s.2.

¹³⁰ "İktisâdi Dertlerimiz"; Koroğlu; Yıl:6, Nu:253, (26 Mart 1330) s.3-4.

¹³¹ Toprak, A.g.e., s.22-24 .

¹³² Emin Refi; "Niçin Çalışmalıyız"; Koroğlu; Yıl:4, Nu:166, (23 Mayıs 1328), s.1; İTC'nin milli iktisat anlayışı hakkında bkz. Toprak, A.g.e., s.22-24.

¹³³ Boratav; A.g.e., s.17-18.

Milli iktisat düşüncesinin Koroğlu'nda Birinci Dünya Savaşı yıllarında ağırlıklı olarak işlendiğini görmekteyiz. "Milli İktisat" başlıklı makalede iktisâdi eğitimin verilmesi gerektiği üzerinde durularak ; "...ibtidâî, idâdî, âlî, bütün talim ve terbiye müessesâtında, kışlalarda, milletin dinî, fikrî terbiyesi kadar iktisâdi terbiyesine de itina etmek bir vecibedir. Bu milletin talim ve terbiyesini deruhte etmiş olanların hemen büyük bir ihtimam-ı vicdaniyetle işgal edecekleri ve bu ana kadar en çok ihmal olunmuş bir meseleyi (iktisâdi terbiye ve tedrisât) meselesini tevliid eder. Bu tedrisâtı idare edenlerin şimdiye kadar gidilen yanlış yolu bırakarak yeni yetişen nesilleri milli iktisat faaliyetine hazırlamak için aralarında anlaşarak el birliğiyle çalışmaları ve bu günkü garip şekli-i tedrisâta nihayet vermeleri milli vazifeleridir"¹³⁴ denilmektedir. Arif Efendizâde Ziyaeddin ise, ülkelerin geleceklerinin iktisâdi üstünlükleri ile orantılı olduğu konulu yazısında şunları demektedir : "... Bu gün en kuvvî ve metin bildiğimiz devletlerin siyasetten ziyade ellerinde kullandıkları vesâit-i mücebbere ve mahkemeleri iktisattır. Siyaseten mağlub ve mahkum edemediklerini iktisâden mağlup etmeye çalışırlar..."¹³⁵

Koroğlu gazetesinde 1915 ve 1917 yılları arasında yayınlanan iktisâdi yazıların yabancı sermayeye karşı, milli sermayeye yönelik ve özel teşebbüsü destekleyen yazılar olması milli iktisat fikrinin gazete yazarları tarafından dile getirildiğini ortaya koymaktadır.¹³⁶

¹³⁴ "Milli İktisat": Koroğlu; Yıl:7, Nu:332, (1 Tesrin-i evvel 1331), s.2-3, Sözkonusu makale İslam Mecmuası'ndan iktibas edilmiştir.

¹³⁵ Arif Efendizâde Ziyaeddin; "İstikbâl Düşüncesi"; Koroğlu; Yıl: 8, Nu:371, (7 Temmuz 1332), s.2, "Harp şimdi yalnız para için yapılmıyor. Para artık harbin yalnız vasıtası değil, gayesi de oldu. Herkes bunu bilmeli artık..." diyerek milli bir bankanın kuruluşunu Milli İktisat güneşinin doğuşu olarak gören görüş için bkz. Dündar; "İktisâd-i Milli";Koroğlu; Yıl:8, Nu:385, (13 Tesrin-i evvel 1332), s. 1.

¹³⁶ Yalnız gazete yazarları arasında iktisâdi konular üzerine eğilen ve düzenli yazan bir kadronun olmadığı görülmektedir. İktisâdi konular farklı yazarlar tarafından dile getirilmiş ve basından

Avrupanın sanayisinin Osmanlı ülkesinde tesis edilemediğinden hareketle "hem almıyoruz, hem takdir etmiyoruz, hem de taklit etmiyoruz" diyen H. Cemal; Kastamonu'nun kalkınması için yapılan çalışmaların yeterli olmadığı görüşündedir. H. Cemal bu konuda ; "...Türk acze karşı isyan etmelidir. Türk artık sükût etmemek isterse takdir ettiğini isyankâr bir ruhla bir azim ve metanetle, bir aşk-ı hakiki ile taklit etmelidir. Tiftiği yetiştiren bu vilayet (Kastamonu) artık Avrupanın kumaşlarını giymekten utanmalıdır. Bu hicâbın doğduğu gün Türkün elinde bayrak kurtulmuş göreceksiniz..."¹³⁷ diyerek halkın yerli malı üretmesi ve kullanması tavsiye edilmektedir.

Milli iktisat düşüncesinin Kastamonu'da etkisini göstermesi açısından "Hayat-i iktisâdiye" adlı makalede milliyetçiliğin iktisâdi yönüne işaret olunarak ; "...Milliyet cereyânına bayraktarlık yapanlar, milliyet mefkûresini dimağlara telkin için uğraşıyorlar ve hep uğraşıyoruz. Halbuki milliyeti evvelâ keselere koymuş olsak o dimağlara kendiliğinden çıkıvereceğiz. Nice millet mefkûresi en ziyâde banka veznelerinde gürbüzlenmeye müsâittir. Kastamonu'daki iktisâd-i milli cereyanının en faziletli neticesi burada Türk ve İslâm tüccarânını yavaş yavaş karanlık ellerin himayeciliğinden kurtarması olmuştur..." denilmektedir.¹³⁸ Milli bir ekonominin oluşturulması çabaları içerisinde Kastamonu'da daha önce belirtildiği üzere kurulmuş bulunan şirketlere ek olarak "İslâm Teavün Şirketi", "Kastamonu Vesâit-i Nakliye Şirketi", Ayancık'ta "Türk Kazanç Yurdu Şirketi", "Milli Ticaret Anonim Şirketi" ve "Kastamonu Kendir Şirketi" gibi şirketlerin kurularak faaliyet yürüttükleri görülmektedir.¹³⁹

alıntılar da yapılmıştır. Gazete'de islâmiyetin ticarete engel olmadığı hakkında bir makale için bkz. Yusuf, "İslâmiyette Ticaret", *Köroğlu*, Yıl:5, Nu:231, (10 Teşrin-i evvel 1329), s.3-4.

¹³⁷ H. Cemâl; "Türkler Neden Sukût Ediyor"; *Köroğlu*, Yıl : 8, Nu:379, (1 Eylül 1332), s.1-2.

¹³⁸ A. H.; "Hayat-i İktisâdiye"; *Köroğlu*, Yıl:9, Nu:425, (9 Ağustos 1333), s.1-2.

¹³⁹ Kurulan şirketler için; *Köroğlu*, Yıl:9, Nu:405, (15 Mart 1334); ve Yıl:10, Nu:459, (25 Nisan 1334); Ayrıca 1915 tarihinde "Kastamonu-Bolu Orman Anonim Şirketi" adlı şirketin hazırlıkları

Bütün bunlara paralel olarak Osmanlı Hükümeti I. Dünya Şavaşı'nın finasmanı çabaları içerisinde ilk defa dış borçlanmadan kaçınarak 1918 yılında çok yoğun bir propaganda ile devlet tahvili çıkararak 18 milyar liralık satış yapmıştır.¹⁴⁰Köroğlu gazetesinde bu konu ile ilgili olarak "Milletini seviyorsan tahvil al" ve "Haydi vatandaş hem milletini, hem kendini sevindir" denilerek tahvil şartnamesi hakkında bilgi vererek geniş yer ayrılmıştır. Tahvil satış işlerini koordine etmek üzere Kastamonu'da İT Katibi Münir Bey'in de üye olduğu bir komisyon kurulmuştur.¹⁴¹Tahvil satışlarının Osmanlı Devletinin son döneminde yapılmasına rağmen beklenen sonuca ulaşılması, ayrıca milli bankacılık, milli sanayinin kurulup geliştirilmesi teşebbüsleri¹⁴² bu uygulamanın milli bir ekonominin oluşması yönünde ve Cumhuriyet dönemi sanayi politikalarına geçişte önemli bir adımdır.

2.4. KÖROĞLU GAZETESİNDE EĞİTİM İLE İLGİLİ FİKİRLER

Bilindiği gibi Kastamonu Vilayeti ; Çankırı, Bolu ve Sinop livalarından meydana geliyordu. 1907 tarihinde Bolu'nun Kastamonu'dan ayrılması dışında 1918 tarihine kadar Kastamonu idâri teşkilatında bir değişiklik olmamıştır.¹⁴³

1908 tarihine kadar Kastamonu'da okullaşma oranı düşüktür.¹⁴⁴1908'de İbtidâi Mektepler ölçü olarak alındığı takdirde bu oran binde altı gibi düşük bir rakamdır.¹⁴⁵

tamamlanmış ancak savaşın bitmesinden sonra faaliyeti kararlaştırılmıştır. Köroğlu, Yıl:7, Nu:321, (16 Temmuz 1331), s.2.

¹⁴⁰ Boratav, A.g.e., s.22.

¹⁴¹ Köroğlu, Yıl:10, Nu:461, (25 Nisan 1334), s.1. Yalnız gazetenin son yıllarına ait sayılarında eksiklik olması sebebiyle Kastamonu'da ne kadar tahvil satıldığı belirlenememiştir.

¹⁴² Sanayinin gelişmesi ve gereken önemin verilmediği hakkında makale için, "Sanayimiz", Köroğlu, Yıl:9, Nu:427, (23 Ağustos 1333), s.1; Ayrıca A. H. "Hayat-ı İktisâdiye", Köroğlu, Yıl:9, Nu:425, (9 Ağustos 1333), s.1-2.

¹⁴³ Kastamonu İl Yıllığı 1973, Ankara, 1973, s.61.

Meşrutiyetin ilanından sonra başlatılan eğitim seferberliği ile ülke genelinde okullaşma oranının yükseltilmesi hedeflenmiş, İTC 1909 tarihinde yayınladığı beyannamesinin beşinci maddesinde "Cemiyet mevzeleriyle, ilmî müesseseleri ile faydalı neşriyat ve teşebbüsleriyle milletin siyâsi ve ictimâî terbiyesine hizmette ve intihabatta efkâr-ı umûmiyeye rehberlikte devam eder..."¹⁴⁶ demekle İlköğretim meselesini ele alarak faaliyete başlamıştı. Bütün milleti ilköğretim imkânına kavuşturmak için bir çok düzenlemeler yapmıştır. Özellikle ders programlarında önemli değişiklikleri sağlayarak toplum hayatında gerekli olan ziraat, ticaret ve sanata ait bilgiler ders programlarına konmuştur.¹⁴⁷

İlköğretimde tahsil zorunluluğunun getirilmiş olmasına karşı okulların yetersizliği ve öğretmen açığı gibi sebeplerle eğitimde istenilen seviyeye ulaşılamamıştı. 1910 yılında eğitimde yeni düzenlemeler dahilinde Kastamonu'da (Sinop ve Çankırı dahil) bütün giderleri hassa-i iânenen karşılanmak üzere 76 adet Mekteb-i İbtidâiyenin açıldığını görmekteyiz. Eğitim konusunda duyarlı olan Köroğlu gazetesinde ilköğretimin zorunlu olmasına ve bunun gerekliliğine ait olan yazıda artık öğrenci velilerinin "...ne yapayım? Hevaceye ücret verecek iktidarım, mektebe odun almaya param yok..." şeklindeki sözleri diyemeyeceklerini çünkü okulların ücretsiz olduğu belirtilerek Meşrutiyetin sağladığı bu imkandan övgüyle bahsedilmektedir.¹⁴⁸

¹⁴⁴ İbtidâî okullar dışında 1869 tarihinde Islahane ismiyle açılan Kastamonu Sanat Enstitüsü, (Mekteb-i Sanayi), 1885'te açılan Kastamonu İdâdisi ve bir Askeri Rüştîye Mektebi bulunmaktaydı.

¹⁴⁵ Halil Aytekin, "Cumhuriyetin Devraldığı Kastamonu Eğitim Müesseseleri"; *Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu Tebliğler*, Kastamonu, 1988, s.106.

¹⁴⁶ H.Ali Koçer, *Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773 - 1923)*, İstanbul, 1991, s.181.

¹⁴⁷ Koçer, A.g.e, s.182.

¹⁴⁸ Köroğlu, Yıl:2, Nu:57, (13 Kanun-ı sani 1910), s.3.

1910 tarihinde Kastamonu Merkez'de 8, Tosya'da 3, Araç'ta 13, Daday'da 5, Safranbolu'da 9, Cide'de 5, İnebolu'da 9 ve Taşköprü ilçesinde 5 olmak üzere toplam 57 adet Mekteb-i İbtidâîye'nin açılışı gerçekleşmiştir.¹⁴⁹

Tanzimatın devletin yapısında bir değişikliği hedef almasına karşı Meşrutiyetin toplum hayatını da değiştirmek gibi daha kapsamlı bir hedefe yönelmesi, İT'nin eğitime önem vermesini gerektirmiştir.¹⁵⁰ İT bunun için daha iktidara gelmeden önce İstanbul, Rumeli ve Anadolu'nun bazı yerlerinde İbtidâiden Sultaniye kadar masrafi cemiyete ait olmak üzere okullar açmıştı. 1913 tarihine geldiği zaman İT milletin eğitimini düşünen ve önem veren bir cemiyet olarak görülmektedir.¹⁵¹

Yukarıda belirtildiği gibi bütün bu gelişmelerin ışığında 1913 tarihinde kaza, nahiye ve köy sayısı 2877 olan Kastamonu'da (Sinop ve Çankırı dahil) İbtidâî Mekteplerin sayısı 314'e çıkmıştır. Yalnızca Kastamonu merkez ilçe ve köylerinde bu dönemde 150 tane ibtidâî mektebi açılmış bulunuyordu. Ayrıca 1916 yılında okullaşma oranı binde 6'dan binde 109'a çıkmıştır ki bu büyük bir gelişmedir.¹⁵²

Yukarıda bahsedildiği üzere başlatılan eğitim seferberliği ile Kastamonu'da 1914 yılında okullaşma oranı binde 79 iken bu rakam 1916 yılında binde 109'a yükselmiştir.

¹⁴⁹ Kastamonu Merkez, ilçe ve köylerinde açılan okulların gösterildiği listeler için bkz. **Köroğlu**; Yıl:2, Nu:60, (3 Şubat 1910), s.4, **Köroğlu**; Yıl:2, Nu:62, (24 Şubat 1910), s.3, **Köroğlu**; Yıl:2, Nu:64, (3 Mart 1910), s.4, **Köroğlu**; Yıl:2, Nu:65, (10 Mart 1910), s.4. Ayrıca Sinop merkez ve köyleri için, **Köroğlu**; Yıl:2, Nu:66, (19 Mart 1910), s.3 - 4.

¹⁵⁰ 1908 yılından sonra çağdaşlaşma alanındaki teşebbüsler ile 1909 yılından sonra İTC eğitim, öğretim ve sosyal işlerle daha yakından ve daha geniş kapsamlı uğraşmaya başlamıştır. Özellikle ilköğretim meselesine eğilen İTC, öğretmen yetiştirme meselesini de bir devlet işi olarak ele almıştır. Refia Şemin, **Eğitim ve Öğretim Problemlerimiz**, İstanbul, 1973, s.8.

¹⁵¹ Beşiktaş'ta bir İttihat ve Terakki Sultânisi vardı. Ayrıca öğretmen yetiştirmek için Selânik'te Husûsi Muallim Mektebi açılması kararlaştırılmıştı. Koçer, A.g.e; s.181, Kastamonu'da 1909 - 1910 öğretim yılında ilk defa "Darülmuallimin" ismi ile bir öğretmen okulu açılmıştır. **Kastamonu İl Yıllığı 1973**; s.134.

¹⁵² Aytekin, A.g.e, s.106.

Bu dönemde aynı zamanda bir dersaneli okullardan iki dersaneli okullara geçilmiştir. Öyle ki Kastamonu'da bir dersaneli ve bir öğretmenli okul sadece bir tane kalmıştır. Bu başarının sebebi Vilâyet Encümeninin çalışmaları, ders programlarının çevre şartlarına göre tanzim edilmesi gibi hususlar olmuştur. Yalnız İdâdi ve Sultânî Mekteplerinde ibtidâi mekteplerde görülen başarı elde edilememiştir.¹⁵³

İT'nin eğitim çalışmalarına paralel olarak Kastamonu İTC'inde de cemiyet mensupları eğitim konulu toplantılar yaparak Kastamonu'da yapılması gereken eğitim işlerinin koordine edilmesine çalışmışlardır.¹⁵⁴ Sonuçta Şubat 1909 tarihinde İT tarafından Maarif Kulübü kurularak çalışmalara başlamış¹⁵⁵ Kastamonu Valisine yazılan dilekçede "Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti tarafından bir maarif kulübü tesis edilmiş ve az zaman zarfında maksadına yaklaşarak şâyân-ı şükrân bir derecede asâr-ı terakki göstermiştir..." denilerek Valinin de kulüp faaliyetlerine katılması istenmiştir.¹⁵⁶

Köroğlu; bütün Osmanlı gençlerinin okumaları kendilerini yetiştirmeleri gerektiğinden hareketle "...Hürriyet bize türlü türlü imtiyazlar bahşetmiştir. Maarif onlardan birincisidir. Vakit geçirmeyelim. Siz ey gençler tahsil-i maarif için can u gönülden çalışıp rahatınızı terkle uykusuz geceler geçirmek, sâir hep zevk ve eğlencelerden vaz geçerek onun için fakr ü zarûrete tahammül etmek layık ve

¹⁵³ Aytekin, A.g.e., s.106.

¹⁵⁴ M. Vahdetî "Sözdeki Tesir"; Köroğlu;Yıl:1, Nu:11, (25 Şubat 1909), s.2 - 4.

¹⁵⁵ Ömer Ali; "Maarif Kulübü"; Köroğlu;Yıl:1, Nu:17, (8 Nisan 1909), s.1; Maarif Kulübünün dikkatine yazılmış mektup için; Zihnizâde Mehmet, "Aynen Varaka"; Köroğlu;Yıl:1, Nu:24, (27 Mayıs 1909), s.3 -4.

¹⁵⁶ Dilekçenin sureti için, "Kastamonu Maarif Kulübü Riyasetinden"; Köroğlu;Yıl:1, Nu:16, (19 Mart 1325), s.3.

sezâdır..."¹⁵⁷ denilip özellikle kız çocuklarının okutulmalarının gerekli olduğu vurgulanmaktadır.¹⁵⁸

Kastamonu'da Meşrutiyet sonrası kurulan ilk özel okul Menbâ-ı Füyûzât Mektebi'dir.¹⁵⁹ Vilayet dahilinde eğitime katkı sağlamak amacıyla bir encümen oluşturulmuş ve ibtidâî mektebi statüsünde 15 Mayıs 1909 tarihinde törenle açılmıştır.¹⁶⁰ Yanya Valiliğine tayini çıkan Kastamonu Valisi Ali Rıza Bey'in demirbaş yardımı yaptığı¹⁶¹ okulun yardımı muhtaç çocuklar için de kontenjanı bulunmaktaydı.¹⁶²

Kastamonu 'da 1910 - 1912 yılları arasında ; Kuzyaka Nahiyesi halkının kendi imkânları ile yaptırdığı Mekteb-i İbtidâîye¹⁶³ ve Kastamonu Maarif hissesinden yaptırılan Nümûne-i Tatbikat-ı Zükûr İbtidâdisi açılmıştır¹⁶⁴ 14 Eylül 1910 tarihinde Kastamonu Mekteb-i Sultânisi 59 öğrenci ile eğitime başlamış¹⁶⁵, Ziraat Amele Mektebi'nin inşaatı devam etmekte olup yine halkın gayretleriyle mahallinde Göl Nahiyesi Mihran Köyünde¹⁶⁶, Küre'de Meşrutiyet Mekteb-i İbtidâdisi, Taşköprü'de

¹⁵⁷ "Manevi Kuvvetler -Maarif-"; **Köroğlu**;Yıl:1, Nu:10, (18 Şubat 1909), s.3 - 4; M. Hilmi, "Maarif", **Köroğlu**, Yıl:5, Nu:215, (30 Mayıs 1329), s.4.

¹⁵⁸ "Maarif"; **Köroğlu**;Yıl:1, Nu:10, (18 Şubat 1909), s.4; "Kadınlıkta Maarif", **Köroğlu**, Yıl:5, Nu:227, (29 Ağustos 1329), s.3; İ. Habib, "Kadınlığın Yükselmesi", **Köroğlu**, Yıl:8, Nu:355, (17 Mart 1337), s.1-2.

¹⁵⁹ Açılan okulun talimatnâmesi için bkz.; **Köroğlu**; Yıl:1, Nu:28, (17 Haziran 1909), s.4, **Köroğlu**;Yıl:1, Nu:29,(1 Temmuz 1909), s.4, ve **Köroğlu**; Yıl:1, Nu:30, (8 Temmuz 1909), s.4.

¹⁶⁰ "Parlak Bir Resm-i Küşâd"; **Köroğlu**;Yıl:1, Nu:23, (20 Mayıs 1909), s.3 - 4.

¹⁶¹ "Teşekkürât"; **Köroğlu**; Yıl:1, Nu:20, (29 Misan 1909), s.4.

¹⁶² "Menba-ı Füyûzât Mektebi Heyet-i İdaresinden" **Köroğlu**;Yıl:1, Nu:17, (8 Nisan 1909), s.4.

¹⁶³ **Köroğlu**;Yıl:3, Nu:145; (27 Kanun-ı evvel 1327), s.4.

¹⁶⁴ **Köroğlu**;Yıl:1, Nu:49; (17 Teşrin-i sani 1909), s.2.

¹⁶⁵ "Sultanî Mektebi"; **Köroğlu**; Yıl:2, Nu:100, (4 Teşrin-i sani 1326), s.1.

¹⁶⁶ **Köroğlu**;Yıl:1, Nu:36, (19 Ağustos 1909), s.1.

Sultan V. Mehmet Reşat'ın 30 lira yardım ettiği Reşâdiye Mektebi inşaatları devam etmekteydi.¹⁶⁷

Birinci Dünya Savaşının ülke içerisinde yarattığı yoksulluk ve yetim kalan çocukların himayeye muhtaç olmalarından dolayı Darüleytam'lar açılmıştır. İTP İstanbul merkez sorumlusu Kemal Bey ile Kastamonu Milletvekili olan İsmail Mahir Efendi'nin idaresinde Darüleytamlar Umûm Müdürü sıfatı ile memur edilmişlerdir. Darüleytamlar, ilk bakışta eğitim işi olarak ele alınmış olmasına rağmen İTP'nin propagandasına yönelik bir faaliyet olarak da değerlendirilmiştir.¹⁶⁸ Bu çerçevede Kastamonu Darüleytamı da 18 Aralık 1915 tarihinde hizmete açılmıştır.¹⁶⁹ Yine 1916 yılında 8 Nisan 1916'da Kavak Leyli İbtidâisi¹⁷⁰, 2 Haziran 1916'da Gökdere İnas İbtidâisi¹⁷¹ ve Server İbtidâisi açılmıştır.¹⁷²

1908 tarihinden başlamak ve savaş yılları da dahil olmak üzere Koroğlu gazetesinde eğitim ile ilgili görüşler gazetenin ilk başyazarlarından olan Mehmet Vahdeti ile, 1910 - 1912 yılları arasında Ahmet Talât (Onay) tarafından dile getirilmiştir. İlk önce eğitim meselesi Osmanlılık fikri içerisinde "çalışmak, yükselmek, ilerlemek, ittihat" kavramları dairesinde değerlendirmiş olup yazıların ittihatçı bir üslup ile yayınlandığı görülmektedir.

9 Ocak 1911 tarihli "Okut" adlı makalesinde A. Talat (Onay) eğitim meselesine ilk defa milli bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır. Okumanın öneminden bahsederek gelecekte ilerlemin yolunun bilgi güneşi ile olabileceğini "Bilgi yüceliği her yüceliğin yücesidir" şeklinde tarif eder. A. Talât: "...Soyunuz Oğuz Han adınız Türktür, Türk ;

¹⁶⁷ "Reşâdiye Mektebi"; Koroğlu; Yıl:2, Nu:102, (18 Teşrin-i sani 1326), s.1.

¹⁶⁸ Koçer, A.g.e, s.194.

¹⁶⁹ Koroğlu; Yıl:7, Nu:341, (10 Kanun-ı evvel 1331), s.2.

¹⁷⁰ Koroğlu; Yıl:8, Nu:357, (31 Mart 1332), s.2.

¹⁷¹ Koroğlu; Yıl:8, Nu:323, (12 Mayıs 1332), s.2.

¹⁷² Koroğlu; Yıl:8, Nu:324, (19 Mayıs 1332), s.1; Ayrıca 1915 Ocak ayında "Ana Mektebi" adıyla Anaokulu açılmıştır. Koroğlu, Yıl:7, Nu:347, (21 Kanun-ı sani 1331).

Atan Osman Gazi dörtyüz kadar çadır adamıyla bu koca Osmanlılığın kökünü kurdu. Torunlarından büyük Selim, Mısır'ı Acem yurdun Osmanlı ili yaptı. Ve peygamber postunu bir takım ne yaptığını bilmezler elinden aldı... Sen can evini okuma ışığıyla, bilgi güneşiyle parlat. Denizde at, karada gemi yürüten uslu bir babanın oğlu öyle karanlıkta kalmış körler gibi yaşayamaz... Babalar, amcalar! Siz okursanız, evladınızı okutursanız ve siz çalışır ilerlerseniz yakında bu Osmanlı yurdu uçmaya dönecek ve düşmandan öçlerimiz alınacak, hiç bir kimse bize yan bakamayacaktır..."¹⁷³ diyerek herkesi okumaya çağırırken, Köroğlu sütunlarından M. Vahdeti Kastamonu'da daha ileride belirtileceği üzere seri konferanslar düzenlenmesi düşüncesindedir. O'na göre Kastamonu'da medreseler, mektepler, darülfünunlar yapılmalı ve özellikle fen bilimlerine yönelik dersler verilmeli¹⁷⁴, köylerde çiftçilik yaparak yaşayan halk ise teşvik edilerek kendi okulunu kendisinin yapması sağlanmalıdır.¹⁷⁵

Okulu bulunmayan köylerin eğitim meselesi üzerine Hasan Hami İTC Kastamonu Kulüplerine yaptığı teklifte, köylerin eğitim durumundan bahsederek köylerde Meşrutiyetin anlatılması için şu görüşü belirtmektedir; "... Onlara (köylülere) ihtilat edelim, onlara saadet-i milliye'nin nasıl vücut bulacağını anlatalım. Maiyetleri Cemiyet tarafından temin edilmiş hamiyetli muktedir seyyar muallimler tayin edelim. Gezsinsinler, icabına göre bir kaç gün, bir kaç hafta bir köyde kalıp çocuklarıyla beraber her köyde bulunup köy hocalarına usûl-i tedrisi talim ettirelim. Gündüz çocuklarla iştilal eden bu seyyar muallimler geceleri de köy odalarında vaaz ve nasihat eylemeli..."¹⁷⁶

¹⁷³ Sûha Zâhir, "Okut", *Köroğlu*, Yıl:3, Nu:111, (27 Kanun-i sani 1326), s.2. Ayrıca makale dilde Türkçülük açısından önemlidir Makale için bkz. EK: I.

¹⁷⁴ "Bu Gün Neler Yapmalı"; *Köroğlu*, Yıl:1, Nu:52, (9 Kanun-ı evvel 1909), s.1 - 2.

¹⁷⁵ M. Vahdeti, "Her Şeyden Evvel Cehaletimizi İzâle Edelim"; *Köroğlu*, Yıl:1, Nu:49, (17 Teşrin-i sani 1909), s.3.

¹⁷⁶ Hasan Hami, "Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti Kastamonu Merkezi Kulüpleri Mensûbiyetine"; *Köroğlu*, Yıl:1, Nu:11, (25 Şubat 1909), s.1 - 2.

Köroğlu gazetesinde 1916 yılında eğitimi "Hayatın şedâidine karşı insanı hazırlamak" olarak tarif eden M.Ş. "...Tedris bir gaye değil bir vasıtaadır. Okumak, yazmak tahsil-i ilim etmek bir gayeye muvassal olduğu için makbul ve meşrûdur. Eğer arzu ettiğimiz gayeye tahsil-i ilimden gayri bir vasıta bulunursa ilmi terk edip onu elde etmek en mühim vazife teşkil ederdi..."¹⁷⁷ demektedir. Ayrıca gerek eğitim gerekse sağlık yönünden daha iyi hizmet verebilmek için dağınık köylerin birleştirilmesi fikrinin ilk defa dile geldiği Köroğlu gazetesinde ;

"Heder olup gidiyorlar boş boşa,

Biraz ıfık girmek için bu yerde

Birleştirin bu köyleri bir yere

Beş on hane yaşadıkça bu köyler

İlim girmez, ıfık girmez, sönerler"¹⁷⁸

yayınlanan şiir üzerine "...Köylerimiz yetmiş seksen haneden, yüz haneden aşağı olmasın, mükemmel bir tarz-ı hendesî ile yolları tevzi ve bir tarz-ı sıhî ile inşa ve tertip edilsin. Köyden köye şoseler yapılsın. Her köyün orta yerine mektepler, camiler açılsın. Köylünün hayat-i medeniye ve ictimâiyesi inkişaf etsin ve yükselsin"¹⁷⁹ denilerek, eğitimin bu yolla daha iyi verilebileceği görüşündedir.

Bu dönemde Kastamonu İTC'nin vilâyet dahilinde yaptığı halk eğitim faaliyetini iki grupta toplayabiliriz:

Bunlardan birincisi ; İTC'nin yayın organı olan Köroğlu gazetesi aracılığıyla yapılan yaygın eğitim faaliyetleridir. İkincisi ise İTC merkez ve ilçelerde belirli aralıklarla düzenlediği konferanslar ve "Gece Dersleri" adı altında kulüp binalarında verilen eğitim faaliyetleridir.

¹⁷⁷ M.Ş., "Mühim Bir Vazife "; Köroğlu; Yıl:8, Nu:383, (22 Eylül 1332), s.1.

¹⁷⁸ M.A. "Küçük Köylerin Tevhid-i Emniyesiyle"; Köroğlu; Yıl:8, Nu:377, (18 Ağustos 1332), s.2.

¹⁷⁹ M.Ş.; " Köylerin Lüzûm-ı Tevhidi"; Köroğlu; Yıl:8, Nu:378, (25 Ağustos 1332), s.1.

İT Kastamonu Kulübünde her hafta Cuma akşamları konferanslar düzenlemekte¹⁸⁰, bu konferansların ilânları ile konferans notları da Koroğlu gazetesinde yayınlanmaktaydı.¹⁸¹ 1908 yılından itibaren siyâsi gündeme uygun olarak seçilen konular İT ve ülke meseleleri ile ilgilidir. Fakat daha sonraki yıllarda bu faaliyet düzenli yürütülememiş 1912 tarihinden sonra da periyodik olamaktan çıkmıştır. Kastamonu Milletvekilleri Ahmet Mahir, İsmail Mahir Donanma Cemiyeti adına Dr. Fazıl Berkî (Tümtürk)¹⁸², Türk Derneği Kastamonu Şube Başkanı Ali Rıza Bey, Sinop Milletvekili Hasan Fehmi (Tümerkan)¹⁸³, Dr. Hüseyin Hulki, Hoca Salih, Abdurrahman Bey, Ulemadan Hacı Mümin Efendi¹⁸⁴, Posta Baş Müdürü Hamdi Bey başta olmak üzere Kastamonu'ya teftişe gelen İTC Merkez Müfettişi Mümtaz ve İ. Hakkı Bey gibi kişiler konferanslar vermişlerdir. Ayrıca merkeze bağlı Cide, Taşköprü, İnebolu gibi kulüplerde de bu faaliyet sürdürülmüştür.

İTC'nin düzenlediği ve Koroğlu tarafından duyurulan bir başka faaliyet ise "Gece Dersleri" adı altında yürütülen eğitim faaliyetidir. Hoca Tevfik (Safoglu)¹⁸⁵ İT'den ayrılmadan önce yazmış olduğu makalede bu dersler hakkında ; "...Okuyalım, mazlum olmayalım, zefil ve hakir olmayalım. Okuyalım kendimizi geçmiş ve geleceğimizi şimdiki halimizi bilelim..." diyerek gece okulunun öneminden bahsetmektedir.

¹⁸⁰ Nisan 1909 tarihine kadar bir müddet konferanslar Numune-i ibtidaiye Mektebi'nde cuma günleri öğleden sonraları verilmişti. Koroğlu; Yıl:1, Nu:18, (15 Nisan 1909), s.4.

¹⁸¹ İsmail Mahir'in "Meclisin çalışmaları ve İTC" konulu konferansı tefrika halinde dört sayı yayınlanmıştır. Koroğlu; Yıl:2, Nu:99, (28 Teşrin-i sani 1326), s.1.

¹⁸² Fazıl Berkî'nin Kastamonu'daki faaliyetleri Donanma Cemiyeti üzerine yoğunlaşmış olup konferansları da bu konu üzerinedir.

¹⁸³ "Hürriyet, Müsavât, Adalet" konulu konferansı için, Koroğlu; Yıl:2, Nu:59, (27 Kanun-ı sani 1910), s.1.

¹⁸⁴ "İttihat ve İttifakın Önemi" konulu konferanstır. Koroğlu; Yıl:4, Nu:149, (24 Kanun-ı sani 1327), s.2.

¹⁸⁵ Hoca Tevfik daha sonra İT'den ayrılarak HİF'na geçmiş ve Zafer gazetesini çıkarmıştır.

1910 yılında başlayan dersler haftada altı gün üzerinden yapılmakta ve okuma-yazma Arapça, Fransızca, Farsça, Fıkıh, Coğrafya, Hesap, Sağlık, Ziraat ve Tecvit gibi dersler okutulmaktaydı.¹⁸⁶ Ayrıca aynı ders programı Taşköprü ve Cide İTC kulüplerince de uygulanmıştır.¹⁸⁷

2.5. İTTİHATÇI BASINDAN MİLLİ MÜCADELE BASININA

Milli mücadele hareketinin başlangıç döneminde ister Ali Kemal ve Damat Ferit Paşa gibi itilafçılar olsun, isterse İngiliz istihbarat servisi olsun, bir çok milliyetçi karşıtı gözlemciler ulusal hareketin bir ittihatçı tertibi olduğuna inanıyorlardı.¹⁸⁸

Bunun farkında olan milliyetçiler, hareketin İTC ile özdeşleştirilmesinden rahatsızlık duyuyorlardı. Bu yüzden ki Sivas Kongresinin açılışında İTC ve diğer partilerle hiç bir ilişkileri olmadığını açıkça duyurdular.¹⁸⁹

Zürcher, İTC'nin 1918'de Türk siyasi hayatından silinmiş olmadığını, vilâyetlerde de hala gücünün olduğunu belirtmektedir. Hatta bir milli mücadelenin gereği olmak üzere, bu mücadelenin temellerini atmak için tedbirler aldığı görüşündedir.¹⁹⁰ Tunaya'ya göre İTC henüz kapanmayan kulüp ve şubeleri ile "Anadolu'da teşkilat ve taazzuv nüveleri bırakmıştır. Bu nüve Müdafâ-i Hukuk davasını benimsemiş ve

¹⁸⁶ Gece okuluna ait olan program ve dersler için bkz. EK: V, Koroğlu; Yıl:2, Nu:61, (10 Şubat 1910), s.4.

¹⁸⁷ Koroğlu; Yıl:2, Nu:60, (3 Şubat 1910), s.4 ve Koroğlu; Yıl:2, Nu:64, (9 Mart 1911), s.3, Cide'deki okula 158 kişi kayıt yaptırmıştır.

¹⁸⁸ Erik Jan Zürcher, Milli Mücadelede İttihatçılık, Ankara, 1987, s.127-128.

¹⁸⁹ Mazhar Müfit (Kansu) dışındaki bütün üyeler bu karara uydular. Zürcher, A.g.e., s.128.

¹⁹⁰ Zürcher, A.g.e., s.133; Zürcher ayrıca, milli mücadeleye ittihatçıların yalnız katkısı olmayıp "Ulusal mücadeleyi muhtemelen önceden hazırlanmış bir plana göre örgütlemeye öncülük edenlerin aslında İttihatçılar olduğu" görüşünü ileri sürmektedir. Zürcher, A.g.e., s.130.

Fırkanın Anadolu şubeleri, ekserisi derhal Müdafâ-i Hukuk ve benzeri teşekküller halinde istihale ederek İstiklâl mücadelesine katılmışlardır."¹⁹¹

Anadolu'da tamamen hakim olan İTC teşkilatı, 1919 seçimini ve son Mebusan Meclisini kendi mensupları ile doldurmak imkânını bulduğu gibi İstanbul'da da gizli toplantılarla kararlaştırdıkları adaylarını milletvekili seçtirmiştir. HİF taraftarı teşekküllerin Anadolu'da ittihatçıların baskılarından bahsetmeleri ve 1919 seçimine katılmamalarını bu noktada aramak gerekir.¹⁹²

II. Meşrutiyet dönemi başlangıcında İttihatçılar Osmanlılık siyaseti uygulamışlardı. Lâkin 1908 Meclisinde gayrimüslimlerin yanısıra müslüman Arnavut ve Arap mebuslar da milliyetçilik davası güdünce Türkçülüğe yönelmişlerdi. Ziya Gökalp'in sistemleştirdiği Türkçülük, 1912'de kurulan Türk Ocağı gibi dernekler aracılığıyla başarılı bir çalışma zemini bulmuştu.¹⁹³

Türkçülük fikrinin milli mücadeleye yansması hakkında Bayur'un düşüncesi şu şekildedir: "Türk ulusuna benliğini ve gerçek büyüklüğünü duyurmak, bu duyguları İslâmlık ve Osmanlılık duyguları içinde adeta eritilmiş bir durumdan kurtarmak bakımından İttihat ve Terakkinin Türkçülük siyasasının çok müspet bir yanı da vardır ki Milli Mücadele sıralarında büyük tesir ve faydası olmuştur."¹⁹⁴

1918 yılında İTC liderlerinin ülkeyi terketmesinden sonra 1 Kasım'daki son yıllık kongresini yapan İTC 5 Kasım'da kendi kendisini feshetmiştir. Kongrede bulunan üyeler aynı zamanda "Teceddüt Fırkası" adlı yeni bir parti kurmayı da kararlaştırmışlardı.

¹⁹¹ Tunaya, Partiler, s.410.

¹⁹² Tunaya, Partiler, s.410.

¹⁹³ Ercüment Kuran, "Türkiye'de Siyasi Düşüncenin Gelişmesi", *Türkeli*, Yıl:2, Nu:70, (30 Temmuz 1997).

¹⁹⁴ Bayur, A.g.e., s.280.

30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanmış, İTC'nin fiili yetki ve gücü ortadan kalkmıştı. Köroğlu gazetesi de bu siyasi ortamda önceden dizgisi tamamlanmış olmalı ki bir gün sonra 31 Ekim'de 485. sayısını çıkarmıştır. Bu tarihten sonra gazetenin aniden hiç bir açıklama yapılmadan yayına son vermesi tamamen İTC- Köroğlu siyasi bağlantısından kaynaklanmaktadır.

Yukarıda bahsedildiği gibi 5 Kasım'da İTC'nin kendisini feshetmesi zaten Köroğlu'nun da kapanması demektir. Ardından 24 Kasım 1918 tarihinde Yeşil Ilgaz'ın çıkması ve daha ilk sayısında üzerine basa basa "Yeşil Ilgaz'ın hiç bir tarafla ve hiç bir suretle bir alâkası yoktur." deme gereği hissetmesi, İttihatçılığın reddi manasına gelmektedir.¹⁹⁵ Köroğlu'nun kapanmasından sonra, İ. Habib (Sevük) tarafından çıkarılan Yeşil Ilgaz gazetesinin ilk sayısında "... Köroğlu mâziye karıştı. Yeşil Ilgaz istikbâle karışmak istiyor. Ölen gazete ile doğan gazete arasında ikisine de yazı yazan bir kalemden başka hiç bir rabıta kalmadı. O kalemin gayesindeki safvet hiç bir zaman tebdil etmedi, hiç bir zaman tebdil etmeyecek ..." ¹⁹⁶ denilerek her ne kadar geçmiş ile yazar kadrosu dışındaki her türlü bağın kesilmesi düşünülmüş isede, tıpkı İTC'nin "Teceddüt Fırkasını"na dönüştüğü gibi, Köroğlu'da yerini Yeşil Ilgaz'a bırakmıştır.

Mondros Mütarekesinden sonra gelişen iç siyasi olaylar ve İzmir'in işgal edilmesi Kastamonu'da tepki görmüş ve bunun üzerine 16 Mayıs 1919 tarihinde yapılan büyük bir mitingle işgal protesto edilmiştir.¹⁹⁷

Köroğlu gazetesinin kapanmasından altı ay sonra ilk sayısı 15 Haziran 1919 tarihinde çıkan Açıksöz gazetesi etrafında, toplanan aydınlar ve milli davaya gönül verenler yayına başlamışlardı. Açıksöz gazetesi kadrosu içerisinde Köroğlu'nun eski

¹⁹⁵ 1918 Kasım'ı sonrasında faaliyette olan her hangi bir siyasi oluşum için ittihatçılar'la bağlantılatı olmadığını vurgulamanın zorunlu olduğu görülür. Zürcher, A.g.e., s.137.

¹⁹⁶ Yeşil Ilgaz, Yıl:1, Nu:1, (24 Teşrin-i sani 1334), s.1.

¹⁹⁷ Nurettin Peker, *İstiklâl Savaşının Vesika ve Resimleri, İnebolu ve Kastamonu Havalisi 1918-1923*, İstanbul, 1955, s.28-29; Ayrıca bkz. Mustafa Eski, *Mustafa Necati Bey'in Kastamonu'daki Çalışmaları*, Ankara 1990, s.9-10.

yazar kadrosundan ; İsmail Habib (Sevük), Ahmet Talât (Onay), Fazıl Berki (Tümtürk) ve Tahir Karaoğuz gibi isimler dikkati çekmektedir. Kuvayi Milliye yanlısı bir politika takip eden Açıksöz gazetesi kadrosu, daha ilk sayılarında desteğini göstermiş, Atatürk'ün göndermiş olduğu telgrafları gazetede yayınlamaktan çekinmemiştir.¹⁹⁸

Köroğlu gazetesinin eski şâir ve yazarlarından olan Tahir Karaoğuz, Açıksöz'ün Zonguldak muhabirliğini yapıyordu. İzmir'in İşgali üzerine İzmir'den ayrılıp Kastamonu'ya gelen Ahmet Talât ¹⁹⁹ "İzmir Nasıl İşgal Edildi" başlıklı yazısı ile Kastamonu halkında milli şuuru uyandıran İzmir'in işgali anlatılıyordu. Ahmet Talât'ın Zonguldak Maarif Müdürlüğüne gidinceye kadar, Açıksöz'de siyâsi ve edebî makaleleri yayınlanmıştır.

Açıksöz gazetesinde milli mücadele hareketini destekleyen yazıları ile tanınan bir başka isim İsmail Habib'tir. 1914-1918 yılları arasında Köroğlu gazetesinin başyazarı olan İ. Habib, daha sonra kısa süreli yayın hayatı olan Yeşil Ilgaz gazetesini de yayınlamıştı. İ.Habib ; Açıksöz'deki siyâsi ve edebî makaleleri ile Kastamonu muhitinde Köroğlu'ndan beri sürdürdüğü milliyetçi bakışını yazılarına yansıtıyordu.²⁰⁰

Köroğlu, Yeşil Ilgaz ve Açıksöz gazetelerinde başyazarlık yapan İ. Habib milli mücadele yıllarında Kastamonu ve İnebolu halkının yaptığı hizmetleri görmüş ve Açıksöz'de takdirle bahsetmiştir.

İsmail Habib, I. Dünya Savaşı başında Kastamonu Sultanisi Edebiyat öğretmeni olarak görev yapmıştır. Daha sonraki yıllarda İttihatçılıkla itham edilerek divan-ı harbe verilmek istenen İ. Habib ; Vali Yanyalı İbrahim Bey'in ikazı üzerine İstanbul'a gitmiştir. Daha sonra İzmir'e geçerek, milli mücadeledeki çalışmalarından dolayı

¹⁹⁸ Açıksöz, Yıl:1, Nu:2, (22 Haziran 1919).

¹⁹⁹ A. Talât Onay ve İ. Habib Sevük Açıksöz gazetesini çıkaran Hamdi Çelen ile Hüsnü Açıksöz'ün liseden öğretmenleriydiler.

²⁰⁰ 1920-1923 yılları arasında Açıksöz gazetesinde yayınlanan otuz makalesi için bkz. İsmail Habib Sevük, *O zamanlar*, Ankara, 1981, s.20-159.

tutuklanmaya kalkınca İzmir'i de terketmiştir. İ. Habib ; İzmirden Balıkesir'e, Bursa'ya, oradan da Kastamonu'ya gelerek Açıksöz'de makaleler yazmaya başlamıştır.

İsmail Habib Sevük, Sakarya savaşı sırasındaki o çok kritik günlerde resmi tebliğleri tahlil ederek, Kastamonu Mıntıka Komutanı Muhittin Paşa'dan aldığı gelişmelere ait bilgileri değerlendirerek, halkın anlayabileceği bir dille Açıksöz gazetesinde yazıyordu. Kastamonu halkının da yayınlanan bu makalelere ilgisi büyüktü.²⁰¹

Köroğlu gazetesi yazarlarından olan bir başka isim, (Donanma-i Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti) Donanma Cemiyeti için yaptığı çalışmaları ile tanınan Doktor Fazıl Berki (Tümtürk)'tür. Fazıl Berki, ilk çıktığı günden itibaren Açıksöz gazetesi yazı heyeti içerisinde yer almıştır. Yazdığı siyasi ve sosyal içerikli yazıları ile Fazıl Berki, Kastamonu'da Milli Mücadele hareketi yazar kadrosu içerisinde bulunmaktadır.²⁰²

1920-1923 yılları arasında Kastamonu belediye Başkanlığı görevini de yürüten Dr. Fazıl Berki, Açıksöz gazetesi başyazarı olduğu 1924 yılında Türk Ocakları Kongresine (1924 Kongresinde) Kastamonu delegesi olarak katılmıştır.²⁰³

Kastamonu 'nun Kuvayi Milliye ile birleşmesinden²⁰⁴ bir gün sonra Vali Vekili Ferit Recâi Bey'in verdiği talimat ile Kuvayi Milliyeci yurtseverlerden Müdafa-i Hukuk Cemiyeti kuruldu. Kastamonu'da kurulan Cemiyet kongresini yaparak yönetim organlarını oluşturmuştur.

Anadolu ve Rumeli Müdafa-i Hukuk Cemiyeti Kastamonu Merkezi Başkanı ; Şeyh Ziyaeddin Efendi, ikinci başkanı eski İTC milletvekillerinden Şükrü Bey'di.

²⁰¹ Peker, A.g.e., s.32.

²⁰² Peker, A.g.e., s.33.

²⁰³ Sarıay, A.g.e., s.379.

²⁰⁴ Kastamonu'nun Kuva-yi Milliye ile birleşmesi hk. bkz. Peker, A.g.e., s.70-89.

Cemiyetin üyeleri ise şunlardır: Fazhoğlu M. Besim²⁰⁵, Yusuf Ziya, Ulemadan Hacı Mümin, Tavukçuoğlu Ahmet, İTC Kastamonu ileri gelenlerinden Akdoğanlızâde Mehmet Ali²⁰⁶, Mülâzım-ı evvel Şevket ve Jandarma Mülâzım-ı evveli Remzi Bey'den teşkil edilmiştir.²⁰⁷ Bunun dışında Cemiyetin ilçelerde de İnebolu, Safranbolu, Araç, Cide, Devrekâni, Daday ve Küre'de olmak üzere şubeleri kurulmuştur.²⁰⁸

Mütarekeden sonra Kastamonu gençliğini birleştirmek ve tek yürek olmak amacıyla (Kastamonu Kuvayi milliye ile birleştikten sonra) Gençler Kulübü adlı bir dernek kurulmuştur. Derneğin başkanlığını Köroğlu gazetesi yazarlarından Kara Hüseyinzâde Abidin (Binkaya) üstlenmiştir. Abidin Binkaya daha önce İTC döneminde Türk Gücü Derneği Kastamonu Şube başkanlığını da yapmıştır. Bir hukukçu olarak çalışmaları ve tecrübesinden dolayı Miralay Osman Bey'in daveti üzerine Gençler Kulübü'nde görev almış, fakat aynı zamanda Müdafa-i Hukuk Cemiyeti yönetiminde bulunmasından dolayı bu görevi Doktor Ferit Niyazi'ye bırakmıştır. Gençler Kulübü kurucuları arasında Ahmet Talât ve Kastamonu Hastahanesi doktoru Ali Kemâl'de bulunmaktadır.²⁰⁹

Milli mücadele döneminde Anadolu'daki hareketi bir İttihatçılık hareketi gibi göstermek isteyenlere karşı 1921 yılında İ. Habib Açıksöz gazetesindeki "İttihatçılık mı Vehim mi?" başlıklı makalesinde İttihatçılık konusunda şu sözleri sarfetmiştir. "İttihatçılığın en bariz iki sıfatı vardır. İnhisarcılık ve Milliyetçilik"²¹⁰ Bu makalesinde Milliyetçilik ile İttihatçılığı karşılaştıran İ.Habib'in değerlendirmesi şu şekildedir:

²⁰⁵ M. Besim Köroğlu gazetesi ilk sorumlu müdürlüğünü yapmıştır.

²⁰⁶ Akdoğanlızâde M. Ali, Hacı Mümin ve Şevket Bey ittihatchı geçmişli kişilerdir.

²⁰⁷ Peker, A.g.e., s.93.

²⁰⁸ Şubelerin idâre heyetlerini gösterir liste için bkz. Peker, A.g.e., s.93-94.

²⁰⁹ Peker, A.g.e., s.128-129.

²¹⁰ Sevrük, A.g.e., s.90.

"İttihatçılık milliyetçilik telakki edildi, her ittihatçı belki milliyetçi değildi.Fakat her milliyetçi ittihatçı gibi görüldü. Bunun sebebi ne idi? Bence bunun sebebini en ziyade ittihadın rakibi olan fırkalarda aramalıdır..."²¹¹

Yukarıda belirtildiği gibi Köroğlu gazetesinin yazarları olan İ. Habib, F. Berki, A. Talât, A. Binkaya ve T. Karaoğuz gibi isimler Kastamonu'da milli mücadelenin oluşmasındaki fikrî alt yapıyı hazırlamışlardır. Bu yazar kadrosunun 1908 - 1918 yılları arasında Kastamonu basınına yaptıkları değerli hizmetler, milli mücadele ve Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Bu kişilerin bir başka özelliği 1909 - 1926 yılları arasında Osmanlı'dan modern Cumhuriyete geçiş sürecinde kesintisiz olarak Türk Basınında yaptıkları çalışmalara devam etmiş olmalarıdır.

²¹¹ Sevük, A.g.e., s.91.

III. BÖLÜM

KÖROĞLU GAZETESİNDE İÇ VE DIŞ SİYÂSİ GELİŞMELER

3.1. KÖROĞLU GAZETESİNDE DIŞ SİYÂSİ GELİŞMELER

Osmanlı Devletinde 1908-1918 yılları arasındaki iç ve dış siyasi gelişmeler ülke basınında olduğu gibi Köroğlu gazetesinde de yer almaktadır. 1908 meclisinin açılmasından sonra, bütün dikkatlerin meclis çalışmalarına yoğunlaştığı bir sırada devletin yapısı ve mahiyetini değiştiren olaylar birbiri ardınca gelişmiştir. Bulgaristan'ın istiklâlini ilan etmesi, Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun Bosna-Hersek'i ilhakı, Karadağ ve Sırbistan karışıklıkları, Girit'in Yunanistan'a ilhakı konusu gibi. Osmanlı yönetimi bütün bu meseleler ile uğraşırken içeride 31 Mart olayı patlak verdi. Arkasından II. Abdülhamit'in saltanattan ayrılması, örfi idarenin ilanı ile meşrutiyetin dayanması gereken temel hürriyetleri geliştiremeyecek bir yapının oluşması oldu.¹

Yukarıda belirtilen bütün bu hareketleri ara vermeden diğer sarsıntılar takip etti. Girit meselesinin gerginliğinin üzerine Arnavutluk'ta isyan çıktı. 1909-1910 yılları içinde bir türlü çözülemeyen Arabistan meseleleri, bu arada Yemen isyanı ile karşılaşmıştır. Bu zorluklar arasında İtalya, Trablusgarp'a asker çıkardı. Sonra Balkan savaşları başladı.² 1918 yılına kadar süren I. Dünya Savaşı sonunda Mondros Mütarekesi olaylar ve savaşlar ülkede habire yeni gündemler oluşmasına ve Osmanlı basınına bu gelişmelerin yansımalarına sebep olmuştur.

Araştırmamızın konusu olan Köroğlu gazetesinde bütün bu siyasi gelişmelerin haber ve makale olarak yayınlanıp, değerlendirildiği görülmektedir. Haberler; İstanbul gazetelerinden derlenmekte ayrıca ajanslardan gelen telgraf metinleri yayınlanmaktadır. Bir de İTC genel merkezi tarafından siyâsi gelişmelerle ilgili olarak

¹ Tarih Z. Tunaya, *Hürriyetin İlânı İkinci Meşrutiyetin Siyasî Hayatına Bakışlar*, İstanbul 1959, s.16-17.

² Tunaya, A.g.e., s.18-19.

gönderilen telgraf ve beyannâmeler yayınlanmıştır. Gazetede ki haber ve yazıların belirli savaşlar ve ülkeler açısından değerlendirilerek sınıflandırılmasından dolayı dış politik gelişmeler başlıklar halinde verilerek aşağıda ele alınmıştır.

3.1.1. İtalya ve Trablusgarp Savaşı

İtalya'nın Trablusgarp ve Bingazi'ye hakim olmak istemesi nedeniyle 1 Ekim 1911 de Libya sularına gelerek iki gün sonra Trablusgarp'ı bombardımana tutması sonucu gelişen savaşa Köroğlu gazetesinde geniş yer ayrılarak değerlendirilmiştir. 29 Eylül 1911 tarihli İTC Genel Merkezinden Kastamonu İTC'ne gönderilen telgraf sureti gazetede de yayınlanarak birlik ve beraberlik istenmiştir. İTC'nin "Devlet hal-i harptedir. Bugün bütün milletin yalnız bir dimağa, yalnız bir kalbe, yalnız bir iradeye malik olmasını istilzam eden bir gündür. Vatan kurtaracak vasıtalarından biri de milletin samimiyetle hükümete itimad-ı tam ve müzaheret-i kâmile göstermesidir..."³ denilerek, ayrıca İTC'nin bütün vatandaşlara duyurulması istenen beyannamesi yayınlanmıştır.⁴

Kastamonu Belediye Başkanı Muhyettin Bey Cenevre'deki Sosyalist Partisi'nin İtalya aleyhindeki tavrından dolayı çektiği telgrafta parti başkanına teşekkür ederken,⁵ Köroğlu gazetesinde medeni Avrupalının bu hukuk ihlâline seyirci kalması eleştiriliyordu.⁶ Dış siyasi gelişmeleri İstanbul'dan Kastamonu'ya gelen gazetelerden, Vilâyete gelen resmi evraktan, İTC genel merkezinden ve ajanslardan gelen telgraflardan öğrenen Kastamonu basını bu haberleri değerlendiriyordu.

Osmanlı - İtalya savaşı dolayısıyla teşkil edilen Müdafai Milliye Heyeti'nin komutasının Enver, Niyazi ve Eyüp Sabri Bey'e verilmesinin ardından bu faaliyeti

³ Kastamonu İTC'ne gönderilen telgraf metni için bkz. EK: VI.

⁴ Köroğlu ; Yıl:3, Nu:140, (18 Eylül 1327), s.1.

⁵ "Telgraf" ; Köroğlu ; Yıl:3, Nu:141, (22 Eylül 1327), s.1.

⁶ Avrupa devletlerini eleştiren yazılar için bkz. Köroğlu ; Yıl:3, Nu:141, (22 Eylül 1327), s.1. Türkiye'nin Avrupaya güveninin sarsıldığı hakkında ; A. Behzad ; "Ân-ı Temil" ; Köroğlu ; Yıl:3, Nu:142, (29 Eylül 1327), s.1.

takdirle halka duyuran Köroğlu'nun⁷ gelişmelerin en kısa sürede verilebilmesi için haftalık çıkmasına rağmen 142. sayısı dört gün sonra çıkarılmıştır.⁸ Gazetede halka moral veren yazılar yayınlanmış, bu çerçevede A. Talât "Trablus Osmanlılarındır" derken Sahir Bey "Harb ve cid l bizim için bayramdır" demektedir.⁹

Ayrıca milletvekili seçim dönemi sırasında savaşın patlak vermesi, H F ve İTC arasındaki siyasi gerginlikte politik malzeme olarak kullanılmış ve Kâmil Paşa'nın "İtalya H k meti Devlet-i  li'yeye değil, İTC'ne il n-ı harbetmiş" dediği hatırlatılıp Köroğlu sütunlarından H F mensupları İtalya ile işbirliği yapmakla suçlanıp vatan haini olarak ilan ediliyorlardı.¹⁰ Köroğlu gazetesinde ve Kastamonu'da dikkati çeken bir özellikte Girit'in Yunanistan'a ilhaki konusunda gösterilen toplumsal tepkinin Trablusgarp savaşında g sterilmedi idir. Köroğlu'ndaki yazılar yukarıda da belirtildiği üzere sükuneti tavsiye eden ve İtalya'nın nasıl olsa geri çekilmek zorunda kalacağı şeklinde dir.

1917 tarihinde İtalya ile ilgili tesbit ettiğimiz bir makale İ. Habib tarafından kaleme alınmıştır. Bu yazıda İtalya'nın savaş stratejisi değerlendirilerek kendi başına aciz olduğu ve Akdenizdeki ekonomik beklentileri uğruna her türlü ittifakta yer alabileceği belirtilmektedir. İ. Habib, İtalya için şu görüşleri ileri sürmektedir: "Galiçya'da Ruslar terledi. Lombardiya'da İtalyanlar nefes aldı! Görülüyor ki gerek

⁷ Köroğlu ; Yıl:3, Nu:142, (29 Eylül 1327), s.3.

⁸ Savaş ile ilgili gelişmeler hakkında ; "İtalya'nın Vahşeti Etrafında" ; Köroğlu ; Yıl:4, Nu:168, (6 Haziran 1328), s.2 ve M. Nezih ; "Osmanlı - İtalya Muharebesi" ; Köroğlu ; Yıl:4, Nu:154, (1 Mart 1328), s.2, Ayrıca Kuzey Afrika'da kalmış olan Kastamonu Hastane Müdürü'n n Trablusgarp'ın tarih ve coğrafyasına ait yazısı, Köroğlu ; Yıl:3, Nu:141, (22 Eylül 1327), s.4 .

⁹ S ha Zâhir ; "Trablus Osmanlılarındır" ; Köroğlu ; Yıl:4, Nu:156, (15 Mart 1328), s.1 ; Sahir, "Harb-ı Hazır Etrafında" ; Köroğlu ; Yıl:4, Nu:163, (2 Mayıs 1328), s.1.

¹⁰ "Hürriyet ve İtilaf Fırkası ve İtalyanlar" ; Köroğlu ; Yıl:4, Nu:154, (1 Mart 1328), s.3-4.

Trablus'ta ve gerek şimdiki harpte İtalya kendi kuvvetiyle değil, harici bir fırsatla kurtuluyor. Bundan sonra bir tazyike maruz kalırsa ne ile kurtulacak..."¹¹

3.1.2. Yunanistan ve Girit Meselesi

Yunanistan'ın Osmanlı siyaseti¹² ve Girit üzerindeki emelleri sebebiyle gerginleşen Osmanlı-Yunanistan ilişkileri üzerine İTC genel merkezi tarafından gönderilen, Yunan mallarının boykot edilmesini isteyen beyanname Köroğlu gazetesinde yayınlanmıştır.¹³

Girit konusunda Yunanistan'ın tahriki nedeniyle, Yunan ticaret malları ve nakliye araçlarına karşı 7 Ağustos 1909 tarihinden itibaren boykot ilanı başlatan İTC'nin Kastamonu'daki yayın organı Köroğlu gazetesinde zaman zaman ilanlarla boykotun devam ettiği halka duyurulmaktaydı.¹⁴

Bilindiği üzere 7 Ekim 1908 tarihinde Girit Adası'nın Yunanistan'a katılma kararı ülke genelinde olduğu gibi Kastamonu'da da tepki ile karşılanmıştır. Kastamonu'da Girit'in Yunanistan'a ilhak kararını protesto etmek maksadıyla 1909 Ocak ayında yaklaşık olarak 3000 kişinin katıldığı bir miting düzenlenmiştir.¹⁵ Miting ile ilgili haberlerin yer aldığı Köroğlu gazetesinde ayrıca Girit meselesi ile ilgili bir de ek yayınlanmıştır.¹⁶

¹¹ İsmail Habib, "İtalya", **Köroğlu**, Yıl:9, Nu:408, (5 Nisan 1333), s.1.

¹² Yunanistan'ın siyaseti hakkında, "Yunan Ne İstiyor", **Köroğlu**, Yıl:5, Nu:218, (12 Haziran 1329), s.4.

¹³ "Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyetinden Boykotaj", **Köroğlu**, Yıl:1, Nu:36, (6 Ağustos 1325), s.1-2.

¹⁴ "Muhterem Anadolu Ahalisine", **Köroğlu**, Yıl:3, Nu:121, (14 Nisan 1327), s.1.

¹⁵ "Telgrafname Sureti", **Köroğlu**, Yıl:1, Nu:5, (1 Kanun-ı sani 1324), s.4.

¹⁶ **Köroğlu**, Yıl:1, Nu:6, (8 Kanun-ı sani 1324), s.1-2 ; Ekin çıktığı hakkında, **Köroğlu**, Yıl:1, Nu:5, (1 Kanun-ı sani 1324), s.2 ; Bkz. EK: IX.

Kastamonu mitinginden sonra, Girit konusunda ayrıca İnebolu ve Daday'da da mitingler yapılmıştır.¹⁷ Köroğlu gazetesinde bu dönemde Girit'in Osmanlı'nın malı olduğu ve verilemeyeceği konulu birbiri ardınca Girit hakkında şiir ve yazılar yayınlanmıştır.¹⁸ 9 Nisan 1910 tarihinde Girit'in Yunanistan'la birleşme kararı alması ardından Osmanlı Devletinin 27 Temmuz 1910'da Yunanistan'ın Yunan meclisine Girit'li milletvekillerini kabul etmesi halinde bunu savaş sebebi sayaca ını belirtmesi Köroğlu gazetesinde tekrar Girit'in gündeme gelmesine sebep olmuştur.

1910 Mayıs ayı içinde Kastamonu'da Girit konulu ikinci bir miting daha yapılmıştır.¹⁹ Köroğlu gazetesinde bu dönem içinde Girit konulu yazılar tekrar gündeme gelmi ²⁰ ve miting konuşmalarının metinleri yayınlanmıştır.²¹

3.1.3. Balkan Savaşı

İtalya ile yapılan savaşın ardından, Balkanlardaki gerginlik Osmanlı Devletine karşı yapılan ittifaklarla belirginle ti. 13 Mart 1912'de Bulgaristan - Sırbistan, 29 Mayıs 1912'de Bulgaristan - Yunanistan ittifakı gerçekleşmiş, Karada 'ın da katılmasıyla dört küçük devlet Osmanlı Devletine karşı bir cephe olu turmu lardı.

8 Ekim 1912'de Karada  Prensli i Osmanlı Devletine savaş açtı. 18 Ekim'de Osmanlı Devleti; Bulgaristan ve Sırbistan, bir kaç gün sonra da Yunanistan ile savaşa girdi. İttihatçılar savaş öncesi yüksek   retim öğrencilerini kı kırtmı lar ve Bab-ı Ali

¹⁷ Köroğlu, Yıl:1,Nu:5, (1 Kanun-ı sani 1324), s.4 ;Köroğlu, Yıl:1, Nu:34, (23 Temmuz 1325), s.3.

¹⁸ İbnül İ hak Fevzi,“Manzûme-i Milliye”, Köroğlu, Yıl:1, Nu:8, (22 Kanun-ı sani 1324), s.2 ; “Girit'teki Ehl-i İ l mın Arzı”, Köroğlu,Yıl:1, Nu:25, (21 Mayıs 1325), s.2 ; Köroğlu, Yıl:1, Nu:30, (25 Haziran 1325), s.1 ; “Girit”, Köroğlu, Yıl:1, Nu:35, (30 Temmuz 1325), s.1; “Girit” Köroğlu, Yıl:1, Nu:37, (13 Ağustos 1325), s.1.

¹⁹ Köroğlu, Yıl:2, Nu:75, (6 Mayıs 1326), s.1.

²⁰ Köroğlu, Yıl:2, Nu:74, (29 Nisan 1326), s.3 ; “Girit-Rusya”, Köroğlu, Yıl:2, Nu:81, (17 Haziran 1326), s.4.

²¹ “Miting”, Köroğlu, Yıl:2, Nu:76, (13 Mayıs 1326), s.1-2 ; “Tezahürat-ı Milliye” ; Köroğlu, Yıl:3, Nu:128, (2 Haziran 1327), s.1-2.

önünde "Harb" diye bağırarak hükümeti savaşa teşvik etmişlerdi.²² Köroğlu gazetesinde "Hükümetin Hali" adlı makalede yukarıdaki görüş işlenmiş ve hükümetin savaş ilan etmesi istenerek hükümet için "Ya Harp, Ya İstifa" şeklinde cümleler ile makale bitirilmiştir.²³

Bu dönemde İTC genel merkezinden Kastamonu İTC kulübüne gelen telgrafta; "Balkan hükümetlerinin ilân-ı harb eylemleri ihtimaline karşı bu gaile zamanında merkez-i umûmi hükümet-i hazıra ile olan ihtilafâtını unutarak müzaheret mesleğini takibe karar vermiş olduğundan evlâd-ı ittihadı bu vazife-i vataniyenin kemâl-i fedakârı ile ifâsına davet eyler." denilmektedir. Köroğlu'nda bu telgraf ve İTC genel merkezinin ayrıca gönderdiği beyanname metni yayınlanarak halka duyurulmuştur.²⁴

Balkan Savaşı sırasındaki gelişmeler Köroğlu gazetesinde günü gününe haber olarak verilmektedir. Özellikle "Osmanlı Ajansı"ndan alınan telgraflar²⁵ ve savaş ile ilgili açıklamalar yayınlanarak değerlendirmelere yer verilmiştir.²⁶ I. Balkan Savaşı sonundaki gelişmelerin değerlendirildiği gazetede Bulgaristan ve Yunanistan'ın yayılma siyasetine paralel olarak Bulgar, Sırp, Yunan çetelerinin bölgedeki faaliyetleri dile getirilmektedir. Arnavutların dahi ayaklanma hazırlığı içinde olduğu sözlerine yer veren makalede çok kısa bir süre içerisinde savaşın kaçınılmaz olduğu belirtilmektedir.²⁷

²² Refik Turan, Mustafa Safran, E. Semih Yalçın, Muhammet Şahin, **Atatürk İlkleri ve İnkılâp Tarihi**, Ankara, 1996, s.61-62.

²³ **Köroğlu**, Yıl:4, Nu:183,(3 Teşrin-i evvel 1328), s.1.

²⁴ **Köroğlu**, Yıl:4, Nu:182, (26 Eylül 1328), s.3.

²⁵ **Köroğlu**, Yıl:4, Nu:187, (31 Teşrin-i sani 1328), s.3-4.

²⁶ Balkan Savaşı üzerine bir değerlendirme için ; **Köroğlu**, Yıl:5, Nu:220, (4 Temmuz 1329), s.1-2 ; Ayrıca Romanya, Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan'ın durumu hkk. "Müttefikler Muharebesi", **Köroğlu**, Yıl:5, Nu:219, (27 Haziran 1329), s.3-4.

²⁷ A. D. "Balkan Bulutları", **Köroğlu**, Yıl:5, Nu:238, (12 Kanun-ı evvel 1329), s.1.

Köroğlu gazetesinde İTC'nin genel politikasına uygun olarak Balkanlardaki kaybedilen toprakların geri alınabilmesi için Osmanlı Devletinin savaşa girmesi istenerek Hükümet üzerinde baskı oluşturma şeklinde beliren yayın ilkesi savaş sonuna kadar devam etmiştir. Yine bu dönem içinde Köroğlu gazetesinde "Osmanlılık" fikrinden hareketle Balkanlar üzerinde hakimiyet kurulacağına işaret edilmektedir.

3.1.4. I. Dünya Savaşı

Köroğlu gazetesinde; dört yıl süren I. Dünya Savaşına ait haber ve değerlendirmelerin çok fazla yer almadığı görülmektedir. Gazetede Girit meselesi ve Trablusgarp savaşı ile ilgili haberler ile kıyaslandığında daha az yer tutması dikkati çekmektedir. Köroğlunda savaş yıllarına ait cephe haberlerinden ziyade halkın moralini yüksek tutmaya yönelik şiir ve yazılar yer almaktadır. Özellikle Tahir Karaoğuz tarafından yazılan şiirlerin vatan, milliyetçilik ve kahramanlık temalı olduğu görülür.²⁸ T. Karaoğuz Osmanlı Devletinin toprak kayıplarını dile getirdiği onbir kıtalık şiirinde Anadolu'yu Ergenekon'a benzetir:

Erdi kâfir dileğine,
Ergenekon oldu yine,
Türkün demir bileğine
Hançer vuran düşman idi
Kaplamaştı İslamı yas,
Gitti elden Kırım, Kafkas,
Mısır, Tunus Cezayir, Fas,

²⁸ T. Karaoğuz, "Cihad-ı Mukaddes", *Köroğlu*, Yıl:7, Nu:319, (2 Temmuz 1331), s.3 ; "İsyan", *Köroğlu*, Yıl:7, Nu:322, (22 Temmuz 1331), s.3 ; T. Karaoğuz'un Ziya Gökalp'e ithaf ettiği şiiri, "Yurduma", *Köroğlu*, Yıl:8, Nu:392, (1 Kanun-ı evvel 1332), s.2 ; Ayrıca M. Emin (Yurdakul)'a ithaf edilen şiir için, Menekşe Nihal, "Benim Yurdum", *Köroğlu*, Yıl:8, Nu:402, (9 Şubat 1332), s.2.

Parçalanın İran idi²⁹

Bu dönemde gazetede 1915 yılından itibaren halkta milli şuurunu oluşturmaya yönelik yazılara ağırlık verilmiştir. Kastamonu halkına hitaben "Ey vatandaş! Asker şimdi silah başındadır.Sen de acele iş başına " denilerek ümitsizliğe düşmeden çalışmaları telkininde bulunmaktadır.³⁰

1917 yılında savaş sıkıntıları içerisinde ülke genelinde oluşturulan iâşe komisyonlarının çalışmaları içerisinde Kastamonu'da da "İâşe Teşkilatı" kurulmuş³¹ ve faaliyet yürütmüştür. Çıkarılan "İâşe-i Umûmiye Talimatnâmesi" Koroğlu gazetesinde de yayınlanmıştır.³² Çanakkale savaşları içerisinde itilaf kuvvetlerinin Anafartalar ve Arıburnu'unda tamamen atılması Kastamonu'da halkın milli duygularını kabartmış ve Küre, Safranbolu, Gerze gibi ilçeler başta olmak üzere zafer şenlikleri düzenlenmiştir.³³

Gazetede, I. Dünya Savaşının son yıllarında Osmanlı Devletinin durumu şu şekilde değerlendirilmektedir. "...Biz dahi tarihin menfi cereyanını takibe başladık. Arazimiz gittikçe küçüldü, servetimiz gittikçe azaldı, medeniyetimiz gittikçe söndü. Nihayet o kadar hasta adam haline geldik ki düşmanlarımız mirasımızı paylaşmak için

²⁹ T. Karaoğuz, **Koroğlu**, Yıl:7, Nu:305, (26 Mart 1331), s.3;Karaoğuz bu şiirinde Ziya Gökalp'in "Ergenekon" adlı şiirinden etkilenecek kaleme almış olmalıdır.bkz.Ziya Gökalp,Kızıl Elma,Göktuğ Yay.,İstanbul,1971,s.103-109.

³⁰ "Türkün Tutacağı Yol", **Koroğlu**, Yıl:8, Nu:380, (8 Eylül 1332), s.1, Ayrıca : H. Cemal, "Türkler Neden Sükût Ediyor", **Koroğlu**, Yıl:8, Nu:379, (1 Eylül 1332), s.1-2 ; M.Ş. "Türk'ün Çâre-i Necâti", **Koroğlu**, Yıl:8, Nu:280, (8 Eylül 1332), s.1 ; H.H. "Türk'ün Asaaleti", **Koroğlu**, Yıl:8, Nu:390, (22 Kanun-ı evvel 1332), s.2.

³¹ **Koroğlu**, Yıl:9, Nu:430, (25 Teşrin-i evvel 1333), s.1.

³² **Koroğlu**, Yıl:9, Nu:429, (6 Eylül 1333), s.1-3.

³³ "Zafer ve İstiklal Şenlikleri" **Koroğlu**, Yıl:7, Nu:324, (24 Kanun-ı evvel 1331), s.3-4 ; Ayrıca 29 kıtalık bir destan, Osman Nuri, "Cihan Cenginin Destanı", A.g.g., s.3 ; Kutlamalar hakkında **Koroğlu**, Yıl:7, Nu:344, (31 Kanun-ı evvel 1331).

hazırlanmışlardır. Ve Harb-i Umûmi düşmanlarımıza bu paylaşma zamanının fiilen vürûd ettiğini zannettirdi...³⁴

3.1.5. İngiltere

Araştırmamızda Köroğlu gazetesinde İngiltere ile ilgili olarak müstakil bir makale tesbit ettik. Bu makalede; 1914 - 1918 yılları arasında Köroğlu gazetesi baş yazarı İ. Habib; İngiltere'nin I. Dünya Savaşından beklediği sonuçları alamayacağını belirtir. O'na göre İngiltere zorunlu olarak barış yapmaya mutlaka muhtaç olacaktır. Bu yazıda İngiltere'nin uyguladığı Osmanlı siyaseti şu şekilde açıklanmıştır: "...O, daima bize karşı kanımızı emmek isteyen bir sülûk, tarih-i istikbâlimizin sahifelerini kemirmeye çalışan bir kurt siyaseti takib etmişken, ne yazık ki içimizde onun bize dost olduğuna kani gafiller ve hatta mağfiller vardı. Kırım harbinin hatıra-i beidinden istiâne-i delâil eden o biçâreler düşünmüyorlardı ki, İngiltere dudaklarında tebessüm - sizin dostunuzum- diye yanımıza yaklaştığı vakit bile avucunun içinde daima bir çuvaldız bulundurmuştur!..."³⁵

3.1.6. Amerika Birleşik Devletleri

Köroğlu gazetesinde Amerika ile ilgili olarak bir makale dışında basına aksetmiş bir bilgiye raslamadık. Araştırmamızda I. Dünya Savaşının son günlerinde Amerika'nın savaşa katılma kararı ile ilgili olarak 23 Nisan 1917 tarihinde Osmanlı Devleti ile siyasal ilişkilerin kesilmesi üzerine Köroğlu'nda ABD için; "... Bu öyle bir hükümdür ki bize -Dostunuzum!- derken en büyük düşman muamelesi yapıyordu. Şimdi dost iken elindeki bütün silahı bize çevirmiş olduğu için, şimdi bu tehdidinden korkmak sırası çoktan geçmiştir. Binaenaleyh biz de ona sükunetle cevap verebiliriz: Senin dostluğunla düşmanlığın bizim için müsavîdir!"³⁶ denilerek eleştirilmektedir.

³⁴ Köroğlu, Yıl:9, Nu:444,(27 Kanun-ı evvel 1333),s.1.

³⁵ İ. Habib, "İngiltere ve Biz" Köroğlu, Yıl:9, Nu:406, (22 Mart 1333), s.1.

³⁶ "Hülâsa-i Vukûat" ; Köroğlu ; Yıl:9, Nu: 409, (12 Nisan 1333), s.1.

3.1.7. İran

Köroğlu gazetesinde dış politika konusunda yazıları ağırlıklı olan İ. Habib (Sevük) İran ile Türkiye'yi³⁷ kıyaslayarak İran'ın kurtuluşunun da, yıkılışının da Türkiye'nin durumuna bağlı olduğunu belirterek Rusya ile imzalanan Brest Litowks anlaşması sonucu Rusya'nın İran'a müdahale etmemesinin teminat altına alınmasını Türkiye'nin İran'a karşı bir lütfu olarak görür. İ. Habib; "Nihayet bizim Rus mütarekesine ilâve ettiğimiz bir madde ile onun boynu üzerinde duran en ağır bıçak kalktı. Artık İran da kâbustan uyanmış bir insan gibi sıçrayıp kalkacak mı?" diyerek "... İran'ın ölmesi bizim için ağır bir ceriha, bizim ağır bir yaramız İran'ın katî bir ölümüdür." derken İran üzerine yönelen İngiliz ve Rus nüfuzunun aslında Osmanlı Devleti üzerine yöneldiğini düşünmektedir.³⁸

3.1.8. Rusya

Köroğlu gazetesinde Rusya ilgili dış politik gelişmelerin 1913-1918 yılları arasında gazeteye yansımaları diğer devletlere kıyasla daha ağırlıklıdır. Rusya ile ilgili gelişmelerin gazetede Tahsin, A. Behzad, T. Karaoğuz ve 1917-1918 yıllarında tamamen İsmail Habib tarafından değerlendirildiği görülmektedir. Rusya konulu yazılarda çoğunlukla bu ifade karşılığı olarak "Moskof" kelimesi kullanılmakta ve ağır ithamlarda bulunmaktadır.³⁹ A. Behzad Rusya'yı Osmanlı Devletinin baş düşmanı olarak görmekte ve "Moskof! Bu, bütün dünyanın sevmediği kavm-i zalim.." diyerek Rusya'nın bulunduğu coğrafyada Almanya olmuş olsa aynı şekilde düşman olunması gerektiğini belirtmektedir. Behzad'a göre Osmanlı-Rus mücadelesi Rusya'nın coğrafyasından kaynaklanmaktadır.⁴⁰ İ. Habib de Rusya'yı Osmanlı'nın ezeli ve ebedi

³⁷ İ. Habib makalesinde Osmanlı yerine Türkiye kelimesini kullanmaktadır.

³⁸ İ. Habib ; "İslâm Komşumuz" ; Köroğlu ; Yıl:9, Nu:444, (27 Kanun-ı evvels 1333), s.1-2.

³⁹ Rusya hakkında eleştiri için bkz. Tahsin, "Çok Uluyanlar Ya Kudurur, Ya Geberir", Köroğlu, Yıl:3, Nu:123, (28 Nisan 1327), s.1-2 ; Köroğlu, Yıl:3, Nu:118, (24 Mart 1327), s.1-2.

⁴⁰ A. Behzad, "Osmanlılık Düşmanları", Köroğlu, Yıl:3, Nu:133, (7 Temmuz 1327), s.1.

düşmanı olarak görmektedir.⁴¹ Yine İ. Habib'e göre; "Yalnız moskof kelimesi her kâmusun belini kıracak kadar ağır bir hamule-i günah taşımaktadır..."⁴²

Rusya'da Ekim 1917 ihtilâli ülke genelinde olduğu gibi Kastamonu'da da gündemi oluşturmuştur. Bu dönemde Köroğlu gazetesi başyazarı İsmail Habib gazetenin ilk sayfalarında sekiz makalesi ile Rusya'daki gelişmeler hakkında okuyucuları aydınlatmıştır.

T. Karaoğuz'un Rusya'daki ihtilâli "nihayet çarlığın sesi kesildi.." diyerek değerlendirmesi ardından⁴³ Köroğlu'nun 409. sayısında, Rusya'da her bir taraftan yükselen seslerin henüz bir netlik ortaya koyamadığı ve ihtilalden sonra Rusya'nın artık İstanbul'dan dahi vazgeçtiği fikirleri ile memleketin çalkalanmakta olduğu ifade edilmektedir.⁴⁴ Bir sonraki sayısında ise Rusya'nın arazi ilhakından vazgeçtiği ve barış yapmak niyetinde olduğu belirtilmektedir.⁴⁵

Brest-Litowks anlaşması için yapılan görüşmelerin değerlendirildiği Köroğlu'nda⁴⁶ "... Kuvvetli bir Rusya bizim için her vakit reis iradesinde olmak ister. İster bir çar, ister bir sosyalist bulunsun bizim için her vakit bir tehlikedir..."⁴⁷ denilerek temkinli olmanın gereğine işaret edilmektedir. Barış görüşmeleri için İ. Habib "... Biliyoruz ki şimdi tamamen terhis edilen Rus ordularını atıde yeniden hiç bir kuvvet toplayamayacak ve Rusya'da hangi hükümet tahrir ederse etsin bizim sulh şartımızı imzalamaya mecbur kalacaktır. ..." diyerek Osmanlı Devletinin avantajlı

⁴¹ İ. Habib, "İki İndiham-Rusya" ; **Köroğlu**, Yıl:9, Nu:440, (29 Teşrin-i sani 1333), s.1-2.

⁴² İ. Habib, "Moskofluğun Hüsranı" ; **Köroğlu**, Yıl:7, Nu:352, (25 Şubat 1331), s.1.

⁴³ T. Karaoğuz, "Rusya Çalkalanıyor", **Köroğlu**, Yıl:9, Nu:408, (5 Nisan 1333), s.1.

⁴⁴ "Hülâsa-i Vukuat", **Köroğlu**, Yıl:9, Nu:409, (12 Nisan 1333), s.1.

⁴⁵ "Hülâsa-i Vukuat", **Köroğlu**, Yıl:9, Nu:410, (19 Nisan 1333), s.3.

⁴⁶ Dündar, "Hülâsâ-i Vukuat-Sulh", **Köroğlu**, Yıl:9, Nu:450, (6 Şubat 1334), s.1.

⁴⁷ İ. Habib, "İki İndiham-Rusya", **Köroğlu**, Yıl:9, Nu:440, (29 Teşrin-i sani 1333), s.1-2.

olduğunu belirtmektedir.⁴⁸ Rusya ile Brest-Litowks antlaşmasının imzalanması "Mesut Bir Sulh" diyerek halka duyurulmuş Kastamonu'da, yapılan barışın anısına kutlama ve şenlikler düzenlenmiştir.⁴⁹

3.1.9. Bulgaristan

Köroğlu gazetesinde Bulgaristan, "Dünkü yaramaz çocuk" olarak değerlendirmekte Balkanlardaki yayılcı siyasetine paralel olarak Akdeniz'de bir liman elde etmek niyetinde olduğu belirtilmektedir.⁵⁰ Balkan Savaşı döneminde Osmanlı Devleti - Bulgaristan ilişkileri ve savaş ile ilgili gelişmeler makale ve haber şeklinde gazetede yayınlanmıştır.⁵¹

3.2. KÖROĞLU GAZETESİNDE İÇ SİYÂSİ GELİŞMELER

Köroğlu gazetesinde iç politik gelişmelerin İstanbul basınına paralel olarak değerlendirdiği görülmektedir. İTC'nin yayın organı olan İstanbul gazetelerinden alınan bilgiler yayınlanmakta olup, ajanslardan gelen telgraf ve resmi matbuatın yayınlandığı görülmektedir.⁵²

⁴⁸ İ. Habib, "Rusya Çekildi", *Köroğlu*, Yıl:9, Nu:451, (13 Şubat 1334), s.1.

⁴⁹ İ. Habib, "Mesud Bir Sulh", *Köroğlu*, Yıl:9, Nu:454, (7 Mart 1334), s.1 ; "Sulh Şenlikleri", *Köroğlu*, Yıl:9, Nu:454, (7 Mart 1334), s.2.

⁵⁰ Abdul, "Bulgar Vaziyeti", *Köroğlu*, Yıl:2, Nu:60, (21 Kanun-ı sani 1325), s.1.

⁵¹ "İstanbul Konferansı Etrafında", *Köroğlu*, Yıl:5, Nu:228, (4 Eylül 1329), s.1 ; "Edirne ve Devletler", *Köroğlu*, Yıl:5, Nu:225,(8 Ağustos 1329) ; "Osmanlı - Bulgar Münasebeti", Yıl:5, Nu:213, (15 Mayıs 1329), s.4 ; "Müttefikler Muharebesi", *Köroğlu*, Yıl:5, Nu:219, (27 Haziran 1329), s.3 ; Ayrıca dört kıtalık bir şiir için bkz. "Ebedi Düşmanım Bulgarlara", *Köroğlu*, Yıl:5, Nu:233, (2 Teşrin-i sani 1329).

⁵² Örnek olarak "Ajans Nasyonel"den gelen telgraflar için bkz. EK:X ve EK: VII.

Köroğlu'nda 1908 Meclisinin açılışı; "...Ey tarih-i Osmanî! Hamasetle, celâdetle, adaletle başladın. Vekâyiin her türlüünü gördün, eyyâmın her çeşidini geçirdin. Fakat Allah aşkına söyle! Atî-i mesûd-ı millete en ziyâde fahirâne ve şakirâne ithaf edeceğin iki günden biri -10 Temmuz- biri de -4 Kanun-ı evvel- değil midir? Müjde, müjde, ey Osmanlılığı vücûda getiren bütün anâsır-ı muhtereme! Meclis-i Mebusân açıldı." cümleleri ile tebrik edilirken Kastamonu İTC'nin süslenerek açılış kutlamalarına hazırlık yapıldığı bildirilmektedir.⁵³

Gazetenin ikinci sayısında Osmanlı İTC Kastamonu merkez heyetinin Meclisin açılmasını tebrik için gönderdiği telgraf ile gönderilen cevabın metni yayınlanmıştır.

1908 yılından başlamak üzere ülkede yapılan seçimler, meclisin açılması ve faaliyetleri, oluşturulan kabineler haber olarak verilmiştir. Ayrıca bu konularla ilgili değerlendirme yazıları da bulunmaktadır. Örneğin 1916 yılında Sadrazam Sait Halim Paşa'nın görevden ayrılmasından sonra Talât Paşa'nın Sadrazamlığında kurulan kabine için Köroğlu yazarı İsmail Habib; "Talât Türkiye'nin Bismark'ıdır" demektedir. İ. Habib; "Evet, Enver ve Talât Paşalar gibi, cümlelerin sine-i hakikatinde yaşayan iman, senin ruhunda da en sarsılmaz bir akide halinde yaşasın" demekte ve kabineyi en seçkin kabine olarak görmektedir.⁵⁴

⁵³ Köroğlu, Yıl:1, Nu:1, (4 Kanun-ı evvel 1324), s.1-2.

⁵⁴ İ. Habib, "Yeni Sadrazam", Köroğlu, Yıl:8, Nu:400, (28 Kanun-ı sani 1332), s.2, Hürriyet kahramanı olarak görülen Enver Paşa'nın isminin Kastamonu Vilayet Meclisi kararıyla yerleşim yeri ismi olarak verildiği de görülmektedir. Köroğlu, Yıl:7, Nu:347, (21 Kanun-ı sani 1331), s.3 ; Talat Paşa'nın Sadrazam olduktan sonra Kastamonu İTC katibine çektiği telgraf sureti ; "Kastamonu katib-i mesûlü vekili Vasfi Efendi'ye; Taraf-ı Eşref-i Hazret-i Padişâhi'den mesned-i sadâretin uhde-i muhibbîye tevcih buyurulmasından dolayı tebrik-i mutazaman telgrafnâmeleri mucib-i memnuniyet olmakla teşekkür ederim. 25 Kanun-ı sani 1332", Köroğlu, Yıl:8, Nu:402, (9 Şubat 1332), s.1.

Meclisin açılması ve çalışmaları, kabinenin oluşturulması, II. Abdulhamid'in meclise gönderdiği kutlama mesajı gibi bilgi ve belgeler gazetede yayınlanmıştır.⁵⁵ Fazıl Berki'nin 31 Mart Olayına ilişkin Abdülhamid'e, Volkan gazetesi sahibi Vahdetî'ye, Mizancı Murat'a ayrıca hürriyet için yazmış olduğu şiirleri de bulunmaktadır.⁵⁶

Gazetede haberlerin yanısıra tüzük ve yönetmelikler, resmi ilanlar ile değişik bakanlıklardan gelen resmi belgeler yayınlanmıştır. Ayrıca dönemin üst düzey yöneticileri ve siyasetçilerinin mektup ve telgraflarına da yer verilmiştir.⁵⁷

II. Meşrutiyet sonrası en önemli iç siyasi gelişmelerden birisi olan 31 Mart olayı ülke genelinde olduğu gibi Kastamonu'da da infial yaratmıştır. Olaylar karşısında İTC'nin genel tutumu, mesajları ve gelişmeler Kastamonu'da Köroğlu gazetesi aracılığıyla halka duyurulmuştur.

3.2.1. 31 Mart Olayı

Bilindiği gibi 1909 yılında İT'ne karşı bir muhalif hareket oluşmuştur. Mizan, Serbestî ve Volkan gibi İstanbul'daki basın organlarının İT karşıtı politikaları ile⁵⁸ İslamcı bir çizgide yayın yapan Volkan gazetesi muhalefeti örgütlemiş ve İT'ne karşı açıkça tavır almıştır.⁵⁹ 13 Şubatta Kâmil Paşa kabinesinin güvenoyu alamaması siyasi atmosferde gerginliğe yol açmış ve Volkan gazetesi etrafında birleşen muhalefet İttihad-ı Muhammedî Fırkasını kurmuşlardır.⁶⁰ Bu siyasi gelişmeler altında ilk defa

⁵⁵ "Meclis-i Mebusanda", Köroğlu, Yıl:1, Nu:14, (5 Mart 1324) ; Hükümetin durumu hakkında, Köroğlu, Yıl:1, Nu:21, (31 Nisan 1325), s.3, 1908 kabinesinin isimlerini gösterir liste için A.g.g., s.3.

⁵⁶ Fazıl Berkî, Köroğlu, Yıl:1, Nu:27, (4 Haziran 1325), s.3.

⁵⁷ Enver Paşa'nın şehit ailelerine göndermiş olduğu telgraf metni, Köroğlu, Yıl:7, Nu:324, (6 Ağustos 1331), s.2.

⁵⁸ T. Zafer Tunaya, Türkiye'de Siyasal Partiler, C. I. İstanbul, 1988, s.187.

⁵⁹ Sina Akşin, Jöntürkler ve İttihat ve Terakki, İstanbul, 1987, s.118-119.

⁶⁰ Tunaya, A.g.e., s.183. ; ayrıca geniş bilgi için bkz. Sina Akşin, 31 Mart Olayı, İstanbul, 1972.

Taşkıyla 4. Avcı Taburunda başlayan ayaklanmanın kontrol altına alınamaması üzerine Selanik'ten Hareket Ordusunun gelmesi ile olaylar bastırılmış, II. Abdülhamit tahttan indirilerek İT gücünü pekiştirmiştir.⁶¹

Kastamonu'da olaylar ile ilgili gelişmelerde Köroğlu, İTC lehinde tavrını koymuştur. Köroğlu gazetesinde 31 Mart olayı ile ilgili olarak İTC'nin fikirleri doğrultusunda faaliyetler dikkati çekmektedir. Aşağıda belirtileceği gibi Meşrutiyetin korunması ile ilgili yazılara ağırlık verilmiş ve İTC Genel Merkezi'nin telgraf ve beyanname suretleri yayınlanarak protesto tegraflarına da yer verilmiştir.

Köroğlu'nun 22 Nisan 1909 tarihli sayısı büyük boy olarak yayınlanmış ve "İttihad-ı Umûmiye" ithaf edilmiştir.⁶² M. Ragıb, olayların İT'yi hedef aldığını ve bir entrika olduğu buna da islâmın alet edildiği görüşündedir. 31 Mart olaylarının "Son İnkılap" olarak değerlendirildiği gazetede⁶³ siyasete dinin alet edilemeyeceği belirtilmektedir.⁶⁴

Kastamonu halkının Meşrutiyetin korunması hususunda gösterdikleri fedakarlıktan dolayı teşekkür haberlerinin yer aldığı gazetede⁶⁵ İTC Genel Merkezi ile Kastamonu İTC Kulübü arasındaki karşılıklı telgrafların metinleri yayınlanarak İTC'nin duruma hakim olduğu belirtilmektedir.⁶⁶ 31 Mart sonrasındaki gelişmelerin de gazete

⁶¹ Akşin, A.g.e., s.126 - 137.

⁶² Köroğlu, Yıl:1, Nu:19, (22 Nisan 1909), s.1.

⁶³ M. Ragıb ; "İnkılâb-ı Sani"; Köroğlu ; Yıl:1, Nu:19, (22 Nisan 1909), s.2., "Kastamonu Ahâli-i Muhteremesinin İntizâr-ı Şiâriyesi" ; Köroğlu ; Yıl:1, Nu:19, (22 Nisan 1909), s.2.

⁶⁴ "Cemiyet" Köroğlu ; Yıl:1, Nu:19, (22 Nisan 1909), s.2.

⁶⁵ Köroğlu ; Yıl:1, Nu:19, (22 Nisan 1909), s.3.

⁶⁶ Telgraf metinleri için bkz. A.g.g., s.3-4.

de yer aldığı ve desteklendiği görülmektedir.⁶⁷ Gazete yazarlarından M. Kemal Hareket Ordusuna katılanlara, yazmış olduğu şiirde şu şekilde seslenmiştir.⁶⁸

"Arşa as şimdiden keri tîg-i süreyya-yı cevheri

Bir gazâ ettin ki hoşnut eyledin Peygamberi"

Yine aynı sütunlardan Dr. Fazıl Berkî okuyuculara şu şekilde seslenmektedir.

"Düşmüştü vatan rahmine Temmuzun onunda

Hürriyetimiz, sevgili banû-yı saadet

Ettik vatan-ı akdesi kurtarmaya himmet

Hürriyeti aldık yine, minnet sana minnet"⁶⁹

3.2.2. Kastamonu'da Belirli Günler ve Kutlamalar

II. Meşrutiyetin ilanı olan 23 Temmuz 1908 tarihinin yıldönümü ülke genelinde olduğu gibi Kastamonu'da da "10 Temmuz Bayramı" olarak kutlanmaktadır. Köroğlu gazetesinde yıl boyunca, düzenli olarak yapılan kutlama ve konuşma suretlerinin yayınlandığı görülmektedir.⁷⁰ Ayrıca düzenli olarak "İstiklâl Günü " adıyla kutlanan Osmanlı Devletinin kuruluş yıldönümü etkinlikleri gazetede yayınlanmıştır.⁷¹ Yine gazete sütunlarında II. Abdülhamit, V. Mehmet Reşat ve M. Vahdettin'in tahta çıkış yıldönümlerinde yapılan törenlere ait yerel haberler bulunmaktadır.⁷²

⁶⁷ Örfi idarenin ilanı ile ilgili gelişmeler için bkz. **Köroğlu**, Yıl:1, Nu:20, (29 Nisan 1909), s.1-3 31 Mart olayı ile ilgili olarak ayrıca bkz. Mustafa Eski, **31 Mart Olayının Kastamonu'daki Yankıları**, Ankara, 1991.

⁶⁸ M. Kemal ; "31 Mart Faciasına Dair" ; **Köroğlu** ; Yıl:1, Nu:22, (13 Mayıs 1909), s.2-3.

⁶⁹ Fazıl Berki ; "Hareket Ordusu" ; **Köroğlu** ; Yıl:1 ; Nu:27, (17 Haziran 1909), s.3.

⁷⁰ Örnek olarak 1915 ve 1916 ve 1918 yılları kutlamaları için ; **Köroğlu**, Yıl:7, Nu:320, (10 Temmuz 1331) ; **Köroğlu**, Yıl:8, Nu:372, (14 Temmuz 1332) ; "Milli Bayramımız", **Köroğlu**, Yıl:10, Nu:475, (25 Temmuz 1334), s.1.

⁷¹ 1918 yılı etkinlikler hkk. "İstiklal Günü", **Köroğlu**, Yıl:9, Nu:445, (3 Kanun-i sani 1334), s.1.

⁷² "Cülûs Günü", **Köroğlu**, Yıl:10, Nu:462, (2 Mayıs 1334), s.2.

İTC'nin resmi ideolojisine paralel olarak 1914 ve 1915 tarihlerinde Tükçülük fikrinin siyasi hayata hakim olduğu bir dönemde Kastamonu'da yapılan Ergenekon Bayramı (Nevrûz) kutlamalarına gazetede geniş yer ayrıldığı görülmektedir.⁷³

1909 tarihinden itibaren başlayan cemiyetleşme süreci içerisinde kurulan cemiyetlere ait haberler ile Kastamonu'da açılan şubeler ve çalışmalarına yer verilmiştir. Açılan bu dernek ve cemiyetlerin tüzükleri de ayrıca gazetede yayınlanmıştır.⁷⁴

I. Dünya savaşı yıllarında ülke genelinde olduğu gibi, Kastamonu'da da "Müdafa-i Milliye Cemiyeti"ne yapılan yardımlar belirli periyotlarla gazetede yayınlanmıştır. İTC'nin sosyal alandaki faaliyetlerine paralel olarak Kastamonu'da kurulan dernekler haber niteliğinde yer almakla birlikte, gazetenin en büyük özelliklerinden birisi, listeler halinde bu cemiyetlere yapılan yardımları isim ve miktar belirterek yayınlanması olmuştur.⁷⁵ Yukarıda belirtildiği gibi, Osmanlı Devleti iç siyasi gelişmelerin yer aldığı Koroğlu gazetesinde, aynı zamanda yerel bir gazete olmasından dolayı Kastamonu'ya ait haberlerinde ağırlıklı olarak işlediği görülmektedir.

Tezimizin ağırlık noktasını teşkil eden ve ikinci bölümünü tamamen ona ayırdığımız Kastamonu Vilayetinde siyâsi, sosyal, iktisâdi ve eğitimle ilgili yapılan faaliyetler gazetede bulunmaktadır. Ayrıca bütün vilayet genelinde yapılan tayinler, terfiler ve ilanlar yayınlanmış olmakla Kastamonu'nun mülkî ve idarî yapılanması hakkında da bilgiler bulunmaktadır.

⁷³ Geniş bilgi için bkz. Bölüm II, s.52-54.

⁷⁴ Kastamonu'da kurulan dernekler için bkz. Bölüm II, s.35-42.

⁷⁵ Kastamonu'da kurulan derneklere ait yardım miktarları gösterilmiştir. Bu dernekler içerisinde Kurban Bayramlarında derilerin Donanma Cemiyeti tarafından toplandığı görülmektedir. Araştırmamızın II. Bölümünde belirtilen dernekler için yapılan aynı ve nakdi yardımlar kişi ve miktar belirterek yayınlanmıştır.

IV. BÖLÜM

KÖROĞLU GAZETESİNİN YAZARLARI

Araştırmamızda Köroğlu gazetesinde yazıları, şiirleri, mektupları yayınlanan kişilerin bir kısmının biyografilerini bulamadık. 1908 -1918 yılları arasında on yıllık yayın hayatı boyunca gazete yazarlarının belirli yıllarda yazılarının bulunması, büyük bir kısmının devlet memuru olmalarından ileri gelmektedir. Kastamonu'da görev yaptıkları süreler içerisinde Köroğlu'nda yazıları yayınlanmıştır. Bu yazarlardan bir kısmı ise müstear isimler kullandıkları için haklarında bilgi bulunamamıştır.

Köroğlu gazetesinde yazar kadrosu olarak şu isimler görülmektedir: Fazıl Berki (Tümtürk), Hasan Hami, Abidin Binkaya, Hayrettin Giridi, Hasan Fehmi (Turgal), Hüseyin Hüsnü, Mehmet Besim, Nurettin Dede, Tahir Karaoğuz, M.Ziyaeddin (Demircioğlu), Binbaşı Kâzım, Mehmet Vahdeti, M. Ragıp, Ahmet Talât (Onay), Ahmet Behzat, Yusuf Niyazi, İsmail Habib (Sevük), H.Cemal, Ali Nihat, Ali Kemal, A. Hilmi, Hüseyin Hilmi, DüNDAR, Ferit Recâi, M. Şevket, Rafet Güneş, H. Ziyaeddin, Atıf, Mahmut, Ahmet Hamdi, M.K., S.H., A.S., M.Ş., H.H., A.ve F.D.

Gazetede ki müstear isimler ise şunlardır: Süha Zâhir (A. Talât Onay), Öztürk, Demiralp, DüNDAR, Tarkan, Aydoğdu, Demirtaş, Oğuz Han, Kültigin.

4.1. YAZARLARIN BİYOGRAFİLERİ

Abidin (Binkaya) (1888 - 1967)

Karahüseyinzâde Abidin Binkaya Kastamonu'ya bağlı Kuzyaka'da doğdu. 1907 yılında Kastamonu Sultanisini bitirip 1911 yılında da İstanbul Hukuk Fakültesinden mezun oldu. 1908 tarihinde Kastamonu'da yayına başlayan Köroğlu gazetesinde kısa süreli yazıları yayınlanmıştır. Milli mücadele döneminde Kastamonu'da kurulan Gençler Kulübü adlı derneğin bir süre başkanlığını yapmış olan Binkaya aynı zamanda Müdafa-i Hukuk Cemiyeti yönetiminde de görev almıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra Adalet Bakanlığında uzun yıllar müfettiş olarak görev yapmış 1938 - 1946

tarikhleri arasında 6. ve 7. dönem T.B.M.M.'de Kastamonu milletvekili olarak bulunmuştur.¹

Ahmet Talât (Onay) (1825 - 22 Eylül 1956)

Eğitimci, şâir ve politikacı olan Ahmet Talât Onay Çankırı'nın Perdedâr mahallesinde doğdu. Çankırı Ertuğrul ibtidaisi baş öğretmenlerinden Hafız Numan Efendinin oğludur. A. Talât İdadinin orta kısmını Çankırı'da okumuş Kastamonu İdadisine devam etmiştir. 1907'de Ankara İdadisinden mezun olup Darülfünun Edebiyat şubesine kayıt yaptırmış ve 1910 tarihinde okulu bitirmiştir. Kastamonu ve İzmir'de edebiyat öğretmenliğini yapan Onay, Zonguldak, Bolu ve Ankara Milli Eğitim Müdürlükleri görevinde bulunmuştur. Bolu Milli Eğitim Müdürü iken politikaya atılan A. Talât T.B.M.M. II. dönem Çankırı Milletvekili seçilmiş daha sonra III. IV. ve VII. dönemlerde Çankırı Milletvekilliği yapmıştır. V. ve VI. dönemlerde ise Giresun Milletvekili olarak T.B.M.M. de bulunmuştur.

1910 - 1914 yılları arasında ilk yazıları Kastamonu'da Köroğlu gazetesinde yayınlanmıştır. Ayrıca A. Talât'ın Kastamonu'da Tiraje ve Açıksöz, İzmir'de Anadolu, Duygu, Bolu'da Abant, Dertli, Çankırı'da Duygu, Halk Yolu ve Necat, İstanbul'da Eşref, Ankara'da Say, Konya'da Hüküm ve Bursa'da Yeni Fikir gazete ve dergilerinde şiir ve makaleleri yayınlanmıştır. Araştırmamızda A. Talât Onay'ın Köroğlu gazetesinde 1909 - 1912 yılları arasındaki on makalesini tespit edebildik.²

¹ Aziz Demircioğlu , 100 Yıllık Kastamonu Basınında Kim Kimdir 1872-1972 , Kastamonu , 1980 , s.3 ; Peker , A.g.e , s.129.

² Ahmet Talât Onay , Milli Mücadele Yazıları , Hazırlayanlar : Cemal Kurnaz , Şefika Kurnaz , İstanbul , 1995 , s.9-22 ; Cemâl Kurnaz , “Ahmet Talât Onay , Hayatı , Eserleri , Şiirleri” , Türk Kültürü , XXVI /2 (1989) , s.190 - 203 ; A. Demircioğlu , A.g.e , s.7-8 ; T.B.M.M. Albümü 1920-1973, (Haz.Kâzım Öztürk), Ankara,1973, s.80 ; İ.Alaeddin Gövsa ,Türk Meşhurları Ansiklopedisi , Yenigün Neşriyat , s.292 , Köroğlu , Yıl:2 , Nu:102 , (18 Teşrin-i sani 1326) ; s.4 ; Peker , A.g.e , s.409.

Fazıl Berki (Tümtürk) (1881 - 18 Aralık 1940)

Mehmet Hulûsi oğlu Fazıl Berki Kastamonu'da doğdu. Kastamonu Askeri Rüştiyesini birincilikle bitirdi. İstanbul Tıp Fakültesinde göz hastalıklarında ihtisas yaptı. 1908 tarihinde İstanbul'a giderek İstanbul gazetesinde şiir ve yazılar yayınladı. Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti'nin yönetiminde bulundu. 1910 tarihinde Almanya'ya giderek oradan Köroğlu gazetesine yazı ve şiirlerini gönderdi. 1912 tarihinde Almanya'dan dönen Fazıl Berki Meclis-i Mebusan'da III. Dönem Çankırı Milletvekili olarak bulundu. Mütareke döneminde Malta adasına sürüldü. Malta dönüşü Kastamonu'ya gelerek Açıksoz gazetesi yazarları arasına katıldı. 1920 - 1923 yılları arasında Kastamonu Belediye Başkanlığı yaptı. T.B.M.M. III. Dönem Malatya Milletvekili seçildi. Bir devre yaptığı milletvekilliğinden sonra Kütahya Sağlık Müdürlüğü görevinden 1934 yılında emekli olarak 1935 - 1938 tarihleri arasında Kastamonu'ya dönerek Belediye doktorluğu yaptı. 1938 tarihinden itibaren Ankara'ya yerleşti.

Fazıl Berki'nin Köroğlu gazetesindeki yazıları ve şiirlerinin hemen hepsi Donanma Cemiyeti ile ilgilidir. Cemiyete yardım işlerini organize etmiş ve faaliyetleri hakkında Köroğlunda makaleler yazmıştır.³

Hasan Fehmi (Turgal) (2 Ocak 1883 - 30 Mayıs 1939)

Sofya civarından göçmen olarak gelen bir aileden olan Hasan Fehmi Uzunköprü'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Uzunköprü'de yaptı. 1894'de İstanbul Fatih'te Abdulgaffar Efendi Medresesinde beş yıl öğrenim görerek icazet aldı. Daha sonra Edirne öğretmen okulunu bitirerek öğretmenlik ve müfettişlik görevinde bulundu. Ayrıca Üsküdar Lisesi Arapça ve Farsça öğretmenliği yaptı. İstanbul yıllarında Şehzâdebaşı İTC başkanlığı yaparak politikaya atıldı. I. Dünya Savaşı yıllarında İTC Katibi olarak Kastamonu'da bulundu. Köroğlu gazetesindeki yazılarında çevrenin her bakımdan medeniyet ve fikir seviyesini yükseltmeye, milli ruhu

³ T.B.M.M Albümü , s.122 ; A. Demircioğlu , A.g.e. , s.19.

oluşturmaya çalışan H. Fehmi müterakede bir yıl tutuklu olarak Bekirağa Bölüğünde kaldı. Daha sonra serbest kalan H. Fehmi Kastamonu'ya dönerek Açıksöz gazetesinde Mili Mücadeleyi savunan yazılarla birlikte şiir ve tarih araştırmaları konularında yazılar yazdı. Zaferden sonra Mustafa Necati tarafından Kütüphaneler Şube Müdürlüğüne getirilen H. Fehmi Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu'nda da görev almıştır.⁴

Hüsnü Bey

Köroğlu gazetesinin sorumlu müdürlüğü görevinde bulunan Hüsnü Bey Yarabcı Mekteb-i İbtidâisi muallim-i evveli olan Hamdi Efendi'nin oğludur. Hüsnü Bey Köroğlu gazetesinin 5. sayısından 109. sayısına kadar sorumlu müdürlüğü yürütmüş ve bu dönem içerisinde yazıları yayınlanmıştır.⁵

İsmail Habib (Sevük) (1892 - 1954)

Edremit'te doğdu. Edremit Rüştîyesini, Bursa İdâdisini bitirdi. İstanbul Hukuk Fakültesinden mezun olunca 1914 yılında Kastamonu Lisesi edebiyat öğretmenliği görevinde bulundu. Milli Mücadele yıllarında Balıkesir'de İzmir'e Doğru ve Kastamonu'da Açıksöz gazetesinin başyazarlığını yaptı.

Kastamonu'ya geldiği tarihten itibaren 1914 - 1918 yılları arasında Köroğlu gazetesinin başyazarlığını yapan İ. Habib Köroğlu'nun kapanması üzerine 24 Kasım 1918'de Yeşil Ilgaz adlı haftalık bir gazete çıkardı. 14 sayı çıkan Yeşil Ilgaz'ın kapanmasından sonra Milli Mücadele döneminde çıkan Açıksöz gazetesinde yazmaya başladı.

Ankara Lisesi'ne tayininin çıkması üzerine Kastamonu'dan ayrılan İsmail Habib'in orada Yenigün, Hakimiyet-i Milliye, Cumhuriyet gazetelerinde yazıları yayınlandı.

⁴ A. Demircioğlu , A.g.e. , s.21 -22 ; Köroğlu ; Yıl:8 , Nu:398 , (12 Kanun-ı sani 1332) , s.2 ; Açıksözcü , A.g.e. , s.86.

⁵ Köroğlu , Yıl:1 , Nu:46 , (15 Teşrin-i evvel 1325) , s.3.

Edirne ve Antalya'da Milli eğitim müdürlüğü yapan İ. Habib T.B.M.M.'nin 7. döneminde de Sinop Milletvekili olarak görev almıştır.⁶

Köroğlu gazetesinde eğitim,dış politika,sosyal ve siyâsi konulu 36 makalesini tespit edebildiğimiz İ. Habib'in gazetede bir de "Kadınlık - Erkeklik" adlı iki sahnelik tiyatro eseri vardır.

Mehmet Besim (1878 - ?)

Kastamonu doğumlu olan Fazlızâde Mehmet Besim İTC'nin yayın organı Köroğlu gazetesinin ilk dört sayı sorumlu müdürlüğünü yaptı. Daha sonra Meclis-i Mebusan Birinci Mümeyyizliğine tayin olunup gazeteden ayrılarak İstanbul'a gitti.

Osmanlı Meclis-i Mebusanı 4. döneminde Kastamonu milletvekili olarak bulundu. Köroğlu'ndan önce Kastamonu gazetesinde de yazıları yayınlanan M. Besim, T.B.M.M.'nde de I. dönem Kastamonu milletvekili olarak görev yaptı.⁷

Mehmet Vahdeti

Yüzbaşı rütbesi ile Kastamonu'da bulunan Vahdeti, Köroğlu gazetesinde çıktığı günden itibaren (17 Aralık 1908) görevi gereği ayrıldığı 1910 yılına kadar düzenli olarak makaleler yazmıştır. Kastamonu'nun fikrî olarak aydınlanmasına yönelik eğitim, kültür ve sosyal içerikli makaleler yazan M. Vahdeti aynı zamanda bir müddet Kastamonu İl Meclis-i Umûmi Heyet İdare Başkanlığı da yapmıştır.⁸

⁶ Gövsa , A.g.e. , s.352 ;T.B.M.M. Albümü ,s.215 ; A. Demircioğlu ; A.g.e. ,s.29 - 31 ; Köroğlu , Yıl:9 , Nu:453 , (28 Şubat 1334) , s.1 ; Hüsnü Açıksozcü , İstiklal Harbinde Kastamonu , Kastamonu ,1933, s.85 ; Peker , A.g.e. , s.408.

⁷ T.B.M.M. Albümü , s.44 ; A. Demircioğlu , s.35 - 36.

⁸ Köroğlu ; Yıl:1 , Nu:42 , (17 Eylül 1325) , s.4 ;Köroğlu , Yıl:2 , Nu:62 , (5 Şubat 1325) , s.2.

M. Şevket

Köroğlu gazetesin'de M. Şevket veya Daday'lı Şevket imzası ile yazıları yayınlanmıştır. Hayatı hakkında bilgi edinemediğimiz M. Şevket hakkında yalnızca Darülmualiminin Malumat-ı Kanûniye öğretmenliği yaptığı ve Kastamonu Dava Vekilliği görevinde bulunduğu tespit edebildik.

M. Ragıp

1908 - 1909 yılları arasında Erkân-ı Harp Kaymakamı olarak Kastamonu'da görev yapmıştır. Bu süre İçerisin de Köroğlu gazetesinde yazıları yayınlanan M. Ragıp, Mayıs 1909 tarihinde tayin olunması üzerine Kastamonu'dan ayrılmıştır.⁹

Nureddin Dede

Hayatı hakkında pek bilgi bulunmayan Nureddin Dede Kastamonu'da bulunan Mevlevî Dergâhı'nın dedelerinden olup Köroğlu gazetesinin 109.sayısından 138.sayısına kadar sorumlu müdürlüğünü yapmıştır. Belediye hakkında yayınlanan yazılarından dolayı aleyhinde açılan hareket davasında iki altın para cezası ile yüzyirmi kuruş mahkeme masrafı ödemeye mahkum olmuştur. Bu mahkumiyet Kastamonu basın tarihinin ilk para cezasıdır.¹⁰

Tahir Karaoğuz (1898 - ?)

Safranbolu'da 1898 yılında doğan Tahir Karaoğuz Kastamonu Lisesi mezunudur. Daha lisede öğrenci iken Türk Gücü Derneğine kaydolmuş ve 1913 yılından itibaren Köroğlu gazetesinde şiirleri yayınlanmıştır. Daha sonra çıkan Açıksöz gazetesinde de yazıları yayınlanan Karaoğuz, Zonguldak'ta bir matbaa kurarak Doğu

⁹ Köroğlu , Yıl:1 , Nu:24 , (14 Mayıs 1325) , s.1-2.

¹⁰ A. Demircioğlu , A.g.e. , s.47 - 48.

isimli bir gazete yayınlamıştır. Nahiye müdürlüğü görevi de yapan Karaoğuz basın şeref kartı sahibi olup Türk Büyükleri Anma Cemiyeti Başkanlığı yapmıştır.¹¹

Yusuf Niyazi

Köroğlu'nun yazar kadrosu içerisinde olmamakla birlikte Köroğlu'nda edebî ağırlıklı şiirlerini tespit ettiğimiz Y. Niyazi, 1910 - 1929 yılları arasında Kastamonu'da yayımlanan Nazikter, Şûle, Çalçene ve İnebolu gazetelerinde yazılar yazmıştır. Hayatı hakkında bilgi edinemediğimiz Y. Niyazi; Nazikter, Şûle, Çalçene ve İnebolu gazetelerini kendisi yayınlamıştır. Nazikter ve Çalçene aynı zamanda lakabı olan Niyazi; gazetesini Kastamonu, Daday İnebolu ve Cide de idare edip son yıllara ait sayıları İstanbul'da bastırması ve 1929 yılında Kastamonu'dan ayrılmıştır. 1910 tarihinde Cide tahrirat kâtipliğine tayin olan Yusuf Ziya memur olduğu için gazeteyi değişik ilçelerden idare etmiştir.¹²

Ziya (Demircioğlu) (1891 - 15 Mart 1970)

Kastamonu'da doğdu. Kastamonu İdâdisini bitirdi. İlk şiir ve yazılarını 1909 yılından itibaren Köroğlu gazetesinde Arif Efendizâde Ziya imzasıyla yayınladı. Bu dönemde Kastamonu'da yayımlanan Kastamonu, Zafer ve Şûle gazetelerinde de şiirleri yayınlanmıştır. 1919 yılından itibaren Dârülhilâfe Medresesi'nde, Erkek Sanat Mektebi'nde tarih, coğrafya, türkçe, hüsnü hat öğretmenlikleri yaptı. 1940 yılında Doğrusöz gazetesinin sahibi olarak basın çalışmalarını sürdürdü. 1946'da memuriyetten emekliye ayrıldı. 1958'de matbaacılığı bırakıp İstanbul'a yerleşti.¹³

¹¹ A. Demircioğlu , A.g.e. , s.59 ; Köroğlu , Yıl:8 , Nu: 388 , (3 Teşrin-i sani 1332) , s.2.

¹² A. Demircioğlu , A.g.e. , s.64 - 66 ; Köroğlu , Yıl:3 , Nu: 111 , (27 Kasım 1326) , s.4.

¹³ A. Demircioğlu , A.g.e. , s.66-67.

4.2. İTC KASTAMONU MİLLETVEKİLLERİNİN BİYOGRAFİLERİ

1908-1918 yılları arasında Kastamonu Milletvekili olarak bulunan kişilerin biyografileri ayrı bir araştırma konusu teşkil ettiği için araştırmamızda sadece Köroğlu gazetesi ve tezimizde adı geçen İTC Kastamonu Milletvekillerinin biyografilerini aşağıya aldık.

Yusuf Kemal (Tengirşek) (1878 - 15.04.1969)

Boyabat'ta doğdu. Hasan Raci'nin oğludur. Kastamonu'da yayınlanan Açıksöz gazetesinin şâir ve yazarlarından Abdülhat Nuri'nin kardeşidir. Askerî Tıbbiye'nin birinci sınıfından ayrılmış, İstanbul Hukuk Fakültesini bitirmiş, Paris'te hukuk alanında çalışmaları sonunda iktisat alanında doktora yapmıştır. Osmanlı Meclis-i Mebûsunda I. ve IV. dönem Kastamonu Milletvekilliği T.B.M.M. I. dönem Kastamonu, II., III, IV., V, VI, VIII. dönem Sinop Milletvekilliği yapmıştır. 1908 meclisinde İTC Kastamonu milletvekilliği yapan Yusuf Kemal 1909 yılında Avrupa'ya gittiği yıllarda Köroğlu gazetesinin Avrupa muhabirliğini de üstlenmiştir. Hukuk Mektebi öğretmenliği, Adliye Nezareti Müsteşarlığında bulunmuş, T.B.M.M. döneminde Londra Büyükelçiliği, Ekonomi, Adliye ve Dışişleri Bakanlığında da bulunmuştur.¹⁴

Necmettin (Kocabaş) (1875 - 1948)

Safranbolu'lu Şeyhülislâm Turşucuzâde Ahmet Muhtar Efendi'nin oğludur. Hukuk Mektebi mezunudur. Necmettin Molla diye de bilinir. Hakimlik ve savcılık yaptı. İT'nin önde gelen yöneticilerindendir. II. Meşrutiyetten sonra Bağdat Valiliğine getirilmiş bu görevde iken Yusuf Kemal (Tengirşek)'in Avrupa'ya gitmesi üzerine boşalan Kastamonu milletvekilliğine seçimlerde adaylığını koymuş ve seçilmiştir.

¹⁴ "Boyabadlı Yusuf Kemal" ;Köroğlu ; Yıl:1 , Nu:41 , (10 Eylül 1325) , s.2 ;T.B.M.M. Albümü , s.45 ; Gövsa , s.378 ; Açıksözcü , s.99 ;A.Demircioğlu; s.4 ; E. Semih Yalçın , "Yusuf Kemal Tengirşek" , Kurtuluş Savaşına Yön Verenler , Ankara , 1994 , s.103-117.

Adliye Nazırlığı (1909) ve bir süre Şûra-yı Devlet Reisliği görevinde bulunmuştur. Meclis-i Mebûsan ve T.B.M.M.'nde Kastamonu Milletvekili olarak bulunmuştur.¹⁵

Ahmet Mahir (1861 - 26.10.1925)

Kastamonu doğumludur. Son devir Osmanlı şâir, ulema ve siyaset adamlarındandır. Seyyid Hafız Mehmet Said'in oğludur. 1908 Meclisinde I ve III. dönem ve T.B.M.M. II. dönem Kastamonu milletvekilliği yapmıştır. Darülfünun İlahiyat Fakültesinde tefsir ve kelam dersleri vermiştir. Hukuk müşavirliği yapmıştır. Meclis-i Mebusan II. Başkanlığında da bulunmuştur.¹⁶

İsmail Mahir

1908 Meclisin'de İTC Kastamonu Milletvekilliği yapmıştır. Bu sıralarda Kastamonu'da verdiği konferanslarla tanınmıştır. Eğitim alanında çalışmaları ile bilinen İ. Mahir; Mekteb-i Sultânî, Darülmuallimin, Ziraat Mektebi gibi okulların açılması için çalışmıştır. Selânik Darülmuallimini ile Sanayi Mektebi Müdürlüğünde de bulundu.¹⁷

Mehmet Besim (Fazıloğlu) (1878-?)

Kastamonu'da doğdu. Köroğlu gazetesinin ilk dört sayı sorumlu müdürlüğünü yaptı. Osmanlı Meclis-i Mebûsan IV. dönem ve T.B.M.M. I. Dönem Milletvekilliği görevinde bulundu.¹⁸

¹⁵ **Köroğlu** ; Yıl:4 , Nu:156 , (15 Mart 1328) , s.2 ; **Köroğlu** ; Yıl:1 , Nu:41 , (10 Eylül 1325) , s.2 ; Şerif Paşa ; **Bir Muhalifin Anıları** ; Nehir Yay. , İstanbul , 1990 , s.120.

¹⁶ Abdülkerim Abdülkadiroğlu , “Ahmet Mahir Efendi'nin İstanbul hayatı , Vergi İcâzetler ve üç Eseri ile El Yazısı Hatıratı Üzerine Notlar” ; **Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu Tebliğler** ; Kastamonu , 1988 , s.71 - 82 ; T.B.M.M. Albümü ; s.92 ; **Köroğlu** ; Yıl:3 , Nu:111 , (27 Kanun-ı sani 1326) , s.2 ; **Köroğlu** ; Yıl:4 , Nu:156 , (15 Mart 1328) , s.2.

¹⁷ **Köroğlu** ; Yıl:4 , Nu:156 , (15 Mart 1328) , s.2 , **Köroğlu** ; Yıl:4 , Nu:151 , (9 Şubat 1327) , s.2

¹⁸ Bkz. Köroğlu gazetesi yazarlarının biyografileri , s.103.

Hüsnü Bey (1871 - 1929)

Hüseyin Hüsnü Kastamonu'da doğdu. Kuşakçıoğlu ailesindendir. Meşrutiyetin ikinci meclisinde İTC Kastamonu Milletvekili olarak bulunmuştur. İlmiye mesleğine mensup olan Kastamonu'lu bir zatın oğludur. Yirmi yıl müddetle Mekteb-i İdâdi ve Sultânî'de öğretmenlik yaptı. Muhasebecilik, müfettişlik, Mekteb-i Sanayi müdürlüğünde bulundu. Milli Eğitim Müdürlüğü Başkâtipliği ve Mekteb-i idâdi'de matematik öğretmenliği yaptı. I. Dünya Savaşı yıllarında Maarif Nezareti Özel Kalem Müdürlüğünde bulundu. İstanbul Darülhilâfe Medresesi Müdürü iken vefat etti.¹⁹

Hasan Fehmi (Tümerkan) (1875 - 10.02.1953)

Hacı Hüseyinoğlu Sinop Acara doğumludur. Medrese ve hukuk tahsili yaptı. 1908 Meclisinde İTC Sinop milletvekilliğinde bulundu. Meşihat Dairesinin tasfiyesindeki yararlılığı ve İT'nin sarıklı mebusları arasında yeni fikirlere çabuk uyar olması yüzünden tanınmıştır. Hukuk, Maarif ve Darülfünun müderrisi olan Hasan Fehmi, T.B.M.M. II. Dönem Kastamonu Milletvekilliği yapmıştır. Ceviz Ağacı, Hikmet-i Teşri ve Kürsi-i İslâmdan Bir Hitabe adlı eserleri vardır.²⁰

Ahmet Şükrü (1875 - 3.11.1926)

Kastamonu doğumludur. Müderris Şeyh Şemsi Efendi'nin oğludur. Meclis-i mebusan III. Dönem Kastamonu milletvekilliği yapmıştır. Maarif ve Posta müdürlüğü, Trabzon valiliği görevinde bulunan A. Şükrü; T.B.M.M. II. Dönem Kocaeli Milletvekilliği yapmış, 1926 tarihinde idam edilmiştir.²¹

¹⁹ **Köroğlu** ; Yıl:4 , Nu:156 , (15 Mart 1328) , s.2 ; **A. Demircioğlu, A.g.e.** ; s.29.

²⁰ **T.B.M.M. Albümü** , s.93 ; **Gövsâ , A.g.e.** ; s.134.

²¹ **Köroğlu** ; Yıl:1 , Nu:40 , (3 Eylül 1325) , s.2 ; **Köroğlu** ; Yıl:3 , Nu:136 , (28 Temmuz 1327) , s.2 ; **T.B.M.M. Albümü** , s.96.

SONUÇ

1908 tarihinden itibaren İttihatçılar, Osmanlı toplumunun dokusunda değişiklik ihtiyacını farketmişlerdi. 1913 yılından itibaren ise toplum yapısını değiştirmeye yönelik kapsamlı düşüncelerini tamamiyle fiiliyata geçirdiler. Bunun için fikirlerinin yayılmasında bir araç olmak üzere ülke genelinde birbiri ardınca gazeteler çıkardılar.

Köroğlu gazetesinin 17 Aralık 1908 tarihinde yayına başlaması ve 31 Ekim 1918 yılında kapanması, İttihat ve Terakki'nin ülke genelinde uyguladığı basın politikasının sadece Kastamonu'ya özgü bir örneğini oluşturmaktadır.

1913-1918 yılları arasında beş yıl süre ile İttihat ve Terakki yönetime tamamen hakim olmuştur. Bu dönem içerisinde başka bir siyâsi örgütlenmeye müsaade edilmemiştir. Ancak İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne bağlı olarak çeşitli dernekler açılmıştır. Bunlar kültür, yardım ve spor konularından, ticaret ve sanayi şirketleri, esnaf teşekkülleri, meslekî cemiyetler gibi ekonomiye değin geniş bir kapsayıcılık oluşturmaktadır. Bu çerçevede Kastamonu'da da esnaf cemiyetleri, yardım ve spor dernekleri kurulmuş ve faaliyet göstermişlerdir. İktisâdi alanda yürütülen faaliyetlerin etkisi Kastamonu'da çabuk görülmüştür. "Millî İktisat" fikirlerinin etkisi ile ekonomik alanda Kastamonu'da bir canlılık görülmektedir. Özellikle bu fikir etrafındaki çalışmalar sonucunda Kastamonu'da şirketlerin sayısında artış olmuş ve özel sermayeye ait girişimler de hızlanmıştır. Bu dönem içerisinde Köroğlu gazetesi etrafında toplanan aydınların Millî İktisat fikrini topluma maletmedeki çabaları sonuçlarını vermiştir.

Köroğlu gazetesinin Kastamonu'daki yerini belirtmek gerekirse şunlar söylenebilir: Bir defa Kastamonu Vilayetinin ilk özel gazetesidir. Kastamonu basın hayatına bu yönüyle yeni bir çehre kazandırmıştır. Aydınlar, gazete etrafında toplanarak fikirlerini daha geniş kitlelere yayma imkanına kavuşmuşlardır. Gazete İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yayın organı olarak kurulmuş olmasından dolayı Meşrutî idarenin ve iktidarın sözcülüğünü yapmıştır. Toplum hayatındaki cemiyetleşme sürecini oluşturma ve hızlandırmada Kastamonu'da kurulan dernek ve

cemiyetler desteklenmiştir. Gazete aracılığıyla İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin propagandası yapılmış, Kastamonu'nun siyasi ve sosyal hayatı etkilenmiştir. Ayrıca ziraat, sanat, ticaret, sanayi, sağlıkla ilgili genel ve yerel girişimler yapılan yayınlarla desteklenmiştir. Köroğlu gazetesinde eğitim konusuna özellikle duyarlılık gösterildiği görülür. İttihatçıların genel politikasına uygun olarak toplumun bütün kesimini içerisine alan bir eğitim anlayışı yayınlarına yansımıştır.

Bütün bunların ötesinde gazetede; millet, milliyet kavramlarına getirilen açıklık ile, bu fikirlerin sağlıklı bir şekilde topluma yayılmasında gösterilen duyarlılık, Osmanlılıktan Milli Devlete geçiş sürecinde üstlendiği fonksiyon açısından önemli yer tutmaktadır. Tabii gazetenin bütün bu yayınları, İTC ile olan bağından dolayı İTC'nin Kastamonu'daki faaliyetleri ile özdeş düşünülmelidir.

Türkçü aydınlar tarafından çıkarılan Türk Yurdu, Türk Sözü, Bilgi Mecmuası gibi süreli yayınların dönem içerisindeki fikrî faaliyetlerde özellikle 1913-1918 yılları arasında Köroğlu gazetesinin yayın politikasında ufkunu oluşturan yayınlar olarak görmekteyiz. Ziya Gökalp ve M. Emin Yurdakul'un fikirlerinin Köroğlu gazetesindeki makale ve şiirlere yansıdığı görülmektedir. Tahir Karaoğuz şiirlerinde M. Emin Yurdakul'u ve Ziya Gökalp'i örnek almıştır. İ. Habib Sevük Kastamonu İttihat ve Terakki Şubesinde verdiği konferanslarda ve yazılarında milliyetin hissiyatta tecelli ettiğini belirtip, yalnız ırkî birliktelik görüşünü reddederken Ziya Gökalp'in düşünceleriyle bağdaşmaktadır. Yine A. Talât Onay; Necip Asım ve Hamdullah Suphi'nin etkisinde yetişmiş olmakla 1910-1911 yıllarda Kastamonu'da bulunmuş ve Türkçülük fikri etrafında yayınlar yapmıştır.

Köroğlu gazetesini yazar kadrosundan Ahmet Talât Onay, İsmail Habib Sevük, Tahir Karaoğuz, Fazıl Berki Tümtürk gibi kişiler Kastamonu'da bulundukları süre içerisinde yazdıkları makale ve şiirler ile, Türk Milliyetçiliğinin devlet ve toplum hayatındaki oluşum sürecine katkıda bulunmuşlardır. Osmanlı dönemi Türk milliyetçiliği hareketinin (ister İttihat ve Terakki içerisinde, ister dışında olsun) bir tepki ve kültür milliyetçiliği hareketi olmaktan kurtarılması sürecinde, sırf bir aydın

hareketi olmaktan çıkarılıp Köroğlu gazetesi aracılığıyla yerel seviyede dile getirilmesini sağlamışlardır.

Siyâsi manâda, son dönem İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin içerisindeki Türkülerin, İttihat Terakki'nin resmi ideolojisine paralel olarak yaptıkları çalışmalar dikkate alındığında Kastamonu'da (gerek siy s , gerekse sosyal ve iktisâdi alanda) istenilen sonuçların alındığı görülmektedir.

Araştırmada ortaya konulan bilgiler açısından bakıldığında Milli Mücadele hareketinin, Türkün varolma savaşı verdiği zor şartlarda Türk milliyet ili ine dayanması, bu fikirlerin son dönem Osmanlı toplum hayatında yerleşmiş olduğunun işaretidir. Kastamonu'da milli mücadele hareketine gösterilen yakınlık, ilgi, fedakârlık ve çalışmada, milli mücadelede Kastamonu basınının aktif durumunda, Köroğlu gazetesi etrafında toplanmış kadronun (1908-1918 yılları arasında İTC'nin çalışmalarının) rolü olmuştur.

Sonuç olarak, İttihat ve Terakki Partisi'nin siyâsi hayattan çekilmesi ve 5 Kasım 1918 tarihinde kendi kendisini feshetmesinden sonra, Köroğlu gazetesi de kapanmıştır. İttihat ve Terakki Partisi nasıl "Teceddüt Fırkası"na dönüşmüş ise, Köroğlu da yerini "Yeşil Ilgaz"a bırakmış, fakat dönemin siyâsi havası içerisinde o da kısa bir süre sonra kapanmıştır.

Osmanlı Devletinde son dönem siyâsi olayları karşısında İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin politikasına paralel olarak gazeteye yansıyan Türk milliyetçiliği fikri, Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasıyla tamamen devlet ve toplumsal hayata dönük  a daş, ilerici, birleştirci bir bütünlük kazanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

1. KİTAPLAR

- Açıksözcü, Hüsnü, **İstiklal Harbinde Kastamonu**, Kastamonu Vilâyet Matbaası, Kastamonu, 1933
- Ahmad, Feroz, **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, (Çev. Yavuz Alogan), Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1995
- _____, **İttihatçılıktan Kemalizme**, (Çev. Fatmagül Berktaş), Kaynak Yayınları:62, Sistem Ofset, İstanbul, 1996
- _____, **İttihat ve terakki 1908-1914**, (Çev. Nuran Yavuz), Kaynak Yayınları:19, Sistem Ofset, İstanbul, 1995
- Ahmet Talât Onay, (Haz. Cemâl Kurnaz), **Kültür Bakanlığı Yayınları:1226**, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1990
- _____, **Milli Mücadele Yazıları**, (Haz. Cemâl Kurnaz - Şefika Kurnaz), M.E. Basımevi, İstanbul, 1995
- _____, **Eski Türk Edebiyatında Maznunlar**, (Haz. Cemâl Kurnaz), Türk Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1993
- Akçura, Yusuf, **Üç Tarz-ı Siyaset**, T.T.K. Basımevi, Ankara, 1976
- Akşin, Sina, **Jöntürkler ve İttihat ve Terakki**, İstanbul, 1987
- Bayraktutan, Yusuf, **Türk Fikir Tarihinde Modernleşme, Milliyetçilik ve Türk Ocakları**, Kültür Bakanlığı Yayınları:1835, Ankara, 1996
- Bayur, Y. Hikmet, **II. Meşrutiyet Devri Üzerinde Bazı Düşünceler**, T.T.K. Basımevi, Ankara, 1959
- Birinci, Ali, **Hürriyet ve İtilaf Fırkası**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1990

- Boratav, Korkut, **Türkiye İktisat Tarihi 1908-1985**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1995
- Bozkurt, Gülnihal, **Alman - İngiliz Belgelerinin ve Siyasi Gelişmelerin Işığında Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukuki Durumu 1839-1914**, T.T.K. Basımevi, Ankara, 1989
- Çay, Abdulhalûk M., **Türk Ergenekon Bayramı Nevruz**, T.K.A.E. Yayınları:119, Ankara, 1993
- Demircioğlu, Aziz, **100 Yıllık Kastamonu Basını 1872-1972**, Doğrusöz Matbaası, Kastamonu, 1973
- _____, **100 Yıllık Kastamonu Basınında Kim Kimdir 1872-1972**, Doğrusöz Matbaası, Kastamonu, 1980
- Demircioğlu, M. Ziyaeddin, **Kastamonu'da Meşrutiyet Nasıl İlan Edildi**, Doğrusöz Matbaası, Kastamonu, 1968
- Eski, Mustafa, **31 Mart Olayının Kastamonu'daki Yankıları**, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1991
- _____, **Mustafa Necati Bey'in Kastamonu'daki çalışmaları**, Kastamonu Eğitim Yüksekokulu Yayını No:4, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1990
- Gerçek, Selim Nüzhet, **Türk Matbaacılığı I**, Devlet Matbaası, İstanbul, 1939
- Gövsa, İ. Alaeddin, **Türk Meşhurları Ansiklopedisi**, Yenigün Neşriyat
- Kansu, Aykut, **1908 Devrimi**, (Çev. Ayda Erbal), İletişim Yayınları, İstanbul, 1995
- Kastamonu İl Yıllığı 1973**, Cezaevi Matbaası, Ankara, 1973
- Karal, E. Ziya, **Osmanlı Tarihi**, C. VIII, T.T.K. Basımevi, Ankara, 1978
- Koçer, H. Ali, **Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923)**, M. E. Basımevi, İstanbul, 1991

- Kuran, Ahmet Bedevi, **İnkılâp Tarihimiz ve İttihad ve Terakki**, Tan Matbaası, İstanbul, 1948
- Kurnaz, Şefika, **II. Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını**, M. E. Basımevi, İstanbul, 1996
- Levend, Agâh Sırrı, **Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri**, TDK Yayınları, A.Ü. Basımevi, Ankara, 1972
- Lewis, Bernard, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, (Çev. Metin Kıratlı), T.T.K. Basımevi, Ankara, 1984
- Mardin, Şerif, **Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895-1908**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1993
- Ömer Seyfettin, **Türklük Üzerine Yazılar**, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1993
- Önder, Ali Rıza, **Kayseri Basın Tarihi**, Ankara, 1972
- Peker, Nurettin; **İstiklâl Savaşı, Resim ve Vesikalarla İnebolu Havalisi Deniz ve Kara Harekatı**; Gün Basımevi, İstanbul, 1955
- Ramsaur, E. E., **Jön Türkler ve 1908 İhtilâli**, (Çev: Nuran Yavuz), Sander Yayınları Nu:4, Sümbül Basımevi, İstanbul, 1982
- Sarınay, Yusuf, **Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları, 1912-1931**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1994
- _____, **Atatürk'ün Millet ve Milliyetçilik Anlayışı**, TKAE Yayınları: 106, Ankara, 1990
- Sevük, İsmail Habib, **O Zamanlar**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Nu:5, DSİ Matbaası, Ankara, 1981
- Şapolyo, Enver B., **Ziya Gökalp İttihat Terakki ve Meşrutiyet Tarihi**, Güven Matbaası, İstanbul, 1943
- Şemin, Refia, **Eğitim ve Öğretim Problemlerimiz**, İ.Ü. Yayınları, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, 1973

Şerif Paşa, Bir Muhalifin Anıları, Nehir Yayınları, İstanbul 1990

T.B.M.M. Albümü 1920-1973, (Haz. Kazım Öztürk), Önder Matbaası, Ankara, 1973

Tezcan Yılmaz, İstiklâl Savaşı ve Kastamonu, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1996

Toprak, Zafer, Türkiye'de Milli İktisat 1908-1918, Yurt Yayınları, Olgaç Matbaası, Ankara, 1982

Trak, Selçuk, İktisat Tarihi, Dizerkonca Matbaası, İstanbul, 1973

Tunaya, T.Zafer, Amme Hukukumuz Bakımından İkinci Meşrutiyetin Siyasi Tefekküründe İslâmcılık Cereyanı, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1954

_____, **Hürriyetin İlânı II. Meşrutiyetin Siyasi Hayatına Bakışlar**, Baha Matbaası, İstanbul, 1959

_____, **Türkiye'de Siyasi Partiler 1859-1952**, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul, 1952

Tuncay, Mete, "Siyasi Tarih 1908-1923", **Türkiye Tarihi**, C. IV, Cem Yayınevi, Engin Matbaacılık, İstanbul, 1995

Turan, Refik - Safran, Mustafa - Yalçın, E. Semih - Şahin, Muhammed, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1994

Türkiye Kültür ve Sanat Yıllığı 1988, Türkiye Yazarlar Birliği Yayını: 7, Feryal Matbaacılık, Ankara, 1988

Yaman, Talat Mümtaz; Kastamonu Tarihi; Ahmet İhsan Matbaası, İstanbul, 1935

Zürcher, Erik Jan, Milli Mücadelede İttihatçılık, (Çev: Nüzhet Salihoğlu), Bağlam Yayınları, Eslek Matbaası, Ankara, 1987

2. MAKALELER

A.Behzad, "Osmanlılık Düşmanları", **Köroğlu**, Yıl:3, Nu:133, (7 Temmuz 1327), s.1

_____; "Ân-ı Temil"; **Köroğlu**, Yıl:3, Nu:142, (29 Eylül 1327), s.1

Abdul, "Bulgar Vaziyeti", **Köroğlu**, Yıl:2, Nu:60, (21 Kanun-ı sani 1325), s.1

Abdülkadiroğlu, Abdulkerim, "Ahmet Mahir Efendi'nin İstanbul Hayatı, Verdiği İcâzetler ve Üç Eseri ile El Yazısı Hatıratı Üzerine Notlar", **Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu Tebliğler**, Kastamonu, 1988, s.71-82

A. D. "Balkan Bulutları", **Köroğlu**, Yıl:5, Nu:238, (12 Kanun-ı evvel 1329), s.1

Ağar, Ömer Kemal, "Köroğlu Gazetesi", **Doğrusöz**, (1 Temmuz 1972)

_____, "Köroğlu -Zafer Mücadelesi", **Doğrusöz**, (17 Nisan 1971)

_____, "Köroğlu -Zafer Mücadelesi", **Doğrusöz**, (2 Nisan 1971)

_____, "Serbaz Gazetesi", **Doğrusöz**, (1 Haziran 1972)

_____, "Serbaz Gazetesi", **Doğrusöz**, Nu:6928, (19 Mayıs 1972)

Ahmet Talât; "İttihad Edelim"; **Köroğlu**, Yıl:2; Nu:53, (3 Kanun-ı sani 1325), s.4

_____, "Kastamonu İdâdisi Şakirdânına", **Köroğlu**, Nu:55, (17 Kanun-ı evvel 1325), s.1-2

_____, "Darbe-i Teşvik Çankırı'lılara", **Köroğlu**, Nu:105, (16 Kanun-ı evvel 1326), s.3-4

Ahmet Mahir; "İttihad"; **Kastamonu**; Nu:1793, (9 Haziran 1909), s.4

Ahmet Hikmet; "Altun Ordu", **Köroğlu**, Yıl:3, Sayı:120, (7 Nisan 1327), s.2 - 3

A. H. "Hayat-ı İktisâdiye", **Köroğlu**, Yıl:9, Nu:425, (9 Ağustos 1333), s.1-2

Arif Efendizâde Ziyaeddin; "İstikbâl Düşüncesi"; **Köroğlu**; Yıl: 8, Nu:371,
(7 Temmuz 1332), s.2

Aytekin, Halil, "Cumhuriyetin Devraldığı Kastamonu Eğitim Müesseseleri",
Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu Tebliğler,
Kastamonu, 1988

Aziz;"Vatan,Vatana Muhabbet"; **Kastamonu**;Nu:1812,(20 Teşrin-i evvel 1909),
s.4

"Bizim Suâlimiz"; **Köroğlu**; Yıl:1, Nu:5, (14 Kanun-ı Sani 1909), s.1

"Bu Gün Neler Yapmalı";**Köroğlu**;Yıl:1, Nu:52, (9 Kanun-ı evvel 1909), s.1 - 2

Dündar, "Hülasâ-i Vukuat-Sulh", **Köroğlu**, Yıl:9, Nu:450, (6 Şubat 1334), s.1

_____ ; "İktisâd-i Milli";**Köroğlu**;Yıl:8, Nu:385,(13 Teşrin-i evvel
1332),s.1

Emin Refi; "Niçin Çalışmalıyız"; **Köroğlu**; Yıl:4, Nu:166, (23 Mayıs 1328), s.1

Eski, Mustafa, "Kastamonu'da Basın- Yayın Çalışmaları Tarihi", **Türk Dili**,
Sayı:527, (Kasım 1995), s.1226

Fazıl Berki; "Hareket Ordusu"; **Köroğlu**; Yıl:1; Nu:27, (17 Haziran 1909), s.3

_____, **Köroğlu**, Yıl:1, Nu:27, (4 Haziran 1325), s.3

"Girit'teki Ehl-i İslâmın Arzı", **Köroğlu**, Yıl:1, Nu:25, (21 Mayıs 1325), s.2;

"Girit", **Köroğlu**, Yıl:1, Nu:35, (30 Temmuz 1325), s.1

"Girit" **Köroğlu**, Yıl:1, Nu:37, (13 Ağustos 1325), s.1

"Girit-Rusya", **Köroğlu**, Yıl:2, Nu:81, (17 Haziran 1326), s.4

H. Cemâl; "Türkler Neden Sukût Ediyor"; **Köroğlu**; Yıl: 8, Nu:379,
(1 Eylül 1332), s.1-2

_____ ; "Türkün Tutacağı Yol", **Köroğlu**, Yıl:8, Nu:375, (4 Ağustos 1332)

H.H. "Türk'ün Asâleti", **Köroğlu**, Yıl:8, Nu:395, (22Kanun-ı evvel 1332), s.2

“Hanımlar İş Yurdu”; **Köroğlu**; Yıl:9, Nu:414, (17 Mayıs 1333), s.1

Hasan Hami; “Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti Kastamonu Merkezi Kulüpleri Mensûbiyetine “; **Köroğlu**;Yıl:1, Nu:11, (25 Şubat 1909), s.1 - 2

_____; **Köroğlu**; Yıl:1, Nu:9, (11 Şubat 1909), s.1-2

Hatibzâde Mehmet; “Türklüğümüzü Bilelim”; **Köroğlu**, Yıl:3, Nu:150, (2 Şubat 1327), s. 3-4

“Hülâsa-i Vukûat”; **Köroğlu**; Yıl:9, Nu: 409, (12 Nisan 1333), s.1

“Hürriyet ve İtilaf Fırkası ve İtalyanlar”; **Köroğlu**;Yıl:4, Nu:154,(1 Mart 1328), s.3

Hüsnü; “Tembellik”; **Köroğlu**; Yıl: 1, Nu: 1, (17 Aralık 1908), s. 2 - 3

Hüsnü, “Bizde Esnafılık”; **Köroğlu**; Yıl:1, Nu: 28, (24 Haziran 1909), s. 3 -4

İbnül İshak Fevzi, “Manzûme-i Milliye”, **Köroğlu**, Yıl:1, Nu:8, (22 Kanun-ı sani 1324), s.2

“İktisâdi Fikirlerimiz”; **Köroğlu**; Yıl: 2, Nu:82 (24 Haziran 1326), s. 2 - 3

“İktisâdi Dertlerimiz”; **Köroğlu**; Yıl:6, Nu:253, (26 Mart 1330) s.3-4

İsmail Habib,“İki İndiham-Rusya”, **Köroğlu**,Yıl:9, Nu:440,(29 Teşrin-i sani 1333), s.1-2

_____, “Rusya Çekildi”, **Köroğlu**, Yıl:9, Nu:451, (13 Şubat 1334), s.1

_____, “Mesud Bir Sulh”, **Köroğlu**, Yıl:9, Nu:454, (7 Mart 1334), s.1

_____, “Yeni Sadrazam”, **Köroğlu**,Yıl:8, Nu:400, (28 Kanun-ı sani 1332), s.2

_____, “Kadınlığın Yükselmesi”, **Köroğlu**, Yıl:8, Nu:355, (17 Mart 1332), s.1-2

_____, “İngiltere ve Biz” **Köroğlu**, Yıl:9, Nu:406, (22 Mart 1333), s.1

- _____;"İslâm Komşumuz"; **Köroğlu**;Yıl:9, Nu:444, (27 Kanun-ı evvel 1333), s.1
- _____, "Moskofluğun Hüsranı"; **Köroğlu**, Yıl:7, Nu:352, (25 Şubat 1331), s.1
- _____; "Milletin Zaferi";Yıl:7, Nu:351, (18 Şubat 1331), s.1 - 2
- _____, "İtalya", **Köroğlu**, Yıl:9, Nu:408, (5 Nisan 1333), s.1
- _____; "Milliyet Hakkında Bir Konferans I", **Köroğlu**, Yıl.:9, Nu:436, (1 Teşrin-i evvel 1333), s.1 - 2
- _____; "Milliyet Hakkında Bir Konferans II", **Köroğlu**, Yıl:9, Nu:438, (15 Teşrin-i sani 1333), s.1
- İsmail Tarkan; "Terakkî İçin Milli İdeal Lazımdır", **Köroğlu**, Yıl:5, Nu:239, (18 Aralık 1329), s.1 - 2
- "İtalya'nın Vahşeti Etrafında"; **Köroğlu**; Yıl:4, Nu:168, (6 Haziran 1328), s.2
- "İttihat ve ihtilaf"; **Köroğlu**, Yıl:1, Nu:2, (24 Kanun-ı sani 1908), s.3
- "Kadınlıkta Maarif", **Köroğlu**, Yıl:5, Nu:227, (29 Ağustos 1329), s.3
- Kalender,Bir Levha karşısında", **Köroğlu**, Nu:149, (Kanun-ı sani 1327), s.1
- Karamanlıoğlu, Ali F, "Kültür Tarihimizde Matbaanın Yeri", **Türk Kültürü**, Yıl:IX, Sayı:100, s.311-312
- Kuran, Ercüment, "Türkiye'de Siyasi Düşüncenin Gelişmesi", **Türkeli**, Yıl:2, Nu:70, (30 Temmuz 1997)
- Kurnaz, Cemâl, "Ahmet Talât Onay, Hayatı Eserleri, Şiirleri", **Türk Kültürü**, XXVI / 2 (1989), s.190-203
- _____, "Ahmet Talât Onay'ın Kurtuluş Savaşı ve Atatürk'le İlgili Şiirleri", **H.Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi**, c.3, Sayı:1, (1985)
- M.A. "Küçük Köylerin Tevhid-i Emniyesiyle"; **Köroğlu**; Yıl:8, Nu:377, (18 Ağustos 1332), s.2

“Maarif”; **Köroğlu**; Yıl:1, Nu:10, (18 Şubat 1909), s.4

“Manevi Kuvvetler -Maarif-”; **Köroğlu**; Yıl:1, Nu:10, (18 Şubat 1909), s.3 - 4

“Mazide Kastamonu”, **Yeşil Ilgaz**, Nu:1, (24 Teşrin-i sâni 1334)

Mehmet Fevzi; “Terakki-i Ziraiye - Rehber-i Terakki Şirketleri” **Köroğlu**;
Yıl:1, Nu: 17, (8 Nisan 1909), s.2

Mehmet Vahdeti;”Teceddüd”; **Köroğlu**; Yıl:1, Nu:15, (25 Mart 1909), s.1

_____; “Daima Birlik, Daima Beraberlik”; **Köroğlu**; Yıl:1, Nu:24,
(27 Mayıs 1909), s.2

_____; “Halita-i Tefekkürat”; **Köroğlu**; Yıl:1, Nu:35, (30 Temmuz 1325),
s.1 - 2

_____;”Meşrutiyet Dersleri”;**Kastamonu**; Nu:1814, (8 Teşrin-i sani 1909),
s.4

_____; “Teşebbüs”; **Köroğlu**; Yıl: 1, Nu: 39, (9 Eylül 1909) s. 1 - 2

_____, “Madde ve Manâ”; **Köroğlu**; Yıl:1, Nu: 23, (20 Mayıs 1909); s.1

_____, “Sözdeki Tesir”; **Köroğlu**; Yıl:1, Nu:11, (25 Şubat 1909), s.2 - 4

_____;”Her Şeyden Evvel Cehaletimizi İzâle Edelim”; **Köroğlu**; Yıl:1,
Nu:49, (17 Teşrin-i sani 1909), s.3

_____,“Terakki”;**Köroğlu**;Yıl:1, Nu:28, (24 Haziran 1325), s.1 - 2

_____;”Havas-ı Şebâbet”; **Köroğlu**;Yıl:1, Nu:37,(25 Ağustos 1909) s.1

_____; “Bugünkü Kasatmonu-Mustakbel’de Kastamonu” **Köroğlu** Yıl:1,
Nu:29, (1 Temmuz 1909), s.1 - 2

_____,”Gençlik isteriz”, **Köroğlu**;Yıl:1 Nu:30, (8 Temmuz 1909),
s.1-2

Menekşe Nihal, “Benim Yurdum”, **Köroğlu**, Yıl:8, Nu:402, (9 Şubat 1332), s.2

M. Ziya; “ Hürmette Cehâlet Yakışmaz”; **Köroğlu**; Yıl: 3, Nu:127, (26 Mayıs 1327), s.1

M. Hilmi, "Maarif", **Köroğlu**, Yıl:5, Nu:215, (30 Mayıs 1329), s.4

“Milli İktisat”: **Köroğlu**; Yıl:7, Nu:332, (1 Tesrin-i evvel 1331), s.2-3

M. Kemal; “31 Mart Faciasına Dair”; **Köroğlu**; Yıl:1, Nu:22, (13 Mayıs 1909), s.2-3

M.Nezih;“Osmanlı-İtalya Muharebesi”; **Köroğlu**;Yıl:4, Nu:154, (1 Mart 1328), s.2

M. Ragıb; “İnkılâb-ı Sani”; **Köroğlu**; Yıl:1, Nu:19, (22 Nisan 1909), s.2.

M.Ş.;“Türk’ün Çâre-i Necâtı”, **Köroğlu**,Yıl:8, Nu:384,(6 Teşrin-i evvel 1332), s.1

_____, "Mühim Bir Vazife"; **Köroğlu**;Yıl:8, Nu:383, (22 Eylül 1332), s.1

_____; “ Köylerin Lüzûm-ı Tevhidi”; **Köroğlu**,Yıl:8, Nu:378,(25 Ağustos 1332), s.1

_____; “Türk’ün Çâre-i Necâtı”, **Köroğlu**,Yıl:8, Nu:280,(8 Eylül 1332), s.1

“Müttefikler Muharebesi”, **Köroğlu**, Yıl:5, Nu:219, (27 Haziran 1329), s.3-4

Oktay, Kamil, "Ahmet Talât Onay - Nasıl Türkçü Oldum", **Duygu**, Yıl:1, Sayı:9, (Haziran 1997)

“Osmanlı Kadınları”, **Köroğlu**, Yıl:1, Nu:4, (7 Kanun-ı sani 1909), s.1-2;

Ozanoğlu, İhsan, "Kastamonu Basın Tarihi", **Yeni Kastamonu**, Nu:1821, (29 Ekim 1963)

_____, "Kastamonu Basın Tarihi", **Yeni Kastamonu**, Nu:1820, (28 Ekim 1963)

Ömer Ali;"Maarif Kulübü"; **Köroğlu**;Yıl:1, Nu:17, (8 Nisan 1909), s.1

Ragıb; “Çalışalım”; **Köroğlu**; Yıl: 1, Nu: 1, (17 Aralık 1908), s.2

- _____; "Millele, Vatana Nafi Teşebbüs"; Yıl:1, Nu:8, (4 Şubat 1909), s.1
- Sahir; "Harb-ı Hazır Etrafında"; **Köroğlu**; Yıl:4, Nu:163, (2 Mayıs 1328), s.1
- Süha Zâhir; "Okut", **Köroğlu**; Yıl:3, Nu:111, (27 Kanun-i sani 1326), s.2.
- _____, "Trablus Osmanlılarıdır",**Köroğlu**;Yıl:4, Nu:156, (15 Mart 1328), s.1
- _____; "Okut" **Köroğlu**;Yıl:3, Nu:111, (27 Kanun-ı sani 1326), s.2
- Şahingöz, Mehmet, "Milli Mücadele'de Kastamonu", **Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu**, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1989, s.133-144
- Tahir Karaoğuz,"Cihad-ı Mukaddes", **Köroğlu**, Yıl:7, Nu:319, (2 Temmuz 1331), s.3
- _____, "İsyân", **Köroğlu**, Yıl:7, Nu:322, (22 Temmuz 1331), s.3
- _____, "Yurduma", **Köroğlu**, Yıl:8, Nu:392, (1 Kanun-ı evvel 1332), s.2
- _____, "Rusya Çalkalanıyor", **Köroğlu**,Yıl:9, Nu:408, (5 Nisan 1333), s.1
- _____;"Türk Askeri", **Köroğlu**, Yıl:8, Nu:352, (25 Şubat 1331), s.3
- Tahsin, "Çok Uluyanlar Ya Kudurur, Ya Geberir", **Köroğlu**, Yıl:3, Nu:123, (28 Nisan 1327), s.1-2
- Tevfik; "İttihad I"; Yıl:1, Nu:1, (17 Kanun-ı evvel 1908), s.3 - 4
- Tümtürk, Ali Muhlis, "Tiraje", **Doğrusöz**, (14 Eylül 1977)
- "Türkün Tutacağı Yol", **Köroğlu**, Yıl:8, Nu:380, (8 Eylül 1332), s.1
- "Valide", **Köroğlu**, Yıl:1, Nu:13, (11 Mart 1909), s.2;
- Yalçın, E. Semih, "Yusuf Kemal Tengirşek (1878-1969)", **Kurtuluş Savaşına Yön Verenler**, G. Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma Merkezi Yayını, Nu:2, G. Ü. İletişim Fak. Matbaası, Ankara, 1994, s.103-117

“Yollarımız”; **Köroğlu**; Yıl:1, Nu:10, (18 Şubat 1909), s.3

“Yunan Ne İstiyor”, **Köroğlu**, Yıl:5, Nu:218, (12 Haziran 1329), s.4

Yusuf, "İslâmiyette Ticaret", **Köroğlu**, Yıl:5, Nu:231, (10 Teşrin-i evvel 1329),
s.3-4

Yusuf Niyazi; **Köroğlu**; Yıl:8, Nu:377, (18 Ağustos 1332), s.2

_____; “Türkün Tutacağı Yol Makalesine Cevap”, **Köroğlu**, Yıl:8, Nu:377,
(18 Ağustos 1332), s.2

Zihnezâde Mehmet “Aynen Varaka”, **Köroğlu**; Yıl:1, Nu:24, (27 Mayıs 1909),
s.3-4

3. SÜRELİ YAYINLAR

a) Dergiler

Duygu

H. Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi

Tiraje

Türk Dili

Türk Kültürü

b) Gazeteler

Açıksöz

Doğrusöz

Kastamonu

Köroğlu

Şûle

Türkeli

Yeni Kastamonu

Yeşil Ilgaz

Zafer



EK I.

OKUT*

-Köylü Dayılara-

Amcalar, babalar!

Siz öyle büyük, yiğit, er bir atanın, bir babanın oğlu erler, yiğitlerini ki; soyunuz (Oğuz Han), adınız Türkdür, Türk ... Atan Osman Gazi dörtyüz kadar çadır adamıyla bu koca Osmanlılığın kökünü kurdu. Torunlarından büyük Selim, Mısır'ı, Acem yurdunu Osmanlı ili yaptı. Ve Peygamber postunu bir takım ne yaptığını bilmezler elinden aldı.

Yine büyük atan Fatih İstanbul'u o dünyanın en büyük en iyi yurdunu aldı, aldı da Peygamberin övünmesini kazandı.

Onların, o ulu atalarının aldıkları yurtlar sonra bir takım korkak, alçak, kötü kimselerin yüzünden parçalandı, dağıldı. Bize büyük bir armağanları olan o dağılan, parçalanan yerlerde şimdi beş kral oturuyor. Ve her gün bize karşı koyuyor, meydan okuyor. Bunları düşün, düşün de ağla. Sonra da geri almak, onların oğlu olabildiğini göstermek için iyi bilenlerin, iyi düşünenlerin sözlerini tut, çalış, bu uğurda canını ver. Pis kan; adı, yiğitliği dünyayı tutan, titreten bir er oğlunun göğdesinde durmaz. Korkak, iş bilmez, kötü karılar gibi beklemek senin büyüklüğüne yakışmaz.

Sen can evini okuma ışıyla, bilgi güneşiyle parlat... denizde at, karada gemi yürüten uslu bir babanın oğlu öyle karanlıkta kalmış körler gibi yaşayamaz, yaşamak istemez. Işık, güneş görmek ister.

Bil ki doğruluğun, iyiliğin sağlam bir kilağuzdur. Peygamberimiz (Bilgi yüceliği her yüceliğin yücesidir buyurmuştur. Bu yüceliği elde etmeye çalışmaz, beğenmezlikten gelersen iyi mi yapmış olursun?

* **Köroğlu** ; Yıl:3 , Nu:111 , 27 Kanûn-ı sani 1326 (Ocak 1911) , s.2 , (Sühâ Zâhir imzasıyla)

Sen şimdi yok, yoksulsundur. Çünkü üç yıl evveline gelinceye kadar bir takım hırsız paşalar, sonradan görme beyler, alçak türediler elinde ne varsa hepsini aldılar, çaldılar, sülük gibi kanını, canını emdiler. Şimdi sen aç açıksın. Lakin Tanrı yine sana pek çok verecektir. Bekle, fakat çalış!... Buyrukları yerine getir. Bir yerine beş kazanmaya bak. Öyle kötü kötü bekleme. Zira işsiz, güçsüz dolaşanı, bekleyeni Tanrı da sevmez .Sen şurada pek az daha sıkılacaksın. Büyüklerin, padişahın hep seni düşünüyorlar. Hep senin iyiliğine çalışıyorlar, sen şimdi son isteğinle çalış.Hükümetine,devletine yardım et.Devletin şimdi sana pek az yardım edebilir. Çünkü oda yardım istiyor, çünkü o da belini doğrultamadı.

Boş bulunma. Gözünü aç, iyi görünerek, yalan söyleyerek seni kandırırlar. Zamanın bozulduğunu, iyiliğin, doğruluğun kalktığını söylerler. Sakın inanma. Yalandır onlar. Seni aldatmak dileyenler, isterler ki eskisi gibi olalım, yurdumuz elimizden alınsın, Moskofa verilsin. Kanımızı emenler, karılarımızın, kızlarımızın başında, boynunda ne varsa alsınlar, bunu da azınsayarak ırzlarına, ödlerine dokunsunlar. Bunları düşün. Doğruluktan iyi yoldan ayrılma. Onlar ölürken karşında gülen şeytandan da kötü, pis kişilerdir. Sana öyle söyleyenleri yanından koğ, gel hükümete haber ver.

Zamanımızın bozulup bozulmadığını, iyiliğin doğruluğun kalkıp kalkmadığını anlamak için eski ile şimdiyi birbirine vuuşturur. Bak hangisi senin için iyidir. Eskiden bir işin en aşağı sekiz ayda görülürdü, hem bir boyu ki bir kâtibe para vermezsen gördüremezdin. Şimdi öyle midir? Oğlunu öldürürler, mahkemeye giderdin. Öldüren kanlı para verdiği için kurtulurdu. Sen yalnız iç sıkıntısından, gönül ateşinden göğsünü yırtar, ağlardın. Elinden bir şey gelmezdi. Şimdi öyle midir? Verdiğini alamıyordun. Alacaklı, alını açık olarak mahkemeye gitsek koğurulurduk. Şimdi nasıldır? Bunlar hep kalktı şimdi doğruluk çağıdır. Para alanın eli kesilir. Birinin malına, ırzına göz dikenin gözleri oyulur.

Eskiden soyu sopu belirsiz bir kişinin sana yapmadığı kalmazdı. Şimdi öyle midir? Sen de sen, ben de ben, iyice düşün . Bak eskiden bir tahsildarın, bir Jandarmanın -Hükümetin buyurduğunu yerine getirsek bile- sana etmediği, yapmadığı kalmazdı. Şimdi nasıldır? Eskiden bir kile buğdayı bir takım dolandırıcı

alçak kimselerden güz dönümüne kadar iki üç yüz kuruşa alabilirdin. Şimdi hükümet onların bu düzenlerini kesti, kırdı. Eğer öyle yüz kuruşa ikiyüz kuruşa aldın ise verme! Seni sıkıştırırsa hükümete bildir cezasını çeksin!.

Korkma, aldanma, onlar sana artık bir şey yapamazlar, edepsizlik eden olursa büyüklere söyle, bize bildir! Adını yazalım alemin gözü önüne koyalım. Kafalarını kırsınlar!...

Senin yalnız bir eksiğin vardır ki, sana yaşadıkça lazımdır. Sana adamlığını, iyiliği, doğruluğu öğretecek, bildirecek okumaktır. Oğlunu mektebe gönder, kendin de oku. Sana mekteplerde Tanrı'nın buyurduğunu okutmuyorlar derler. Tanrı'nı seversen inanma!... Yalandır. Onu söyleyene dininden, peygamberinden sor bilirse al getir. Bir mektep çocuğu ile okuma yarışı olsun. Hangisi dinini çok tanırsa ona inanalım.

Bunu söyleyenler kendini bilir. Allah'ını tanır, kuldan utanır, herkesin iyiliğini ister takımından değildir. Hep kendiliğinin iyiliğine çalışanlar, bizi eskiden olduğu gibi kendi boyundurukları altına almak, düşman, moskof atlarının ayakları altında çiğnemek isteyenlerdir. Onlar; senin kör, görgüsüz kalmanı isterler. Ve böylelikle onlara sen yine boynunu bükese, ayaklarına kapanasın.

Peygamberimiz "Okumak, Öğrenmek Çin'de bile olsa gidiniz, okuyunuz ve her insan doğupta ölünceye kadar okumalıdır." buyuruyor. Biz bunları tutmazsak köreltmış, iman ışıyla parlayan kalbimizi kirletmiş, karartmış olmaz mıyız?

Sana bir kitap okuyuveren, sana dinini öğreten Tanrısını, peygamberini daha iyi tanıyor demektir. Bu böyle olunca iyice kulluk edebilmemiz için neden okumayalım?

Babalar, amcalar! Siz okursanız, evladınızı okutursanız ve siz çalışır, ilerlerseniz yakında bu Osmanlı yurdu uçmağa dönecek ve düşmandan öçlerimiz alınacak, hiç bir kimse bize yan bakamayacaktır.

Sizin bilgiç olmanız, sizin çalışmanızdır ki kahraman atalarımız, dedelerimiz gibi yaşayacağız.

Haydi babalar . Durmayın Allah'dan kolaylık, peygamberden yardım, sağlık isteyin... ve durmayın okuyun, çalışın. Çünkü iyilik, kurtuluş bundadır. Yoksa yurdumuzun düşman eline düşeceğini ve hepimizin a, açık öleceğini unutmamalıyız.

alışalım. İlerleyelim, yaşayalım!...

Sha Zâhir



EK II.

MİLLİYET HAKKINDA BİR KONFERANS (I)*

Muhterem Efendiler!

Her cereyan teceddüd, dâima bir tufan-ı itirazla karşılaşılır, bundan hatta milliyet cereyânı gibi ulvî ve rehâkâr cereyanlar bile kurtulamıyor. Beş altı sene evvel, bir kaç dimağ-ı münevver ilk ilm-i milliyeti açıpta, bu ulvî bayrağın altına bütün milleti lâhûtî bir sadâ ile davet edince, zannedilirdi ki bütün millet, bütün mevcudiyetiyle, kendisine halâs ve terakkî vaadeden bu sancağın altına koşacak, lakin böyle olmadı. İctimaiyâtın o ezeli kanunu, burada da tesirini gösterdi. Milliyet meşalesi ruhları aydınlatmaya başlar başlamaz, bir çok ağızlardan velveleli bir tufan-ı itiraz koptu: Kimisi "Diğer anâsırı tenfir edeceğiz" diye haykırıyordu. Bu itirazları yapanların çoğu milliyetin ne demek olduğunu bilmedikleri için itirazda bulunuyorlardı.

Milliyet ne demektir? Millet kelimesini tarif ve tesbit edecek mihver-i esâsi nedir? Millet yalnız ırk değildir, yalnız ırk itibarıyla insanlar pek çok ihtilâtâta maruz kalmışlardır. Aynı milletin muhtelif ırklara ayrılmış olduğu, muhtelif ırkların mürûr-ı zaman ile birleşerek yekpâre bir millet teşkil ettikleri görülüyor. Binaenaleyh milletleri yalnız ırkî esas ittihaz ederek ayıramayacağız.

Sonra; efendiler, milletlerin tefrikinde din de bir esas olamaz. Din milliyet hususunda mühim bir âmil olmakla beraber, yalnız din milletleri teşkile kifayet etmiyor. Aynı din dahilinde muhtelif milletler olduğu gibi, aynı millet dahilinde muhtelif dinler de bulunuyorlar. Daha sonra lisan dahi tefrik-i milliyet hususunda bir mihver-i esâsi olamıyor. Vakıâ görüyoruz ki insanlar muhtelif lisanelara göre muhtelif milliyetler teşkil ediyorlar. Vakıâ lisan yukarıdaki âmillerden daha mühim bir tesiri hâizdir. Lakin ne çare ki lisan bile bizi milletlerin tefriki hususunda aldatabilir.

* İsmail Habib (SEVÜK) ; "Milliyet Hakkında Bir Konferans" ; **Köroğlu** ; Yıl:9 , Nu:436 , (1 Teşrin-i sani 1333) , s.1-2 (Sözkonusu konferans İ. Habib Sevük tarafından İTP Kastamonu Kulübünde 12 Kasım 1917 tarihinde verilmiştir.)

Çünkü aynı milletin muhtelif lisanlar tekellüm ettiği görüldüğü gibi, aynı lisanı tekellüm edenlerin de her vakit müttehid bir millet olmadığı görülmüyor.

Öyle ise milletin tefriki için neyi esas ittihaz edeceğiz? Bu esas, vatandaş, en ziyâde ittihad-ı hissiyatta tecelli eder. O kavim ki onun heyet-i umûmiyesine gelen bir felaket onun bütün efradını da müteessir, heyet-i umûmiyenin bir saadeti onun bütün efradını da mesud ediyor. İşte o efrâd-ı yekpâre bir millet demektir. Eğer Türklüğün saadeti seni mesud ediyorsa, eğer Türklüğe gelen bir felaketten sen müteessir oluyorsan, eğer sen Türklükle beraber gülüyor, Türklükle beraber ağlıyorsan, Sen Türksün. Yok Türklüğün tebessümü sana bir girye, Türklüğün giryesi sana bir tebessüm oluyorsa, nafilâ kendini aldatma sen Türk değilsin!

Milletler birer uzviyet-i beşeriye gibidirler. Bizim vücudumuz en nâciz, en ehemmiyetsiz bir uzvuna, bir iğne batınca nasıl bütün vücudumuz sarsılır ve acırsa, milletlere de böyledir. Bir milletin en ufak bir uzvuna bir darbe gelirse, o darbeden bütün millet nalân olur.

İşte Türkçülük cereyânına pîşdârlık yapanlar bu hakikati anlatmak istiyorlardı. Yoksa, bizim dinden uzaklaşmaklığımızı değil. Zaten biz Türkler dinden nasıl uzaklaşabilirdik? Benim damarlarımda binüçyüz senelik kuvve-i ırsiye ile dolaşan İslâmiyet kanını benden çıkaracak hiç bir kuvvet yoktur.

Zaten islamiyetin râyet-i mebnîni göklere, burçlara kadar esâd eden, onu her türlü muhâcemattan, her türlü seylâbelerden kurtarıp ulvî bir mevkie ilâ eden Türklük bâzû-yı satveti değil miydi? İşte o bâzû yine o bayrağı kıyâmete kadar elinde taşıyacak.

Hem din ile milliyet neden yekdiğeriyle nâkabil telif gibi görülüyormuş? Dünyada insanları birleştiren iki nevî câmia vardır: Biri câmia-yı milliyet, diğeri câmia-yı diniye. Bu iki câmianın biri, diğeri kutlandırır, her iki câmia ile birleşen insanlardır ki yekdiğerine daha sıkı surette merbût olmuş olurlar.

Biz milliyeti, vatandaşlarımız, biz süs olsun, bir iş olsun diye istemiyoruz. Biliyoruz ki yükselmek isteyen milletlerin en büyük kuvve-i terakkîsi milliyettir. İşte tarihe bakınız, hep canlanan milletler evvelâ milliyetlerini idrak ile teâlîye mazhar

olmuşlardır. Millet başka milliyet başkadır. Her milletin mutlak milliyeti olması icab etmez. İşte Bulgar Milleti asırlarca bizim hakimiyetimiz altında varlığından bîhaber olarak yaşadı, şüphesiz Bulgar Milleti yok değildi. Yalnız Bulgar Milliyeti yoktu. Nihayet bir asır evvel bu millet, Bulgarların millî tarihini yazan bir papazın tenvîr ve irşâdıyla, milliyetini idrak etti. Ve bugün işte karşımızdaki Bulgaristan'ı görüyoruz.

Milliyetin kıymetini anlatmak için bilmem ki niye uzağa gidiyorum? Milliyetsizliğin ne kadar acı bir şey olduğunu, biz bizzat kendi üzerimizde elim ve fecî bir surette tecrübe ettik:

İlân-ı hürriyetin mesti-i gafletiyle yaşadığımız senelerde idi. Bîpayân bir safvetle anâsır-ı sâireye karşı şefik kollarımızı açmıştık. Fakat onlar, ihtilâf-ı kitap ile de dizden ayrılan bir takım unsurlar açtığımız ağûşu kabule yedlerinde birer hançer saklayarak geldiler. Biz "Osmanlılık" dediğimiz ocağı üflemeğe çalışırken onlar, gizlice su döküyorlardı. Önümüzdeki gâyeye doğru, derin bir safvetle koşup giderken, zannediyorduk ki onlar da bizimle beraber geliyorlar. Lâkin bazı vukûat-ı dahiliyenin müşte-i ikâzı ile, gözlerimizdeki perde-i gaflet yırtılınca gördük ki yapayalnız imişiz!

Artık bunun üzerine hakikati anladık mı? Artık yalnız kendimize güvenmek lazım geldiğini tamamen idrak ettik mi? Heyhât, halâ daha biz kabalık yapan odunculara karşı "Türk" kelimesini kullanmaktan çekinmiyoruz. Halâ daha milletimizin mübeccel ünvanı, ağzımızda bir kelime-i tezyîf gibi dolaşüyor. Halâ daha Türklüğümüzü takdir edemiyoruz. Başka milletler gurur ve mefharet ile kendi milliyetlerinden bahs ederken, sen ne için göğsünü daha ziyâde kabartarak "Türküm!" diyemiyorsun, vatandaş? Madem ki senin milletin; milletlerin en kahramanı, en şecîdir, madem ki senin milletin milletlerin en ulvîsi ve faziletlisidir, madem ki senin milletin, milletlerin en kadîm, en asil, en necîbidir, milliyetini gurur ve mefharetle haykırmaktan niye sıkılıyorsun? Bazı milletler yoktan bir mâzi icad ederken düşün ki, senin milletin tarihinden daha yaşlı bir mâzisi var. İstinad ettiğin mâzinin, o binlerce senelik, tarihin karanlığından başlayıp gelen, o şanla, şerefle o ulvî ve fezâyâtla dolu mâzinin kıymetini bil. istinad ettiğin o mâzi seni yüksek muhteşen bir şahika üzerinde bulunduruyor. Oturduğun o yüksek ve muhteşem

şahika üzerinden, etrafındaki küçük tepelere bakarak, gurur ile, mefharet ile, en gür bir sadâ ile bağır: "Ben Türküm!"

Bizi tarihin huzuruna yalnız kaba bir muharib gibi takdîm etmek isteyenlere bakma, vatandaş, eğer onlar bizim vücuda getirdiğimiz medeniyetleri bilerek inkâr ediyorlarsa garazkâr birer müfteri, yok bilmeyerek söylüyorlarsa şayân-ı terhim birer cahildirler.

Bizim elimize yalnız kılıç yakışmış, öyle mi? Yok, hayır, bizim elimize kahramanlığın kılıcı ne kadar yakıştıysa, ziraatin sabanı, sanatın çekici, ilmin kalemi de öyle yakıştı. Biz harb meydanında vâkıa mütehevvir bir arslandık, Lakin biz tarlamızın üzerinde sabûr bir çiftçi, kitaplarımızın içinde yüksek bir âlim, bedîî maharetlerin önünde kabiliyetli bir sanatkâr olmayı da pek iyi bildik. Vâkıa doğru biz fenn-i harbe bir çok ve bir çok kahraman dâhiler ihdâ ettik. Fakat biz aynı zamanda meselâ tıb ve felsefeye İbn Sinâ'lar, Farâbî'ler ... ilm-i heyete Uluğ'lar, Ali Kuşçu'lar..., şiir ve edebiyata Nevâiler, Fuzûlî'ler, Hamid'ler ..., sanat-ı mimariye İlyas'lar, Kasım'lar da ihdâ ettik. Biz medenî değiliz öyle mi? Biz muhtelif zamanlarda ve muhtelif mekânlarda öyle medeniyetler vücuda getirdik ki o medeniyetler tarihin ve mâzinin karanlık sahası üzerinde yer yer, birer cezîre-i nûranur gibi parlıyor.

İsterseniz geliniz, sizinle beraber tarihin sahasında parlayan bu muhtelif Türk medeniyetlerinin arasında, en yakınından başlayarak, uzaklara doğru biraz dolaşalım: En evvelâ, işte İstanbul; korkmayınız sizi orada fazla eğlendirecek değilim, İstanbul'un o levend ve narin minârelerine, o muhteşem ve muzî kubbelerine, zerâfet-i hariciyeleriyle afâk ve âsumâna karşı Türk ruhunun kabiliyet-i sanatını haykıran o camiilerimize İstanbul'daki o âbidât-ı sanata birer nazar-ı reh-i takdîr attıktan sonra beriye, biraz daha aşağıya ininiz: İşte Konya!

MİLLİYET HAKKINDA BİR KONFERANS(III)*

Demin, milletlerin mebd-i terakkîsi milliyetlerini idrak etmesiyle başlar demiştim. Fakat milliyet bir gâye değildir. O bizi çalıların, dikenlerin arasından şoseye çıkarır. Milliyetlerini idrak eden milletler artık yürümeye, yani terakkîye müsâit bir zemin bulmuş demektir. Fakat o millet, o terakkî şosesi üzerinde koşmak için bir kuvvete, bir kuvve-i muharrike muhtaçtır. Milletler bu kuvve-i muharrikeyi nereden alırlar: Mefkûrelerinden.

Mefkûre bu milletleri koşturan bir motordur. Milliyetlerini idrak eden milletler mefkûrelerinin sayesinde ki gayelerine doğru, hiç yorgunluk hissetmeksizin, şevk ile hevesle her türlü mâniayı çiğneyerek koşarlar. Mefkûre terakki ve itilânın ulvî menbâı.

Bu gün mefkûrenin bir milleti ne kadar yükselteceğini, mefkûresizliğin dahi bir milleti nasıl öldüreceğini görmek için tarihe bakmak kâfidir. Tarihin sînesi mefkûrelerini kaybetmiş milletlerin enkazı ile doludur. Ezcümle işte kadîm Roma ... Bu millet o zamanın bütün cihanını zaptetmişti. Roma cihanın hakimesi; Cihan Roma'nın memlûkesi olmuştu. Çünkü Romalıların yüksek bir mefkûresi vardı. Çünkü Romalılar Roma'yı cihangir yapmak istiyorlar, çünkü Romalılar kendilerini bütün milletlerin fevkinde bulundurmak istiyorlardı.

Sonra bu cihangir, bu pürâzâmet Roma'nın çatırdayıp göçtüğünü görüyoruz, neden? Roma inkıraz bulduğu vakit Roma'da bütün vesâit-i kuvvet mevcuttu, orada asker vardı, para vardı, medeniyet vardı. Orada büyük alimler, büyük sanatkârlar vardı. Orada herşey vardı fakat o zaman Roma da yalnız bir şey yoktu: Mefkûre. Roma mefkûresini kaybettiği için tarih de Roma'nın üzerine ebedî bir kefen çekti. Bu günkü milletlere dahi bakacak olsak hepsinde bir mefkûre görürüz:

Almanların mefkûresi Almanlığı bütün milletlerin fevkinde görmektir. İngilizlerin mefkûresi bütün denizleri kendi malikâneleri olarak muhafaza etmektir.

* İsmail Habib (SEVÜK) ; "Milliyet Hakkında Bir Konferans" ;Köroğlu ; Yıl:9 , Nu:438 , (15 Teşrin-i sani 1333) , s.1

Fransızların mefkûresi Almanlardan intikam-ı tarihiyesini alabilmektir. Büyük milletlerin değil, küçük dünkü milletlerin bile birer mefkûresi var:

Romanya, Sırbistan, Bulgaristan hep birer mefkûre sahibi, hepsi başka hükümetlerin tabiyetindeki milletdaşlarını kendilerine ilhak etmeyi mefkûre edinmişler. Acaba bizim mefkûremiz nedir? Daha dün bizim tabiyetimizden kurtulmuş milletlerin bile mefkûresi varken acaba bizim mefkûremiz yok mu? Eğer bize " Mefkûreniz nedir?" derlerse ne diyeceğiz?

"Bizim mefkûremiz istiklâlimizi muhafazadır." diyemeyiz. Çünkü istiklâl her milletin en tabii en ibtidâi bir vazifesidir. Çünkü istiklâlini mefkûre edinmek ölmemeyi mefkûre edinmektir. Çünkü milletlerin istiklalini kaybetmesi onların ölmesidir. Halbuki efendiler mefkûre menfî olamaz. Ölmemek için mefkûre yoktur, yaşamak ve yaşatmak için mefkûre vardır. Sonra; "Bizim mefkûremiz dinimizi muhafazadır" da diyemeyiz. Çünkü sen "muhafaza ettim!" desen de o din muhafaza edilecektir. Çünkü Halik Kur'an'ında bu dinin kıyamete kadar bakî kalacağına tebşir ediyor.

Öyle ise bizim mefkûremiz nedir? Bizim mefkûremiz mi? Bizim mefkûremiz dünyadaki yetmiş milyon Türk'ün vahdetidir. Dünyadaki bu yetmiş milyon Türklük ne zaman bir şahs-ı vahid gibi düşünür ne zaman tek bir insan gibi oturur kalkarsa, bütün Türkler ne zaman vahdetlerini teşkil ederler ve ne zaman dünyanın orta yerinde yetmiş milyonluk kuvvetli, bir azâmet, yekpâre bir Türk Milleti vücuda gelirse, biz işte o zaman vatandaş, işte ancak o zaman mefkûremize vasıl olmuş olacağız. Karşımızda yetmiş milyon Türkün vahdetinden ibaret, ulvî, çetin bir gâye var. Biz işte oraya gideceğiz. Acaba böyle yüksek, böyle sarp bir gâyeye gidecek kadar bacaklarımızda kuvvet var mı?, var vatandaşlar. Bizim bacaklarımız bizi böyle bir gâyeye götürecek kadar kuvvetlidir.

Biz bunun böyle olduğunu, bizim bacaklarımızda böyle yüksek ve çetin bir gâyeye doğru sarsılmadan gidecek bir kuvvet mevcut bulunduğunu, biz işte şu üç senelik harbimizle isbat ettik. Biz harbin halen içinde bulunduğumuz için, hakikat

halen bizi ihâta etmekte olduğu için, biz bu harpte gösterdiğimiz havârik -ı kudreti zannediyorum ki tamamen idrak edemiyoruz.

Biz bu cihan harbi içinde en büyük bir harika-i mucize gösterdik. Efendiler, Çanakkale bu harb-i umûmi içinde en yüksek, en yegâne bir mucize oldu. Biz orada dünyanın en kuvvetli en pür-ceberruh iki hükümetinin müdhiş donanmalarına, muharib askerlerine bîpayân mühimmatlarına karşı topumuzdan ve kurşunumuzdan ziyâde süngümüz ve göğsümüzle müdafaa ettik. Vakia bu harb-i umûmide şanlı müttefiklerimiz pek çok zaferler kazandı. Lakin Almanya'nın kazandığı zaferler zaten onun hakkı idi. Herkes biliyordu ki Almanya dünyanın en kuvvî, en pür-sükût hükümeti idi. Böyle bir hükümetten elbette galebeler beklenebilirdi. Lakin biz böyle mi idik? Bînihâye yokluklar içinde çalkalanan bu zayıf Türkiye'nin Çanakkale'de bir harika ve bir mucize göstereceğini kim me'mul ederdi? Ah, Çanakkale, orada öyle günler oldu ki düşmanın yağmur gibi, cehennem gibi yağdırdığı güllelere mukabil biz ancak iki gülle bulamıyorduk. Orada öyle günler oldu ki düşmanın iki üç kilometre ilerleyivermesi mukarrer hilâfetin sükûtunu müeddi olacaktı. Lakin iki kilometre değil düşmanı tuttuğu yerden iki metre bile ilerletmedik. Biz bunu yaptıksa, biz düşmanı ilerletmedikse, bunu topla tüfekte değil, sırf ruhumuzdaki kuvvetle yaptık. O kuvvet ki biz onu binüçyüz senelik dinimizin koynundan, bilmem ne kadar bin senelik milletimizin sinesinden almıştık. İşte Çanakkale'de bütün dünyaya o mucizeyi gösteren bu kuvvettir. Bu harb isbat ettik ki biz yalnız yaşamaya, yalnız istiklâle değil ulvî bir mefkûreye doğru koşmaya layık bir milletiz.

Lakin böyle bir mefkûre ile yaşamaklığımız, böyle bir mefkûreye layık bir millet halinde terakkî edebilmekliğimiz için yalnız ordu değil bütün millet heyet-i umûmiyesiyle çalışmak icab eder.

Askerlerimiz muhtelif hudutlarda, saf ve necib kanını semahat ve mebzûliyetle akıtıp dururken, acaba biz burada bizim ordumuza düşen vazifeyi tamamiyle yapıyor muyuz? Yok, artık biz de milletimizin ne olduğunu, milliyetimizin bizden ne beklediğini bilmeliyiz. Yalnız kendimizi, yalnız yiyeceğimizi, içeceğimizi, yalnız yeğimizin cebini, kesemizin içini düşünmekten daha ulvî bir düşüncemiz olduğunu idrak etmeliyiz. Hudutlarda kahramanların kanı akarken, burada bize düşen vazife

yalnız nevmîd olmak değil yalnız kendimizi düşünmek değildir. İnsanlar dünyaya yalnız kendisi kendi şahsı için gelmedi. İnsanlık yalnız kendi ile meşgul olmak demek değildir. Kendini düşün fakat kendinden başka bir de düşünülecek bir mefkûren olduğunu unutma. Kendini düşün, peki, fakat şunu da düşün ki kendini ne kadar düşünsen, kendin için ne kadar çabalarsan yine bir gün öleceksin. Halbuki mensub olduğun bir millet var ki işte ölmeyecek. Kendi hayatımızı ebedileştirmek madem ki bu bizim elimizde değildir, öyle ise milletimizi olsun istediğimiz gibi yaşatmalı, onun ebediyen yaşaması için çalışmalı değil miyiz? Kendini düşün, buna kimse itiraz etmiyor, refahını saadetini temin et, para kazan, zengin ol, mesud ol, her şey ol, fakat düşün ki senin saadetin milletinin felâketi olmasın. Refahını milletin zararında arama, milletin menfaatini temin için kendin mutazarar olmak mecburiyetinde değilsin. Öyle çalış ki o faaliyetinden hem sen, hem milletin menfaatkâr olsun. Mesud ol kardeşim, zengin ol, büyük ol, meşhur ol, herşey ol yalnız düşün ki sen "Ohh!" derken milletin "Ahh!" demesin!

Aziz efendiler! sözlerimi bitirmeden evvel toprağın altında ebedî bir huzur-ı masum ile yatan şehitlerimize bir fatiha takdîs; toprağın üstünde elinde süngü, düşman karşısında vazife-i vataniyesini yapan gazilerimize bir selâm-ı nusret yollar ve sözlerime hitam veririm.

EK III.**YENİ GÜN***

Kutlayın Türk erleri bu günü!
 Bu gün, Türkün en ulu bir düğünü.
 Dünyaları alt üst eden, titreten
 Türkler bütün sağdan soldan yüklenen
 Düşmanlarla çok çarpıştı, savaştı.
 Senelerce ercesine uğraştı.
 Dağlar, taşlar kızıl kana boyandı;
 çoluk, çocuk, kadın, yiğit doğrandı.
 Yalnız "Nevhuz, Kayan" iki kız ile,
 Kurtuldular, hemen verip el ele
 Bir sarp dağa tırmandılar gizlice
 Yürüdüler gece gündüz ... bir ince
 İz göründü, önlerine bir ala-
 Geyik çıktı, doğruldular bu yola.
 Yol uzadı uzadıkça en sonra
 Rast geldiler birden dikçe bir yara;
 Aşıp yarı, baktılar ki, pek geniş
 Bir yeşil dağ, dağlar ile çevrilmiş!
 "Ergenekon" denir idi bu yurda;
 Kaldılar üç, dörtyüz sene burada.

* Köroğlu ; Yıl:6 ; Nu:254 ; (2 Nisan 1330) , s.2

Çoğaldılar geyikler de üredi...
Türkten sağlam, güçlü bir soy türedi!
"Bir gün bir kurt peydâ oldu" bir çoban
görüp bunu takip etti ardından.
-Taşmıştı yiğitlerin sevinci-
Bir delikten çıktı o kurt... demirci
Ocağı yaktı, örs işledi, uğraştı...
Ve en sonra genişçe bir yol açtı.
Türkler buradan kavuştular Turan'a!
Saldırdılar yine artık her yana...
Demirciye "Bozkurt" adı verildi;
Kaan oldu, altın taç giydirildi.
Kutlayın Türk erleri bu günü!
Bu gün Türk'ün en ulu bir düğünü.

Tahir Karaoğuz

EK IV.**MEŞRUTİYET DÖNEMİ BASININDA YAYINLANAN GAZETELERDEN
KÖROĞLU'NDA TANIMI OLANLARIN LİSTESİ**

Çıktığı Yer	İsmi	Muhtevası	Sayı/Sayfa
Adana	Teceddüd	Gazete	98/3
Amasya	Yeşilırmak	Gazete	82/3
Ankara	İkan	Gazete	102/4
Bolu	Bolu	Resmi Gazete	246/3
Bursa	Müdafaa	Gazete	107/4
Bursa	Ertuğrul	Gazete	69/2
Canik	Samsun	Resmi Gazete	219/2
Diyarbakır	Dicle	Gazete	124/4
Giresun	Giresun	Gazete	69/2
İstanbul	Suiâmîl	Gazete	107/4
İstanbul	Musavver-i Devri Cedid		24/3
İstanbul	Şûra-yı Ümmet	Gazete	9/1
İstanbul	Gülzâr	Gazete	18/2
İstanbul	Siyaset	Gazete	113/3
İstanbul	Köylü	Gazete	122/3
İstanbul	Yeni Muhit-i Mesarîf		124/4
İstanbul	İkramiyeli Ziraat	Gazete	124/4
İstanbul	İttihad-ı Anasır	Gazete	75/4
İstanbul	Arz-ı Hal	Gazete	64/2

İstanbul	Avâm	Gazete	64/2
İstanbul	Gemici	Gazete	149/2
İstanbul	Hıyâbân	Gazete (Edebî)	116/3
İzmir	Yıldırım	Gazete	90/2
İzmir	Namuslu Çapkın	Gazete	46/3
Kastamonu	Serbaz	Gazete	14/2
Kastamonu	Şûle	Gazete	105/4
Kastamonu	Osmanlı Ziraat ve Ticaret Gazetesi		104/4
Kastamonu	Tirâje	Dergi (Edebî)	126/4
Kastamonu	Nazikter	Gazete (Edebî)	77/2
Konya	Meram	Gazete	107/4
Konya	Babalık	Gazete	108/3
Manastır	Süngü	Gazete	116/3
Manastır	Kurşun	Gazete	122/3
Merzifon	Merzifon	Gazete	107/4
Samsun	Doğru Sada	Gazete	107/4
Selanik	Hakk	Gazete	99/4
Selanik	Rumeli	Gazete	62/2
Sivas	Kızılırmak	Gazete	58/3
Şam	El-Hilâlü'l-Osmânî		58/3
Tarsus	Tarsus	Gazete	116/3
Trabzon	Lâzım	Gazete	58/3
Trabzon	Şark	Dergi	112/3
Trabzon	İstikbâl	Gazete	44/4

OSMANLI İTTİHAT VE TERAKKİ CEMİYETİ KASTAMONU KULÜPLERİNCE AÇILAN GECE OKULU DERS CETVELİDİR

سنه ۱۳۲۷

كوردوغللو

K/132

صفحه ۴

عثمانی اتحاد و ترقی جمعیتی قسطلونی قلوبلرنجه كساد ایدیلن كیجه مكنتك درس جدولیدر :

صنف نالی

دوسلار	معلمین کرام	کیجهلری
عربی	حاجی شیخانندی	جهه کون ایشای جهه ايرتی کیهی
فارسی	صدیق	بودی
علوم دینی و فقهیه	سالم	جهه ايرتی ایشای بازار کیهی
خراسانی، اخلاق و معارف مدنی	اعدادی مدیری حاجی بك	بازار کون بازار ايرتی
جغرافیا تاریخ عمومی	ملازم حلی افندی	ايرتی سال
هندسه، حساب اصول دتیری	اعدادی مدیری حلی بك	چهارشنبه
حفظ الحروف، زراعت	منیر بك	پنجشنبه
		چهارشنبه
		پنجشنبه

صنف ایشرایه

دوسلار	معلمین کرام	کیجهلری
الهام، قرائت اعمال اوردیه	احمد سیری افندی	جهه ايرتی ایشای بازار کیهی
وسيلة النبیات قرآن کریم مع تجوید	حافظ امین	بازار
املا حساب ذهنی کرات جدول	حسن	ايرتی سال
قرآن کریم اجزای شریفه وسیلة النبیات	حاجی عزیز	سال
اجزای شریفه قرائت مسائل و فقهیه	شیخ بهاء الدین	چهارشنبه
تجوید املا بازی قرائت	حافظ طاهر	پنجشنبه
پنجشنبه ایشای جهه کیهی تطبیق		جهه
		چهارشنبه
		پنجشنبه

مبقات

برنجی درس	عن	ال
	ساعت	دقیقه
	۱۲	۴۵

رتبه انسانیتی حائز اولان ارباب کمال اولد امرده ابناء جنسی مرتبه فنیته ایصال ایتدی دوشنور و آتی اقدم و نلسات بیله رک هر آن دستکریک قید تعاونکار یسندیه یولور ایشته بیشکمن مزمار قدر اسکنتسابی فریضه بولنان علمک ساحه آرای ایشراق اولماسی بوخصیسه علویه انسانیتک آثار نور نشاریدر که وجائب دیشیه و دنیویه میز ایداده هم کفیل هم دلیل اولمشدر .

یشنه بوجهدن اولوق اوزره ملت نحمیه عثمانیه مرکز یکنه رهبر سملوق اولان ذوات معالیهات سلامت مکر ایلله مقصدیه خدمتی درعهده ایدره رک هر یرده اولدینی ککی بلده من دمه ییلده ییگنی اوکرمک بیلدیگنی اوکرمک نیت خالفا نه سیله اخوانه شمدرک جمعیت اداره خانه سنده برکیجه دربی اجهه تشبث قلمش و یوقاریده کی جدول معلالمه سندن اکلایه ییجی وجهه دوسلاری بحق متخصمی بولنان معلمین کرامه درعهده ایدردیکی کبی برنیجه متعلمینه درسه دوا می قویاً وعد ایتدیرمش و بو بولده تهریه لوازمه بدل تقدیمه همت ایلله یاقینده ایشته باشلایه ییجی رسورت فالیته حصر غیرت الممشدر . قلوبلرک آلت قاننده کی مناسب غلظه انتخاب واحضار ایدیلن بومذا کره خاتمه لریک تعلیم خاتمه درس عبرت و جهر نمای نمودج غربت اوله رق ایشای وطن خاتمه لریکده منتشر فروشات بولنده می بشریقتی جناب و اهاب الامالان عن صمیم نیاز ایلرلر و منه التوفیق .

**İTC GENEL MERKEZİNİN KASTAMONU İTC KULÜBÜNE
GÖNDERDİĞİ TELGRAF METNİ***

قسطامونی هیئت مرکزیه
ایتالیا اعلان حرب ایتدی. دولت حال
حربده در بوکون ملنک یالکز بر دماغه
یالکز بر قلبه بالکز بر اراده مالک اولمسی
استلزام ایدن بر کوندر وطنی قورناره جق
واسطه لردن بریده ملنک بتون صمیمیتله
حکومه اعتماد نام و منطاهرت کامله
کوسترمسی در عموم افرادله وطنک انک
کوچوک ریازچسی ایور اولمکه حاضر
اولان جمعیت کال جرآنله مصیبت حاضرینی
اقتصاد عزم کوسترمسی بوکونکی قایینه
بر داین وجدانیه کوردیکندن بو نورجی
ایضاده دوام ایتدیکی مدت قایینه مادی
و معنوی تنون قویله اعتماد و منطاهرت
کوسترمه حکمدر. بوکون جهامک اکلامسی
لابد اولان بر نقطه واردرکه شودر
وطنمزی تعرضدن قورناره جق قوتلر
مقدس اردو منزله معززدونمازده منحصر
قالیه جقدر. تهامکه وطن قارشوسنده
مسلم و غیرمسلم عموم افراد ملت عسکردر
و وطن اوفرنده ناموس و حیثیتله اولمکه
آبادده در جمعیت عموم افرادملتی دشمنله
سال حربی الی الابد ادامه ایتک اوزره
نقاسمه دائمه تک اعلاننه دعوت ایدر

تک تکرار ایدرزکه حال حرب ایل
ایتراسی مقتضی بتون تدابیر خصمانه
ایدهده حکومتله توحید مساعی شرطدر
ایتالیا تبعه قارشی انخاذا اوله جق
ممالکین حکومت قرارلشدیره جقدر
اورفته قدر اولجه یازیندز وجهله حال
سربک تحققی اوزرینه تطبیق طیبی بولان
تدابیرک برانتظام دائره سنده تطبیق
تأمین موفقیت ایچون اهلیمزک بیوک
ماتره یاقشان وقار و سکنی عافیه
ایده جکنه و حکومتی و خیم و ضعیفله
دوشوره جک تظاهرات مهیجانه دن و امن
و اسایش دخالینک خللدار اولدینی فکرنی
و بره جک الک اوقی بر مماله دن توقی
ایدیه جکنه اعتمادیمز بر کالدر نظر دقت
آله جق دیگر برجهت دخی تخریش افکار
ایچون یالان و مهیج شایعه لر اختراع
ایدنلرک همان حکومته تسلیمی و نشر
ایتنکری مفاسدک نور حقیقتله اذهان
عالمه دن ازاله سی لزومی در .

جناب حقک عنایده حقمزک عسمنه
قلبمزک زنده لیکنه اعتماد ایده لم متانت
کوسترم لم :
۱۶ ایلول سنه ۱۳۲۷ مرکز عمومی

* Kōroğlu ; Yıl:3 , Nu:140 , (18 Eylül 1327) , s.1-2

گور اوغلنك عروده سی

غاری استانبول

طبقة عدد

عدد اعداد

۲۰۰

۴۰

آژانس ناسیونال

در سادت ۱۷ کانون اول سنه ۱۹۰۸

هواغایت کوزل کونش شمشه دار ذات شاهانه بیوک اونفورمه لرینی
لابس اولدینی حالده ساعت سکز بچقده سکز آتلی بر آرابه اوزرنده کمال
احتشام ایله نشان طائی ، بک اوغلی طریقیله کوپریدن کچهرک مبعوثان
دائرة سنی تشریف بیوردیلر . آلائی والاغایت مدبدب ومطنطن ایدی . دائرة
اوکنده اوچ یوز بیکی متجاوز تماشا کران طرفندن پک پارلاق ومدید نمایشلر
ایله آقیشلاندی . مجلسده یوز سکسان مبعوث و او توز بش اعیان اعضایی
موجود بولنیوردی . نطق افتتاحی ذات شاهانه طرفندن بالذات قرائت
بیورلدی . نطق غایت صمیمی و حریت پرورانه ایدی . متعاقباً حضرت پادشاه
مشروطیتی وقانون اساسی بی بحق قداکارانه محافظه بیوره جفنی مع القسم
تأیید ایتدی . سرور وشادمانینک تصویرى قابل دکلدر . اویله که بوک
هیچ بر زمان اونویله ماز . بتون استانبول نورلره مستقر قدر . مجلس
ریاسته بتون اور وپا مبعوثان مجلسلرندن تبریکی متضمن تاغراقلر کلیور . مجلس
مبعوثان جمعه ایرتسی کونی مذاکراته دوام ایده جکدر . اسودکی برکمالدر .

ایمانی
۵۱

کور اوغلو غزنی
اداره غزنی

قارداشلر :

جمیتمزك مروج افكارى اولمق و نظارتی تحتتده بولونمق
اوزره قسطمونیده نشر ایدیلن (کور اوغلو) غزنی کندیسنه ابونه
تدارك ایدلك اوزره هیئت مرکزیلرینك — فقط ابرام واقع اولمق سزین —
توسطه محتاجدر . غزنیك مقصدی ممکن اولدینی قدر اهلینك تنویر
افکارینه خدمتله برابر جمیعت ایچوندده مشروع بر واردات تأمین ایتمکدر .
بومقصدك تمام حصولی ایسه رواجی ایله ممکن اولایله جکدر . غزنیك
حال حاضری هنوز مطلوبه تماماً موافق دکلسمده بونقصانك منادیاً صرف
ایدیله جک همت و اخوان جمیعتك کوستره جکی رغبت و دلالتله ازاله ایدیله جکی
محققدر . حال و مقصد تمامیله معلوم اولونجه یاسیله جق معامله اخوانك اختیار
و حریتیه تودیع اولنور .

كوردوغلونك علاوهسى

سنة ١٣٣٦

كوردوغلونك علاوهسى

كوردوغلونك علاوهسى

قسطونيد مئىخ تشكىلى

عئانلىك رىخايت بىنازمى وادىركه اوقى نه مرور زمان نه ده شونات سائرۈ جهان اصلا و قسطاً اخلا و تفرى ابدى . شونات سائرۈ جهان قىدى ايجىده اوتوز ايكى سەك دور مقهور استبداده داخلدور . اودورك اك ايلرى كنى سياستى ، خلقك حيات و طبرورانه سى اعمايك امل ايكى نه اوحىات عواولق دكل ؛ اوبوشق سىت سى بىله دوچار اولامشىدى . اون بر سى اولكى يونان عاربىنىك نه قدر جين تاملر ، مذاكرلر تىجىستىد ساحتىاب جىدال اولدىق بىلر كنى بىله بوخاستى عئانلىك بىنه مرتبه ياند قهرمانلىق ؛ قهر خصم ايجون تهاكك كوستردىكى جله به عيان و دعوازمه بك رىخايت زهاندور . آرتق بوقوم قهرمان قهرمان جرقى استرداد اشكدن ، حاكيت مليسى دست مئىن ساحتى آلدقن جوكرا وطنه قارشى كوسترلهك ترضه ناسل مقابله ابدى جى ، دوشومكسزىن تىين ابدى بىلهك تىناج بىنه دندور . بو بوستلده كنى بىش مشوم حوادث عئانلىك تىجىات مليست باعت اولدى . كوردوغلونك علاوهسى ممالكه الحاق ابدى جى اوقوندى قى عرواقا يونانستان وحت استبدىكزون رىس اولكى عاربىده ياقسى عئانلىك طور يازى جىلادىن قورناردىش ، ممالك مفتوحى دور استبداد ساسته كنى بىناجىن بالاستفاده كبرى آلدقنه تشكر اشدى بوله رىسالتى كرىش ملى ابدى ؛ قوم قاهر عئانلىك آرتق دنيا اوزرىده شان و شهرت الله . كال عزوجلالت الله حكم سورن بر ملت قويه اولدى شوسبراده اوبله رىشيك كندىست مضر اولاجق اوداك ايجىلى ابدى . نه ايسه اونك خطامى كندىست جاند اولدى كنى زم و طبرورلكمزد نه عاندور . اوت كوردوغلونك علاوهسى الحاق ابدى جى شايخ اولدى . غزىلر كنى او آجى سطرلرى اوزرىده دولشان مرعئالى قىلرى دوعقب هم پاشى ، هم آتش ساجابه باشلادى . افراد شايخ بوقره خبرى آلتى كرمش اولانلر كنى دوت يانه قوشنايه باشلادىر و جلهسى آزمان ايجىده عىط اتحاد طوبلاناتق بىكلىر حلقن مركب برىم غفر الله اولادى دوائر حكومت و سوكراده قرق عىكرى . اوكى ايجىده ابدىلر .

حكومت اوكنده ايجىاع ابدى بوختى خلق والىك بك قدر شىلانه بر سورنده استقال و مقصدلرى — اوماروكه — بك بووك رجىستله استاع اشدى . خلق كوردوغلونك علاوهسى بومى زه اجدامرك اك بووك يادكار قىستدار جىلادى اولان بواطه دانما عئانلىك اولادىر . اجدامرك موروث قاتناستى تىبه ابدى مملك عىجوىق نه كافى ايكى بر طرفند ده اوتلرى ابدى چىقارمايه راضى دكلر ممالكى عافله ايجون خىلارنىك اىشارى لازم ايسه دانما بوئىن قايىز بو قدر زىمت دكلر نه ؟ جهان ساسته زم ده اوازىلر تىبه دىكه جىك هيج رسامه الصاق بوق ايسه اوكره نه ده ايلرك انصافدن ايسه كندىلر بىك قذا كارلندن استىناه ايلىم نه دىك ايشه بوردى . قوندوقور ابدى اقدىستك لىق موزى اهانلىك

تيجىات قلىسى ر آزدىل ابدى اولدى . اوقاف عاربى جى قاضى بك لىق كرىد اهانى مسلمتلك اليوم ايجىده بولدىش مئىق ممالك هر حاله هدم و احاسى لازم كلىجى . اكلا بولدى خلق صرف وطن و اخوت قضا . نظرندن دوشوندور بوردى . حاكم اقدىستك بك بىز قلى عىصولى اولدى رقت ارادىن اكلا شىلان دعائى بلىق مطلق الله مقام اجابته واصل بولدى . اهانى فرقه عىكرى اوكى قوشدىلر ، بىلدىلر . يونانلى تىله مش اولان اردونك بر فرقى غالبه اداره ابدى فرق قوماندانى حيدر پاشانى ايسدىلر . پاشانى بك احترامكارانه قبول ايجىكه بار كوردوغلونك علاوهسى و بىله سى اردونامه كندىلر نىن طلب ابدىلر . پاشا حىضرى خلق قسطون اشدى . بوسىده كرىدى خىرالدىن اقدىستك لىق دىكه بوبده اغلامان قالدى . اوكان حربى رىشى رانج بك كرىد حقتىد و بوىكى معلونات تاريخى و جغرافى و سياست حاضر مرك كرىدى اصلا و رىمى بىكلىك دائر اولان موانىد جىده اوزرىه اهانلىك ردفق آجىلارق كرىدك ابدى چىقماستى مانع اولق اوزده كوكالو افرادىلر ملى حقتىد كى مطالبات قهرمانلىسى اوزرىه ملازم ذهى و بول و شوكت بكلى طرفندن اقدىر طونولدى واوراده موجود خلق طرفندن جلهستك يازلرلى طلب ابدىلدى . بوسىده تهاكك و تهاج و طبرورانه كوردوغلونك علاوهسى ملىدن ابدى . مجلس مبوناه جىكه جىك تفراتمه اوقوندى ؛ بولتراقى عيان مقالهك زىنده دوج ابدىوز . اركان حربى رىشى رانج بكلى خىرالدىن اقدىستك لىق رده مندرجدر . قوماندان حيدر پاشانىك و قهى مجلس مبونان رىستىله حربى نظارته و خاصه اردوسى قومانداننه تفرافه يازدى جىله مستخبر اشدندور .

شمى زده غزىتمز تانم بر قاج سوز سولمك ايتىزى كرىد . عئانلىك اورپا ، آسيا ، آفرىقا قسطونىدى ممالك و سىمىستك مركز جىرىدر . كرىدى الله جىقارمق طاق بىد ولىك كلىد طاقنى سوكك دىكلاور . كرىدك نه قدر اوزون سورمش عاربىلر . نه قدر مبدول دوكوش اجداد قانلى تىجىستىد فتح ابدىلى بىمرك معلومدر . زده اجدامق سىمرك و دىلر بىر رىايت امانت بىست قالدى ؛ كرىدك يونانستان بىجىسى هيج بر دولت ايسىم ؛ چونكه اولرك زم حىتمز ، امانت بولوكىزه ايتىلرى واردر . زى آبا واجىدايمز يانمده حىتر ابدىك ، كندىلر زىونكشلكه مئىم قىلاجق بويه برىش دول مصلحتك جىلات دوللرلى مانمدر . ساسته ايتىدىكى قدر مروت اولمىن ، دول مصلحتىد زىست مروت دكل ؛ علوت فكرىمزه حرمت بلكرز . دولت عئان بىه بر زمان جىردن قاجاز ، فقط صلح جهانه ضربه اوردى فكرنده دكلر . مشروطىتمرك اعلانندن برى تهن هب بويه زم اك و قىق اعصامز دوقونولور ؟ زىشمى كندى يانمزه قارولوق ايتىم كن تهن بر آوخون حاست ايجىد بوزمىز ايتىمور ؟ مئىت حاضر مرك علبىده ايسه مانمىزه تجاوز ابدىلدى . بوق حرب و جىدال ، اقاع جىك و قتال مانع مئىت دكله زه خبر و بلىن . عئانلىر حرب ايجون يارادش فقط بىكمان صلح جهان اولق ايتىر بوقوم شىمىدر . بوختمر قوم بويه اك داور زمانىن ممانت ابدىلر بىله بىمىده ابدىلر . بوسىلر زى جهانك حال حاضرده دعوى ايتىدىكى تكميلات مئىست خطا يادى . عئانلىك اوازىه استىلدى هر زمان ايجون عئانلىر ، شجاعتىنه توجىه ابدىلر . قسطونى اهانى عترمستك حسن تزه و طبرورانه سى لسان اجداد الله بىرك ايلر

ای محترم ، فداکار و ملتدیارم !

تاریخچه آلتون خطله یازیله جق برمه قصد حیثیرواته ایله شورا جقده
 طویلا ندی قیزدن طولای نه قدر اقتدار ایشه کز ، نه قدر تیریک ایدیلر کز
 آزدرد . مقصد کز اوقدر علوی ، فکر و ینکیز اوقدر پاک و بلند کز
 انشاء الرحمن آتی حیز امکانه کورمکه جمله من بختیار و مسعود اولور
 شولایندن فرسخ فرسخ اوزاقده بولسان و موقماً سزه تماش . و علاقه سی
 یوق کبی کوربتان کزید جزیره سنک سزه اولان مربوطیت و نسبیت قدیم
 و عالیدر . برعزم و ثبات قهرمانانه ایله یکری بدی سده ضبط و تسخیر
 اولان اوجیزه بدایع ثنائی قتحنده مجرد شانی بایراغیزک تعالی
 شکوه و سطوتی عشق و غرامیله مملک عثمانیه نیک هر طرفدن آقین آقین
 اورابه کیدن عثمانی فداکار و مجاهدی آرمه سده هیچ شبهه یوقد که هیکیزک
 اجدادیندن افراسندن بر جوق ذوات محترمه اوغزای مشروع و مقدسده
 اثبات وجود ایش کیمسی غازی اولورق عودت ، کیمسی ده نوش شربت
 شهادت ایدرک اوراده قالشدر . او وطن ممیزک هر ذره خاک دده لری کزک
 قانلریله غمردر . او وطن ممیزک هر برج و بارو سنده ایوم مشهود اولان
 شهید اجداد کزک مرافق مبارکه سی حالا زیارتگاه انامدر . احواله اویک
 طوبراقی ، وطن نام عمومی آلتنه سزه علاقه دار اولمغه برابر سزه
 بر مربوطیت و مناسبت خصوصیه سی و وارد که اوده سوبلدیکم کبی اجداد
 کوریکیزک حامل خون و غظامی اولقی شرف و نسبت جهان بهاسیدر . و امین
 اولکیزک سزی شمدی شوراده بولندیران عثمانیلق حس کزیدن بشقه
 اوشندای محترمه نیک روحانیت و منویقیدر . بیوک والده لری کز ، چولوغنی
 چو جغنی الله امانت ایدرک دکیزک دهشتلی طائفه لری ، قره لری عظمتلی
 و مخوف طایفه لری ، فطرتک ممالک و موایع خرد فرسانه کورک کورن
 یانغزی و یاخود نائل رتبه شهادت اولمغه ارکان جتک سرفرازی اولق مزیم
 دیندارانه و ملت پرورانه سیله کورکرمش ارسلانلر کبی او خاک پاک جان آلمان
 اجداد کزک قانلری ، قلیجاری ، تفکیرله بزه یادکار و ارمان ایشکری
 اومشوقه طائزه وجدانی قان دوکده دن یونانلرله احسان و انحاء ایتمک
 طمارلر کزده جولان ایدن خون حیت و نجابت کز قالمیدر ؟ شبهه سزک
 قانع دکدر . سزی کزیده ده یاقیدن ربط ایدن ایکنجی بر ماده وارد که
 ایتمکیزدن در خاطر ایدر لری کز چوقدر . کزید بزه ایکن هر سه یک
 جوق دلقانلر کز عسکر اولورق اورابه کیدر . خدمت عسکریه سی اوراده
 ایضا ایلر ایدی . آنک نمثیله پرورده ، آب صافیه لری زنده اولورق عودت
 ایدن بومرد ، بو قهرمان دلقانلر کز قلب و افکارنده اوجیزه نیک خاطره
 روح افزای ، منظره وجدان براسی حک اولغشدر . او چنجی بر سبب
 ایسه سزی اکا بند قلب ایتمک نام دلارامنی روح کز اوسته طاشیمه مجبور
 ایدر . هیکیز بیلیر کزک یونان محاربه اخیرمه سبب مستقل کزید ایدی .
 آه بیلیر کزک ! ملک باشنده چوکش برکابوس بلا ، ملک قانی سولولک کبی
 ایتمک ، طمارلری قوروقنه مسلط اولمش بردا هیه عظاما ، کزار وطنی آتش
 ملعت و فساد ایله خاکساره دوندورمکی درعهده ایش برزانی ، سیه لقا
 اولان اوله الحمدلله بوکون اسفل السالفه یو وارلاران دور ملمون استبداده
 جزاد منتشره کبی یونانلر کز او کوزل جزیره یه فصل کوروب نه ضرورتله
 ایضای مظلوم و قجایع ایشکری بیلیر کزک . یونلری تعداد ایله بورکار یکیزی
 سیز لاقی ، کوزلری کزی اشکار تائر ایتمک ایسته م . یونلری اولاد و احفاد من
 اغلا به اغلا به ، اودر منحوس ملعت اوقوبه اوقوبه تاریخ کزده کوره جکلدر .
 یونانه قالشور کزیدی بحر تأمین سو اوله جق دو تمام کز مقنودی
 او محاربه بری انتاج ایش ایدی . عجا یو محاربه اشتراک ایدن و شنائی

شرقی اردو مکز برکنی تشکیل ایدن قسطنی طاورلرندن قاج دلقانی
 تسالیه رسنده شهاده نوش شهادت اولشدر ؟ یونی بالکنرله ایله اوقهر مائلری
 غائب ایدن طائلر بیلر . چونکه دور استبداد دیگر حقیقت کبی یونی ده
 انظار ملندن کزلی طوعشدر . کزید حتمه ک شو جملاندن آکلا شیلور که
 عربستانک ایملرند دینا طواف ایدیلر کز مقدس ، الهی رکوعه عرفات
 دریای سفید اورنه سنده ازلیدن کلوب ایدنه کیدن نامتانی آموچ آرمه سده
 ملیه مطاف افراد ملت اوله جق برکته علمای بی برک کزیدن وارم بری
 قبله کاه مسلمین اولمغه حالی ، دیکری توجیهک عثمانیان یونمغه متعالیر
 کزید ایچون و بر دیکیز یونمغه شیدلر بوکون مزیدن نه بکلورلر
 فاتحه ایله برابر روحلری رقصان ایدر کز حیت ایشیت ! شوقه
 باشلرمن اوجده ملائکه علین ایله همروا اولورق ایشیت منظره مرده
 و عالیجنابانی مشاهده ایدرک دعا خوان اولان ارواح طاهره سی سزه دیور
 بیلورمیکیز ؟ باقیز هاتفا صدارتی دیکلر کز :

« ای احفاد اولاد من ، زری رختله یاد ایدن محترم و ملتدیار من ،
 وطن اغورنده حرب وجدال ایشدک ؛ دشمنی مغلوب ایدلک ؛ شهیدان
 واصل درجات عالیت اولدق ؛ فقط صاغ قالان غازی قارداشلر من ،
 حکومت مستبده دن برکافات کورمیکندن درجات رفیع منی او بومرد
 سزی دوشونمکده ز . قانزله آلمان برلر ائده اولندی ؛ نشه عالیت
 دوام ایتدین سوندی . ملک ، دولک اک معتنا و مستتا بر موع کز ایدر
 اولان کزید جزیره معموره سی ایچون آجیلان بو حربه ملت به قازاندی
 (الحکم لکن غلب) حقیقتدن ملت غلبه مستفید اولدقندن ایشقه او ارخان
 کزیده حال احتضارده قالدی . یونانکی قانون عدالت تطبیق ایدلدی ؛ هانکی
 حقوق دول مقیاسی اتحاد ایدلدی . هانکی وقته تاریخیه بوکا مثال کورتلدی
 و نه حق و صلاحیله بوکیر سوز ، طاقت افروز حالیه مندان دور کلدی ؟
 حکومت سابقه ایله یونانلر بزم دائما اویاتیق اولان روحانیت من ، قانی
 مناظر مزیدن ، صدای مهیمن من و حق مشروع ملیتیه وقف حیات ایدن
 ملنیزک هیئت و جلالتندن انتقام زماندن قورقادیلر ؟ بو مجاورات عهد
 شکنانه و مسلمات براندازه یتیمورمش کبی برده اومبارک و محرم ایلمه
 یونانلر بوکون یکیدن عیون احتراصکاری عطف ایش ، بیخه خون
 افتاشی اوزاغش طویور ؛ ای احفاد جهاد مستاد ؛ ای عثمانی نامی آلتدیک
 افراد شجاعت نهاد امدادی برنرضی مشاقب ایلر یه . یووز مزید کز
 وطنک یونجه عالمی کوز کزده باسین ایلر یه یووز مزید کز ؛ دنیاده
 روحانیت من ، آخرتده قانی شجاعت من ها کزیدن آرطماز ؛ ایلر یه کیتیمک
 جانات کورستن اولورسه طمارلری آجکز ؛ قانی دوکوز ؛ چونکه او قان
 عثمانی قانی دکدر .

بوکون قوجه برملت حا کبی تشکیل ایدیلور کز . حریت شخصیه
 حریت مدنی ، حریت ملیه کز الکزدردر . لکن تعرض ؛ حصر قانی مدی
 اعتساف کورمه دن صولت شرابه کزی کورتمه کز . سزک ابرم بحل خیمزه
 وارث خصلت کز ، قانزک دوشوب فوران ایشدیک ، حیات طاهره مکز
 منطقی اولدینی برادره سزکده باشکز دوشمیدر . بزم قانلر من ، کیکیز من
 زنده در ؛ تسالیا طاغرانده ، کزید شاهانه رنده ؛ او طاغرانده بو قنر
 قانچ و جهانگیر اردومزه ، مظفر شجاعزه یوزن آکشد . او طاغرانده
 اوشاهانه رده کز شجاعت و خیمکزه قنق اولوب کندیلری ملک
 کلکونی ، هلال بیضای عظمت قونی نا آورو پاک کوبک ، غمناک
 سولرینه قدر عرض مهابت ایدن شانی بایراغیزک متحرر و مشافیر
 او طاغرانده اوشاهانه رده کز خورشید و ماه اوزولرندن کیدر دور استبداد

ایدوز . پاك ناصیه لر می احاطه ایدن هاله حریت ، وجدان لر می شوراییان خورشید حیت و شجاعت بزم رهبریم ، رهبر مظهر تجرد . هیچ برشیندن چکنیم .

مناقب فاخره ملیه مزه ، شومرتی عسرك معالیا و سیاسیا به روقداو اولدینی حالده بر منقبه جلاد عمال دهاعلاوه ایده حك بوجیش می ، بوندا كارلن می تفرافله بموئا نزه بیلدریم . اولن بزم حامی حقوق زرد . حق مشرو عزمك ، حق ملیزمك تأمین عائد تدابیر و اجرا آتی افكار منور لر به ترك ایشتر . ویاكزمهام امور ملت ایله مشغول اولان او عجم ذواته و احوال می بر فاطمت رؤیت ایله تدقیق ایدن شون جهان ايجاب ایتدیكه بوله یك چودانه جیتلرله كندی می کوسترم . ای عجم عثمایلر این امنیتلرلك ایچون دكلدر . امنیت تأمین ایچوندر . بناء علیه دین حكومت یشكاهنده ایتدیكیز عهد و پیمان و حیتكزه استنادا شدی اوقوبه چی شولفر اقامه می مجلس میواته ، صدرا نه ، و خاریجه به کشیده به خله هم افكار و یك آواز سكر . «زرد می تفر اقامه اوقوندی» ای وطنك حامی و نگهبانی اولان سوکی عسکرله اردوی عثمانی ، ملیك استنادك می ، وطنك سناهی سنك پارلاق ، ككین سونكولریك اوچیدر . سنك نجابت و شجاعتك ، حیت و مجدتك و وطنك اكلیل سمدتی ، ملتك سرتاج عالی و شوکتیدر . ملت بوگون كریك عافطه سی ایچون معاونت دلورانه و مظهرت چكاورانه كزه مفتقدرد . ای اردوی عثمانی ، دیکر وطندا شلم کی بواجزده شون قوتله شون موجودیتله سكا عرش مر بوطیت ایدرم . و اساسا بجل و المنه آزاده وصفه و تبجیل اولان شان و شرفکی تکریم ایدرم :

سنی تأسیس و تقدیس ایلیان ، فخر رسالتدر
شکله هم شرف یوقدر و اولماز قهرمان اردو
حضرده صلح پرور سین ، سفرده شبر و لیتین
سیاسته شجاعت ، سنه ای صاحبقران اردو
یاشا ای حر و حاکم ملت خورشید اقبالی
یاشا ، بیکر یاشا ، سنین بزم روح و روان اردو
بوحر کونلری بزه کوسترن اردو ایله اتحاد و یق جمعی یشاسون !
فی ۳۱ کانون اول سنه ۱۳۲۶

خیرالدین کریدی

کریدی خیرالدین اقدینك تعلق متناقب ارکان حربیه رئیس و اغلب بلك اراد بیوردقاری نطق :

عجربتك بیک الی اوج سنه نه طوغری ایدی که سلطان ابراهیم حضرت تریك زمان سلطنتلرنده دارالساده اغلندن اقتضال ایدن سنبل اقا بقیه عمری عالم عزلنده بکیرمك ایچون مصره کیدیوردی . اقد کز قورصارلری اوزرینه هجوم ایدوب احوال و جاریه لریله اسیرانتمکاردن طولانی اسلامتک حکمران اولدینی اوج قطعه نك گذرگاهنده بولان بو اطنك دولته ضبطه لزوم سکورو لمشیدی . اطنك شرقین غریبه بوی ۵۴ ساعت واک دخی ۱۱ ساعتدر . اهالیسی ۲۹۴،۱۹۲ نفوسی اولوب سنوی تجارتی ۵۵۰،۰۰۰،۰۰۰ فراقدر . زمان دگیشک و دولتلرک مناسبات مدتیله خارجه طاشمنه باشلا دجه موقلمده قیمتی سیاه کسب اهیت ایدیکي جتهل کرید اطنك بوتون بوتون دولتلرک البته قالمسته ایتام اولونمش بو اغوردده ۲۷۳ سندنبری نیجه قاتلر دوکولشدر . بواطه ایچون دولت علیه نك صرف ایتدیکی خزینلر ، قدا ایدیکي اردولر کیدیکی ایکی اوج اطنك دکردی . بوقدر قدا كارلنلرله اده ایدمش و مر قارش طو رانی رك قابله بوغورنش اولان بومقدس وطنك دوجار اولدینی فلاکتلر صایلوب دوکوله چك اولسه

لنت و سینه لر نده طاشیدقاری بزشهدای ملت و حریت رحمت اوقوبورلر . ایشته نزهه شون وطن ایچون علی الخصوص او وطنك اكه نظمیده ، اكه فلا کزده اكه مشتا و کزیده اولان اوسوعلی طوبراق ایچون جالیشیلکیز او ، آق دکنك حاکمی ، حاکم بلندیدر . او ، سواجل عثمانیه نك محافظ بکانه سی ، ممالك عثمانیه نك مفتاح سلامت و مبعودیتدر . واقعا عمالك واسعه سارمه مزه . نسبه نك کوچکدر حقیقته اینه اهیق بك بیوکر . نتکم قلب وجود بشره نسبه هیچدر . لیکن برسکنه سی ، برسقوطی اوجسی محو ایدر مزارلره سوروکر . کرید کیدرسه دوتما و عثمانی دریای سفیده ترسانه سز ، ملجأسز قالا حق ، و برحرب وقوعنده طرابلس غرب ایله سواجل و جزائر عثمانیه وقت وزمانیه امداد یشدیره چك بر موقع هم و ستمکی یعنی براسی الحركتی اولیمه جندین بونلرده الدن چیقه جقلدر . کریك ضیای میری بر خزینه لافشای بدایع اولان سواجل مذکورده نك تقیه تسریع ایدر . بونلرک ضیاعی ، اوما تم خنز کونلری ، او عشر اشمخال و بریشانی کورمه شجاعت و شهامت فطریه کز ، محبت وطنیه کز ، ناموس و حیت ملیه کز البته و البته طایمانماز . عثمانی جان و پرور بر آووج طوبراق و برهمز ، خلاصه بزی ، هاله کزی ، موجودیت شخصی کزی او نو دیکز . رحیق جاتبخشای حیتله حالوجده واستغراق کلوب کاشانی ده اونودیکز . ویاکیز دائما ذکر و فکریکز ، بتون هوسات و احتراصاتکیز برقطه به ، ویاکیز برقطه مقدسه به معطوف اولسون ! ملت ، وطن ، کرید . بونلرک یادی بزم ایچون بیک فاتحه من ، بیک قربان اشخاف ایتکدن دهامقدس و مقبولدر و امین اولکیز که الله کعوز و عثمانی ، حضرت پیغمبرک و وحایتی سز که براردر . ایشته اجداد کزک خطاب هافقانه سی بوراده یشدی . فقط محتوی اولدینی حقایق علویه ، حکم قدیه کندیلری کی دائما زنده قاله حقدرد .

ای وطندا شلم ! آکلامش سکر دکه دور قاتل استبدادك قلب ملتده آجیدینی بارلرک اكه نازمی ، اكه دشتیلی کرید قاجمیدر . اوراده دوکیلان قاتل هنوز تکاشف ایتامش ، طبقات هواشی بی یاروب صماخ ملته منکس مذبحونه بهر حمت جوانه فریادلرک تأثیری هنوز زائل اولماش ؛ قوجه سز ، اولاد سز ، ایلمش . قازدیشز قالان و الله لرك ، طوللرك ، اختیارلرك ، یتیم و بیكس معصوملرك کوزا شلری هنوز قوروماش . مدافعه ناموس ملیت اغوردنه زینشهادتی احراز ایدن بیکرجه شهدانك وجودلری هنوز صوغوماش بورمانده یعنی شوکونلرده بونار قرالی کیدی یونانسته الحاق ایتك سوداسنه دوشدی . قلب ملت ایلچیلک ایتیلار بواره عثمانیلیق حنیات ایله سیله متحس ، حقیق عثمانی قاتله زنده براسلام ، برارمنی ، بروم ، بر موسی ، خلاصه عثمانی ملتی تشکیل ایدن عناصر مختلفه ایچنده بر فرد بوقدرکه بوکا تحمل ایشون . و برمعلم عترتمک بیوردقاری کی وارایه یوق اولسون . ای حضار کرام ! بزه دده نرملرک اریل کزمنی تعقیب ایتکله شرق و غربده نام ایش و وطنك سوسوعلی اولادی . ملتک قیتل افرادی ز . وجود عجمی تشکیل ایدن ذراتك اكه عاجزده بیه حیاتدن اثر بولند قجه اوسکوزل وطن می مدافعه ایدم . و اوهوا بونا و هیچ کیسه قایدیمیم . عثمانی طوبرانی عثمانیلر کدر . یشکینک اولماز . بوماده قیلا ایتسات ایدم . بزی اولش تاقی ایدن اردو بالیره و شون جهان مدینه نجابت می ، عرفان و فنیتم می ، اتحاد می موجودیت می بکوجودانه ، حرکت مرده نرله کوسترم . بوگون یارملی بولان او وطن محض مهمنك برمنی و خودیمک جلود و ایاقله صارمه قوشیم . و سلطنتیه احتجاز بوقدر . قوای طبیعه ایله اوغرا شوق خارقه لر کوسترن افق العاده لکلرله بجهای کندیلر به مقتون ایشدرن بولم معظمه ایچون هیچ رحائل تصور اولنماز . دکر زرد و کولورز بوزه بوزه ، طالعه لره به چکله ، به چکله کیدر اجداد کزک او نمجه جهانیه سی دیشلرمز ، طرناقلر مزله مدافعه

بوده هشتی ماضیک قارشونده انسانک تویری اوردر . یونک باشلوجمسی
دشمنز مکز بوکوزل اطه ایچون بسلکری حرص و طمع ایسه ده الک ریجی
والک طوغری سبی اداره ساقه ناله نکه اهانت و خیانتدن باشقه برشی دکلر .
گرید اطه سی زم المزده بولوندی مدیجیه بردو نیمایز ونه ده برنجار واپورمز
فمانیزنه اوغراماشدر .

اونه تیری کرید اطه مکز کوزلری دیکش اولان یونانلور هر فرصت
دوشمنک اهلای اختلاله تشوقدن خللی قلاماشلر و بوضورتله جزیره نکه
تأسیش مختل کوستره دکلر اولورلرک مداخله سی دعوت ایلمشدری . ایشته
جزیره ده بوتون یوخالل اولانجه قاتلی صفحاتیه جریان ایدر کن حکومت مستبد
سلطه قوللری باغلی قالدیرق اولانقدن سیرجی اولمشدر . دولتمزک بوقدر سته تیری
حق صریحی اولان برجزیره نکه برچوق تهلکله معروض اولدینی کورن
اوروپا دولتری عیبال اول قدر حق سیرمی ایدلرک بزم حق سیرمی انکار ایدمک
قدر لایق دبولیوردی ؟ خار ۱۱ اصلا . بلکه دولتمزک طرز اداره سنده
کوردکلری سقامندن بزم ابرق آدم اوله میسیرمی آکلادقلری جهته بالطبع
اوروپا افکار جمیسته تیجه مجبور اولیوردی .

کریدی اقصای امل انحاز ایدن یونانلور و آرماتی جنرال واصوصک
اداره سنده اطه عسکر قیاقتمه برچوق جاتیلر سبق ایدرک بیچاره اسلام
اهالی قتل عام ایدیلر . قاجانلر قورتولدی . قاجانلار بیچارلردن کیدی !
یونان حکومتی بونکده اکتفا ایدمیه دکلر تسالیا حدودندن محکمتزه مجاوز
ایلدیکی جهته حکومت مستبد برچوق عجز و سکتدن حکمر نهایت اعلان
حرب ایدمیه دکلر . بو عیاره ده کرچه عسکر من احراز غلبه ایددی . واسفاکه
تیجه ده ینه غائب ایدن بزاولدی . نه چاره که بویانده کیریدن ده حیقارلوق
او معصوم وطن سیرمی دول حایه نکه اداره لریه ترک ایلمکدن اوتانمقد .
خارجه سیرجیان یانلک قوندانی اصل بزم ایچمزه اولدینی بین یونان
حکومتی عاقبت مکز اکرچه نه منجر اولمجه ییلدیکی جهته کریدک الحاقیچون
جدی برتشت اجرائه حاجت کورمه مشدی . بیلوردی که فصل اوله کرید
اطه سی کندوسنک اولاجقدی .

قطر تکر و حله بر انقلاب عظیم حصوله کتیره . مشروطیت اداره سی
تأسیس اتلریله ارتق اوج بوش سنده کولکشوب قوتلک چکارندن اوندن مکره
خفرتیه مجاوز ایلمه نکه امکان اوله میسیرمی بوتون دنیا ایله کندیلریده امین
اولدقلری ایچون بزم شوهرانی زمانتری بک بیوک بر فرصت عدا ایدیلر .
بر طر قینده یونان قرالی اوروپا امانلنک قبوللری جالاریق و انواع
ذلتله باش اورمقد بر ابرق اطمینانک الحاقیچون دولایر جویریوردی .

شمدی ایشیدیلور که بوالحاق مسئله سی قوه دن فعله جیقورمش کرید
اطه سی یونانستانه ور یله حکمش . وطن مکزک مهم ، ایدکلری برقیسی
خریطه مزدن سیلک جکش فقط هنوز اوروپا دول معظمه سی بوقدر حق ناشناس
کورمک ایست بیورز . هانکی حقوق دوله ، هانکی قانون مدینه فوقاً
اوروزملیون عیالونک حق باشقنه ویرمک ایستورلر . کرید اطه نکه
سودای الحاقیه آتنده قیاشق سراینده سفرای اجنبیه شیاقتر کیده سی
خولایسند بولان قرائل نه قدر آبی حقیقت قارشونده بولمجه حق اخطار
ایدن بوقدر . روم ایلیدمک آنراود وطنداشلمکز بوالحاق قارشوشمیدن
جسیر لاندقلری ده خبر آلدی . بزمده انره ینرو اوله جیمزه هیچ شبهه
ایلمسون . کیمه رز حرب ایدرز تسالیا دن کوروب مائابن بورشدن حیقارز .
کریده یوزده کربوب امدادیه بشارز . مع هذا بویانده میونان ملنک تشیبات
لازمه ده بولمجه شبهه بوقده سیکولای مله انکلره ، فرانسه ، ایتالیا
وزوسیه دولتری خارجیه نظریه شهیدلما ل تفرافمه لر جیکورک
شمیدن روتو ایدم .

کرید اطه سی یونانستانه ور یله مز ور یله میسیرمی . بوالحاق مسئله سیه
قطعیاً راضی اوله مالرز . حرایکن ابراولق ایست مزلر . یونانک یشتمز توکشمز

بورجلری کریدیلری اوده میسیرمی . یونانک امل حرصیه سی ایچون
کریدیلر عسکری ویرجیکوردر . اصلا و قلماز بوی ایدماتیز . دوراستیادک
بیله ترکنه راضی اولمیه قی یونانه اعلان حرب ایلدیک بوکوزل اطه ایچون
دور مشروطیتده می رضاداده اولاجمز . سیه علیه هر دروا اختلاله قارشوده
کرید ایچون عندالایحیاب حرکت ایلمک اوزره قسطلوق و لای دایلمه
ملی الایلر تشکیل ایدم و بوضورتله کرید ایچون مودرجه لره قداکارقلری
کوزمزه ادر دیمیزی اوروپا لوره کوسترم .

ای اهالی عترمه ! ایچکزدن هر یکم کولکلی یازلق ایستیرم بویوروب
اسنی دفتر خصوصه قیدایتیرسون .

یشلسون اردو
یشلسون انکلره ، فرانسه ، ایتالیا ، روسیه

صورت نظری

ملک جانی رکتیه سیادتیشناسی اولان هیث مسجله کر شو قیطه
مستاهانک حار اولدینی احمیت عظیمه سی کوز اوکندن دور بولدر بر ایلدیک
کرید جزیره سی ، وکیلاری بولمیشکمز ، بولمیشکمز . اجدادیمزک قاتلی قاتله
یوغرولش اولدینی حاله بزم عصر اید عصر توارث ایدن بولمیشکمز
وطن بزم خون جیمز ایلده صولامدن . برحرای کر ایدلشکمی
آلمدن ایدن کیده مز . بیکری بی سینه سورن جنک و عاصمه سی ایشتمه
ملاک عثمانیه نکه هر نقطه سندن اوراپه شتاب ایدن قهرمانلر ایچمده بولایتمده
نیجه جنکا ورلور ایددی . کریدک حیات مختلفه سنده یانان مجرم شهیدلک
کیمکری بکون طوبالسه آتی انا امداد بر سوراپه قایلار . بر وحب عظام
قیمتداری کیمیه بیچکنه میز . قوجه رد کزک اوره سنده استغنا بون
رو ضیعت سرقر ازانه اله طوران ووردان بک اوزاق بولان اوجوز بر سیر که
نه جاذب علوی بر قوه انجیزکاری یانازد که بون عیاللرک قاتلی قاتلی
منایلر ، آتی حرجان ایلک ایش . شه سیر . اجدادیمزک کیمکری
سینه سنده طاشیان ، یارک شه سیر ، عصر مز جه مهمانوز لاق ایدن اوطن مظهر
بزم یار جاتیز . مردلک چناتیز در هر ذره برای کسل الموز بزم .
بیلر سکر که عرسفیدک معتا ، الدواس و اوج قطعه عظیمه سی ایدم
بک احمیت اولان سوده لیلی قوه بحریمزک بک مکمل بر بر سیمیدر .
اوالدن کیدرسه دو تخم مکز آقد کزده براس ایلرکاتی اوله جی کبی
سواحل عثمانیه دایما تهدید ایشتمه قاله قیدر .

ای میونان کرام ! دوراستیادده بیله ایدن حیقارلایان بوقیتمی یادکار
حاکیت مطلقه ملک اولان ملک شودور حریتنه قان ایله محافظه ایدیلر
خریطه طلعه عثمانی نامی سیلنددن اوموق کیزین جزایلی میلیردن
قادر یلمه لار . ذاتا حکمی قش ایدلمش برلین عهدنامه سنده کی سید خصوصه
کریدر بر سیرک نظامنامه اساسیه حق کوریلک تعدیلاتک اجرائه
قرار ویریلرک مختار باشلک ، نامور ییلده بوقرار موقع اجرائه قوشلری
تعدیلات قریای صادر اولمیه نظر ایدم نامه مذکور ده دخی شای دوشمنک
اولان اشوب مجاوز لک حقوق دول و عهدنامه داریمیه مذاقسه ایله آلان
جزیره ده موجود قریبکن زیاده مسلماترک مرض و جان و مالر سیرک
تختامشده بولدر براسی جتتمه ایجاب ایدن تدابیر سیریه و ناهیه ایجابی
حیت مله کزدن شدته بکلنیلر . بونکه برابر علها و مشا و اشراف ایله
امرا و شایطان عسکری داخل اولدینی حاله بی یلشدن عیش و عشرت بولمیشکمز
آلای تشکیل ایددی . اساسی دفتر تنظیم قلدی . قسطلوق ایدم
تشکیل ایدن ترک روم ، ارمینی و سائر خاصری ، وطنک سلاقی ، ملک سعادتی
با خصوص موضوع بحث اولان بخت کریدک خلاص و بخانی ایچون هیچ
رفدا کارلقدن بیکری قلیبختی و قانک سوک دامه سی آیدیمجه قیدر
وقطه ده مجد بولمیشکمز حکومت و رفعتی بکلنیلر عهده ایچمده ایدم
نام جلیل خدایه عبودیتای ایدلرک فی عرض و بیان ایله کسب شرف و افتخار ایدم

EK X

ازى شىاتىبول

كور اوغلنىك عىلوهسى

طبعة عىلوه

عدد ايجلاز

عمرته كاتىدى

عدد عىلوه

۱۲

كور اوغلنىك عىلوهسى

آژانس ناسيونال

درسمات ۲۰-۲۱ كانون اول سنه ۱۹۰۸
 دونكى اجتماع مبعوثان بلااعتراض جريان
 ايشدى . كله جك صالى كوني خزينة
 خاصه دن اون بر معدنك مالىه به نقل
 معامله سى بايله حق . روس ليمانلرينه قارشى
 اولان معاينه طيه رفع ابدلى .

§

سابق باش وكيل سعيد پاشا اعيان رياستى
 قبول ايتىدى . اوستريا اينله تركيا ارمهنده كى
 مذاكرات باشلادى . روما سفىرى ضيا پاشا
 دفتر خاقانى نظارتنه ، عبدالرحمن بك معارف
 نظارتنه ، حق بكده روما سفارتنه تعيين قىلدى .

گورانی

۱۳۲۶

شرائط اشتراف

ملکي پوسته اجريله برار نموده يکړي
حسابله يکړي بشي ضرر نشي
آلتي آيلی يوقندري داندې
اونه قيد اولمخاز - اعلا ناک پير سیدار نين
بوزباره تکرار نين ايکي غوروش آتور

عبدالاحد ورتق چېمنده داره مخصوصه ده
چېمنده قضاوتونه وملك منافعه خادم مرنوع
ايرام چېمنده زير آيچندري - انسر اوليان
ايرام ايرامده ايدل - مرنر خصوص ايچون
اداره مامور نين - مرنرجت اولنور

عبدالاحد ورتق چېمنده داره مخصوصه ده - قضاوتونه وملك منافعه خادم مرنوع - ايرام چېمنده زير آيچندري - انسر اوليان - ايرام ايرامده ايدل - مرنر خصوص ايچون - اداره مامور نين - مرنرجت اولنور

۱۳۲۶ دى القنده سبه
۱۳۲۴ کانون اول روى
۱۳۰۸ کانون اول فرجه

• اعلان حريت اول مناسبرده افكار
• حريت پرورانه برابرساط نام الله
• كويلوريله افاضه ايدلك ايچون كور
• اوغلونك چاملى بل حكايله لرندن اصنوخ
• ايدلمش زمينده ملي اوونلر ترتيب
• ايديلهرك اورمالرده قوزرده عسكرك
• كويلورلك نظر عبرته قوللدى
• اوغندر مېيج ايدى كه اراديسين
• افكار عوميه اوزرنده - نله حكيم
• اولدينى اوزرزه ايدل - نك واضع
• برصورتده كورمش ايدل
• ديك كه - كور اوغلو - شافى اورد
• كوكلى بر نغيدر عتواتر - مرنر غريره
• نيچون اهتمام ايتسون

برغزته اوله رق ميدان آلان - كور اوغلو
بونك برقطى برهانيدر
غزته مزك - كور اوغلو
تسيمه وجه مناسبت بوله ميانلر
اوقندري چوق كه بالتر قدر كلهرك
سېنى صورملر نين - كور اوغلو - نك
همشهريلر مرنر برقتى ايجه مرقه
دوشوردى كنى اكلابور - ناء عليه برار
ايضاكات ورمك عيورتنده
اولا كور اوغلى اكلادم
بوليده برمتلب طرفندن بش اون
غروشلق برحسوان ايچون كوزلى
چيقاريلان پدرك اوغلامدن اوزبش باشنده
ايكن انتقامى آلان - چاملى بل اورمانه
تحصن ايدرك آزمدت ايچنده ديكر
مفذا نكده بروقى قيران كنج اولادى
اشته كور اوغلو
فقط ايكي سطرلق يازيده تلخيص
ايديله يلن شوسيط تاريخ حيات كويلورينك
اعماق روحيه سنده مرنر مرنر
اولدينى يلمكه برابر بر اولاي غزته
تخصيص ايدل كه قدر ايلرى كيرمكى
دوشونمزدك بركت ورسون مظهر ارشاد
اولدق
جاهدين حريت اركانندن شرفياب
ملاقاتى اولدينمز بوجود محترم حكايه
ايتدى

افاده مرام
مشرقه مرنر بوراده عثمانى اتحاد ورتق
چيمنتك واسطه نشر افكاريدر - بوملك
شوجله بايله افاده اولنيلير - طوغرى
شوبله ملك
ايكى روز ييلن برى موقامس كزنده
بولنده مرنر سماد واديسه
طوغرى مرنر مرنر طوقان عمران ايچنده
لوندله مرنر ايدركن بالخاصه صوك
يادم مرنر مرنر مرنر مرنر
اجتماعيدن قهرمانم راقيلان مرنر مرنر
پاي تحت عثمانى مرنر مرنر مرنر
برابر چي اولان - قطبوني - اوله
اووشد رلى - اوله دوشكون رانغلى كه
حيات اجتماعيه فصلارنده مرنر مرنر مرنر
عبارت بولان صفى اعتبارله بو عيط اداره
سابقه نك - كورده سى - ايدى
بالعز حقيقت بوجنده اوله دكلى
مديدر رسوا اداره آتنده يلم هانكى هوا
الله انكشافه مرنر افكار انسانيت پرورانه
مقدر چوق ايدى
اشته قهرمان اردودن كلال ايدلك نفقه
حسابله اغوش مرنر مرنر مرنر
مناكاه ايتلان - مرنر مرنر مرنر

مجلس ميمونانك كشادى

بوكون مجلس ميمونانك كشادى تاريخ
انسانيت بوكونه يك بلند يك ستار برقيست
وهره جك - بوكونى اديركم خدمت ايدى
قهرمانان حربه يك مرنر مرنر مرنر
ايدل جكر - وعده اشلى مرنر مرنر مرنر
اصل داسه الايام - حقه مرنر مرنر مرنر
بوكوندر
تاريخ عثمانى به رضى بر فتلاره بشارت
او - اعتلا الله - احتشام الله علو مرنر مرنر
ساحه وسيعه اوزرنده كونا حكون شون
وعوارضدن عيون تارازده آتئين كوزياشدر
فوراته كذايكه ساي ناك وقعه خيجه شهادى
سبب اولور - آز موكر - بووك رشيد باشانك

شونات

کلخانه ده منبر آرای حریت اولدیفنی کورده رک
بر آرز منسی اولمائه باشلارکن اییجه تمب آور
بروادی سفاقی کیز و در حال آهین بر حصن
استبداده راست کیز . یکی باشدن وجدالسوز
واملشکن تألمات ایله صاجاریزی یولارق
باشلرغزه ووردارق اولانجه سیجیه نو احاطه مزله
کریه فشان اولمائه مجبور اولوروز .

اوت . اوت بو آهین حصن استبدادی
بییق افاضنی ده اورتادن قالدیرمق لازمدر .
بوامر . معظم ایچون مردان هته احتیاج کوستلرکی
آتمه مدحت باشا ایله نامق کلاک اوباروی محتوفه
دوغرو هجوم ایتکده اولدقنری کورده رک سوسنیر .
نقط اوبیکی راس محترمک بریده شمشیر عظم و عدوان
واولردن سوکر اینه بر جوق قیمتی باشلرک آلوده
خون عصمت اولدیفنی حلاله خالک خشین مصائبه
غلطان اولدیفنه تصادفه دلخون اولوروز .

تاریخک صولک درجه ده سیا ایده حکابه
ایده جکی الهمهم وقته عبرتنامی ایشه بودوره
منجوسور ! اونی یاری بونه
مدتیش کر بلای استبداد اونی بر اوتوز
سنکه هر جزء ایمی بر جوق دمای مظلومین ایله
تغنی ایدور .

فطاری صبر و حبسک همست امتزاج اولمائه
خصل اولان ماییت مدتیه من بشون احرا اوقامک
مروض جبر و مرحق اولوب دور مقده وجهان
نظر ندره بر مریش محضر عد اولوقده ایکن
ناکمان بشوش بر جهره . مهیب بر نظره
ایقلاندی واسملرینک تصریحنه امل نریه
وجدا تیلری راضی اولیان بر قاج قهرمانک امامت
حیدر انصیله او آهین حصن استبدادی هدم
ایدور دی . ایشه مجلس مبعوثان اومغور
و مستکره سور استبدادک بفرحق اشغال ایتدیکی
عرشه مقدسه اوزرینه شانه لایق زینت وحشمتله
قوروش بر بنای حکمتدرکه اساسی عدالت
واکائی حریت . مساواة . اخوتدر . بو بنا
بو فر اوقدر دایله . آدایله تأسیس ایدلدی که
ارتق مادام الایام مصون الانهدامدر .

مجلس مبعوثان بوراده ملنک
سمادنی دوشونوله جک . بوراده ملنک قلی
دیگنه جک . بوراده ملنک . دردی اشغال اوله جقدر .
بوراده او خطبلر اوقوناجق که ملهمی بالحاسه
حضرت اه اوله جقدر .

ای تاریخ عثمانی ! حاشله . جلادته عدالتله
باشلاک . وقایک هر درلوسی کوردک . ایامک
هر چشیدنی کچیردک ! فقط اه عشقه سویله !
آئی مسمود مائه آک زیاده . فاخرانه وشا کرانه

انحاف ایده جکک اونی کونکدن ری کوز .
ری ده کوز دکلیر ؟

مژده . مژده ای عثمانیلمی وجوده کترین
بو تون عناصر محترمه مجلس مبعوثان
آجیلدی جمله کزک عبدیکز سعید
اولسون .

ایمالیشلم

کاشانی بر نظر آخرده جی ایله تدقیق ایده جک
اولورسق موجود ائک کاهنسته برار فصالت
مشاهده ایدور . حیوانات و جسادانک
جهنسک استعداد و قابلیتیه نسبتده بر حرکت . نماده
اجرا ایتدکری کوریز . دنیاه هیچ شی
محکوم عطالت دکلیر . قوشلر . قارنجلر کی
هر کون کوز اوکنله بولونان حیوانلردن .
آلام . حیوانلک بر قسمی خلقت کی
یارادله قریبچون کندی ایشلری یته کند . لری
کورورلر . قسم دیگری ایسه آخرک معاوتی
اولقسنز کندولری محافظه دن عاجز بولونقلری
جهته انسانلر طرفدن قائملی صورتده استخدام
اولورورلر . جادانک قسمندن اولان اغاجلر .
طوبراقلری . صولری . آتشلری ده بر
کوزدن کچیرلم . بونلر دهده قدر فصالت اثر
حیات مصادق نظر عبرت اولور . لری
جهسی انسانلر ایچون چالیشونلرده نلر
مقابله شکران املق اوزره بونلر ارون
چالیشلرله یک بویوک ناکورلک ایتمیشلر
و کندی حسابلرله ده بویوک . بویوک
اوغر اولر . اساساً انسانلر مخلوقات و مو
سائره ملک معاوتی اولقسنز ادا مه حیانه موفق
اوله مه جقلری معلومدر . انسان اوغلی طوبراقدن
محصولات . اغاجدن محروقات . حیوانلردن
منسوجات . زیر زمین بر جوق معدنیات
جیقارمنسه اصل یشایه بیلیر ! نوع بی بشر
عموماً مستهک اولوب هر زمان محصله محتاجدر .
بزم ایچون حصن ایسه اوزرنده یشادیفمن
طوبراقدن . طوبراق بزه کافه احتیاجانری اعطا
ایدر یزیدیرر . کیدیرر . باریندیرر ! قوجاغنده
صاقلوب محافظه ایدر . شوالده طوبراغه
نمده جکز ؟ شبهه سز که وطن . والدیه جکز .
بزوالده مزه باقازسه ک اوده . بزه محتاج اولدیفمن
شیلری تدارک ایده من . وطنمک طوبراقلری
ایشلرله کزسه ک . اورمانلری اغاجلری محافظه
ایلمزسه ک حیواناتی چوغلمازسه ک . ولار شمشیر
لیمانلر یاغمازسه ک واپورلر . کیلر ایشلرله
قبر اولوروز ! دشمنلر مزه عرض احتیاج ایدور .

وطنمیزی ویرکیل بر حاله کتیرنک ایچون
کندوسته اصلک خدته مجبور ایسه ک اونی
دوشمنلر مزک مجاورلر ندن ده محافظه به یوجلی بزه .
بونک ایچونده مدافعه ملکتته مقتضی اولان وساطتی
تدارک واحضار ایلدی بزه . بوده معلومدر که
باردایله و یاره دخی چالیشقله الله ایدلور .
ملکتلرک هر اوج طوبراخی بر آلتونه بدل
اولدیفمن زراعته فوق العاده اهتمام ایدلدیکی
واسطه ایستادنلر ایتک ایدرک بکی طوبرزه

آلات و ادوات زراعیه جلب ایدلدیکی صورتده
آزمان طرفنده انبارلر معصولات ایله دوار .
شمعدنی حالده محتاج اولدیفمن اتمه و ایشایی
خارجدن مایهه ایتدیکز جهته باردلر من هب
اجنیه کیدیسور . بوزرک اوکنی آلی ایچون
ملکت زده یا بلسی ممکن اولان شیلری کندی بزم
اوقق . قی سرمایه لرتدارک ایدرک قاریقلر تأسیس
ایده . و نلک تدارک اولدیفنی جه من بیلیر . بوقی
ضایع ایده جک بزممانده دکلر . برالسانده
حسن نیت اولورسه دنیاه هر شی حصوله کلور !
اک اول آزدن باشلیرق . تدبیرجاً ترق ایتک
امکانی واردر . بونون ملنلر بوجهله حرکت
ایتدکلرندن خارق العاده ترقیلر مظهر اولدیلر .
ایشته آوروپا ایته آمریکا ایته ژاپونیا !
برملک روحی . شقای مجاورلر . مجاری ایلورده
اولان برملت دائماً حاکم کچیر . چونکه پارسی
جوق اولور . جوق باردایله ده زادهه جک
بسلر . دوغالر یلار . استحکاملر انشایدن
طوب هتک جیخانه مایهه ایدر .

ملک زکیان اولورسه دولت ده زکیان اوله جفتدن
هیچ برقطعهه نصیب اولیان ملکتلر مزک فیض
راسته دادنن استفاده ایدلم جنسابق بزاره
سی ایله امر بویورمشدر . بویه برامر ایله
مقید اولدیفمن حالده تذلک و تنبیرورلکه وقت
کچیرسه ک یک جوق ضررلرله اوغرارز . نتکم
شمعی به قدرده اوله اولدی . چالیشمدق ده
طوغریسی چالیشدرمدیلر . بزی نبل الشدردیله
فقط شمدی بویه برمانع یوقدر . ایتدیکز
کی شرکتلر عقد ایدرک قاریقلر دارالاصناعلر
تأسیس ایدر و حوض و سیرست اولورق
چالیشیلیرز . اوله ایسه بوقرضیه ادا
حصره سانخی ایدرک اللهک امری برینه کتوردم .

اوکان حربیه بیکاشیلرندن
راغب

تعلیلک

قشای مسلمان اولدیفنی اوزره هر متحرک

کونک کونک دوانی ادا به ایچون لژی قدر سکون
توراحت محاحدره بوسیدن تاهین معیشت
وعفاظه حیات و صحت ضمتده دائما حرکت
محور اولان انانی آدم دخی حرکات متوالیه دن
متولد بورغولنی ازاله ایچون اره صره ترک
مشغولیه استراحت انک آرزوسته میال بولور
فقط قیمت و قیچی قدر ابدن انسانله زمان
استراحتده فائده سز اکنجه لرله تلف و سرفدن
کنجه شلردر

بوکون عیون حیرت و ابتهاجی قاشدیران
(غلام بدیت) ، اک زیاده چالشان و حرکت ابدن
نوع بشرک غره مساعیهی اولورق منشکل بر باغ
مسودیت و هرکونا حاجات انسانیه تک مکمل
تدارک میکنفل بردار حریف و معرفت اولدیندن
مؤسلسرینک استراحت بری اسبابی چو غافل
مقصده انری دائما طرق مشاغله سوق
بورایشله اوغراشمق نیبیه صرف ابدین
قولی ماده و متوجه تک اعاده می ایچون تعطیل
زمانلرنده دخی درلو درلو اکنجه لرله حصه یاب
سیار و ذوق ابلر بوندن طولاییدرکه اک زیاده
اوغراشانلر بدنی انسانله اک چسوق و سائط
استراحت مالک اولانلر به انلردر

ایسته وقتی تقدصایانل ، رتبه تک بیه بوش
بره کیمسی ایچون بلرجه صرف افکار
ایتمکده و بولژی علمه بیلدره جک مائر
قبیلده کورتمکده ایلدیندن « خیرالاس »
راولق هومنده بولانلر ایشز کجه جک بدقیقی
مطلقا ایشتی رساع فضلده سکوره بیلیمه تک
چاره لرینی دوشه بک حصر ایتمکده ، موفق
اوله بیلرلر

انسان ، برحقه سنی بیه بوش کیمر مالک
محبور بیه فقط و اولدیندن مثلا اون بیک نفوسی
برشدره بون آلم برقاچ کون و قترینی ایشز
ضایع ابتلر بطبع او شهرده کی انسانلرک انتظام
مساعیهی محرس بدرجه ده متفر و بوحال
دوام ابدن جک اولورس انلرک بوزندن سکنة
شهر ، فوق الحد متضرر اولور . حالوکه مدت
محور طبیعیه بک محصور اولان انسانک استراحت
ایستراحت وقتی اولما بوب هر زمانک برایشتی
هر انک رزمانی واردر ؛ چونکه صباونک ،
شامک ، سین و قوق و شیخوختک بشقه بشقه
و طبعی بری بولدنندن برینک زمانه عائد
و طبعک حایه ای اهدا سندن حاصل اوله جق
شهر ، تابیر ، تسلسل کاهسه سرایت ایدر
و حکام شایده کی عطیات سنانندن طولابی
او کسه الی آخر الامر درواز شکلات اولور ؛ زیرا
انسانک اک زیاده محتاج اولدینی شینی تحصیل ایتمک

زمانی کنجک آتی اولدیندن مکتبلرده
کجه جک اولان — بوقیمتی وقت ، تنبلاکله
کجرسه او تویاشندن صکره عائله غایله شی ظهور ایدرک
مکتب درس لرله اوغراشمقه وقت براقاز ،
وجهای حسیله حالد استفاده چاره لریده
بجرمه میجکندن و ندن تحصیل ایدمک برایشانی
استقبال ، عمرینک قطعه متبانه قدر دوام
و انتقال ایدر .

انسان ، عنفوان جوانیده تحصیل علم و هنر
ایدر ، یعنی بحر بیکران تحجارتدن تجواهر روقی
حیقارمق امرنده فاضل برشناور وسینه زمینده
مدفون آتون خزینه لرینی بولقی بایندنه بیلکیلی
برر بچیر و جهان بدایضای صنعتک حیرتبخش
عقول اولان و سست و جسامتی کورده بیه جک
دکرلی برهنرور اولورق یقشمش بولنورسه
اختیارلنده شبهه سز راحت ایدر .

هر مالکیده تأسیس ایدیلن قریشخانه لردن
و بومتلو سائر مفید اکنجه بخارلندن مقصد
اصلی ، فسنک و افراد عائله سنیک استراحت
و اعاشه لری اسبابی تأمین ایتمش اولان چالشقان
انسانلرک منفعتی برصورتده بورغونقلری
حیقاروب جبر مافات ایلیمه ک باکل شوق و اقدام
تکرار ایشلرینه دوام ایدم بیلیمسی تسهیلدن

عبارت اولدینی و از باب عظامتک بوجوقه تحجازه
اصلا حقاری بولندینی حالده قریشخانه
وقه و خانه لری صیاحدن اقامیه قدر برطاقم
ایش قاجقینلرله طولی کورمک ، غیر تمدان
و طنی جدأ دشون ایدمک احوالنددر . حق
قریشخانه و قهوه خانه جیلر ارسنده باره قازاغی
حسی ، سائر حسابات انسانکارانه غلبه ایدلر
بولسه بیه کوندرز اقشاملره ، کجه صباحره
قدر بوش بره افشای عمر عزیز ابدن بوقیل
مشتربلردن انلرکده بمنون اولیه جقاری
شبهه سزدر

مالک عثمانیه ، انواع دقائن ثروت طبعیه
ایله مالامال اولدینی ککی ملکتمزده دخی
اهالیمز بلقا مایع اشغال و اداره ایدم بیه جک
اراضیز و مساعی مصروفه تسبندنه مشافع
مکنوزه سنی ابراز ایلیمه جک اورمانلریمز
مدنلریمز مبدول و ناطولینک دیگر مکنکترین
کوره اسکله مزده یقیندر .

صنعت و تجارتک مستعد ترقی اولدینی ده
هر درلو صنعت اربابندن برچوق بالایی اصنافک
برخیلی تحجارتک ملکتمزده مرفه کیینه بیلیملرله
متبندر . حال بومرکزده و تشریح ایدیلن
احوال کونش کی میدانه ایکن داخل قصبه ده کی
قهوه خانه لره عددی بوکون یوزتمه بالغ اولمش

و کوندن کونه تکثیر اعداد سنده چالشلمقدمه
بولمش اولدیننه نظراً شهر مزده ایشز وقت
کچیرلرک مقداری چالشانلره نسبتله آینه جق
برمرتبه فضله در .

شمدی المنة الله دور مشروطیت و حریت
واصل و هروجهه و سائط ترقی و مدنیته نائل
اولدیمزدن بونک فوائد و محسناتی بالتقدیر
حقیه اقطاع ثمرات ایدم بیلیمک اوزره ترک
عطالت و علی قدر الاستطاعه اکتساب ثروت
و سامانه بذل مساعی و همت ایتمک هرکله و باحاصه
کنج اولان اولاد وطنه فرض عین و عین فرضدره
زیرا تنبلاکله وقت کچیرمکدن تولد ایدم جک
برخی محمول ، فقیرلک اولوب بونکله تلخکام
اولانلرک اوغرایه جقاری فلاکت ، حسابسز
اولقه برابر بونلر بوزندن هیئت اجتماعیه دخی
خسار یشاره کرتار اوله جقندن ملکتمزده کی
ایش قاجقینلرینک بوندن بویه ترک عطالتله
چالشقان انسانلره بار اولوق حصرلنده
بولیه جقاری امید ایدر و بیشکدن مزاره قدر
تحصیل علمی امر ابدن بنفیر عالیشانلرک فرامته
امثالاً شمدی به قدر هر فصله اوقوبه مامش
اولان قارداشلر مزکده کجه جی کوندرلی
چالشه روق تلافی مافات ایدلرینی رجا ایلر .

مکتب اعدادی مملکندن
حسفی

انجام

مالک عثمانیه تک سیاست داخلیمسی نظر
اعتباره آیر آیر حکمت تشکلاتیه و عظمت
اجرائیه سبیله حیث اتحادیه در حال خاطره کلیر
حیث مقدسه تک سرنامه اهمیت اولان کده
اتحاد بشون سیاسیات داخله مزکدوسی دیمکدر .
عثمانیلر ابتدای ظهورنده بر هیئت متحده
ایدلر . سلطان سلیمان قانوی حضرت نرسنگ ختام
ادوار حکمرانیه قدر دوام ابدن اتحاد نام
سایه سنده ملتدیمکی ابدن قدرت شوکت ، تأثیر .
تعالی . علوم و معارف صنایع بالجه آثار بتون
بدایمه مفاخر ملیه می ، خلا تأیید و تثبیت
ایدیور .

کره ارض اوزرنده شععه اقبالیه کندی
طامش اولان اوقوجه مکت و قناکه ضرورت غیر
مشروعده اولد اقلرینی چورمک طیف ردیه سیه
برادش رجال مقام حکومتی اشغال ایتمک
باشلا دیلر ایسه اوشتراره قوت و سمدادی اولان
اتحادیه محافظه ایدم ماکه باشلا دی .

متحد بر هیئت معارضه و محجوزمکن اولادیننه
مقی ارباب ارتشا و استبداد اوله قرقه فی القای ایتمک

153 ايله بيارنقا واستبدادی احیا ایدرلر . بتون شهرلی . قصلری حق قریه لری بیه تحت حکم سفالته طوتان قرقه یوزندن ارباب ظلمک طور استبدادی عافطه ایتکده اولدینی یک قولای کلاشدی .

مثله حیاتیته ک ال بیرک قلم سحی اتحاد اولدینی راتحادک نه قدر قوت تولید ایده جکی انتازب خبر سن یک آتیق ککوتر مشدر . اولانجه قوتیه زمانه زده اجرائی حکم ایتش حق وجود بشر ال کحنی عللرده بیه فرمانه مسخر اولش اولان اوده شتی استبدادک بریکری دوت -اعت طار قده اعراض سیاله کی اقوب کتسی کله اتحادی حقیقه قسیر ایدرطن ایدرم . مضمون مبارکی کله توحید و مفهوم مقدسی نصرت و تأیید اولان اتحادک حوزه غنائته شکل ایتش اولان جیت مقدسیه شوراجنده بردها عرض تشکرات ایتکی وجیه دن عدایلم . بناء علیه وطن معزز و مقدسزک زور عز و احتشامی اولان وطنداشلیریزه دریمک : جناب حق قلوبده کی ابراه کوره محلی ایدر : ایتنه ز نظر حق دن دور ایزدیه . یکدیگر بکزیلا استبدادی . حصه دار اولدینمز نایم و اعسانی دوشونه لمده کولکیزی بی نوعزله بر سوه حقانیه ایتد برلم . کندیزی خاکه برابر کورلم . یکدیگر بکزیله متفاخرانه نگاه ایتیم . کندی ایلکیزی غیرک ایلکینه آرایلم . غیر حقنه فنا فکرده بولان فصل ابی اوله بیلیر . کندی وجود بکزی بی نوعزک وجودنده آرایلم . کندی موقعیزی اثنای جنسزک موقعنده بوللم . کندیلکیزدن یکلم بتون اولاد و طله وار اوللم . (خاک اولک خدا مرته کی ایله عالی) مصرعی مفاد نجه عاوتی جناب حق دن ایتیم .

کرچه هر فرد اتحادی سوره سده بعض کیس لری اتحاد سوره سن . چونکه اتحاد سوزله نمایشه وضعیت دکل ال بیوک فدا کارلق و همتله حاصل اولور . نمره اتحادی اقطاق منفعت خصوصیه بیه بیطرفلقه نگاه ایدن ارباب معالی ایچون تمکندر . سوزی طوغری آکلایلم . بز هر وجهله کندیزی - فکری بکزی طور بکزی اخلاقری ده برکله تقلید ایتلی زک زمان حاضر آدمی اولدینمزی اثبات ایدلم . اتحاد اخوت مساوات عدالت کله مقدس لری کال خواهشله تلاوت ایتکدن نه جیقار . نه نیت اسکیت نه طور اسکیت طور .

اودوی زده بوحال زده جناب الله حدوتنا ایدرمکه اراق اولمستخانه استبداد ویران قالمجقدر . دکیتم ممکن اولدقجه دکیتمکه میایتم . کرچکین اتحاد ایدلم . اتحاد ایده بیه جک

صفت و اخلاق ایدنم . هم کندی بکزی معمور هم وطنمزی آباد ایدلم . (مابیدی وار) توفیق

عسکری فلولی

هر طابور مرکزنده اولدینی کی شهر یزده دخی تأسیس ایدیلان عسکری قلوبه بلده دارمک اتصانده کی اسکیت صنایع قرائشخله منجخصص ایدلش و فقط بعض تعدیلات و تعمیراته محتاج بولش ایدی . ایجاب ایدن تعدیلات و تربیات قسطموی ردیف طابوری بیکیاتسی رفعتلو کامل یک اقتدینک نظارتی تحتده اجرا واکال ایدلدی . قلوب اوله برحاله کلدی که کورنر ایچون بو عترم عسکرک تراحت طبعنه حیران اولماق قابل دکل بوکون رسم کشادی اجرا ایدله جکدر .

نطقی ابراری

قسطموی مکتب اعدادیسی مدیریته تمین اولنان مصطفی تره یک کچن ککون موصلت ایتش و مکتب مذکور شاکردانه زیره مندرج نطقی ایراد ایدلشدر : - اقتدیلر .

محترم و قایلیتی وطنزک ترقی به میل واستعداد کوستردیکی شو دور مشروعیت و مشروطیتده هر نوع ترقیات و کمالات اکتساب ایچون تحصیل ال اهمیتل زمانی تعقیب ایتکده اولدینکزدن و هر نوع احتیاج کیزی افاضه کافی برشا دروننده تعقیب تدویسات ایله استناره نور عرفان ایتک عز مننده بولدینکزدن طولانی سزی و اوشرفی ارقداشلم ایله تأمین ایچون بورایه مدیر تمین اولدینمدن طولانی کندینی مسود عد ایدرم . معارف نظارت جلیله سی دائره علمیه منجه بیدری بروغراملر اصلاح ایدلمکده و هر صورتله مزک استفاده کز وجدأ مکمل یتشه بیلنه کز چاره لری کال اهمیتله تطبیق اولدقده در . بر قاج ماهدنیری هنوز مطلوبه موافق کتابلرک طبیه و سیر اوله دی ایدده بوکاسب یگانه بروغراملره قبول ایدله جک اولانزینک ارباب اختصاص طرفندن تشرینی متعاقب باللساقه ایچلرندن موافق اولانلری تفریق قضیه سیدرک بوده بالطبع یک محله الله میدان کله میه جکندن شمذیلک بوباید بزمرانه ایده جکزد جتناره دقت ایتک لازمدر . اصل بزه باعث افتخار اولان : ترقی هنر و معارفده اولکی کی اداره مصلحت

کوزه دلپوب ایچی بیدی طوبی کیتی اولدینی و انشاء کانون اول ایتدینده انعقادی مصمم اولان مجلس مبعوثانک تحت مراقبتده هر خصوصیه اوله کی اهم الامور اولان معارفده طریق اسلمه جریانی دوشنله جکی طبیی بولدینی جهته استقبالکزک مستیبتا . توفیقه تعالی یک بارلاق اوله جکی سزمنشیر ایتکدر . شوقدرکه سزده قیضکنر ایچون بز تطبیق ایده جکدر خصوصاً من ذرعا انحراف ایتکده و مکیلیت نظامی جریانی اجرا و تطبیق قطعاً تطبیق اوله جکی جهته اجرا ایده جککدر مکاتبتن مسرور وشادان و دویار اوله جککدر نمازندن فوق العاده لزان اوله جکی دولنک قانونی ملنک آرزوسی - که انظامی عافطه سایه سنده تأمین مسعودیتدن عبارتدیر . بولره اطاعت و خلاقه ایلان زحر کتیده بولمافنه غیرت ایتلیسکزر . سزک . بو مقدس وطنک بکله امید استقبالسکزر . ایچق : اجداد مزک جهان تسلیم ایتدیردیک بوضایل اکتساب کالات ایله اعاده ایتک عهدکزه مودوع اوله جکی . طبییته ششیدین ایتک ایله او اهمیتل و مقدس وظیفه بی حقیقه قلبلرکزه لقا ایتکدر . توفیق ایدر و آنک ایچوندم سزی غیور . فعال و کت هر کون مداوم کورمک ایتترم . همان جناب حق توفیق رفیق ایله

- کور اوغلو -

تره بک ارباب عرفان و ذکادن اولدینی ایشیدسیوز مکتب اعدیلنک جند - شایان تأسف برحاله کلان احوال عمومی منجه برانظام و مکملیت حصولتی است و حیچندن امید ایدمیلرز .

شهر آسیر حاضر لاری

ملت عید اکبرک حلوله دت کوزله منتظر ایدی . مجلس مبعوثان کانون اوی برنجی کوی آجیله جق دینلدی . شهر آسیر حاضر لاری هر طرفده باشلادی . نهایت بوکور آجیله جینی قطعاً محقق ایتدی . چارشیلرده مغزله دکاکنلر دونادلدی . حکومت قوتانی دائره عسکره عثمانی اتحاد و ترقی جمیته کدائره سی یک عجمت رسوند ترین ایدلدی . حالده ترینه دوام اولنور . هر کس بشوش هر کس شاد و خرم بوکون نظرلر نه منطف اوله شادان و خوشحال

مربرسؤل : محمد سیم

كذلك فرقه فرماندهان علی بك افندی طرفین کوندربلن بر فرزه قیفره و ترانته بی افراد کوجده حاضر بولونشی ایدیلر . ساعت سکر بیقده بومراسمه اشتراك ایدن مکتب سامانی و دارالمعلمین ورشدی طلبه سی ، اوکده حرکت ایدن قیفره بی طاقی تمقیب ایدرک کرجک ادمان میدانه دوغرو کیدیرلردی . فقط بومستقل قافله ترانته و قیوت ترغیری الله یکی چارشدن و خلق ارمه سنندن کچوب کیدرکن حیات اوزونده طاقی و غنی ایدیمی برلته اولاندیریبوردی .

ادمان محله و ارلدقده شایطان و مامورین و مشایخ و خواجکان و سایر افراد اهالی الله طایفه اندیرلرین مرکب بیکلرجه خلق متغیلاً اخذ موقع ایتمیشلر انتظار ایدیرلردی . بوسمه مکتب سامانی سکر نیچی منت طلبه سنندن قسماونی شاعری — زغفرانیلیل طاهر قارا اوغوز افندی — طرفین کندی محمول فکری اولوب بوجه زیر یازدیمز شعر — خیمات ایچون حاضر لالان یوکک موقه بیقهرق — حضاره قارشی اوقوندی .

یکی کون *

قوتلایلین تورک اولری بوکونی !

بوکون ، تورکک ائک اولو بر دورکونی .

دنیا لاری آلت اوست ایدن ، تیره دن

تورکک بوتون مسافدن صولدن یوککدن

دشمنلره جوق چارپشدی ، سلاشدی . .

سهرجه ارجه سله اوشاندی .

داغلا ، داشلر قیزیل قانه بویاندی ؛

چرولوق ، چو-تی ، قادی ، بیگیت دوغراندی . .

یالکزه « نوحوز ، قایان ، ایکی قز الله

قورتولدیله ، همان ووروب آل الله

بر صارب داغلا دیرماندیله کیزلیجه

بورودیلر کچه کوندوز . . بر آینه

آیز کوروندی ، تکرارنه بر آلا —

کیک بیقیدی ، دوغرولودلار بویولا .

بول اوزادی اوزادقچه ، آک سورکا

واست کلدیلر بردن دیکجه بریارا ؛

آشوب یاری ، باقدیلرکه ، پک کتیش

بریشیل باغ ، داغلا الله چه وریش

« تکرانه قون » دینیر ایدی بو بورده ؛

قالدیله اوج ، دورت بوز سته بوراده .

چو قالدیله ، کیکلرده آورده دی . .

تورکدن ساغلام ، کوجا برصوی تورمادی !

[۱] چین پادشاهلرین بری بوتون چین عسکرینی طویلادی ، چین حدودندکی تورکریده اوردوسته علاوه آیدی و هیون — تور (جینلر) ، تورکری سهوسرلر ، اولقره « هیون — نو » یینی « سوز دیکله » زخمینی « درلیدی . (اوزرته هیوم آیدی ، اولقری فنا حالد منلوب آیدی . « هیون — نو » تورک قیلدری قوتلی چین اوردوستک هیومی قارشینده بیرلشه دیله . هله قارداشلی تانار و اوینور تورکریده چینه یاردم آیدیمیه بوسوتون شاشیردیله ، پریشان اولدیله . . . برقتی چولره داغیلدی ، قیرغیز — قازاق (بورودندن آیریلوب چوله دوشن تورکله و پریشان آددر) ، اولدی . برقتی ده آلتای داغلا یاندی « تکرانه قون » وادینه دوشدی .

— کوجوک تورک تاریخی —

تورکک تکرانه قوندن قورتولدی قلمری کونه « یکی کون » آدنی ویردیله . عیجل زدن آلتلردی .

« برکون بر قورت پیدا اولدی » ، برچوبان

کوروب بونی تمقیب آیدی آردندان .

— داشمشیدی بیکتیک سوبی —

بردیکن چیدی اوقورت . . ده بیچی

اوجانی یاندی ، تودس ایشلیدی ، اوغراشدی . .

واک سورکا کانه بیچه بربول آیدی .

تورکک بورادن قاروشدیله تورانه ؛

سالدیردیله آرتیق هر یانه . .

ده بیچی « بوز قورت » آدی ویردی ؛

قان [۵] اولدی ، آلتون ناچ کیدیرلیدی .

قوتلایلین تورک اولری بوکونی !

بوکون تورکک ائک اولو بر دورکونی .

دوبنی متابت حاضرین طرفین آلفیاندی سورکه موقع خطابه ، سنک کوجکاکنه رغماً شایان تقدیر دکایه مالک اولان مکتب مذکور طلبه سنندن کنفری اجرا مامورینک غمدوی این افندی کلرک ایشاغیدهکی خطابه بی مسمومه و فقط قهرمانانه بروضیتله اوقودی .

« ماضی یشتانان مللر حقیقته حاللری ، استقباللری ده طوغری بی کندیلری یشتایر . کائنات بشریه نیک دائمی التحول اولان خریطه سی ایکی بیک م سونکوسله چیزش و اشاعت ایلمش اولان قومز هرکونی یکی بریارام یایه حق حاکمات قهرمانانه الله یکن تاریخ برشاننده ده باش اسایین طولانی اوقسه باقمایش ، سکرلری ده محمود کائنات اولان بورغون و جوردینه — ایندی برین ضربات الله بوحال ماضی « مهینه رحائل تشکیل ایلمش ایدی . ظنلری یازونه رام ایدن تکرار اساساً هر خصوصه بیک قهرمانیه حرکت ایدرک علماً ، فکرآ ، جهادآ نه ظفریاب اولمشلر ایله کافه سی برای شان وشهرت دکل ، اساساً قهرمانیه و انانجه اولدینی ایچون ییدقندن باشقلرینه مال ایتمکله هیچ برشی دوشونه مشلردی .

تاریخ قارایی ؛ جهان فضیلتک برورکوسی مثابه سننده اوله رق ملوک طرفین یایلان اکراملره لغات ایلمه سی برهزکارانه دکل آغیق ترک اولمسه وریور .

بوعسر منکوبیتده عین نجاتی بولق و کورمک کوچ دکادر . ایسته بوخصلت نجیه سیدرک توران اقلیت طرفان اسلامک کافه فدایسی اوله لری بادی اولدی . عییا بودآب اسیل خلافتی حرکت ایدیبوروز ؟

تورکک ارقانه باقایی اشتهای خودینی وظفر خواهیسی تلبین ایچون دکل ، بلکه پک بیرایان وارلته ؛ اجیدادینک حیات اولتندن عبرت و متانت استاره ایلمه سی ایچوندیر . یاشاندیمز کونده اجدادیمز طبق بزم بوکونکی بولوندوغز بر اغماط یاسی اوچورومندن ؛ عصرلرجه سورن دور نکت رغماً قورتولمشلردی . .

بز بوحالده ملیه دن ؛ تورکک نقابل فنا برقوه نایبه مالک اولدوغنی ، عصرلرجه سورمده هیچ برقلا کتک کندیلری افنا ایدیمه ، چکی استنتاج ایدرک عزیمتی اعتقاد ملیه زنی قویه و تنیه ایدیبوروز . دین مینک نکبان ، ویدی اوله جتی بوجوده متینه زنی صاحب الله ن کرکی بوسویه ایدمه شرکر الله بوروز .

تورکک حیات ملیه سنک جهان قدر بویوک اولان بوکونی یاشانق مسلمانلر ایچون وجدانی بروجیه دور . چونکه تورکک ، بتون شتون عظیمه مجاهدانه سی بوکوندن ابتدا ایلر ، تورکک کدرلی کونلرته دوغان وده میر پنجلیله زمانلری ماضیک مین و هیئت حلقه لریله ربط ایدرک اولان لسل کریم سزه ملنک دنیا قدر اسکی و بویوک تاریخی ؛ بوکونی خاطر لاتیور . سزه اعجازکار برتیه و وره جیک ، مایوس

کوکلیکیزده آتاپلر قدر بوکسک ایلدیشان و امید خلق ایدر چکدر . اول کربکک
طوقانلی ، طغانلی ، عصیانلی ، بون طیبی و سیاسی داهیات و حادثاتی یکجک
فلن بر قوتی سزک ارکین وجودیکیزده و دیسه اولدوغنی رایان قهرمانانه ایل اعتقاد
ایلیکیز . پاشا جیسکیز انجق شونی اونو نماییکیزک ؛ ملتکیزک نجابی ، اسلامک
غلبه و سادق ایچون پاشا چکسکیز . . .
ایمن اقدیدیده آتیشلار آرمسده کرسق خطابدن چکیدی .
بونو متاقب یته مکتب سلطان اونی برنجی صنف طلبه سندن استنباتی
ویشی حاییک اقدینک خدیوی سوز محنته کیزک دهده لر سزک سونجلی کزاندن
بونو یشتاق ایچون بارام یایلدینی و تورککک بوکسده سی حقتده بر مقدمه
پیدقدنکوره خاقانه سنده حاضرلادینی — اشانیه دوج اولغان — شهری
سولمیش و آتیشلار سمشور .

— سن ای ملت —

— تودکاره —

سن ای ملت یار طاغیرکی و قورو هیتل ایکن بروقت ،
سنگ انکیرکی اوین ، آیاقلرنک آتده جان ورن ،
بوکونکی دشمنلرک . بلغار ، صرب ، بونان
سقی عو ایکن ایست یورلر ؛ کندیک قولا . دقت ایست !

سن ای ملت دنیاک اکیوک حاکمی ایکن بر زمان
اوکنده سرفرو برده نظم اولان اوروپا ؛
بوتون شمیدی دشمنلرک ، فرانسه ، روسیه ، روما ؛
سقی اولدیرمک ایست یورلر ؛ کندیک کوزمت واریان ؛
سن ای ملت مدبد ، برشان بر تاریخ مالکک بوکون
لکن یالکیز بر تاریخ . . . اولر هپ ماضی اولوب کچمش
اگر اولتری احیاتک ایستر ایسک تکرار جالیش ؛

حاله جالیشماز ایسک استقباله تولوم بولورسون یالکیز تولوم . . .

سوکرمه مدرسیدن فنپانلو خواجه محمد اقدی طرقدن ملنک تمایلی . حکومت
قنایه نیک قانوسلاقی و پادشاهز اقدیم حضرتلرنک از دیا عرومانی حقتده بر
دعای ایراد اولمش و غیره و ترانیه نیک و یردیک اشارته اوج دقسه (پادشاه
چوق یشتا) دعای واجب الاداسی یاه و تکرار قلنمشور .

بونک او زوین مکتب اقدیلری ملی نشیده لری و افرا دده فیلترلی ترنم ایدرک کوج
اضافیه مآ متظم بر طابورک کیدرسق تمیل ایدر بر بورویشه سفیده تماش
اولان ذلوت و اهالی اوکندن مرورد ایدلش و بوسورته شهرک یارم ساعت خارجنه
قدر کتیری یه کیدن شوشه تغیب ایدلرک دلشین بر جایره — دیکه نیک وادمان
ایلیق او زو — رساعت مولاورلشور . بورساعت نظر قنده اقدیلر قلمه الماسی
یادیش او یونلری ترتیب ایدرک شن و شاطر اوینامشور و بوکونک خاطر ماسی اوق
او زو بر ایکی خروب فلوقراقده لکشلور . شومناظر و عسکرک طلبه ایل اشانی
هرکنده یکدنق کاه بورازان و کاه فیلوت صداری ، روحلر او زونده شن و عرق
سکله بر ایقوردی .

سکره یته عینی آلا یله اقام او زوری اون بر یقصد عمل مذکور دن شهره عودت
ایلدشور .

والی حاضر رشید پاشا حضرتلری بوکونک بایرامندن ، بوملی نظام ایدن فوق
المده نمون اولورق اقام او زوری ژاندارمه آلی قوماندانی عزت و سیکانسیس جمال
یکری طرقلاندن کوج داترمنه کوندرمشور و میر مومی الهماده او بولده کوج
انسلت ایضی تبلیغات ایدرک پاشای مومی الیک ؛ اگر انجمن ایشلریه بوکون فضل
انتظام اولسا ، ایدی بالذات کیده جکدم ، بیورده قلی علاوه ایل مشلور . والی
پاشا حضرتلرنک بولطف و توجه لریه قارشی تودک کوجی اعضاسی نانه ، کابی
طرقدن عرض تشکر ایلشور .

— تمین —

مجلس بلدیہ رئیس عی الدین اقدینک
ویستندن استغفا ایلدنه مبق برینسه
مجلس مذکور اعضا سندن آکسی زاده
محمد اقدی تمین سورلشور .

اسلام تجار جمعی

استانبولده منور و بیوک ناجر لر یز
(اسلام تجار جمعی) نمایسه بر جمیت
تشکیل ایلد مشلور . تجارتک کانه اصول
و غوامضه واقف اولان بو ممتیز ذوات
محیط غنایده هنوز آنکشافه باشلایان
فکر تجارتی اداره و اعلا ایلد چکله ،
جمیتک عمل اداره سنده برده مراجعت
قلمی تأسیس ایلدیرک بوتون اسلام تاجر لر
او واسطه ایلد معاونت و ارشاد ادا دده
بولنجه قلدور .

جمیتک هیئت اداره سنی جیاره
زادملر ، قره قاش زادملر ، مالمع زاده
حاجی حسین بک ، ایکیکی کانی و سائر
بودر چه حیت و تشبیری و اقتدار
تجاری لری مسلم انام اولان ذواتک تشکیل
ایلمه سی آیندیک موفیق حقتده بزه بر
فکر و بره بایلر .

• الکاسب حیب الله • بیسوران
ذات نیوتناهنک امداد روحانیسی بو
جیت ، بارکک رهبر دائمی اولسون .

— مهم بر اختراع —

بولیده کیکلی زاده توفیق اقدی
ایله خلدی شیخی زاده عی الدین وارباب
صنعتدن ظلمان زاده علی ضیا اقدیلر
طرقدن بوکره • ترک جیقرینی • نمایه
برماکنه ایجاد ایدلش و صفر دن قرق
نومروه قدر ایسک احوال ایدن بو
ماکنه نیک علی اصول امتیازی اعطاس
اوللق او زو بولی متصرفانه با استدا
مراجعت قلنمش اولدینی کال مفخرته
بولی غزیه سنده اوقونمشور .

مجلس عمومی

مجلس عمومی اعضاسی بوکون بر حوله
تجربه و تدقیق ایل مرکز ولایت قوشوب
کیورلر . احوال ایدلش مادی و معنوی
استمدادک مقتض آنکشافی ید ایتیلرته

• دودوع اولان و کیلار صمیمی املاری
• بوفوق الماده سنده دماغلرده ، بوفوق العاده
• مستعد طویر اقلرده تأییت ایلدک موفقی
• اولور لر سه و ملتک کندیلر یز بولندیر دینی
• موقع مسلا ، ملیده ذتلر یچون ایدی
• برحق نیجیل و احترام حک ایلد چکدر .
• آمادولرنک اک اصیل خلقه کوارده
• سکون اولان ، ترک سفوت و سلاطنتک
• اک معظم استاذلری یقیشد بر دیک ایدی
• برحق امتان طاشیان قسطلونی ولایتی
• سوک و امین امیدی اللرنده بولندیران
• اولاندن اک مؤثر برلسان حال سوزش
• مال ایلد بو خدمنی ایست یور .

مکتب سلطانی مدیرینک جوابنامه سی

کور اوغلو غزیه سی مدیرته

بر هفته انتشار ایدن ۱۹ مارت ۳۳۰
بارمچلی غزیه کیزده ، مکتب سلطانی مداوم
طلبه دن آلمان اجورایک صوت استقباسه
دائر کورلش غزیه مطالعه کذا و جازانه اولدی
تقسیم مشتمله و طلبه خصوصیه و طیفه
مأموره تلقی ایدن خصوصیات و سائر چه دائر
بروجه آتی ایضات و یریلور : اون کون
امهالک ختامنده تقیبطی تأدییه بن اولای
اطفانک عمل ایتیلرک مال مأموریه اشعار
اولد جی قلیبانده تصریح ایدلش ایسه ده
اوجمقی تقیبطک زمان تأدییه سیک حال
ایلمکده اولمنه مبنی قلیبطک وقت مینلده
اداسی ایچون بدر ویا و لیرینه شسدیدن
معلومات و یرلی خصوصی احتیاطاً دما
شباطه طلبه اعلان اولدیک کی لیلی اولدیه
مکتبه یته لیلی اولورق قله جکله ویا
لیلیکدن ندری یه ییته جکله ابرقی کرته
قدر اداره معلومات و یرملری ژوی کذا
اوجمقی تقیبطک زمان تأدییه سندن اون یش
کون اول اعلان ایدلش و امکان دائر مسنده
ایجاب ایدن اولای اطفالده معلومات یرلش
ایدی .

کرک طلبه دن و سکرک اولای اطفالندن
آلمان و تانی و تأمیناته کوره مسالطه قلیه
ولایزه اجرا ایدلرکی و تقیبطرده پیدر پی
ورود ایدلرکی جهته مأمورین مالیه اشعار
کیفیته عمل قلاشش وللی اجورایده کلاک
مال سند و قته بایرلشور . بو خصوصیه
مدیریت و طیفه سی ایضا ایتدیک کی مأمور
مخصوص و مشورل طرقدن قلیبانه توقفا
و یرلی ایجاب ایدن موجود بوسلر لیه
کوره تقیبطی لاید و لازم بولشان طلبه لری
تقتیشده یالکیز بر و طیفه سی دما واردرکه
اوده تخفیمات مینست کورمه بر طیفه سی بومی
و یرلرک اوزانک مقداری و صریق اقتضا
ایدن مبالغی تدقیق ایتک و آکا کوره طلبه

